

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КАШУБА АНАТОЛІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 378.016:[373.5.011.3-051:796/799]:796.06

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А. А. Кашуба

Науковий керівник: **Кіндрат Вадим Кирилович**, кандидат педагогічних наук,
доцент

Рівне – 2025

АНОТАЦІЯ

Кашуба А. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк; Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне, 2025.

У дисертації теоретично обґрунтовано проблему дослідження та визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Аналіз стану дослідженості наукової проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності здійснено за двома основними тематичними дослідницькими напрямками: професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури; організація змагальної діяльності як напрям професійної діяльності учителя фізичної культури. З'ясовано, що аспекти наукових досліджень відносяться, насамперед, до теорії і методики спортивного тренування, а ті, що розкривають сутність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, є частковими і не дають комплексної характеристики обраної наукової проблеми.

На основі аналізу стану дослідженості наукової проблеми виокремлено перспективних напрямів подальших досліджень: впровадження системного і комплексного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в цілому та організації змагальної діяльності як напрям професійної діяльності учителя фізичної культури; дослідження перспективних форм підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності; впровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

На основі узагальнень трактувань та напрацювань з проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, і з огляду на специфіку підготовки майбутнього вчителя фізичної культури уточнено визначення ключових понять дослідження, зокрема. З'ясовано, що *підготовка майбутнього вчителя фізичної культури* – це спеціально організований та спрямований процес, що передбачає систему організаційних та освітніх заходів, педагогічних умов, які забезпечують майбутньому учителеві отримання знань з фізичної культури, формування на їх основі відповідних компетентностей для здійснення майбутньої професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

З'ясовано, що ефективне функціонування системи фізичного виховання в умовах динамічної, соціально-політичної і економічної трансформації суспільства та забезпечення повноцінного розвитку здобувача освіти знаходяться у прямій залежності від рівня компетентності учителя фізичної культури, на якого покладається важлива соціальна місія щодо комплексного вирішення оздоровчих, освітніх, виховних завдань у контексті формування фізичного, психологічного, духовного та соціального здоров'я учнів в освітньому процесі сучасної школи.

Виокремлено особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор. З'ясовано, що змагальна діяльність за своїм змістом складається з індивідуальних, групових та командних дій і взаємодій партнерів по команді та протидій індивідуальним, груповим та командним діям гравців суперника; вона складає основу спорту та дозволяє оцінити ефективність навчально-тренувального процесу.

На основі аналізу компетентностей, якими повинен володіти майбутній учитель фізичної культури щодо успішної організації змагальної діяльності, особливостей (організаційних, методичних та ін.) змагальної діяльності, обґрунтовано актуальність щодо якісної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагального процесу в умовах закладів освіти у єдності таких складових: аудиторна робота, позааудиторна

(практика, спортивні секції, змагання), неформальна / інформальна освіта та самоосвіта.

Здійснено аналіз стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури в цілому та до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор в різних ЗВО, спрямованої на оволодіння необхідними навичками в площині як психолого-педагогічної, так і спеціальної / фахової підготовки.

З метою узагальнення стану та практики підготовки майбутніх учителів фізичної культури здійснено аналіз відповідних освітніх програм ОС «бакалавр», «магістр», що реалізуються в різних ЗВО України.

Проведений аналіз стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури в цілому та до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор в різних ЗВО свідчить про недостатній рівень підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, спрямованої на оволодіння необхідними навичками в площині як психолого-педагогічної, так і спеціальної / фахової підготовки.

Означені завдання покладаються одночасно як на аудиторну складову підготовки (освітні обов'язкові та вибіркові компоненти), так і на позааудиторну складову як важливого доповнення до вивчення фахових дисциплін (практики (навчальні, виробничі), курсові та кваліфікаційні роботи, неформальна / інформальна освіта, спортивні секції, змагання, самостійні заняття фізичною культурою в позааудиторний час, фізкультурно-масова робота зі студентами, тощо) в межах реалізації освітньої програми «Фізична культура» в умовах сформованої в ЗВО системи фізичного виховання як важливого складника розвитку особистості студента.

З метою успішної діагностики та обґрунтування педагогічних умов забезпечення ефективності досліджуваного процесу визначено структурні компоненти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний.

Охарактеризовано критерії та показники готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: *мотиваційно-ціннісний* (особистісно-професійна мотивація на фізичне самовдосконалення; ціннісне ставлення студентів до навчання, майбутньої діяльності як учителя фізичної культури, зокрема, з організації змагальної діяльності); *когнітивно-пізнавальний* (обізнаність студентів з питань фізичного виховання, спортивних ігор, особливостей та інноваційних методів організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор); *діяльнісно-практичний* (професійні уміння та навички майбутніх учителів фізичної культури щодо організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор, використання нових форм професійного розвитку і саморозвитку); *особистісно-рефлексивний* (особистісні якості майбутніх учителів фізичної культури для здійснення та рефлексії професійної діяльності, зокрема, щодо організації змагальної діяльності зі спортивних ігор).

На основі критеріїв та показників визначено рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: високий, середній, низький.

Обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення; удосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на засадах компетентнісного підходу; впровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи підтвердив наявність суттєвих позитивних змін у динаміці рівнів готовності до організації змагальної діяльності студентів експериментальної групи (порівняно з контрольною групою).

Отже, за результатами дослідження охарактеризовані педагогічні умови є сприятливою основою для досягнення високого рівня професійної компетентності вчителів фізичної культури, їх професійного зростання та самовдосконалення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор (особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення; удосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на засадах компетентнісного підходу; впровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури);

– *уточнено* ключові поняття дослідження («підготовка майбутнього учителя фізичної культури», «готовність майбутнього учителя фізичної культури», та ін.); структуру підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності; критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності;

– *подальшого розвитку* набули науково-теоретичні положення щодо професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, особливостей змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні наукових положень і висновків дослідження для підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, а також в апробації дослідницьких матеріалів у діяльності ЗВО (навчально-методичні видання, інформаційний пакет навчально-методичних матеріалів у системі Moodle тощо).

Матеріали дослідження використано під час розробки змісту курсів «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор», «Основи професійної педагогічної майстерності», «Теорія і методика фізичного виховання», укладання навчально-методичних видань («Основи баскетболу»

(2015), «Організація і методика проведення спортивно-масової роботи (тези відповідей до питань гарантованого рівня знань)» (2018), «Компендіум професійних дисциплін із підготовки бакалаврів спеціальності 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)»» (2024) та ін.), підготовки курсових робіт і матеріалів виробничої практики.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для організації спортивно-масової і змагальної діяльності здобувачів вищої освіти та особистісної мотивації студентів на фізичне самовдосконалення; при укладанні навчально-методичних видань, підготовці кваліфікаційних праць; у науково-педагогічних дослідженнях.

Ключові слова: фізична культура, учитель фізичної культури, підготовка майбутніх учителів фізичної культури, готовність майбутнього учителя фізичної культури, змагальна діяльність, спортивні ігри, заклад вищої освіти, заклад загальної середньої освіти, компетентнісний підхід, Нова українська школа.

ANNOTATION

Kashuba Anatolii. Preparation of future teachers of physical education for the organization of competitive activities in sports games. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 «Theory and Methodology of Professional Education»— Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk; Rivne State University of Humanities, Rivne. 2025.

The dissertation theoretically substantiates the research problem and defines the pedagogical conditions for the preparation of future physical education teachers for the organization of competitive sports activities.

The analysis of the state of research of the scientific problem of training future physical culture teachers for the organization of competitive activities was carried out according to two main thematic research directions: professional training of

future physical culture teachers; organization of competitive activities as a direction of professional activity of a physical culture teacher. It was found that the aspects of scientific research refer, first of all, to the theory and methodology of sports training, and those that reveal the essence of the preparation of future physical culture teachers for the organization of competitive sports activities are partial and do not provide a comprehensive description of the selected scientific problem.

Based on the analysis of the state of research of the scientific problem, promising directions for further research are identified: the introduction of a systematic and comprehensive approach to the professional training of future physical culture teachers in general and the organization of competitive activities as a direction of the professional activity of a physical culture teacher; research of promising forms of training of future teachers of physical education for the organization of competitive activities; introduction of new and innovative forms of professional development and self-development of future physical education teachers.

On the basis of generalizations of interpretations and studies on the problem of professional training of future physical culture teachers, and taking into account the specifics of the training of future physical culture teachers, the definition of the key concepts of the study was clarified, in particular. It was found that the training of a future teacher of physical education is a specially organized and directed process, which provides for a system of organizational and educational measures, pedagogical conditions that ensure that the future teacher acquires knowledge of physical education, and the formation of relevant competencies based on them for the implementation of future professional activities on the basis of the competence approach.

It was found that the effective functioning of the physical education system in the conditions of dynamic, socio-political and economic transformation of society and ensuring the full development of the student of education are directly dependent on the level of competence of the physical culture teacher, who is entrusted with an important social mission regarding the comprehensive solution of health,

educational, educational tasks in the context of the formation of physical, psychological, spiritual and social health of students in the educational process of a modern school.

Peculiarities of competitive activity in sports games are highlighted. It was found that competitive activity consists of individual, group and team actions and interactions of teammates and countering individual, group and team actions of opponent players; it forms the basis of sports and allows to evaluate the effectiveness of the educational and training process.

On the basis of an analysis of the competencies that a future physical education teacher should possess in relation to the successful organization of competitive activities, the specifics (organizational, methodical, etc.) of competitive activities, the relevance of quality professional training of future physical education teachers to the organization of the competitive process in the conditions of educational institutions in unity is substantiated of the following components: classroom work, extracurricular work (practice, sports sections, competitions), non-formal / informal education and self-education.

An analysis of the state of training of future teachers of physical culture in general and the organization of competitive sports activities in various higher education institutions aimed at mastering the necessary skills in the field of both psychological and pedagogical and special / professional training was carried out.

In order to generalize the state and practice of training future teachers of physical education, an analysis of the relevant educational programs of «bachelor's» and «master's» OS, implemented in various higher education institutions of Ukraine, was carried out.

The analysis of the state of preparation of future teachers of physical culture in general and for the organization of competitive sports games in various higher education institutions indicates an insufficient level of training of future teachers of physical culture for the organization of competitive sports games, aimed at mastering the necessary skills in the psychological and pedagogical plane, as well as special/professional training.

The indicated tasks rely simultaneously on both the classroom component of training (educational mandatory and optional components) and the extracurricular component as an important addition to the study of professional disciplines (practice (educational, industrial), coursework and qualification work, non-formal / informal education, sports sections, competitions, independent classes in physical culture outside classroom time, mass physical culture work with students, etc.) within the framework of the implementation of the educational program «Physical Culture» in the conditions of the system of physical education formed in ZVO as an important component of the student's personality development.

In order to successfully diagnose and substantiate the pedagogical conditions for ensuring the effectiveness of the researched process, the structural components of the training of future physical education teachers for the organization of competitive sports games are determined: motivational, cognitive, activity, reflective.

The criteria and indicators of the readiness of future physical education teachers to organize competitive sports activities are characterized: motivational and valuable (personal and professional motivation for physical self-improvement; valuable attitude of students to learning, future activity as a physical education teacher, in particular, to the organization of competitive activities); cognitive and cognitive (students' awareness of physical education, sports games, features and innovative methods of organizing and conducting competitive activities among schoolchildren, in particular, sports games); activity-practical (professional abilities and skills of future physical education teachers regarding the organization and conduct of competitive activities among schoolchildren, in particular sports games, the use of new and innovative forms of professional development and self-development); personal-reflective (personal qualities of future physical education teachers for the implementation and reflection of professional activities, in particular, regarding the organization of competitive activities in sports games).

On the basis of criteria and indicators, the levels of readiness of future physical education teachers for the organization of competitive sports activities were determined: high, medium, low.

The pedagogical conditions for the preparation of future teachers of physical culture for the organization of competitive sports games are substantiated and experimentally verified: personal and professional motivation of students for physical self-improvement; improvement of knowledge and practical skills of students on issues of organization of competitive activities in sports games based on the principles of the competence approach; introduction of new and innovative forms of professional development and self-development of future physical education teachers.

The analysis of the results of the research and experimental work confirmed the presence of significant positive changes in the dynamics of the levels of readiness to organize competitive activities of the students of the experimental group (compared to the control group).

Therefore, according to the results of the study, the characterized pedagogical conditions are a favorable basis for achieving a high level of professional competence of physical education teachers, their professional growth and self-improvement.

The scientific novelty of the obtained results is that:

– *for the first time*, the pedagogical conditions for the preparation of future physical education teachers for the organization of competitive activities in sports games were substantiated (personal and professional motivation of students for physical self-improvement; improvement of students' knowledge and practical skills on the organization of competitive activities in sports games based on the competence approach; introduction of new and innovative forms of professional development and self-development of future physical education teachers);

– *the key concepts of the research* («training of the future physical culture teacher», «readiness of the future physical culture teacher», etc.) have been specified; the structure of the training of future teachers of physical education for

the organization of competitive activities; criteria, indicators and levels of readiness of future teachers of physical education for the organization of competitive activities;

- *the scientific and theoretical provisions regarding the professional training of future teachers of physical culture, the specifics of competitive activity in sports games have gained further development.*

The practical significance of the obtained results lies in the use of scientific provisions and conclusions of the study to increase the effectiveness of training future physical culture teachers for the organization of competitive sports activities, as well as in the approbation of research materials in the activities of higher education institutions (educational and methodological publications, an information package of educational and methodological materials in system Moodle, etc.).

The research materials were used in the content of the courses «Theory and teaching methods of sports and movement games», «Basics of professional pedagogical skills», «Theory and methods of physical education», materials of industrial practice, etc.; when compiling educational and methodical editions, preparing term papers.

The results of the dissertation research can be used in the organization of mass sports and competitive activities of students of higher education, in the process of personal motivation of students for physical self-improvement; when compiling educational and methodical editions, preparation of qualification papers; in scientific and pedagogical research.

Key words: physical education, physical education teacher, training of future physical education teachers, readiness of future physical education teachers, competitive activity, sports games, institution of higher education, institution of general secondary education, competence approach, New Ukrainian school.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Кашуба А. А. Проектування моделі формування спеціальних рухових умінь та навичок у майбутніх учителів фізичної культури засобами баскетболу. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2015. № 3. С. 74–78. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16539/>
2. Кашуба А. А. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. *Інноватика у вихованні*. Рівне, 2016. Вип. 3. С. 245–251. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16535/>
3. **Кашуба А. А.**, Ковальський В. В., Ваколюк А. М. Особливості підготовки майбутніх фахівців фізичної культури в сучасних умовах. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. Херсон, 2018. Вип. 82(3). С. 145–149. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16546/>
4. Оксенюк І., Ковальський В., **Кашуба А.** Формування професійних компетентностей майбутніх вчителів фізичного виховання засобами спортивних ігор. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2019. Вип. 12(120). С. 89–92. URL: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.12\(120\)19.17](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.12(120)19.17)
5. Панчук А. П., Панчук І. В., Бутенко Т. В., **Кашуба А. А.** Удосконалення системи фізичного виховання студентів ЗВО як педагогічна проблема. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2020. Вип. XXV. С. 118–126. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16074/>

6. Панчук А. П., Панчук І. В., **Кашуба А. А.** та ін. Фітнес-програми для підвищення рухової активності студентів: аналіз досліджень. *Інноватика у вихованні*. Рівне, 2021. Вип. 13. Т. 1. С. 173–184. URL: <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i13.351>

7. Панчук А. П., Панчук І. В., Шелюк В. О., **Кашуба А. А.** Сучасні підходи вдосконалення фізичної підготовки студентів у вищих закладах освіти. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Київ, 2022. Вип. 1(103). С. 161–174. URL: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-161-173>

8. **Кашуба А. А.**, Ковальський В. В., Панчук А. П., Панчук І. В. Компетентність учителя фізичної культури в контексті вимог Нової української школи. *Інноватика у вихованні*. Рівне, 2023. Вип. 18. С. 186–197. URL: <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i18.567>

9. Кашуба А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів зі спортивних ігор. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. Вип. 1(13). С. 232–242. URL: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(12\).2024.305355](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(12).2024.305355)

10. Кашуба А. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 214. С. 380–385. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-380-385>

Опубліковані праці у наукових періодичних виданнях інших держав

11. Kashuba A. The problem of training of future teachers of physical education for organization of competitive activities in the field of professional education. *Pedagogy and Psychology of Sport*. 2017. Vol. 3. No 1. P. 16–23. URL: <http://dx.doi.org/10.12775/PPS.2017.002> ISSN: 2450-6605 (online)

12. Кашуба А. А. Особистісно-професійна мотивація на фізичне самовдосконалення як умова підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Multidisciplinární mezinárodní vědecký magazín “Věda a perspektivy” je registrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142. № 7(38) 2024. P. 163–174. URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-7\(38\)-163-173](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-7(38)-163-173) ISSN 2695-1584 (Print); ISSN 2695-1592 (Online).

Опубліковані праці апробаційного характеру

13. Кашуба А. А. Проблема агітації та пропаганди фізичної культури і спорту для студентів педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2014. Вип. 9. С. 76–79. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/4045/>

14. Кашуба А. А. Взаємозв'язок компонентів змагальної діяльності у спортивних іграх. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2017. Вип. 5К(86)17. С. 140–144. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16536/>

15. **Кашуба А. А.**, Ковальський В. В., Кіндрат В. К., Панчук А. П. Дослідження фізичного стану здобувачів вищої освіти в умовах ігрової діяльності (на прикладі баскетболу). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2021. Вип. 6К(135). С. 104–108. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16553/>

16. **Кашуба А.А.**, Ковальський В.В., Шелюк В.О. Визначення мотиваційних чинників та інтересів у старшокласників для покращення рухової активності. *Scientific Collection «InterConf», (52): with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «International Scientific Discussion: Problems, Tasks and Prospects»*, April 21–22, 2021. Brighton, Great Britain: A.C.M. Webb Publishing Co Ltd., 2021. P. 480–487. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.21-22.04.2021.054>

17. Кашуба А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури на засадах гендерного компетентнісного підходу. *Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти* : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Умань, 31 трав. 2024 р.); МОН України, Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пробл. виховання, Нац. Рада жінок України [та ін.]. Умань : Компринт, 2024. С. 76–79. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16678/>

18. Кашуба А. Підготовка майбутнього учителя фізичної культури до діяльності в освітньому просторі НУШ. *Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи*: електрон. Зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Рівне, 15 травня 2024 р. Рівне: РДГУ, 2024. С. 59–63. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16681/>

19. Кашуба А. Соціальна місія учителя фізичної культури в контексті розвитку сучасної школи. *Педагогічне краєзнавство крізь призму історико-культурних явищ та процесів в Україні* : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Умань, 21 листопада 2023 р. Умань : ВІЗАВІ, 2023. С. 146–148. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16683/>

20. Кашуба А. А. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до організації змагань як актуальне завдання сучасної вищої освіти. *Global Society in Formation of New Security System and World Order* : зб. матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, July 4–5, 2024. P.76-79. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16692/>

***Опубліковані праці, які додатково відображають наукові
результати дослідження***

21. Кашуба А. А. Вплив секційних занять баскетболом на рівень фізичної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Фізична культура, спорт та здоров'я нації.*

Вінниця, 2015. № 19. С. 177–181. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16533/>

22. Основи баскетболу: навч.-метод. посіб. / Кіндрат В. К., **Кашуба А. А.**, Панчук А. П. Рівне: Волинські обереги, 2015. 200 с. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16624/>

23. Основи баскетболу у запитаннях та відповідях: навч.-метод. посіб. / Кіндрат В. К., **Кашуба А. А.** Рівне: СОМ-ЦЕНТР, 2013. 127 с. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16622/>

24. Організація і методика проведення спортивно-масової роботи (тези відповідей до питань гарантованого рівня знань): навч. посіб. / Кіндрат В. К., Литвиненко С. А., Кіндрат П. В., **Кашуба А. А.** Рівне: РВВ «СОМ-ЦЕНТР», 2018. 134 с. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16592/>

25. Вступ до спеціальності галузі знань 017 «Фізична культура і спорт», 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)»: навч.-метод. посіб. / Кіндрат В. К., Чалій Л. В., **Кашуба А. А.** та ін. Рівне: РВВ «СОМ-ЦЕНТР», 2018. 206 с. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16621/>

26. Компендіум професійних дисциплін із підготовки бакалаврів спеціальності 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)»: навч. посіб. / Гоголь Т. В., **Кашуба А. А.**, Ковальський В. В. Рівне, 2024. 167 с. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16590/>

27. Гоголь Т. В., Гоголь В. В., **Кашуба А. А.** Психофізіологічні та педагогічні умови формування спортивної мотивації до волейболу в здобувачів фахової передвищої та вищої освіти. *Природнича освіта та наука*. Випуск 2, Рівне : РДГУ 2024. С. 42–48. URL: <http://dx.doi.org/10.32782/NSER/2024-2.06>

ЗМІСТ

ВСТУП	20
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР	29
1.1. Аналіз стану дослідженості наукової проблеми	29
1.2. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності: сутність та структура	43
1.3. Особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор	65
Висновки до першого розділу	83
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	87
2.1. Стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор у ЗВО України	87
2.2. Критеріально-діагностувальний інструментарій дослідження підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор	106
Висновки до другого розділу	130
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР	133
3.1. Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор	133
3.2. Апробація педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор	146
3.3. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи	172
Висновки до третього розділу	187
ВИСНОВКИ	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	195
ДОДАТКИ	231

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ЗВО – заклад вищої освіти

ОП – освітня програма

ОПП – освітньо-професійна програма

ОК – обов’язкова освітня компонента

ВК – вибіркова освітня компонента

ЗК – загальні компетентності

ФК/СК – фахові / спеціальні компетентності

ПРН – програмні результати навчання

НУШ – Нова українська школа

МОН України – Міністерство освіти і науки України

НАЗЯВО – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти

ВСТУП

Актуальність теми. Підготовка майбутніх фахівців посідає пріоритетне місце в сучасній професійній освіті, що зумовлює пошук нових ефективних напрямів модернізації різних аспектів педагогіки вищої школи, яка орієнтується на якісну підготовку компетентного й конкурентоспроможного фахівця, який відповідає вимогам сьогодення, здатен і прагне продуктивно мислити, удосконалюватися, розвиватися, організовувати свою діяльність.

З-поміж актуальних завдань підготовки вчителя – формування ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвиток інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання (Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти, вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»).

Сучасний рівень розвитку суспільства, освіти та науки детермінує високі вимоги до професійної компетентності фахівців різних напрямів, що потребує суттєвих змін у процесі навчання, зокрема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти (ЗВО). У світі, де зростає увага до фізичного здоров'я та активного способу життя, учителі фізичної культури мають важливу соціальну місію – готувати дітей та юнацтво до життя в сучасному суспільстві, коли фізична активність та здоров'я стають чи не найголовнішими умовами повноцінної життєдіяльності. Відповідно до Законів України «Про освіту» (2017, зі змінами), «Про вищу освіту» (2014, зі змінами), «Про фізичну культуру і спорт» (1993, зі змінами), Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016), компетентність учителя фізичної культури та його роль у формуванні молодого покоління є однією з ключових ініціатив, спрямованих на підвищення якості освіти і підготовку учнів до реалій життя.

Аналіз наукових праць дає підстави стверджувати, що на сьогодні

схарактеризовано важливі напрями розв'язання проблеми діяльності вчителя фізичної культури та його професійної підготовки у ЗВО, зокрема в контексті таких аспектів: інноваційні підходи до вдосконалення вищої фізкультурної освіти, теоретичні та методичні концепції і засади професійної підготовки вчителя фізичної культури (А. Боднар, Р. Карпюк, Т. Круцевич, О. Куц, Л. Сущенко, А. Цьось та ін.); професійні особливості діяльності вчителя фізичної культури (Г. Балахничева, Г. Богданова, В. Кіндрат, Л. Сущенко, М. Тимчик, С. Ящук та ін.); моделі підготовки фахівців фізичної культури (С. Карасевич, І. Ребар, О. Свєртнєв, Т. Христова та ін.).

Однак значна частина названих вище проблемних питань залишаються ще не розв'язаними або частково вирішеними. Серед таких – проблема недостатнього взаємозв'язку спеціальних (фахових) дисциплін із дисциплінами педагогічного циклу та недовістю системи професійного добору для вступників на педагогічні спеціальності. Ці та інші проблемні питання в підготовці майбутнього педагога вимагають від системи освіти пошуку нових напрямів організації підготовки вчителів фізичної культури, що ґрунтувалися б на сучасних підходах до професійної підготовки, з урахуванням змін не тільки в цілях і змісті, а й у формах, методах і засобах. Зокрема, потребують ґрунтовного розв'язання методологічний, психолого-педагогічний та методичний аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Проблема підготовки майбутнього фахівця до організації змагань досліджена насамперед у контексті тренерської діяльності, а саме: напрями підготовки фахівців фізичного виховання до тренерської діяльності; удосконалення управління змагальною діяльністю; виховання фізичних якостей старшокласників у навчально-тренувальних групах дитячо-юнацьких спортивних шкіл; оптимальний стиль спілкування тренера як чинник успішності спільної діяльності в спортивній команді; психологічна готовність тренерів-організаторів до ухвалення рішень в екстремальних ситуаціях

(С. Власенко, С. Карасевич, О. Свєртнєв, О. Сопотницька, С. Ящук та ін.).

Специфіка професійної діяльності вчителя фізичної культури полягає передовсім у комплексному розв'язанні оздоровчих, освітніх, виховних завдань у контексті формування психологічного, духовного, соціального та фізичного здоров'я учнів в освітньому процесі сучасної школи. З огляду на це особливої актуальності набуває проблема підготовки фахівця, спроможного керувати шкільними командами, проектувати та організовувати змагальну діяльність, чим сприяти розвитку в учнів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) таких фізичних якостей, як витривалість, сила, гнучкість, спритність, рівновага.

Незважаючи на окремі дослідження теоретико-методичних аспектів підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності, недостатньо розробленою залишається проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, що свідчить про актуальність порушеної проблеми і спонукало до вибору теми дисертаційного дослідження.

У системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури визначено низку **суперечностей**, серед яких теоретики і практики виокремлюють такі:

– між сучасними запитами суспільства до готовності майбутніх учителів фізичної культури до роботи в нових соціально-економічних умовах та недостатнім рівнем відповідності компетентностей випускників соціальним очікуванням на розв'язання актуальних завдань виховання фізично здорового молодого покоління;

– між посиленням оздоровчої функції фізичної культури в ЗЗСО та недостатнім використанням учителями фізичної культури різноманітних засобів, спрямованих на розвиток рухових здібностей школярів, удосконалення спритності, швидкості, гнучкості (зокрема, потенціалу змагальної діяльності зі спортивних ігор);

– між необхідністю підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор та недостатньою розробленістю теоретико-методичних основ і практичних рекомендацій для такої підготовки.

Отже, теоретична і практична значущість проблеми та недостатній рівень її наукової розробленості сприяли визначенню теми дисертаційного дослідження **«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження є складником комплексних тем «Соціально-педагогічні та медико-біологічні основи фізичної активності різних груп населення» (№ 0115U002344, 2015–2017 рр.) кафедри теорії фізичного виховання, фітнесу та рекреації Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; «Шляхи удосконалення професійної підготовки спеціалістів з фізичної культури» (№ 0116 U 005225) кафедри теорії і практики фізичної культури і спорту Рівненського державного гуманітарного університету.

Тему дослідження затверджено на засіданні вченої ради Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 7 від 28.01.2015 р.) та скоординовано в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26 квітня 2016 року).

Мета дослідження – на основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми та вивчення освітньо-виховної практики закладів загальної середньої освіти теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан дослідженості наукової проблеми й уточнити сутність ключових понять дослідження.

2. Виокремити особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор.

3. Визначити компоненти, критерії, показники та схарактеризувати рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності.

4. Обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор та експериментально перевірити їх ефективність.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**, а саме: *теоретичні* – аналіз наукової літератури (педагогічної, психологічної, соціологічної), порівняння, класифікація, узагальнення для з'ясування змісту ключових понять дослідження; класифікація та систематизація науково-теоретичного матеріалу для виокремлення особливостей підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор; *емпіричні* – включене спостереження, анкетування, експертна оцінка, узагальнення досвіду роботи ЗВО з метою визначення педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор; *статистичні* методи – якісний та кількісний аналіз результатів дослідження.

Наукова новизна здобутих результатів полягає в тому, що:

– *уперше* обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор (особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення; удосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на засадах компетентнісного підходу;

упровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури);

– *уточнено* ключові поняття дослідження («підготовка майбутнього вчителя фізичної культури», «готовність майбутнього вчителя фізичної культури» та ін.); складники структури підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності; критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності;

– *подальшого розвитку* набули науково-теоретичні положення про професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури та особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Практичне значення здобутих результатів полягає у використанні наукових положень і висновків дослідження для підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, а також в апробації дослідницьких матеріалів у діяльності ЗВО (навчально-методичні видання, інформаційний пакет навчально-методичних матеріалів у системі Moodle тощо).

Матеріали дослідження використано під час розробки змісту курсів «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор», «Основи професійної педагогічної майстерності», «Теорія і методика фізичного виховання», укладання навчально-методичних видань («Основи баскетболу» (2015), «Організація і методика проведення спортивно-масової роботи (тези відповідей до питань гарантованого рівня знань)» (2018), «Компендіум професійних дисциплін із підготовки бакалаврів спеціальності 014.11 “Середня освіта (Фізична культура)”» (2024) та ін.), підготовки кваліфікаційних робіт і матеріалів виробничої практики.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для організації спортивно-масової і змагальної діяльності здобувачів вищої освіти та особистісної мотивації студентів на фізичне самовдосконалення; у процесі

укладання навчально-методичних видань, підготовки кваліфікаційних праць; у науково-педагогічних дослідженнях.

Експериментальна база дослідження. До дослідження були залучені учасники освітнього процесу таких ЗВО: Рівненського державного гуманітарного університету, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Національного університету «Запорізька політехніка», Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» – 383 особи.

Матеріали дослідження *впроваджено* в освітній процес Рівненського державного гуманітарного університету (№ 01-12/99 від 16 грудня 2024 року), Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 2 від 30 вересня 2024 року), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 2 від 19 вересня 2024 року), Національного університету «Запорізька політехніка» (№ 5 від 28 жовтня 2024 року), ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» (протокол № 3 від 10 жовтня 2024 року).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення і результати дисертаційного дослідження апробовано на науково-практичних заходах:

– *міжнародних* – IX Міжнародна науково-практична конференція «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи», присвячена 20-ти річчю факультету фізичного виховання Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м. Дрогобич, 18–19 травня 2017 року); 1st International Scientific and Practical Conference «International Scientific Discussion: Problems, Tasks and Prospects» (April 21–22, 2021, Brighton, Great Britain); XI Міжнародна науково-практична конференція «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи» (м. Дрогобич, 20–21 травня 2021 року); III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція

«Global Society in Formation of New Security System and World Order» (м. Дніпро, 4–5 липня 2024 року);

– *всеукраїнських* – Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної дидактики в контексті вимог інформаційного суспільства» (м. Рівне, 17–18 жовтня 2013 року); Всеукраїнська науково-практична конференція «Педагогічне краєзнавство крізь призму історико-культурних явищ та процесів в Україні» (м. Умань, 21 листопада 2023 року); II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи» (м. Рівне, 15 травня 2024 року); VII Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти» (м. Умань, 31 травня 2024 року).

Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри теорії фізичного виховання, фітнесу та рекреації Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (2014–2017 рр.); кафедри теорії і практики фізичної культури і спорту Рівненського державного гуманітарного університету (2019–2024 рр.).

Особистий внесок автора в працях, опублікованих у співавторстві.

Основні результати дисертаційної роботи здобуті автором самостійно. У спільних публікаціях розкрито особливості підготовки майбутніх фахівців фізичної культури (0,13 авт. арк., співавтори В. Ковальський, А. Ваколук) [3]; особливості спортивних ігор під час формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичного виховання (0,13 авт. арк., співавтори В. Ковальський, І. Оксенюк) [4]; шляхи вдосконалення системи фізичного виховання студентів ЗВО (0,1 авт. арк., співавтори А. Панчук, І. Панчук, Т. Бутенко) [5]; напрями підвищення рухової активності студентів (0,05 авт. арк., співавтори А. Панчук, І. Панчук, В. Ковальський, Н. Торчинська) [6]; особливості вдосконалення фізичної підготовки студентів у ЗВО (0,2 авт. арк., співавтори А. Панчук, І. Панчук, В. Шелюк) [7];

складники компетентності вчителя фізичної культури в контексті вимог Нової української школи (0,2 авт. арк., співавтори В. Ковальський, А. Панчук, І. Панчук) [8]; особливості дослідження фізичного стану студентів в умовах ігрової діяльності (0,18 авт. арк., співавтори В. Ковальський, В. Кіндрат, А. Панчук) [15]; мотиваційні чинники покращення рухової активності в школярів (0,13 авт. арк., співавтори В. Ковальський, В. Шелюк) [16]; особливості спортивної мотивації до волейболу в здобувачів освіти (0,18 авт. арк., співавтори Т. Гоголь, В. Гоголь, А. Кашуба) [27]; навчально-методичні особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури (авторський доробок 16–50%, співавтори В. Кіндрат, А. Панчук, В. Ковальський, С. Литвиненко, Л. Чалій, С. Мамчур, Т. Гоголь, Т. Бутенко, О. Ярмошук) [22–26].

Публікації. Основні положення й результати дисертаційного дослідження викладено у 27 публікаціях (13 одноосібних), 12 – відображають основні результати дослідження (з них – 10 статей у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжному науковому виданні), 8 – апробаційного характеру, 7 – додатково висвітлюють наукові результати дослідження.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків до роботи, списку використаних джерел (287 найменувань, із них 30 – іноземною мовою), 19 додатків на 86 сторінках. Повний обсяг роботи – 344 сторінки, обсяг основного тексту дисертації – 187 сторінок. Робота містить 15 таблиць, 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР

1.1. Аналіз стану дослідженості наукової проблеми

Метою підрозділу дисертації є аналіз праць та характеристика джерельної бази дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності.

Важливим кроком кожної наукової розвідки є систематизація джерел дослідження. Вивчивши різні підходи до огляду джерельної бази дослідження, ми обрали проблемно-тематичний принцип аналізу стану дослідженості наукової проблеми, результати якого подаємо за такими тематичними дослідницькими напрямками: 1) професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури; 2) організація змагальної діяльності як напрям професійної діяльності вчителя фізичної культури.

Окрему групу досліджень становлять *праці з проблем професійної підготовки вчителя загалом і майбутніх учителів фізичної культури зокрема* в умовах модернізації змісту вищої педагогічної освіти та завдань Нової української школи.

Наукові напрацювання дослідників у галузі вищої освіти мають значний теоретико-практичний потенціал щодо вдосконалення підходів до розвитку вищої педагогічної освіти. На сучасному етапі розвитку освіти одним із основних завдань державної політики, сформульованих у низці нормативних, локальних та рекомендаційних документів МОН України, НАЗЯВО, інших структур у сфері ліцензування та моніторингу якості освіти, є підготовка майбутніх учителів.

Концепція розвитку фізичної культури України насамперед зумовлює необхідність відповідних змін у підготовці майбутніх учителів фізичної

культури в системі вищої педагогічної освіти: «В останні роки помітно зріс інтерес до вивчення ролі і місця фізичної культури в системі вищої освіти, переглядаються сформовані раніше підходи. Це знаходить висвітлення в змісті освітнього стандарту, навчальних планів і програм, пошуку шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учительських кадрів» [45, с. 103; 273, с. 17].

Проблемі *професійної підготовки сучасного вчителя* присвячено праці українських і зарубіжних авторів.

У цілому дослідження питань професійної підготовки майбутніх учителів проводять за такими напрямками: концептуальні засади педагогіки вищої школи (С. Гончаренко, В. Кремень, А. Кузьмінський, О. Ляшенко, О. Петренко, Г. Пустовіт та ін. [43; 118; 120; 184; 199]); наукові теорії професійної готовності вчителя (О. Біда, В. Луговий, Н. Ничкало, О. Савченко, С. Сисоєва та ін. [19; 62; 143]).

У теорії та практиці вищої школи досить актуальною є проблема *професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури*. Нові вимоги до системи вищої освіти в Україні та зміни, що відбуваються в галузі фізичного виховання і спорту, «виразно окреслюють широке коло питань, пов'язаних із проблемами вдосконалення рівня професійної майстерності, зокрема, це стосується і різних аспектів підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури» (Т. Христова, І. Ребар) [238, с. 118].

Предметом досліджень вітчизняних учених стали такі основні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури у ЗВО:

– теоретичні та методичні концепції та засади професійної підготовки вчителя фізкультури (А. Боднар, Р. Карпюк, Т. Круцевич, О. Куц, Л. Сущенко, А. Цьось та ін. [14; 22; 89; 119; 124; 223]);

– інноваційні підходи до вдосконалення вищої фізкультурної освіти (Є. Баженков, Г. Коломоєць, М. Дутчак, О. Дніпров та ін.) [147];

- професійні особливості діяльності вчителя фізичної культури (Г. Балахничева, Г. Богданова, Л. Сущенко, С. Ящук та ін. [14; 21; 223; 257]);
- моделі підготовки фахівців фізичної культури (С. Карасевич, І. Ребар, О. Свєртнєв, Т. Христова та ін. [83; 87; 203; 204; 237; 238]).

На думку науковців, актуальність питання про пошук ефективних шляхів підвищення рівня компетентності вчителя фізичної культури «визначається потребами суспільства в новому поколінні педагогічних кадрів, які на високому рівні зможуть реалізувати оздоровчі, освітні та виховні завдання, що відповідає пріоритетним напрямам державної освітньої політики України. Важлива роль у досягненні високого рівня професійної компетентності відводиться системі післядипломної педагогічної освіти, де створюються сприятливі умови для оптимізації процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників, постійного професійного розвитку, саморозвитку та самовдосконалення» (Т. Христова, І. Ребар) [238, с. 118–119].

У монографії О. Безкопильного «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика» (2020) охарактеризовано систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Зокрема, автор «розкрив теоретичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; розглянув історичні аспекти та моніторинг результатів підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; проаналізував практику підготовки майбутніх учителів фізичної культури в зарубіжних і вітчизняних закладах вищої освіти; розробив концепцію й модель системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі; виявив та теоретично обґрунтував педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі» [15].

У монографії «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти» (2018) С. Карасевич проаналізував проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в закладах загальної середньої освіти, зокрема, охарактеризував розроблену та апробовану модель і результати експериментальної перевірки теоретично обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності [84].

Проведений аналіз засвідчив, що серед найважливіших завдань майбутнього вчителя фізичної культури є засвоєння наукової інформації, розвиток прагнення і здатності організувати свою діяльність, продуктивно мислити, удосконалюватися, розвиватися. На сучасному етапі реформування вітчизняної системи освіти оцінка якості професійної підготовки здобувачів у ЗВО педагогічного профілю є головним показником якості освіти, що відображає її фактичний стан і перспективи розвитку.

Найбільш значущими чинниками забезпечення ефективності освітнього процесу є особистість учителя, його професійна, соціальна компетентність тощо. Тому якість професійної підготовки майбутнього вчителя – основний критерій розвитку системи освіти.

Проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури постійно перебуває в полі зору спеціальних науково-дослідних установ, наукових колективів та окремих дослідників. Так, лише в останні роки в Україні було проведено низку науково-практичних конференцій, присвячених виключно цій проблемі, або ж таких, де це питання було одним із ключових. Зокрема, всеукраїнські науково-практичні заходи «Новації, практики та перспективи розвитку фізичної культури і спорту» (2022) [156], «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії: біомеханічні, психофізіологічні та метрологічні аспекти» (2018) [3], «Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини» (2020) [221] та ін.

На особливу увагу в контексті нашого дослідження заслуговують напрацювання наукових співробітників Лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України [125]. Результати проведених ними досліджень підтверджують думку про те, що сучасна освіта потребує професійно підготовлених майбутніх учителів фізичної культури нового профілю, які володіють певним рівнем сформованих якостей, зокрема таких, як соціальна та професійна мобільність, професійна активність та стійкість, відповідальність, креативність, комунікабельність, урівноваженість та ін. Виховання зазначених якостей сприятиме універсалізації професійних функцій майбутнього фахівця [102, с. 234].

Теоретики і практики наголошують на тому, що професійна діяльність майбутніх учителів фізичної культури спрямована на вивчення і вдосконалення фізичних, психічних і функціональних можливостей людини, принципів активного і здорового способу життя, їх практичну реалізацію засобами фізичної культури і спорту, на формування особистості, залучення до загальнолюдських цінностей, цінностей фізичної культури і спорту [98, с. 146].

На думку переважної більшості науковців, розвиток мотивів, які спонукають майбутніх учителів фізичної культури формувати потребу учнів у здоровому способі життя, зберігати і підтримувати в них здоров'я, стає відправним моментом для оволодіння студентами різних типів наукових знань, реалізація яких у практичній педагогічній діяльності сприяє формуванню в учнів відповідного досвіду [98, с. 146].

У системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури з'явилося багато суперечностей, серед яких теоретики і практики виокремлюють такі:

- суспільство не повною мірою задоволене результатом і якістю роботи навчальних закладів із підготовки фахівців;
- багато випускників не відповідають своєму статусу, не виправдовують соціальних очікувань, не можуть вирішити завдання виховання фізично і психічно здорового молодого покоління;

– очевидний розрив між рівнем готовності майбутніх учителів фізичної культури до роботи в нових соціально-економічних умовах і сучасними запитами суспільства.

Про реальну загрозу професійної некомпетентності свідчать, зокрема, результати багатьох досліджень, в основі яких урахування результатів опитувань випускників, учителів-практиків, адміністрації шкіл, батьків учнів, інших стейкхолдерів.

Завданнями професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури повинні стати:

- формування мотивації та інтересу студентів до нових ідей і освоєння передового досвіду;
- навчання методів пошуку і відбору інформації про інновації; розвиток здатності перенести інноваційний досвід у власну педагогічну діяльність;
- формування інтересу і здатності до розробки нововведень;
- навчання основам науково-дослідницької діяльності, організації та проведення педагогічного експерименту; навчання передачі власного інноваційного досвіду.

На думку П. Джуринського, питання професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури ЗЗСО зумовлені «необхідністю подолання суперечностей, які виникають між вимогами інформаційного суспільства до професійної підготовки майбутніх фахівців і їх кваліфікацією відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня, змістом професійно-орієнтованих дисциплін і сучасними педагогічними технологіями, орієнтацією на нові моделі навчально-виховного процесу у ЗВО та традиційною підготовкою фахівця» [55, с. 149]. У теоретичному плані – це проблема розробки системи формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до реалізації оздоровчо-розвивальних освітніх технологій. У практичному плані – це проблема обґрунтування методики формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до створення оздоровчо-розвивального простору загальноосвітньої школи [55, с. 149].

Оскільки проблема підготовки майбутніх фахівців займає пріоритетне місце в сучасній професійній освіті, що викликає пошук нових ефективних шляхів модернізації різних аспектів педагогіки вищої школи. Вона насамперед орієнтується на якісну підготовку компетентного й конкурентоспроможного фахівця, який відповідає вимогам в умовах сьогодення [95, с. 246]. Тому ми виокремили *підгрупу наукових джерел з питань підготовки майбутніх учителів загалом та учителів фізичної культури зокрема з урахуванням компетентнісного підходу.*

Зокрема, це праці О. Свєртнєва «Система професійних функцій і компетенцій учителя фізичної культури та рівні їх сформованості» [203], «Наукові засади моделі професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-ігрової діяльності в загальноосвітньому закладі» [204] та ін. Науковець обґрунтував систему професійних функцій і компетенцій учителя фізичної культури, рівні їх сформованості в контексті сучасних вимог до майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту. Визначив і охарактеризував професійну компетентність як основу професіоналізму майбутнього вчителя фізичної культури, як умови успішності професійного розвитку фахівця в різних видах педагогічної діяльності. Автор науково обґрунтував складові (мету, принципи, функції, зміст) організаційно-функціональної моделі професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-ігрової діяльності в ЗЗСО на основі аналізу системи сучасних вимог до майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту [203–204].

Заслуговує на увагу наукова розвідка «Інтерактивна компетентність в системі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури», автори якої (М. Шехавцов, М. Надія, Н. Симоненко) доводять, що «проблема формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури під час професійної підготовки зумовлена появою нових соціальних вимог ринку праці й передбачає аналіз наукових підходів і принципів професійної діяльності вчителя, оволодіння ним якісно новими фаховими

знаннями, уміннями і здібностями зумовлює безперервний особистісний та професійний розвиток спеціаліста» [78, с. 65].

Науковці одностайні в думці, що вдосконалення в зазначеному контексті підходів до розуміння компетентності майбутнього фахівця, зокрема і вчителя фізичної культури, передбачає опанування ним педагогічними, фізкультурними і спортивними знаннями, навичками проведення навчальних, тренувальних та секційних занять, організацією змагальної діяльності у ЗЗСО.

Із перерахованих вище аспектів професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури нас цікавить проблема *організації змагальної діяльності зі спортивних ігор як напрям професійної діяльності вчителя фізичної культури*, що становить другу групу дослідницьких джерел.

За результатами аналізу дослідницьких джерел з'ясовано, що в низці наукових досліджень охарактеризовано змагальну діяльність в окремих видах спорту (О. Козлова, А. Мельник, Е. Стрельникова, Т. Ляхова та ін. [110; 139; 247 тут треба ще одне джерело]).

Змагальна діяльність у спортивних іграх неодноразово була об'єктом і предметом ґрунтовних наукових досліджень як окремих фахівців, так і наукових колективів, які виклали власні погляди на сучасний стан змагальної діяльності із футболу, баскетболу, волейболу тощо. Питанням вивчення, узагальнення й аналізу теоретичних та методичних компонентів змагальної діяльності спортсменів (зокрема, спосіб визначення модельних показників ефективності техніко-тактичних дій у змагальному процесі) присвячене дослідження Е. Дорошенка [58, с. 19].

Загалом проблема підготовки вчителя фізичної культури до спортивно-ігрової діяльності є предметом досліджень незначної кількості наукових праць, з-поміж яких виокремлюємо дослідження М. Шехавцова «Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до організації змагальної діяльності» (2022) [247] та ін. [78].

Відзначаємо і дисертації, у яких подано результати досліджень окремих аспектів наукової проблеми підготовки вчителя фізичної культури до

спортивно-ігрової, зокрема змагальної, діяльності (О. Сопотницька, О. Свєртнєв та ін.).

У дисертації «Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту» (2016) [212] О. Сопотницька встановила, що професійна діяльність тренера «увібрала характерні риси професії вчителя фізичної культури, однак володіє специфічними рисами, характеризується особливостями форм взаємодії та нестандартністю методів спілкування і контактів тренера з командою і з кожним спортсменом, охоплює рухову активність, передбачає вміння виконувати фізичні вправи, а також низку прикладних умінь» [212]. Авторка зазначила, що складність роботи тренера в ігрових видах спорту (волейбол, гандбол, баскетбол і футбол) полягає в тому, що об'єктом діяльності є і окремих гравець, і команда загалом, у якій повинні бути ефективно використані якості всіх гравців для досягнення командної мети. Зокрема, на думку авторки, у діяльності тренера в ігрових видах спорту «набув актуальності змагальний складник, а тому в структурі професійної діяльності виявлено специфічні особливості мотивації, тренувального процесу і змагань, спрямованих на виховний, освітній, оздоровчий та змагальний ефекти. Тому тренерська діяльність орієнтована на виконання конкретних функцій (виховну, навчально-тренувальну, відбору та селекції, контролю, обліку та корекції, організаторську, матеріально-технічного забезпечення, самовдосконалення, науково-дослідну, представницьку, суддівську, правову, агітаційно-пропагандистську). Із кожним зі своїх гравців тренер виконує роль учителя, керівника-лідера та організатора» [212, с. 7].

У дисертації «Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-ігрової діяльності в загальноосвітньому закладі» [206] О. Свєртнєв довів, що «метою моделі професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури має бути формування його як фахівця зі спортивно-ігрової діяльності, особливо – з проведення шкільного уроку з елементами футболу, адже існує відповідне регіональне замовлення, сформоване на основі

нормативних документів і державних стандартів середньої освіти, які передбачають потреби й можливості проведення в усіх класах ЗЗСО одного уроку фізичної культури з елементами футболу щотижнево» [206, с. 3]. Автор також визначив спортивно-ігрові функції майбутнього вчителя фізичної культури (базову педагогічно-професійну, професійно-орієнтовану фізкультурну, спеціалізовану спортивно-ігрову, яким відповідають основні компетенції) та установив, що «процес підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-ігрової діяльності в ЗЗСО має відповідати таким принципам: загальнодидактичним (активності, доступності, наочності, диференціації, цілісності, індивідуалізації, вікової відповідності, рефлексивності, цілеспрямованості, послідовності реалізації завдань) та спеціальним (повторності циклів тренувань, динамічності навчально-тренувального процесу, поступового зростання фізичного навантаження, єдності загальної фізичної та спортивно-ігрової підготовки, різноманітності й новизни навчально-тренувальної діяльності)» [206, с. 3].

На думку А. Мельника, дослідження змагальної діяльності в спортивних іграх носить, переважно, односторонній характер, оскільки «вивчаються або кількісні сторони ігрового змагального протиборства, або його якісні характеристики, що складає основу спорту і дає змогу оцінити ефективність тренувального процесу» [139, с. 115].

Проблема підготовки майбутнього фахівця до організації змагань досліджена насамперед у контексті тренерської діяльності, а саме: шляхи підготовки до тренерської діяльності фахівців фізичного виховання; удосконалення управління змагальною діяльністю; виховання фізичних якостей особистості в дитячо-юнацьких спортивних школах; оптимальний стиль спілкування тренера як фактор успішності спільної діяльності в спортивній команді; психологічна готовність тренерів-організаторів до прийняття рішень в екстремальних ситуаціях тощо (С. Карасевич, О. Сопотницька та ін. [87; 211; 212]).

Як свідчить аналіз джерел, основними напрямками цих досліджень є «визначення загальної кількості та результативності техніко-тактичних дій; визначення ефективності та стійкості спортивної техніки; контроль за спортивною тактикою; вимірювання фізіологічних і біохімічних реакцій організму спортсменів під час змагань та безпосередньо після їх закінчення; контроль психічних станів спортсменів» [58, с. 19]. Усі названі аспекти наукових досліджень стосуються насамперед теорії і методики спортивного тренування, а наукові дослідження, що розкривають сутність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, є частковими і не дають комплексної характеристики обраної наукової проблеми.

Однак відповідно до сучасних умов розвитку освіти майбутній учитель фізичної культури має бути підготовлений до викладацької, навчально-виховної, науково-методичної та організаційно-керівної діяльності в системі середньої освіти відповідно до отриманої спеціальності. Типовими видами його діяльності є навчально-виховна, фізкультурно-оздоровча, спортивна, організаційна та рекреаційно-профілактична робота. Вони охоплюють планування процесу фізичного виховання; організацію і проведення уроків фізичної культури; проведення навчально-тренувальних занять, організацію секційної роботи, підготовку шкільних команд до змагальної діяльності; пропагування здорового способу життя та контроль за рівнем здоров'я і фізичної підготовки учнів; підвищення власного професійного рівня, узагальнення та впровадження передового досвіду роботи.

Для успішної організації змагальної діяльності вчителю фізичної культури необхідно оволодіти такими навичками: точно визначати конкретні цілі та завдання; правильно планувати підготовку до змагань, застосовувати раціональні та ефективні форми їх проведення; усувати негативні чинники, що виникають під час змагань; урахувати та контролювати особистісно-психологічні фактори.

Актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури визначена сучасними тенденціями розвитку педагогіки вищої школи, творчим підходом до планування навчально-виховного процесу, необхідністю ефективного розв'язання освітніх, оздоровчих, виховних завдань, а також цілеспрямованим впливом на покращення фізичної підготовленості учнів, реалізацію завдань збереження і зміцнення їх здоров'я.

Відповідність реальних результатів і змісту освіти у ЗВО державним стандартам є необхідною, але недостатньою умовою якості. Тому досягнення оптимальної якості професійної освіти можливе за умови створення системи якості, яка на рівні конкретного ЗВО забезпечувала б узгоджену реалізацію державних, суспільних і особистих інтересів. Оскільки чинна система переважно є системою контролю за якістю, а не забезпечення якості, то нова система повинна бути розроблена на основі:

- стандартизації професійної освіти ЗВО як компонента системи якості;
- моделювання менеджменту якості професійної освіти;
- визначення концептуальних і методологічних основ проектування системи якості в контексті системи професійної підготовки.

Аналізуючи здобутки теорії і практики підготовки фахівців фізичної культури, дослідники висновковують, що у ЗВО «практично не здійснюється діагностика здібностей абітурієнтів до педагогічної діяльності, викладачі рідко застосовують інтерактивні форми й методи навчання, інформаційно-комунікаційні технології, недостатньо розвиваються в процесі навчання креативні здібності студентів» [1, с. 68].

Посилення гуманістичної спрямованості освіти неминуче призводить до підвищення значущості психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти, оскільки «тільки в цьому випадку забезпечується справжнє реформування системи фізкультурної освіти, її перехід до нової, особистісно-орієнтованої парадигми; пошук нових шляхів організації підготовки педагогів фізичної культури, оснований на сучасних підходах вимагає від системи фізкультурної освіти

змін не тільки в цілях і змісті, а й у формах, методах і засобах підготовки; посилення ролі та значення психолого-педагогічної підготовки, безумовно, необхідне для формування компетентного фахівця фізичної культури і спорту; потрібно приділити особливу увагу розробленню якісно нових цільових установок у підготовці майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, нових принципах відбору та систематизації змісту й модернізації методів і технологій їх навчання» [1, с. 68].

Зазначимо, що одним з основних завдань ЗВО є забезпечення якості підготовки фахівців, що дає змогу випускникам бути затребуваними на ринку праці, отримати високооплачувану роботу і досягти успіхів у професійній діяльності. Однак якість професійної підготовки оцінюють різними способами: за результатами вхідного, поточного і підсумкового контролю, контролю залишкових знань; на основі висновків державної екзаменаційної комісії, відгуків фахівців тих установ, де студенти проходять практику, результатами акредитацій освітніх програм Національним агентством забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), зовнішнім моніторингом МОН України тощо.

Тому виокремлюємо як важливу групу дослідницьких джерел – матеріали та документи, що містять ресурси ЗВО (освітні програми, навчально-методичне забезпечення їх реалізації тощо), ЗЗСО (навчальні програми), ресурси МОН України (Державні стандарти освіти, модельні навчальні програми, типові навчальні програми), НАЗЯВО (відомості про самооцінювання освітніх програм, звіти експертних груп, висновки галузевої експертної ради, рекомендаційні документи), громадських освітньо-спортивних організацій (Українська федерація учнівського спорту [230] та ін.).

Важливим джерелом нашого дослідження стали інструктивно-методичні та рекомендаційні матеріали, розроблені для методичної та практичної допомоги вчителю фізичної культури, що містять такі інформаційні ресурси:

- рубрика «Освітня галузь “Фізична культура”»: поради, документи, досвід роботи» (сайт Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти») [169];
- сайти Обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти [192];
- Telegram, зокрема бот Комітету фізичної культури і спорту України: цікава та корисна інформація для вчителів фізичної культури, методистів, тренерів, спортсменів (нормативно-правові документи: державні програми, концепції, рекомендації, модельні навчальні програми, зокрема програма інклюзивного навчання на уроках фізичної культури; методична робота: семінари, вебінари; всеукраїнські та міжнародні спортивно-масові заходи: положення про учнівські, студенські змагання, турніри, фестивалі) [281] та ін. [282];
- YouTube канал UA_active, що містить відео всеукраїнських семінарів та вебінарів марафону освітніх практик для вчителів і фахівців фізичної культури [287].

Отже, на основі аналізу стану дослідженості наукової проблеми з-поміж перспективних напрямів подальших досліджень виокремлюємо такі:

- упровадження системного і комплексного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури загалом та організації змагальної діяльності як напрям професійної діяльності вчителя фізичної культури;
- дослідження перспективних форм підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності; упровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

Аналіз стану дослідженості наукової проблеми засвідчує актуальність потреби оптимізації процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури загалом та підготовки до організації змагальної діяльності у сфері професійної

освіти зокрема шляхом пошуку та впровадження ефективних умов реалізації досліджуваного процесу.

1.2. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності: сутність та структура

Сучасна концепція розвитку фізичної культури зумовлює необхідність відповідних змін у підготовці майбутніх учителів фізичної культури в системі вищої педагогічної освіти, тому в останні роки помітно зріс інтерес до вивчення ролі і місця фізичної культури в системі вищої освіти. Це знаходить висвітлення у змісті нового освітнього стандарту, нових навчальних планах і програмах, пошуку шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учительських кадрів [45, с. 103].

Виникає гостра необхідність переосмислення цільових настанов професійної підготовки відповідно до адекватних уявлень про професійну діяльність студентів – майбутніх учителів фізичної культури – і їх соціальної ролі в сучасній вищій професійній освіті.

Перед освітою постає завдання формувати особистість як «унікальну, цілісну, творчу індивідуальність, що прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприймання нового досвіду, здатна здійснювати свіжий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях» [95, с. 245].

Мета підрозділу дисертації – з'ясувати сутність професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Для цього ми уточнимо зміст таких ключових понять дослідження, як: «фізична культура», «учитель фізичної культури», «професійна підготовка», «професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури», «готовність майбутнього вчителя фізичної культури» та ін.

Охарактеризуємо насамперед поняття «фізична культура».

Науковці пропонують розглядати термін «фізична культура» в таких значеннях (соціологічному, педагогічному, філософському, природничо-науковому та інших аспектах): «систематичне і різнобічне вдосконалення людського тіла за допомогою фізичних вправ; фізична культура складає важливу частину культури суспільства – сукупність його досягнень у створенні і раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов спрямованого фізичного вдосконалення людини; фізична культура – специфічна діяльність, яка спрямована на формування рухових умінь і навичок, а також підвищення фізичної кондиції людини, збереження і зміцнення здоров'я, гармонійний розвиток особистості; фізична культура особистості являє собою турботу людини про свій фізичний стан, уміння ефективно застосовувати засоби фізичного виховання, «фізкультурну ментальність» людини, рівень знань у галузі фізичної культури, готовність надавати допомогу іншим людям у їх оздоровленні та фізичному вдосконаленні; вид (підсистема) загальної культури, якісна сторона діяльності (творчої) з освоєння, удосконалення, підтримки і відновлення цінностей у сфері фізичного вдосконалення людини щодо самореалізації її фізичних і духовних здібностей (сил), що має соціально значущі результати, пов'язані з виконанням обов'язків у суспільстві» [84, с. 25–26].

Найчастіше поняття «фізична культура» вживається в таких значеннях:

– «як складник сукупної культури суспільства, як компонент соціального способу життя. На передній план висувається результативний аспект явища, а не процес» [84, с. 26];

– «як специфічна діяльність, як соціальний процес з оволодіння цінностями особливої галузі культури, спрямований на їхнє розпредмечування в інтересах усебічного гармонійного розвитку людини, удосконалення соціального спілкування і підвищення ефективності людської діяльності» [84, с. 26];

– «не тільки один із найважливіших засобів зміцнення здоров'я, розвитку фізичних здібностей і рухових навичок, а й засіб виховання культури особистості» [84, с. 27].

Метою освітньої галузі фізичної культури є «гармонійний фізичний розвиток особистості учня, підвищення функційних можливостей організму, удосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації учнів до занять фізичною культурою і спортом. Інваріантна складова Базового навчального плану базової освіти, до якої входить навчальний предмет «Фізична культура», сформована на державному рівні і є однаковою для всіх закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування та форми власності» [192].

Ще однією ключовою дефініцією дослідження є поняття «*учитель*». Відповідно до Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти, вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» мета професійної діяльності вчителя полягає в «організації навчання та виховання здобувачів повної загальної середньої освіти (далі – здобуття освіти) шляхом формування у них ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання» [196, с. 1].

Учитель спільно з батьками, іншими законними представниками здобувачів освіти «сприяє розвитку їх здібностей, формуванню в них навичок здорового способу життя, дбає про їхнє фізичне і психічне здоров'я; формує в здобувачів освіти усвідомлення необхідності додержуватися Конституції та законів України, захищати суверенітет і територіальну цілісність України; настановленням і особистим прикладом утверджує повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства; формує в здобувачів освіти прагнення до взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами» [196, с. 1].

Отже, важливою складовою професійної компетентності вчителя є формування в учнів навичок здорового способу життя та піклування про їхнє фізичне здоров'я.

Процеси навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти є наскрізними, тому їх цілісність забезпечується наявністю в учителя компетентностей, необхідних для виконання всіх трудових функцій.

З-поміж трудових функцій, передбачених професійним стандартом, ми виокремили ті, які прямо чи опосередковано на рівні основних дескрипторів компетентності (знання, уміння та навички, комунікація, відповідальність і автономія) стосуються діяльності майбутнього вчителя загалом та вчителя фізичної культури в контексті предмета нашого дослідження, а саме:

«В. Участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища.

В 2. Здоров'язбережувальна компетентність:

– В 2.1. Здатність організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу;

– В 2.1. В 1. Інтегрувати апробовані здоров'язбережувальні технології, засоби й ресурси в освітній процес, зокрема для запобігання та протидії насильству, булінгу (цькуванню);

– В 2.2. Здатність здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни;

– В 2.2. З 2. Особливості профілактики інфекційних і неінфекційних захворювань, запобігання поширено серед здобувачів освіти звичок, небезпечних для їхнього здоров'я;

– В 2.2. З 3. Засади збереження психоемоційного здоров'я в освітньому середовищі;

– В 2.2. У 1. Проводити профілактичні заходи, спрямовані на збереження та зміцнення здоров'я здобувачів освіти;

- В 2.2. У 3. Створювати умови для збереження психоемоційного здоров'я здобувачів освіти;
- В 2.3. Здатність формувати в здобувачів освіти культуру здорового й безпечного способу життя;
- В 2.3. З 1. Вплив освітнього процесу на спосіб життя і здоров'я здобувачів освіти;
- В 2.3. З 2. Методики й технології формування культури здорового й безпечного способу життя здобувачів освіти;
- В 2.3. У 1. Використовувати методики, що зменшують вплив стресогенних факторів на здоров'я здобувачів освіти;
- В 2.3. У 2. Планувати освітній процес з урахуванням принципів здорового й безпечного способу життя;
- В 2.3. У 4. Формувати в здобувачів освіти навички здорового й безпечного способу життя» [196, с. 10–44].

Наступною ключовою дефініцією дослідження є поняття *«вчитель фізичної культури»*. Аналіз науково-методичних джерел засвідчив різні підходи до трактування цієї дефініції. Зокрема, учитель фізичної культури – це «педагогічний працівник високої культури, великої душі і доброго серця, провідник ідей державотворення, який має спеціальну підготовку і професійно проводить навчально-виховну роботу в освітньо-виховних закладах середньої освіти, спрямовану на формування у дітей і молоді фізичного та морального здоров'я, підготовку до ведення активного способу життя» (О. Ханікянц) [235].

Науковці підкреслюють соціальну роль учителя фізичної культури, що полягає в «передачі молодому поколінню необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я і засоби його зміцнення, про шляхи і методи протидії хворобам, у формуванні вмінь і навичок зміцнення здоров'я, запобігання його порушення, про методики досягнення високої працездатності та тривалої творчої й активної життєдіяльності» [235].

Саме професійну готовність учителя фізичної культури науковці розглядають як найважливіший чинник, від якого залежать успіхи фізичного виховання школярів, поруч з багатьма іншими чинниками (стан здоров'я, рівень фізичного розвитку, фізична підготовленість, матеріально-спортивне забезпечення, методика навчально-виховного процесу, ставлення вчителів, батьків до засобів фізичної культури) [235].

На думку дослідників, специфіка роботи вчителя фізичної культури полягає у тому, що, «з одного боку, він виступає як “чистий” учитель (предметник), який проводить уроки, а з іншого – як організатор процесу фізичного виховання школярів, що спрямовує зусилля на залучення всіх учасників навчально-виховного процесу до систематичних занять руховою активністю. Це можливо за умови залучення до цієї проблеми всього дорослого оточення дитини (батьків, педагогів, громадськості), об'єднання зусиль державних, громадських організацій, що займаються питаннями виховання, охорони і зміцнення здоров'я дітей» [235].

Серед основних завдань фізкультурно-оздоровчої діяльності та форм організації оздоровчої фізкультурної діяльності у ЗЗСО, що покладаються на вчителя фізичної культури, такі: зміцнення та збереження здоров'я школярів; усебічний розвиток фізичних здібностей; поглиблення фізкультурних знань, необхідних для використання в повсякденному житті; формування свідомої мотивації до систематичних занять фізичною культурою.

Систему взаємопов'язаних організаційних форм фізичного виховання та оздоровчої фізичної культури складають уроки фізичної культури; позаурочні заходи в режимі дня (гімнастика до занять, фізкультурні хвилинки, фізкультурні розваги на перервах); позакласна фізкультурна діяльність (заняття в оздоровчих групах, спортивних секціях, спортивні змагання); позашкільна фізкультурно-оздоровча діяльність (за місцем проживання, у ДЮСШ, секціях ФСТ, самостійна).

Загальне керівництво фізичним вихованням учнів загальноосвітніх шкіл здійснює Міністерство освіти і науки, а організацію – органи освіти на місцях,

дирекції шкіл, учителі фізичної культури, організатори позакласної та позашкільної роботи, колективи фізичної культури.

Учитель фізичної культури – один з основних суб'єктів, на якого покладають завдання забезпечення вимог Державних стандартів освіти загалом та з фізкультурної освітньої галузі зокрема.

Так, Державний стандарт початкової освіти ставить такі вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти (1 – 2, 3 – 4 класи) з фізкультурної освітньої галузі:

«– заняття руховою активністю, фізичною культурою та спортом; демонстрація рухових умінь та навичок, використання їх у різних життєвих ситуаціях;

– вибір фізичних вправ для підвищення рівня фізичної підготовленості;
– дотримання правил безпечної і чесної гри, уміння боротися, вигравати і програвати; усвідомлення значення фізичних вправ для здоров'я, задоволення, гартування характеру, самовираження та соціальна взаємодія» [53] (додаток 11 до Держстандарту).

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти під час проведення занять учитель повинен створити умови для формування в учнів/учениць таких компетентностей і базових знань освітньої галузі фізичної культури (додаток 21 до Держстандарту) [52]:

«Здоровий спосіб життя: здоров'я людини та чинники, що його визначають; значення здорового способу життя в забезпеченні здоров'я людини; складники здорового способу життя та їх загальна характеристика; роль рухової активності для підтримання, поліпшення (відновлення) здоров'я людини; форми, засоби, методи фізичного виховання для підтримання, поліпшення (відновлення) фізичного, психічного та соціального здоров'я, фізичного розвитку, фізичної підготовленості, загартування, збереження належної маси тіла (корекції надмірної, недостатньої), формування правильної постави, правильної будови стопи.

Безпека під час занять фізичними вправами: правила техніки безпеки на уроках фізичної культури та в позаурочних формах занять фізичними вправами; самоконтроль у процесі фізичного виховання; правила першої допомоги при невідкладних станах та спортивному травмуванні.

Техніко-тактична підготовка: техніка виконання фізичних вправ; тактичні дії у процесі занять фізичними вправами та спортом.

Історія фізичної культури: історія розвитку видів спорту; досягнення українських та іноземних спортсменів у різних видах спорту; спортивні традиції закладу освіти.

Формування особистості засобами фізичного виховання: значення фізичних вправ у становленні особистості; мотивація до занять фізичними вправами; роль засобів фізичного виховання у формуванні моральних і вольових якостей людини; значення рухової активності в розвитку когнітивних властивостей особистості; правила спортивної етики» [52, с. 8].

Майбутній учитель фізичної культури «повинен уміти надавати методичну допомогу вчителям при складанні комплексів гімнастики перед уроками, фізкультурних хвилин і фізкультурних пауз, активних перерв, годин здоров'я; консультувати вихователів груп подовженого дня в організації спортивних годин, виховувати в школярів звичку до самостійних занять фізичними вправами» [71, с. 388].

Отже, учитель фізичної культури – організатор фізичного виховання школярів. Сучасні практики в галузі фізичної культури однакові в думці, що «нормативи фізичної підготовленості пішли в минуле. Натомість визнається унікальна роль учителя фізичної культури у формуванні фізично розвиненої особистості, яка володіє оптимальними способами виконання фізичних вправ, життєво необхідними руховими вміннями та навичками, свідомо ставиться до фізичної активності і веде активний спосіб життя» [192].

Ще одне наше завдання – охарактеризувати сутність діяльності вчителя фізичної культури в контексті вимог Нової української школи.

Стрімкі темпи розвитку всіх сфер суспільства зумовлюють істотну модернізацію змісту і структури педагогічної освіти. Сучасний рівень розвитку суспільства, освіти та науки ставить високі вимоги до компетентності фахівців різних напрямів, що потребує суттєвих змін у процесі навчання, зокрема навчання майбутніх учителів фізичної культури. У законотворчих документах – Закон України «Про вищу освіту» (2014, зі змінами [66]), Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (1993, зі змінами [68]) та ін. – виокремлено нові вимоги до навчання фахівців у галузі фізичної культури [78, с. 61; 96, с. 186].

Формування нових підходів у фізичному вихованні школярів Нової української школи (НУШ) неможливе без «використання компетентнісного підходу до їх навчання на уроках фізичної культури і в позашкільній, виховній та спортивно-масовій роботі. Тому освітня політика держави спрямована на оновлення системи фізичного виховання НУШ, яка на концептуальному, змістовому й управлінському рівнях повинна бути спрямована на формування ключових предметних компетентностей і наскрізних умінь» [155, с. 42] («Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН України», 2016).

Ефективне функціонування системи фізичного виховання в умовах динамічної, соціально-політичної й економічної трансформації нашого суспільства та забезпечення повноцінного розвитку здобувача освіти напряму залежать від рівня компетентності спеціалістів – педагогів НУШ [155, с. 42; 96, с. 186].

Учитель фізичної культури повинен бути одним із найбільш компетентних фахівців, із професійними знаннями, вміннями, навичками, адже в його обов'язки входить координація дій щодо плану роботи ЗЗСО з фізичного виховання, організація роботи учнів на уроках фізичної культури і позаурочних заняттях, постійна взаємодія з педагогічним колективом та батьками у створенні оптимальних умов для фізичного виховання й ведення здорового способу життя учнями. Саме тому питання компетентнісного

підходу до професійної підготовки вчителя фізичної культури є актуальним аспектом педагогічної теорії і практики [96, с. 187].

В умовах зростання уваги до фізичного здоров'я та активного способу життя вчитель фізичної культури виконує важливу місію підготовки молодого покоління до життя в сучасному суспільстві, коли фізична активність та здоров'я стають чи не найголовнішими умовами повноцінної участі в суспільстві. Тож, керуючись Законом України «Про освіту» (2017, зі змінами [67]) та Рекомендаціями європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя (2006 [200]), МОН розробило концепцію Нової української школи, де компетентність учителя фізичної культури та його роль у формуванні молодого покоління є однією з ключових ініціатив, спрямованою на покращення якості освіти і підготовку учнів до сучасних реалій життя [113]. [96, с. 188].

Держава покладає великі сподівання на систему фізичного виховання Нової української школи, яка на концептуальному, змістовому, інструментальному й управлінському рівнях повинна бути спрямована на формування в учнів ключових, предметних компетентностей і наскрізних умінь. Компетентнісний підхід в освіті фахівці зазвичай ототожнюють із такими чинниками:

- перехід від накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування й розвитку в учнів / учениць здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки і успішний досвід у професійній діяльності та соціальній практиці;

- спрямованість освітнього процесу на формування в учнів / учениць ієрархічно підпорядкованої системи ключових (супер, основних, базових, надпредметних, транспредметних), загальнопредметних (загальногалузевих, міжпредметних) і предметних компетентностей [96, с. 189].

Центральне місце в компетентнісному підході відводиться такій складній і багатоаспектній категорії, як компетентність. Тому

компетентнісний підхід до навчання та фізичного виховання школярів доцільно розглядати як систематичну роботу вчителя, спрямовану на розвиток у дітей предметних, загальногалузевих (міжпредметних) і ключових компетентностей, які у своїй єдності дають змогу їм ефективно вирішувати проблеми в галузі збереження, підтримання та відновлення здоров'я [96, с. 195].

У цьому контексті особливу роль відіграє вчитель фізичної культури, оскільки фізична активність та здоров'я стають усе більш важливими аспектами життя сучасної людини, а роль учителя фізичної культури – надзвичайно важливою. Особливо це добре прослідковується в контексті вимог Нової української школи, покликаної забезпечити високий рівень освіти та виховання молодого покоління [96, с. 195].

Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016) [114], Плану заходів на 2017 – 2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (2017) [185] ключовими компетентностями є «спілкування державною і рідною в разі відмінності мовою, спілкування іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні і громадянські компетентності, підприємливість та фінансова грамотність, загальнокультурна грамотність, екологічна грамотність і ведення здорового способу життя» [114].

У зв'язку з цим варто акцентувати на новій ролі вчителя – «не як єдиного наставника та джерела знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини» [114]. Відповідно реформування педагогіки загальної середньої освіти «передбачає перехід до педагогіки партнерства між учнем, учителем і батьками, що потребує ґрунтовної підготовки вчителів за новими методиками і технологіями навчання» [114].

Наступним ключовим у дослідженні є терміносполука *«професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури»*. Зупинимось на характеристиці основних понять, що є її складовими.

Поняття *«професійна підготовка»*. У науково-теоретичному доробку відсутній уніфікований набір критеріїв для визначення поняття «професійна підготовка». Сучасні автори пропонують різні визначення:

– «сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної праці за обраною професією; процес повідомлення учням відповідних знань і вмінь» [84, с. 33–34];

– «професійна підготовка майбутніх учителів забезпечується системою організаційних та педагогічних заходів, які сприяють формуванню в них спеціальних знань, умінь, навичок, здібностей, компетенцій, професійного досвіду, який сприятиме успішній професійній діяльності» [84, с. 33–34];

– «інтегративний процес формування психологічної, теоретичної, практичної, методичної та фізичної підготовки» [84, с. 33–34].

Професійну підготовку переважно тлумачать як «сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної праці за обраною професією; процес повідомлення учням відповідних знань і вмінь» (М. Шехавцов, М. Надія, Н. Симоненко та ін.) [78, с. 64–65].

Науковці (В. Афонін та ін.) трактують професійну підготовку «через її результат або через процес його отримання як сукупність спеціальних знань, навичок і вмінь, якостей професійного досвіду та норм поведінки, які забезпечують можливість успішної діяльності за певною професією» [7].

Тому, враховуючи зміст загального понять «підготовка», «професійна підготовка», зміст поняття *«професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури»* науковці розглядають у таких аспектах – з точки зору її організаторів, здобувачів освіти, як результат професійної підготовки, а саме:

– «процес створення науково-педагогічними працівниками й

керівниками умов для цілеспрямованого формування і розвитку в майбутніх спеціалістів компетентності та здатності до професійної діяльності» [78, с. 64–65];

– «процес досягнення ними необхідного рівня підготовленості, який би забезпечив готовність до виконання дій за призначенням» [78, с. 64–65];

– «готовність її суб'єктів до професійної діяльності» [78, с. 64–65].

Загалом професійна підготовка вчителя фізичної культури є складною багатогранною системою, яка базується на таких принципах:

– «безперервності освіти (злиття базової та подальшої підготовки до трудової та суспільної діяльності в єдиний, цілісний освітній процес, який сприяє формуванню стійкого інтересу й потреби в постійному поповненні знань та вдосконаленні практичних умінь і навичок)» [78, с. 64];

– «інтегративності (планування безперервного процесу підготовки, що відбувається по висхідній лінії як інтегративне ціле відносно самостійних складових)» [78, с. 64];

– «фундаменталізації (полягає не в засвоєнні навчальних предметів, традиційно віднесених до фундаментальних, а в широті та ґрунтовності, які забезпечують у перспективі професійну мобільність фахівця, розширюють його професійну компетентність, формують готовність до оперативного реагування на можливі зміни у сфері професійної діяльності)» [78, с. 64];

– «гуманізації (перенесення уваги із засобів професійної підготовки (методів, форм, способів) на суб'єкт професійної підготовки (студента); урахування особистісних цілей та інтересів студентів, наповнення олюдненим змістом навчальних дисциплін, застосування активних методів і форм навчання, де оволодіння знаннями здійснюється під час пошуку істини, зіткнення думок, поглядів, позицій, розвитку самоконтролю і самооцінки студентів)» [78, с. 65];

– «самостійності (можливість студентів самим визначати траєкторію оволодіння професією; стрижнем самостійної роботи студента є наявність пізнавальної задачі та способу її розв'язання без прямої допомоги з боку

викладача або з мінімальним його втручанням, при цьому самостійна діяльність студента завжди спрямована на перехід від способу відтворення до принципово іншого – творчого вирішення завдань) та ін.» (М. Шехавцов, М. Надія, Н. Симоненко) [78, с. 64–65].

На основі аналізу теоретичних напрацювань з проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури ми узагальнили трактування ключового поняття нашого дослідження науковцями, які пропонують різні підходи до визначення сутності поняття «професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури» (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

**Визначення поняття
«професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури»**

№ з/п	Визначення	Автор
1.	Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури є «складною багатогранною системою, спрямованою на здобуття та розвиток достатнього для продуктивної професійної діяльності рівня інтерактивної компетентності під час навчання у вищому навчальному закладі і практичної діяльності. Зміст професійної освіти несе в собі сукупність знань, умінь і навичок, володіння якими дає змогу працювати за обраним видом професії. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури повинна будуватися на загальноприйнятих принципах безперервності освіти, її фундаменталізації, інтегративності, гуманізації тощо» [78, с. 64–65].	М. Шехавцов, М. Надія, Н. Симоненко

Продовження таблиці 1.1

2.	<p>Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до виховної роботи зі школярами «повинна досягатися за допомогою педагогічних умов збагачення професійної підготовки студентів фізичної культури виховним змістом; спрямованість педагогічної практики на формування вмінь виховної роботи; запровадження особистісно-орієнтованої підготовки вчителів фізичної культури до виховної роботи зі школярами» [237, с. 148–149].</p>	Т. Христова, В. Пюрко, О. Пюрко
3.	<p>Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах – це «спеціально спрямований процес вибіркового використання засобів фізичної культури і спорту для формування в майбутніх фахівців системи професійних знань; оволодіння необхідним комплексом педагогічних умінь, орієнтованих на фізкультурно-спортивну роботу та спрямованих на відновлення психофізіологічної працездатності і розваги учнів, удосконалення їх особистості в процесі самодіяльних ініціатив» [84, с. 35].</p>	С. Карасевич

Продовження таблиці 1.1

4.	Підготовка майбутніх учителів фізичної культури – «педагогічна система з такою структурою: стратегічна мета підготовки, модель-еталон компетентного вчителя, технології професійної підготовки, суб'єкти взаємодії» [240, с. 9].	А. Черноштан
5.	Підготовка майбутніх учителів фізичної культури – «система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують майбутньому педагогові отримання фундаментальних знань у галузі фізичної культури, формування на їх основі відповідних умінь і навичок, необхідних для використання в майбутній професійній діяльності різноманітних форм занять, засобів та методики викладання фізкультурно-оздоровлювальних програм, спрямованих на досягнення і підтримку фізичного стану» [135, с. 41].	Р. Маслюк
6.	Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури – «процес формування самостійної, енергійної особистості, здатної до професійного самовдосконалення, що виявляється в самоаналізі та саморозвитку, самоосвіті, здатності до креативного мислення та творчого застосування студентами здобутих знань» [244, с. 205].	І. Шаповалова

Продовження таблиці 1.1

7.	Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури – «процес, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи ВНЗ, спрямовані на формування протягом періоду навчання рівня професійної компетентності особистості, достатнього для організації фізичного виховання різних верств населення регіону й успішної праці в усіх ланках фізкультурного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці» [223, с. 13].	Л. Сущенко
8.	Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури – «процес становлення особистості, розвитку загальної і професійної педагогічної культури, компетентності, професійних компетенцій, що виступають передумовою ефективної майбутньої професійної діяльності вчителя в ЗНЗ» [44, с. 103].	І. Грінченко
9.	Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури – «складний багатофакторний процес виконання системи дій, спрямованих на розв’язання навчально-виховних та оздоровчо-профілактичних задач, зокрема, забезпечення формування в нових поколіннях українців імунітету до гіподинамічного способу існування та інших важливих партернів життєдіяльності на мотиваційній, неавторитарній основі» [224, с. 313].	С. Табінська

Продовження таблиці 1.1

10.	Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури – «визначальна умова ефективного функціонування системи фізичного виховання» [124, с. 119].	О. Куц
11.	Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури – «науково обґрунтована організаційно-методична система суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів і професорсько-викладацького складу навчального закладу, спрямована на формування протягом терміну навчання рівня професійної компетентності особистості» [6; 121; 248].	Г. Арзютов, В. Кукса, Б. Шиян
12.	Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури – «неперервний процес набуття студентами необхідного рівня освіченості (одержання знань, напрацювання вмінь і навичок, розвиток професійно і соціально значущих якостей, формування ціннісних орієнтацій і первинного досвіду діяльності, що забезпечує готовність до виконання трудових функцій)» [106, с. 62].	В. Кисельов, Д. Балашов

Аналіз ключових понять дослідження засвідчив, що поняття «професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури» в наукових джерелах визначають у різних аспектах – професійно-педагогічному, спортивному, валеологічному, біологічному та ін.

У дослідженні ми підтримуємо комплексний підхід до трактування поняття «підготовка майбутнього вчителя фізичної культури» як спеціально організованого та спрямованого процесу в контексті реалізації

компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутнього фахівця в умовах ЗВО.

Узагальнюючи наведені вище трактування та напрацювання з проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, ми уточнили поняття *«підготовка майбутнього вчителя фізичної культури»*, під яким розуміємо *спеціально організований та цілеспрямований процес, що передбачає систему організаційних та освітніх заходів, педагогічних умов, які забезпечують майбутньому вчителю отримання знань із фізичної культури, формування на їх основі відповідних компетентностей для здійснення майбутньої професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.*

Поняття «професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури» науковці трактують через результат процесу – готовності її суб'єктів до професійної діяльності, зокрема, *готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності.*

Аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчив, що готовність є закономірним комплексним результатом спеціальної підготовки, освіти, самоосвіти, самовизначення, виховання, самовиховання тощо. Науковці розглядають готовність до професійної діяльності в кількох аспектах, а саме як:

– «психічний, активнодієвий стан особистості, систему інтегрованих властивостей. Така готовність регулює діяльність, забезпечує її ефективність» [5];

– «стійку характеристику особистості, тривалу і порівняно постійну, що має багатокomпонентну структуру і формується завчасно в результаті впливу складного комплексу умов і чинників» [84, с. 38];

– «інтегративне особистісне утворення, що пронизує всі сфери свідомості» [84, с. 38];

– «результат спеціальної підготовки, що передбачає сукупність професійних знань, розвиток основних психічних і фізичних функцій, відповідних професійній спрямованості освіти, виховання і самовиховання,

професійному самовизначенню, фізичному стану і рівню здоров'я студента» [84, с. 38].

Наприклад, з-поміж інших виокремлюємо таке визначення поняття «готовність майбутнього вчителя фізичної культури до організації спортивно-масових заходів» – це «складне інтегроване особистісне утворення, яке забезпечує поточну реалізацію педагогічної діяльності, є підґрунтям для подальшої творчої самореалізації та професійного самовдосконалення і полягає в оволодінні спеціальними знаннями галузі фізичної культури та вміннями, пов'язаними з ними, знаннями з організації спортивно-масових заходів, прийомами і методами їх використання та передбачає наявність психологічних якостей, необхідних учителеві фізичної культури для організації спортивно-масових заходів» [106, с. 62] (В. Кисельов, Д. Балашов).

Ураховавши означені вище трактування та специфіку підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, ми визначаємо *готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності як результат спеціальної професійної підготовки, особистісна якість людини, що постійно розвивається, відображає необхідний рівень знань, сформованості вмінь, стійку мотивацію до фізкультурно-спортивної діяльності загалом та зокрема до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор як важливої складової фізичного виховання особистості.*

Отже, готовність майбутніх учителів фізичної культури характеризується певними ознаками (сутністю, структурою, функціями, рівнями діяльності), забезпечує певний рівень педагогічної діяльності та охоплює професійні знання, уміння провадити діяльність, оцінювати її результати, професійні погляди та переконання тощо.

Важливим аспектом нашого дослідження є визначення *структури професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури* з метою успішної діагностики та обґрунтування педагогічних умов забезпечення ефективності досліджуваного процесу.

Аналіз наукових праць показав, що у їх авторів не склалося єдиної думки про структурні компоненти професійної підготовки майбутніх учителів узагалі та вчителів фізичної культури зокрема.

На думку О. Сопотницької, майбутній учитель фізичної культури «повинен оволодіти знаннями, уміннями, навичками в галузі організації навчально-тренувального процесу, мати відмінне здоров'я, сформовані особистісні якості й високий рівень працездатності, вести здоровий спосіб життя та кваліфіковано володіти технікою виконання фізичних вправ, системно проводити аналіз результатів своєї праці» [212, с. 7–8]. Дослідниця визначила компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту: мотиваційний, науково-теоретичний, практичний, психофізіологічний та фізичний [212, с. 8].

Аналіз наукових джерел засвідчив, що дослідники переважно одностайні у виокремленні в структурі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури таких основних компонентів: особистісного, когнітивного, діяльнісного, рефлексивного.

Отже, проаналізувавши процес професійної підготовки майбутніх учителів узагалі та учителів фізичної культури зокрема, узагальнивши праці про компетентності, урахувавши особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор, ми визначили такі *структурні компоненти* підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор:

– *мотиваційний* (охоплює систему мотивів, цілей, цінностей, що мотивують майбутніх учителів фізичної культури до навчання, професійної діяльності, передбачає особистісно-професійну мотивацію на фізичне самовдосконалення та змагальну діяльність);

– *когнітивний* (охоплює сукупність загальнотеоретичних і спеціальних знань із питань фізичного виховання, спортивних ігор, особливостей і методів організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор);

– *діяльнісний* (охоплює сукупність професійних умінь та навичок для організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор, використання нових форм професійного розвитку і саморозвитку);

– *рефлексивний* (охоплює особистісні якості здобувача для проведення рефлексії професійної діяльності, зокрема з організації змагальної діяльності).

Визначені нами компоненти взаємопов'язані між собою, поєднані в цілісну інтеграційну схему та є необхідними і важливими в структурі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Установлено, що проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор потребує вивчення в таких аспектах: методологічному, психолого-педагогічному, методичному. Визначені в дослідженні зміст та структурні компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний) є своєрідним орієнтиром, який актуалізує розроблення критеріально-діагностувального апарату дослідження.

Загалом професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури є становленням його як особистості, розвитком загальної і професійної педагогічної, психологічної культури, фахової компетентності, професійних компетенцій, що є передумовою ефективної майбутньої професійної діяльності вчителя у ЗЗСО. Професійна готовність майбутнього вчителя фізичної культури є цілісним станом особистості, що виражає якісні характеристики її спрямованості, свідомості, професійної позиції, іміджу, рівня оволодіння професійно-педагогічними діями.

Особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури полягають у наданні їм знань про форми зміцнення та збереження здоров'я учнів. Зокрема, майбутній учитель фізичної культури повинен бути підготовленим до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Характеристика змісту, структури та факторів змагальної діяльності подана в наступному підрозділі дисертації.

1.3. Особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор

У підрозділі дисертації на основі теоретичного аналізу наукової та методичної літератури ми охарактеризували зміст понять «спортивні ігри», «змагальна діяльність», структуру та особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор в умовах ЗЗСО.

Спорт є невід'ємним компонентом життя сучасного суспільства, сферою активної аматорської й професійної діяльності багатьох людей. Важлива особливість спорту – це наявність змагальної діяльності та специфічної спортивної підготовки.

Найбільш видовищні та популярні види спорту – спортивні ігри з м'ячем: «Вони характеризуються видовищністю та емоційністю, швидкою зміною ситуацій, безпосереднім контактом із суперником у боротьбі за м'яч, обмеженням часу володіння м'ячем, високим темпом ігрових дій та непередбачуваністю кінцевого результату, а також потребують специфічних вимог до рухової, техніко-тактичної, функціональної та психологічної підготовленості гравців» [214].

Спортивні ігри як вид рухливих ігор, різновид спорту є різноманітними за змістом і впливом на організм: «по-перше, як фізична справа вони володіють рядом особливостей; по-друге, безперервна зміна ігрових положень у процесі гри змушує учасників негайно реагувати на дії супротивників і партнерів, здійснюючи потрібні, частіше нові рухи» [214].

Тому спортивні ігри (більше, ніж інші фізичні вправи, у яких послідовність рухів заздалегідь визначена або вони в основному повторюються), розвивають такі якості, як спритність, рішучість, здатність швидко орієнтуватися в несподіваній обстановці. З-поміж особливостей спортивних ігор серед інших видів спорту теоретики і практики називають такі:

«– необхідність дотримуватися встановлених правил виховує у гравців дисциплінованість; гра в команді виховує також уміння діяти в колективі, почуття взаємної виручки;

– різноманітні варіації та поєднання рухів і прийомів сприяють розвитку м'язової сили, рухової реакції (швидкості), координації рухів (спритність);

– усі спортивні ігри в тій чи іншій мірі розвивають окомір, підвищують чутливість рухового і функціональну стійкість вестибулярного аналізатора;

– посилена м'язова діяльність під час спортивних ігор сприяє покращенню регуляторної діяльності нервової системи і підвищенню функціональних можливостей органів дихання, кровообігу, поліпшенню обміну речовин, підвищенню загальної витривалості організму» [214].

Ступінь впливу спортивних ігор на організм людини залежить від обсягу і характеру виконуваної під час гри м'язової роботи: «Чим різноманітніші та складніші прийоми гри, чим більше в ній рухів, пов'язаних з інтенсивною м'язовою роботою (швидкий біг, стрибки, силова боротьба та ін.), а також чим більше і швидше переміщення гравців на майданчику, тим ця гра сильніше впливає на організм і тим вона цінніша для різнобічного фізичного розвитку» [214].

Будь-яка гра відрізняється різноманітністю прийомів, темпу, фізіологічним навантаженням у досвідчених гравців і початківців. Однак кожна гра завжди зберігає притаманні їй особливості впливу на організм, що визначає можливість і доцільність застосування окремих спортивних ігор відповідно до статі, віку і стану здоров'я людини [214].

Одним із найважливіших факторів спортивного вдосконалення в будь-якому виді спорту є комплексне тренування: «Наприклад, у тих видах спорту, у яких тренувальний процес є цілорічним (футбол, інші спортивні ігри), виконання спеціальних вправ на розвиток сили, витривалості, поліпшення координації рухів та гнучкості, розвиток окремих тактичних елементів не зможе замінити реальні спортивні ігри та змагання. Тільки у грі, на змаганнях повністю розкриваються всі здібності кожного учня, зокрема посилюються

технічні та тактичні навички, створені та закріплені, а також розвиток усіх органів і систем організму та особистості, психологічні властивості особистості в гармонійній єдності» [247, с. 380].

Найбільш популярні спортивні ігри умовно поділяють на три групи:

1) бадмінтон, волейбол, настільний теніс. Ці ігри характеризуються відносною різноманітністю рухів (удари по м'ячу, стрибки та ін.), що сприяє розвитку рухової реакції, координації рухів. Однак і обмеженість пересування гравців по майданчику, особливо початківців, знижує значення цих ігор для фізичного розвитку (зокрема, фізичної витривалості). Зате невелике фізичне навантаження і нескладність початкових технічних прийомів роблять ці ігри широко доступними для людей будь-якої статі, різних за віком і рівнем фізичної підготовки. За медичними показниками ці ігри застосовуються і для лікувальної фізичної культури. До цієї ж групи спортивних ігор можна віднести і теніс. Завдяки великій різноманітності рухів і рухливості цінність цієї гри для фізичного розвитку незрівнянно більша. Незважаючи на відносну складність початкових прийомів гри, теніс завдяки можливості дозування навантаження доступний чоловікам і жінкам, навіть літніх. Навчати дітей цим іграм можна починати з 8 – 9 років [214];

2) баскетбол, гандбол (ручний м'яч) – відрізняється від попередньої групи ігор великою різноманітністю й інтенсивністю рухів (швидкий біг, стрибки, ловля і кидки м'яча в різних положеннях та ін.), частою і швидкою зміною ігрової обстановки, швидким пересуванням гравців по майданчику. Усе це зумовлює різнобічний фізичний розвиток – швидкість, спритність, силу, фізичну витривалість. Ігри цієї групи доступні як чоловікам, так і жінкам віком до 40 років, оскільки велика кількість швидкісних і силових рухів, швидкий темп і рухливість створюють високе фізичне навантаження. Навчання підлітків техніки гри можна починати з 9 – 10 років, тренування – з 11 – 12 років [110];

3) так звані «чоловічі спортивні ігри» (найбільш поширені – футбол та хокей на льоду), особливість яких – перевага рухів швидко-силового характеру.

За останні роки спортивні ігри зазнали значних змін, що пов'язано як із природнім процесом еволюції гри та вдосконаленням техніко-тактичних дій, так і змінами та доповненнями в правилах змагань. Усі ці зміни відображаються у тренувальній, ігровій та змагальній діяльності тих, хто займається, адже саме тут відображаються всі «плюси» та «мінуси» техніко-тактичної майстерності спортсменів-ігровиків.

Змагальну діяльність у теорії спортивних змагань розглядають як одне з вихідних понять, що має багато значень: «Відносно терміна «змагання» воно виступає у своєму абсолютному значенні – як власне змагальна діяльність – та є специфічною руховою активністю людини, що здійснюється в умовах офіційних змагань на межі її психічних та фізичних можливостей, з метою встановлення суспільно значущих і особистих спортивних результатів» (О. Козлова) [110, с. 13].

Змагальна діяльність – це спільна діяльність спортсменів, тренерів та фахівців для ефективного реалізації тренувальних занять в умовах офіційних змагань. За своїм змістом вона складається з індивідуальних, групових та командних дій і взаємодій партнерів по команді та протидій індивідуальним, груповим та командним діям гравців суперника.

Змагальна діяльність є основою спорту та дає змогу оцінити ефективність тренувального процесу: «Для змагань в ігрових видах спорту характерна постійна зміна ситуацій у зв'язку з неперервним бажанням суперників зруйнувати плани один одного та нав'язати свою гру. Під час гри кожний гравець повинен урахувати розташування всіх гравців на майданчику, полі та постійно контролювати місце знаходження м'яча, намагатися вгадати намір дій партнера та задум суперників, швидко реагувати на зміни, які складаються під час гри і приймати рішення про найбільш доцільні дії, які треба виконати своєчасно та ефективно» (А. Мельник,

Е. Стрельникова, Т. Ляхова) [139, с. 116]. Вона передбачає демонстрацію й оцінку можливостей спортсменів у різних видах спорту відповідно до притаманних їм правил, змісту рухових дій, способів змагальної боротьби й оцінки результатів.

Змагальна діяльність у спорті має поліструктурний характер, що дає можливість виокремити три основні її елементи: суб'єкт, наділений активністю – спортсмен; об'єкт-предмет, на який спрямована активність суб'єкта – певний вид спорту; сама активність – ті чи ті засоби і способи досягнення мети: «У змагальній діяльності діалектично взаємопов'язані суб'єкт-об'єкт і суб'єкт-суб'єктивні відносини, які полягають у тому, що спортсмен, активно діючи на об'єкт, тим самим перетворює й удосконалює самого себе. Спортсмен під час змагальної діяльності повинен мати конкретну систему цілей, ресурси для їх реалізації, інформацію для прийняття рішень, маючи визначену мету, спортсмен повинен володіти певним рівнем підготовленості (функціональної, технічної, тактичної, психологічної), а також знаннями для того, щоб найбільш ефективно реалізувати поставлену мету» (В. Костюкевич) [116, с. 27].

У науково-методичній літературі виокремлюють ряд факторів, які впливають на змагальну діяльність спортсменів, а саме: особливість місця проведення змагань; поведінка уболівальників; обладнання місця проведення змагань; географічне місце проведення змагань; характер суддівства; поведінка тренерів та ін.

Зупинимось на характеристиці кожного з наведених вище факторів, які впливають на змагальну діяльність спортсменів.

Особливість місця проведення змагань. У зв'язку зі зростаючою престижністю спорту й гострим суперництвом спортсменів місце проведення змагань набуває все більшого значення. Фактор «свого» та «чужого» поля стає одним із важливих при визначенні тактичних завдань в ігрових видах спорту – футболі, баскетболі, хокеї та ін. У футболі при проведенні деяких змагань у два кола за однакової кількості набраних очок переможця визначають за

більшою кількістю забитих та пропущених голів на чужому полі (один гол на полі супротивника зараховується в такому випадку за два).

Поведінка вболівальників. Уболівальники своєю поведінкою створюють певний психологічний фон проведення змагань. Реакція вболівальників (навіть у рамках етичних норм) впливає на стан спортсмена, оскільки так може визначатися позитивний або негативний емоційний фон проведення змагань.

Обладнання місця проведення змагань та інвентар. При виборі тактики змагань та особливостей безпосередньої підготовки до старту необхідно враховувати якість покриття (штучне, дерев'яне); час проведення (ранок, день, вечір); розклад змагань (звичний, незвичний); характер освітлення (штучне, природне); якість інвентарю, обладнання (сучасне, застаріле, звичне, незвичне) і допоміжних приміщень (зручні, незручні); розміщення спортивної бази від місця проживання спортсменів; наявність, якість місць та умови для відпочинку та ін. Практика свідчить, що ріст результатів у більшості олімпійських видів спорту зумовлений упровадженням нового спортивного обладнання й інвентарю не менше ніж відбір талановитих спортсменів і раціональність системи їхньої підготовки. Нове спортивне обладнання та інвентар здатні суттєво змінити структуру змагальної діяльності, техніку і тактику виду спорту, систему підготовки спортсменів. Найбільш яскраве підтвердження цьому ми бачимо в таких видах спорту, як велосипедний, гімнастика спортивна, окремі види легкої атлетики (стрибки з жердиною, метання спису), гірськолижний спорт, стрибки на лижах із трампліну, бобслей, санний спорт та ін.

Географічні та кліматичні умови. Географічні та кліматичні особливості треба обов'язково враховувати при плануванні змагальної діяльності. Так, наприклад, змагання в середньогір'ї вимагає обов'язкового врахування впливу гіпоксії на організм спортсмена. Не меншу увагу необхідно звертати на особливості адаптації спортсменів до умов спеки і підвищеної вологості. Часові різниці впливають на встановлений добовий ритм рухової і вегетативних функцій спортсменів, що також треба враховувати як під час

підготовки, так і безпосередньо під час змагань. Окремі змагання пов'язані з комплексом труднощів.

Характер суддівства. Організатори повинні забезпечувати змагання кваліфікованим і об'єктивним суддівством. Але, як і вся інша людська діяльність, суддівство змагань несе в собі певну долю суб'єктивізму. Особливо це стосується суддівства міжнародних змагань суддями, які у своєму ставленні до спорту виходять із політичних, ідеологічних або комерційних міркувань. І якщо проблема суб'єктивного суддівства у видах спорту з метрично вимірюваними результатами є менш гострою, то у видах спорту, де результат оцінюється суддями в умовних одиницях (друга група) і кінцевим ефектом (третья група), вона може виявитися центральною, визначати не тільки результат окремих стартів, але і всіх змагань. Проблема суддівства постійно знаходиться в полі зору спеціалістів, які готують спортсменів і команди в ігрових видах спорту, єдиноборствах, видах спорту зі складною координацією.

Поведінка тренерів. Незважаючи на відомі (часто визначені правилами змагань) норми поведінки тренерів, напруженість змагальної боротьби впливає на їх поведінку. Стосовно дій тих, хто змагається, поведінку тренерів в умовах змагань можна класифікувати як сприятливу та індиферентну. Кваліфікований спортсмен, який знає характер поведінки свого наставника в екстремальних умовах змагань, обов'язково враховує можливі втручання тренера в хід змагальної боротьби і відповідно до цього може скоригувати план змагальної діяльності. Тренери повинні своєчасно планувати різні варіанти впливу на зміни змагальних дій спортсменів, не піддаючись емоціям, оскільки це може призвести до необдуманих рішень, конфліктних ситуацій, порушення ефективної техніко-тактичної схеми ведення боротьби.

Отже, змагання в спорті загалом є одними з найважливіших аспектів, без них немає і спорту, їх сутність полягає у виявленні найсильніших спортсменів і розподіл їх за місцями: перше, друге і далі. Для цього спортсмени змагаються між собою, прагнучи перемогти суперників, показати найвищий результат. Змагання ведеться в межах затвердженого кодексу правил під контролем

спеціальних осіб (членів журі, спортивних суддів). Як відомо, спортивні досягнення – це перемога над суперниками, перемога присуджують за балами, очками, голами, демонстрацією результатів, виражених у показниках часу, відстані, маси, точність ураження цілі, більш якісним виконанням складних рухових комбінацій з оцінкою їх композиції та ін.

Перемога є кінцевою метою участі у змаганні, її досягнення складається з послідовного рішення спортсменами низки приватних завдань, що виникають перед ними під час виконання головної мети.

Одне із завдань спорту й спортсмена – це прагнення до високих досягнень, які є ніби еталоном оцінки можливостей як окремої людини, так і спільноти людей.

Спортивні досягнення визначають три групи факторів: індивідуальні фактори; науково-технічний прогрес; соціально-економічні фактори.

Знання про зміст і результати в змагальній діяльності дають змогу визначити загальну стратегію підготовки спортсмена, вибір методів тренування, параметрів тренувальних навантажень. Вивчаючи після проведення змагань спортивні результати можна швидко і точно з'ясувати причини успіху або невдачі спортсменів, своєчасно скорегувати плани підготовки, зокрема підбору тактичного варіанта виступу в конкретному змаганні.

Змагальна діяльність спортсмена має фазовий характер, а саме: перша фаза – передстартова, вона складається з психологічної підготовки (налаштування) і передзмагальної розминки; друга – змагання; третя – відновлення.

Спортсмен, беручи участь у змаганнях, повинен мати конкретну мету, а також ресурси для її реалізації. Однак під час змагань спортсмену доводиться мати справу з величезним потоком інформації, яка повинна збігатися із завданнями, які стоять перед ним у кожній ситуації поединку і в змаганнях взагалі. Для вирішення конкретного завдання корисна інформація про ситуації співвідноситься з тактичним планом, виробленим спортсменом під час

тренувань, і з накопиченим змагальним досвідом. Швидкий аналіз, переробка потрібної інформації становить одне з основних завдань тактики змагальної діяльності, яка, як показує практика, має великий вплив на організм спортсмена. Це пов'язано насамперед із максимальною швидкістю активних дій спортсменів, використанням максимальної сили, витривалості, з випробуванням постійного нервово-емоційного напруження, стресового впливу.

У спорті специфіка змагальної діяльності багато в чому визначає напрямок і зміст багаторічної підготовки спортсменів, зокрема, що стосується принципів, засобів, методів планування процесу тренування, спортивного відбору, оцінки тренуваності, оцінки здібностей спортсмена, контролю за його поточним станом тощо.

Структура та чинники ефективності змагальної діяльності (Додаток А) є основою при організації навчально-тренувального процесу підготовки спортсменів та для ефективного управління ним: «Змагальна діяльність у спортивних іграх складна та різноманітна, вона відбувається в умовах взаємодії гравців однієї команди між собою, у такій діяльності спостерігається взаємозв'язок фізичних якостей та прийомів техніки, фізичних якостей та тактичних дій, прийомів техніки та тактичних дій» [247, с. 380].

Для успішної організації змагальної діяльності майбутнім учителям фізичного виховання «необхідно оволодіти такими навичками: точно визначати конкретні цілі та завдання; правильно планувати підготовку до змагань; застосовувати раціональні та ефективні форми їх проведення; усувати негативні чинники, що виникають під час змагань; урахувати та контролювати особистісно-психологічні фактори» [247, с. 380].

Отже, змагальна діяльність розкриває потенційні можливості людини, фізичні та психічні резерви її організму. Метою змагальної діяльності є спортивний результат, який має самостійну цінність для спортсменів, тренера та всіх суб'єктів спортивної діяльності, зумовлений індивідуальними особливостями спортсмена, ефективністю системи підготовки, кліматичними,

географічними та матеріально-технічними факторами, соціальними умовами, у яких проходять спортивні змагання.

Важливу роль змагальній спортивній діяльності відведено в умовах закладів освіти, що передбачено, зокрема, концепцією Нової української школи. З метою визначення місця змагальної діяльності та ігрових видів спорту в змісті загальної середньої освіти ми проаналізували такі нормативні документи: Державний стандарт початкової освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688)), Державний стандарт базової середньої освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898, зі змінами); типові освітні програми МОН України; модельні навчальні програми «Фізична культура» для закладів загальної середньої освіти та розроблені на їх основі навчальні програми [52; 53; 145; 147].

Зокрема, Державний стандарт початкової освіти з-поміж вимог до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з фізкультурної освітньої галузі передбачає такі загальні результати навчання здобувачів освіти, як виконання фізичних вправ під час ігрової діяльності та змагань: 1 – 2 класи – здобувач виконує рухові дії під час рухливих ігор під керівництвом учителя [2 ФІО 1.3]; 3 – 4 класи – виконує рухові дії в рухливих іграх під час занять у школі та дозвілля [4 ФІО 1.3] [53].

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти з-поміж вимог до обов'язкових результатів навчання учнів в освітній галузі фізичної культури (додаток 22 до Держстандарту) [52] передбачено, що здобувач 5 – 6 класів – пояснює необхідність дотримання правил спортивних ігор, естафет, спортивних змагань [6 ФІО 2.3.1-3]; 7 – 9 класів – бере участь у спортивних іграх (зокрема і за правилами змагань) [9 ФІО 2.3.1] [52].

З метою визначення місця змагальної діяльності та ігрових видів спорту в змісті загальної середньої освіти ми проаналізували також модельні

навчальні програми «Фізична культура» для ЗЗСО – «комплексні програми для адаптаційного циклу навчання, який забезпечує наступність між початковою і базовою освітою, гнучкий перехід учнів від молодшого шкільного віку до підліткового» [145].

Модельні навчальні програми визначають мету, завдання та зміст навчального предмета «Фізична культура», орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів різних класів, види їхньої навчальної діяльності з освітньої галузі «Фізична культура». Такі програми розроблені на основі Державного стандарту базової середньої освіти і реалізують визначені в стандарті ціннісні орієнтири, ключові компетентності та наскрізні вміння учнів/учениць, закладають основу для подальшого впровадження освітньої галузі фізичної культури Державного стандарту базової середньої освіти [145; 147].

Зокрема, у змісті модельної навчальної програми «Фізична культура. 5 – 6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори – О. Педан, Г. Коломоєць, А. Боляк, А. Ребрина, В. Дерев'янка, В. Стеценко, О. Остапенко, О. Лакіза, В. Косик та ін.) вагоме місце (15%) у визначенні навчальних досягнень учнів з фізичної культури відведено змаганням та змагальній діяльності.

Поряд із соціальною поведінкою, відвідуванням спортивної секції та дотриманням правил безпечної поведінки і збереження здоров'я під час уроків та позаурочних заходів у визначенні навчальних досягнень 15 % відведено такому компоненту для підсумкового оцінювання, як участь у змаганнях [145] (Додаток Б).

Відповідно до навчальної програми для закладів загальної середньої освіти «Фізична культура. 10 – 11 класи. Рівень стандарту» змагання, спортивні змагання з різних видів спорту віднесено до основних навчальних ресурсів (форми фізичного виховання: спортивні свята, змагання, рухливі ігри та ін.) [232].

До очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів віднесено володіння основами методики (розвитку сили, витривалості, гнучкості, швидкісно-силових якостей, спритності; організації та проведення змагань з учнями молодших класів), усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій, вміння планувати змагання між класами, школами та укладати кошторис запланованих змагань (11 клас) [232].

На основі аналізу модельних навчальних програм із фізичної культури для різних класів висновковуємо про значне місце змагальної діяльності учнів під час позакласної та частково урочної роботи ЗЗСО. Зокрема, на рівні очікуваних результатів навчання, пропонованого змісту навчального предмета, видів навчальної діяльності учнів, а саме:

1) очікувані результати навчання:

- дотримується правил безпеки під час рухової діяльності; правил змагань; правил здорового способу життя;
- знає термінологію та правила змагань;
- слідкує за успіхами команди свого закладу освіти у всеукраїнських (обласних, регіональних) змаганнях Cool Games;
- цікавиться перебігом змагань Cool Games, залучає батьків та однолітків до відвідання етапів змагань, активно вболіває за свою команду;
- володіє знаннями Правил змагань і основними розділами правил.

2) Пропонований зміст навчального предмета:

- правила змагань з окремих видів змагальної програми;
- спортивні естафети та змагання «Від козацьких забав до олімпійських вершин»;
- підсумкові змагання без визначення переможців та оздоровчий туристичний похід;
- суддівство змагань, склад суддівської бригади, жести судді;
- основи організації та проведення шкільних змагань;
- правила змагань;

- підготовка спорядження до змагань;
- правила змагань – керівний документ змагань.

3) Види навчальної діяльності учнів:

- пошукові завдання, які передбачають самостійний пошук і підбір інформації (історичних фактів, цікавих прикладів про вплив аеробіки на організм людини, результатів змагань, музичного супроводу, опису техніки виконання елементів тощо) для використання командою чи класом на уроках;

- участь у конкурсах та змаганнях учнів під час уроків, показових виступах, внутрішньо шкільних змаганнях і фестивалях, флешмобах, а також у міських та всеукраїнських подіях Шкільної ліги;

- практичне виконання з розподілом на групи і команди: проведення фрагментів підготовчої частини уроку, участь у змаганнях з інтегрованими завданнями в різноманітних пересуваннях і технічними прийомами під час уроків та внутрішньо шкільних конкурсів;

- участь у Cool Games: участь учнів/учениць у Cool Games, змаганнях під час уроків, внутрішньошкільних змаганнях, міських та всеукраїнських Cool Games [145; 147] (Додаток Б).

З-поміж варіативних модулів модельної навчальної програми виокремлюємо ті, які дотичні (прямо або опосередковано) до спортивних ігор: бадмінтон, баскетбол 3х3, баскетбол, бейсбол, бойовий хортинг, військово-спортивні ігри, волейбол, вудбол, гандбол, доджбол (вибивний), корфбол, настільний теніс, панна (вуличний футбол), піклбол, пляжний бадмінтон (airschatl), пляжний бейсбол (гилка), пляжний волейбол, регбі-5, фістбол, флорбол, футзал, хокей на траві, хортинг, чирлідінг, шорт-гольф, Cool Games (Додаток Б).

Відповідно до модельної навчальної програми «Фізична культура.7 – 9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори – Є. Баженов, Г. Коломоєць, А. Боляк, М. Дутчак, О. Дніпров, М. Бідний, А. Ребрина, В. Дерев'янка, Т. Малечко, І. Омеляненко, І. Волкова, О. Педан та ін.) до переліку варіативних модулів зі спортивних ігор додано такі: американський

футбол (флаг-футбол), біатлон, дитячий (настільний) більярд, вуличний бадмінтон, теніс, футбол, хортинг фехтування та ін.

Отже, відповідно до Державних стандартів освіти та інших нормативно-рекомендаційних документів у змісті навчання з фізичної культури для ЗЗСО спортивним іграм відведено значне місце, що є свідченням важливості професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор в умовах закладу вищої освіти та пошуку ефективних шляхів, педагогічних умов її реалізації.

Важливу роль відведено змагальній спортивній діяльності в умовах закладів освіти насамперед у змісті *позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи*, що є «важливою складовою загальної системи фізичного виховання дітей шкільного віку, що збагачує навчальну роботу специфічними змістом і різноманітністю форм спрямованого використання засобів фізичної культури» [71, с. 385]

На думку І. Городницької, особливості позакласної роботи з фізичного виховання зумовлені «специфікою навчально-виховного процесу в закладах освіти; особливостями позакласної роботи, яка будується на принципах добровільності, ініціативи, самодіяльності вихованців, вільному виборі ними організаційних форм і видів діяльності; варіативністю програм діяльності з урахуванням індивідуальних інтересів, здібностей, рівнів розвитку; нерегламентованістю (як на уроці) тривалості виховного процесу; спеціальним складом учнівського контингенту» [42, с. 7]. Основними напрямками позакласної роботи з фізичного виховання визначають «фізкультурно-оздоровчий, спортивно-масовий, рекреаційно-відновлювальний, а ефективними формами їх реалізації – секції з різних видів спорту, фізкультурні гуртки, спортивні клуби за інтересами, групи загальної фізичної підготовки, фізкультурно-спортивні свята, спортивні змагання, туристичну роботу» [42, с. 8].

До форм позакласної роботи з фізичної культури теоретики і практики зараховують «малі» (фізкультпаузи, фізкультурні хвилинки, ранкова

гімнастика, гімнастика до занять у школі); «великі» (уроки фізкультури в групі подовженого дня, заняття в спортивних секціях школи, семінарські заняття з підготовки юних інструкторів і суддів зі спорту) та змагальні форми неурочних занять із фізичної культури (спортивні змагання в класах і паралелях класів, шкільні та районні змагання, туристичні походи, спортивні вікторини та вечори) [71, с. 386]. Однак, на думку дослідників, названі форми позакласної роботи тісно пов'язані між собою: «Враховуючи вимоги суспільства й інтерес із боку школярів, періодично та чи інша форма розвивається, вдосконалюється, наповнюється новим змістом і перетворюється на сучасну, нову форму, яка відповідає змісту та завданням оздоровчо-виховної роботи» [71, с. 387].

Отже, поряд з іншими формами позакласної оздоровчо-виховної (групи здоров'я та групи загальнофізичної підготовки, які існують у загальноосвітньому навчальному закладі; дні здоров'я; екскурсії вихідного дня; туристичні походи; фізкультурно-мистецькі заходи та ін.) дослідники виокремлюють змагання за видами спорту; змагання «Старти надій» та «Шкіряний м'яч»; змагання з черлідінгу та ін. [71, с. 387].

Охарактеризуємо більш докладно окремі види Всеукраїнських змагань та вимоги до підготовки вчителя фізичної культури як організатора змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Усеукраїнські дитячі спортивні ігри серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів «Старти надій», «Козацький гарт» (проводяться згідно з Наказом Президента України «Про деякі заходи щодо вдосконалення системи фізичного виховання дітей у навчальних закладах і розвиток дитячо-юнацького спорту в Україні»), основна мета яких – масове залучення дітей і підлітків до регулярних занять фізичною культурою та спортом і підвищення їх рухової активності. Для проведення цього заходу майбутній учитель фізичної культури «повинен уміти згуртовувати школярів, виховуючи в них почуття колективізму, дружелюбне ставлення до своїх однолітків та

відповідальність перед командою, яка формується з учнів однієї паралелі класів» [71, с. 388].

Завданнями змагань «Шкіряний м'яч» є виявлення кращої команди та кращої загальноосвітньої школи; пропаганда й формування основ здорового способу життя серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів, тому для проведення таких змагань майбутній учитель фізичної культури повинен мати здатність залучати школярів до регулярних занять фізичною культурою [71, с. 388].

Популярними серед учнів є «Змагання за видами спорту» – волейбол, міні-футбол, шахи, шашки, легкоатлетичний крос, спортивне орієнтування, теніс настільний та ін., тому використання такої форми позакласної оздоровчо-виховної роботи потребує від майбутнього вчителя фізичної культури не стільки досягнень у спортивних перемогах зі шкільними командами, скільки залучення друзів, глядачів, уболівальників та батьків до участі разом з ними; організації яскравого оформлення місць проведення змагань, проведення конкурсів, вікторин, фотографування школярів тощо [71, с. 388].

Модельна навчальна програма. 5 – 6 клас. [145] передбачає організацію фізкультурно-оздоровчих заходів Всеукраїнської учнівської ліги «Здорова Україна»: «Наприкінці кожної чверті / триместра в закладі освіти проводяться фізкультурно-оздоровчі масові заходи за програмою Всеукраїнської учнівської ліги «Здорова Україна», далі – Ліга (ігри, змагання, челенджі, квести тощо), які охоплюють усіх учнів/учениць закладу освіти і спрямовані на закріплення і вдосконалення вивчених варіативних модулів. Заходи Ліги передбачають об'єднання і залучення всього контингенту учнів та учениць закладу освіти, учителів та батьків до фізкультурно-оздоровчої діяльності без попереднього відбору. Частково заходи Ліги можуть проводитися в режимі уроків фізичної культури» [192, с. 63].

Відповідно до програми Всеукраїнської учнівської ліги «Здорова Україна» передбачено такі етапи змагань:

1. «Ліга дружніх». Заходи Ліги проводять у кожному класі закладу або декількох класах одного віку. Команди-учасники створюють самі учні, їх склади не можуть змінюватися на наступних етапах Ліги.

2. «Ліга сміливих». Заходи Ліги організують спільно колективи двох не надто віддалених один від одного закладів освіти (партнерів – суперників). До ігор та показових виступів цього етапу Ліги залучають усіх учнів та учениць обох закладів освіти.

3. «Перша ліга». Заходи Ліги організують у територіальній громаді, районі, місті. У заходах «Першої ліги» беруть участь усі команди, які взяли участь у «Лізі сміливих» з усіх шкіл району/міста з визначених видів фізичної активності (варіативних модулів).

4. «Вища ліга» (обласний етап). Фізкультурно-оздоровчі заходи «Вищої ліги» проводять між усіма командами, які пройшли відбір «Першої ліги», з усіх територіальних громад/ районів/міст області з визначених видів фізичної активності (варіативних модулів).

5. «Суперліга». Змагання «Суперліги» проводять між усіма командами, які отримали право представляти свою область і заклад освіти у «Вищій лізі», з усіх областей із визначених видів фізичної активності (варіативних модулів). Переможця «Суперліги» визначають за олімпійською системою (play off) [192, с. 63] (Додаток В).

Відповіддю на запити щодо оновлення змісту програм із фізичного виховання школярів стали нові види змагань, що проводять для школярів у всіх регіонах України, з-поміж яких – ініціатива «Пліч-о-пліч», що реалізується за підтримки Президента України. «Пліч-о-пліч всеукраїнські шкільні ліги» – це змагання серед учнів України під гаслом «Разом перемажемо» з метою збільшити кількість школярів, які займаються спортом на постійній основі і ведуть здоровий спосіб життя. Змагання охоплюють 5 етапів на різних рівнях: шкільному, територіальному, районному, обласному та всеукраїнському. Зокрема, у сезоні 2023/2024 н. р. Всеукраїнські шкільні ліги було проведено з грудня 2023 до червня 2024 року з п'яти видів спорту:

баскетбол, волейбол, футзал, спортивне орієнтування та черліденг [38; 65; 187] (Додаток В).

Унікальним форматом змагань, заснованим в Україні у 2018 році, є «Cool Games». Це змагання в різноманітних естафетах, що не потребують спеціальної фізичної підготовки, але дають змогу учасникам проявити швидкісні якості, витримку та взаємодію в команді. Змагання проводять у п'ять етапів: шкільному й міжшкільному, ОТГ, районному, обласному та всеукраїнському [31]. Змагання «Cool Games» проводять і на міжнародному рівні.

У 2023 році V Всеукраїнський фізкультурно-оздоровчий захід серед учнів «Cool Games» було організовано завдяки співпраці Комітету з фізичного виховання та спорту МОН і Української федерації учнівського спорту. Зокрема, у фіналі конкурсу (Київ) взяли участь 480 учнів й учениць з українських ЗЗСО трьох вікових категорій: 9–10, 11–13 і 14–16 років. Програма «Cool Games» охоплює проведення сучасних та адаптованих естафет. Під час конкурсу учні також могли відвідати уроки «Цікава хімія», «Цікава фізика» та майстерки з нейрографіки, Art&Craft, Paper Craft і малювання піною. У гранд-фіналі учасники презентували свої регіони командними перформансами [31]. У регіональних відбіркових етапах Cool Games взяло участь 100 тисяч учнів й учениць [229]. Мета змагань, окрім відбору команд для участі у Гранд Фіналі V Всеукраїнського фізкультурно-оздоровчого заходу «Cool games 2023», – впровадження інноваційних підходів до проведення уроків із фізичної культури в ЗЗСО, збільшення рухової активності, залучення до систематичних занять фізичною культурою, подальша популяризація здорового способу життя серед учнів, підвищення спортивної майстерності [229].

З-поміж інших Всеукраїнських змагань, організатором та координатором яких є Українська федерація учнівського спорту, – Літня гімназіада України, Всесвітня літня гімназіада, Зимова гімназіада України,

Всеукраїнські пляжні ігри, «Combat Games World», «ISF E-Sports Games», «Challenge Fest», «Educational Games» та ін. [151].

Отже, проаналізовані особливості (організаційні, методичні та ін.) змагальної діяльності актуалізують потребу якісної професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до організації змагального процесу в умовах закладів освіти.

Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до організації змагальної діяльності проходить насамперед у єдності таких складових: аудиторна робота, позааудиторна (практика, спортивні секції, змагання), неформальна / інформальна освіта та самоосвіта. Аналіз стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор у закладі вищої освіти подано в наступному підрозділі дисертації.

Висновки до першого розділу

У розділі проаналізовано стан дослідженості проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності; охарактеризовано сутність та визначено структуру підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор; визначено особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор.

У дослідженні з'ясовано, що актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури визначають сучасні тенденції розвитку педагогіки вищої школи, творчий підхід до планування освітнього процесу, необхідність ефективного розв'язання освітніх, оздоровчих, виховних завдань, цілеспрямований вплив на покращення фізичної підготовленості учнів, реалізацію завдань збереження і зміцнення їх здоров'я.

Аналіз праць та характеристику джерельної бази дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності здійснено за двома тематичними дослідницькими напрямками:

професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури; організація змагальної діяльності як напрям професійної діяльності вчителя фізичної культури.

Проаналізовано окремо групу джерел – інструктивно-методичні та рекомендаційні матеріали і документи, що містять ресурси закладів вищої освіти, закладів загальної середньої освіти, Міністерства освіти і науки України, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», Обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, громадських освітньо-спортивних організацій та інших державних і громадських структур.

У дослідженні охарактеризовано сутність професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. З цією метою з'ясовано зміст ключових понять дослідження, таких як «фізична культура», «учитель фізичної культури», «професійна підготовка», та уточнено визначення понять «підготовка майбутнього вчителя фізичної культури», «готовність майбутнього вчителя фізичної культури до організації змагальної діяльності» та ін.

Підготовку майбутнього вчителя фізичної культури розглядаємо як спеціально організований та спрямований процес, що передбачає систему організаційних та освітніх заходів, педагогічних умов, які забезпечують майбутньому вчителю отримання знань із фізичної культури, формування на їх основі відповідних компетентностей для провадження майбутньої професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

З'ясовано, що *готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності* – це результат спеціальної професійної підготовки, особистісна якість людини, що постійно розвивається, відображає необхідний рівень знань, сформованості вмінь, стійку мотивацію до фізкультурно-спортивної діяльності загалом та організації змагальної діяльності зі спортивних ігор зокрема як важливої складової фізичного виховання особистості.

Охарактеризовано сутність діяльності вчителя фізичної культури в контексті вимог Нової української школи (НУШ) та формування нових підходів у фізичному вихованні школярів на засадах компетентнісного підходу.

Проаналізувавши процес професійної підготовки майбутніх учителів у цілому та учителів фізичної культури зокрема, узагальнивши праці про структуру компетентності, урахувавши особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор, ми визначили *структурні компоненти* підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор:

- *мотиваційний* (охоплює систему мотивів, цілей, цінностей, що мотивують майбутніх учителів фізичної культури до навчання, професійної діяльності, передбачає особистісно-професійну мотивацію на фізичне самовдосконалення та провадження змагальної діяльності);

- *когнітивний* (охоплює сукупність загальнотеоретичних і спеціальних знань з питань фізичного виховання, спортивних ігор, особливостей та методів організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор);

- *діяльнісний* (охоплює сукупність професійних умінь та навичок щодо організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор, використання нових форм професійного розвитку і саморозвитку);

- *рефлексивний* (охоплює особистісні якості здобувача для проведення рефлексії професійної діяльності, зокрема з організації змагальної діяльності).

Для дослідження підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на основі теоретичного аналізу наукової та методичної літератури охарактеризовано зміст понять «спортивні ігри», «змагальна діяльність», структуру та особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор в умовах ЗЗСО.

Теоретично обґрунтовано роль компонентів змагальної діяльності в спортивних іграх та їх взаємозв'язок між собою. З'ясовано, що змагальна діяльність розкриває потенційні можливості людини, фізичні та психічні резерви її організму. З'ясовано, що майбутній учитель фізичного виховання повинен володіти необхідними компетентностями щодо успішної організації змагальної діяльності: уміти визначати конкретні цілі та завдання; планувати підготовку до змагань; застосовувати раціональні та ефективні форми проведення змагань; долати негативні чинники, що виникають під час змагань; урахувувати та контролювати особистісно-психологічні фактори; організовувати та проводити різні форми позакласної оздоровчо-виховної роботи, змагання за видами спорту та змагання, які проводять на рівнях ЗЗСО, району, міста, області, України, міжнародному.

У дослідженні охарактеризовано окремі види всеукраїнських змагань та вимоги до підготовки вчителя фізичної культури як організатора змагальної діяльності зі спортивних ігор, а саме: Всеукраїнські дитячі спортивні ігри серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів «Старти надій», «Козацький гарт», «Змагання за видами спорту», змагань «Шкіряний м'яч», Всеукраїнська учнівська ліга «Здорова Україна», *«Пліч-о-пліч всеукраїнські шкільні ліги»*, змагання в різноманітних естафетах «Cool Games»; всеукраїнські змагання, координатором яких є Українська федерація учнівського спорту (Літня гімназіада України, Всесвітня літня гімназіада, Зимова гімназіада України, Всеукраїнські пляжні ігри, «Combat Games World», «ISF E-Sports Games», «Challenge Fest», «Educational Games» та ін.).

Основні результати дослідження, викладені в розділі, знайшли відображення в авторських публікаціях [91; 92; 95; 96; 98; 102; 158; 177; 273].

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор у ЗВО України

Мета підрозділу дисертації – проаналізувати стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури загалом та до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор у різних ЗВО, спрямованої на оволодіння ними необхідними психолого-педагогічними та спеціальними / фаховими навичками.

Сьогодні перед педагогічною системою постала проблема вдосконалення роботи ЗВО щодо підготовки майбутніх висококваліфікованих фахівців, гармонійно розвинених та творчо активних, які усвідомлено та з відповідальністю ставляться до результатів навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури у ЗВО являє собою становлення його як особистості, розвитку загальної і професійної педагогічної культури, компетентності, професійних компетенцій, що є передумовою ефективної майбутньої професійної діяльності вчителя у ЗЗСО [98, с. 148].

Сучасна українська школа потребує високопрофесійного учителя фізичного виховання нового профілю, який матиме необхідний певний рівень сформованих якостей, таких як: соціальна та професійна мобільність, професійна активність і стійкість, відповідальність, креативність, комунікабельність, урівноваженість та ін. Виховання цих якостей сприятиме універсалізації професійних функцій майбутнього фахівця [98, с. 148].

Оскільки проблема підготовки майбутніх фахівців займає пріоритетне місце в сучасній професійній освіті, це зумовлює пошук нових ефективних

шляхів модернізації різних аспектів педагогіки вищої школи, яка орієнтується на якісну підготовку компетентного й конкурентоспроможного фахівця, котрий відповідає вимогам сьогодення, є носієм засвоєної наукової інформації, прагне і здатен продуктивно мислити, удосконалюватися, розвиватися, організовувати свою діяльність [98, с. 148].

Однак, як свідчить аналіз сучасної практики, існує ряд прогалин у системі підготовки майбутніх учителів загалом та учителів фізичної культури зокрема.

Науковці, теоретики і практики постійно аналізують та вказують на недоліки, які свого часу існували у сфері професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі освіти, фізичної культури, констатують низку негативних факторів і тенденцій, таких як: «недостатній взаємозв'язок спеціальних дисциплін із дисциплінами педагогічного циклу, що не дає змогу надати спеціальну педагогічну спрямованість навчально-виховного процесу загалом; недоліки в організації перепідготовки спеціальних фізкультурно-педагогічних кадрів для роботи за принципово новими планами і курсами в умовах варіативних освітніх програм і підручників профільного навчання; відставання в розробці й упровадженні нових педагогічних технологій; нерозвиненість інформаційного середовища й культури в системі неперервної фізкультурної освіти; недостатнє врахування регіональних особливостей у практиці підготовки фахівців фізичного виховання та ін.» (В. Мартиненко, В. Курило) [122, с. 103].

З позицій сучасної практики професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі освіти і педагогіки, зокрема вчителів фізичної культури, частина питань були позитивно вирішені через реалізацію нових підходів, інноваційних практик, потреба в яких виникла в нових соціально-економічних реаліях (дистанційного навчання в умовах карантинних обмежень, військового стану та ін.).

Однак значна частина названих вище проблемних питань залишаються невирішеними або частково вирішеними. Зокрема, щодо недостатнього

взаємозв'язку спеціальних / фахових дисциплін із дисциплінами педагогічного циклу та недовідою системи професійного добору для вступників на педагогічні спеціальності.

Аналізуючи науково-педагогічну літературу про підготовку фахівців фізичної культури в сучасних соціально-економічних умовах, науковці підсумовують:

– у ЗВО «практично не здійснюється діагностика здібностей абітурієнтів до педагогічної діяльності, викладачі рідко застосовують інтерактивні форми й методи навчання, інформаційно-комунікаційні технології, недостатньо розвиваються в процесі навчання креативні здібності студентів» [1, с. 68];

– посилення гуманістичної спрямованості освіти «неминуче призводить до підвищення значущості психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти, оскільки тільки в цьому випадку забезпечується справжнє реформування системи фізкультурної освіти, її переходу до нової, особистісно-орієнтованої парадигми» [1, с. 68].

Ці та інші проблемні питання в підготовці майбутнього педагога вимагають від системи освіти пошуку нових шляхів організації підготовки вчителів фізичної культури, що ґрунтуються на сучасних підходах, змін у цілях, змісті, формах, методах і засобах професійної підготовки.

На думку дослідників, для формування компетентного вчителя фізичної культури необхідно посилити роль та значення психолого-педагогічної підготовки. Зокрема, «потрібно приділити особливу увагу розробленню якісно нових цільових установок у підготовці майбутніх учителів фізичної культури, нових принципів відбору та систематизації змісту й модернізації методів і технологій їх навчання» [1, с. 68].

Як ми з'ясували в підрозділі 1.2 дисертації, підготовку майбутнього вчителя фізичної культури загалом та до організації змагальної діяльності зокрема, здійснюють у єдності таких складових: аудиторна робота,

позааудиторна (практика, спортивні секції, змагання), неформальна / інформальна освіта та самоосвіта.

Крім цього, на основі теоретичних узагальнень (підрозділ 1.3 дисертації) у дослідженні ми з'ясували, що для успішної організації змагальної діяльності майбутнім учителям фізичної культури необхідно оволодіти такими навичками: точно визначати конкретні цілі та завдання; правильно планувати підготовку до змагань; застосовувати раціональні та ефективні форми їх проведення; усувати негативні чинники, що виникають під час змагань; урахувувати та контролювати особистісно-психологічні фактори.

Тому ще одним завданням нашого дослідження є вивчення стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за усіма названими складовими.

З метою узагальнення стану та практики підготовки майбутніх учителів фізичної культури ми проаналізували відповідні освітні програми (далі – ОП) ОС «бакалавр», «магістр», що реалізуються в різних ЗВО України.

Щоб дотриматися принципу об'єктивності дослідження, ми проаналізували ті освітні програми, які пройшли процедуру зовнішнього моніторингу якості освіти – акредитацію Національного агентства якості вищої освіти в Україні: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти – 22 ОП; другий (магістерський) рівень вищої освіти – 4 ОП (станом на 30.06.2021 р.).

З-поміж ОП за кожним рівнем вищої освіти (бакалаврським, магістерським) ми узагальнили інформацію про основні складові найбільш типових ОП (мета, орієнтація, основний фокус, особливості, придатність до працевлаштування, компетентності, обов'язкові / вибіркові компоненти, практика), яку подано в Додатку Г.

Розглянемо докладно ОП з підготовки майбутніх учителів фізичної культури за кожним рівнем вищої освіти.

Проаналізувавши ОП за ОС «бакалавр» (Додаток Г.1), ми дійшли висновку про повну відповідність мети ОП спеціальності 014 Середня освіта та предметній спеціалізації «Фізична культура». Зокрема, мета ОП «Фізична

культура» – «підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців із фізичної культури, організаторів спортивного туризму для галузі середньої освіти та інших ланок освіти (дошкільної, позашкільної, неформальної освіти, освіти дорослих тощо), які здатні впроваджувати освітню, спортивно-масову, фізкультурно-оздоровчу роботу; розв'язувати складні проблеми професійної діяльності на основі здобутих загальних і спеціальних компетентностей» [168].

Орієнтація освітньо-професійних програм – «формування в здобувачів вищої освіти загальних і фахових компетентностей, достатніх для успішного провадження професійної діяльності вчителя фізичної культури закладів загальної середньої освіти» [163]; «методика викладання фізичної культури, основ туристичної, спортивно-масової, фізкультурно-оздоровчої роботи, створення здоров'язбережувального освітнього середовища та реалізація основ здорового способу життя для формування в здобувачів вищої освіти загальних і спеціальних (фахових) компетентностей, достатніх для успішної професійної діяльності вчителя фізичної культури закладів загальної середньої освіти» [168].

Відповідно до Національного класифікатора України ДК 003: 2010 «Класифікатор професій» (зі змінами) з-поміж посад, які можуть займати випускники ОП ОС «бакалавр» – 2320 Учитель закладів загальної середньої освіти та спеціалізованої освіти; 2321 Викладач закладів професійної (професійно-технічної) освіти; 2322 Викладач закладів фахової передвищої освіти; 2351.2 Методист з фізичної культури; 2359.2 Керівник секції спортивного напрямку; 3414 Фахівець із організації дозвілля; 3475 Інструктор з фізкультури; 3475 Інструктор-методист спортивної школи; 3475 Інструктор-методист з фізичної культури та спорту [164].

За результатами аналізу наповненості ОП ОС «бакалавр» переліком компетентностей висновкуємо, що укладачі ОП використовують, переважно, такий принцип: перелік загальних, фахових / спеціальних компетентностей, що відповідають галузі 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності

014 Середня освіта, розширено та конкретизовано, враховано особливості професійної діяльності фахівця за предметною спеціалізацією «Фізична культура», зокрема вчителя фізичної культури.

З-поміж інших виокремлюємо фахові компетентності, які передбачають формування в майбутніх учителів фізичної культури вмінь та навичок організації змагальної діяльності:

- здатність до володіння педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, формування рухових умінь і навичок, виховання фізичних якостей у представників різних груп населення і самостійної розробки методик і технологій для інтегрального гармонійного розвитку людини;

- здатність оволодівати базовими і новими видами фізкультурної діяльності;

- здатність самостійно проводити навчальні заняття з фізичної культури з дітьми шкільного віку та учнями в загальноосвітніх установах, освітніх закладах загальної середньої та професійної освіти, а також позакласну спортивно-масову роботу з учнями;

- здатність самостійно проводити заняття в шкільній секції спортивного напрямку, здійснювати профілактику травматизму;

- здатність до організаційної роботи у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти, фітнесу, рекреації та фізичної реабілітації;

- здатність формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною [164; 168].

Цей перелік засвідчує, що формування здатності до організації змагальної діяльності передбачене, зокрема, компетентністю організовувати позакласну спортивно-масову роботу з учнями; самостійно проводити заняття в шкільній секції спортивного напрямку; організовувати фізкультурно-оздоровчу роботу в закладах освіти; формувати спільноту учнів та ін.

Формування визначених компетентностей забезпечує низка обов'язкових освітніх компонентів, передбачених ОП ОС «бакалавр», які ми умовно згрупувати так:

- 1) психолого-педагогічні (педагогіка; психологія; педагогічна майстерність та ін.);
- 2) загальні основи фізичного виховання (основи теорії та методики фізичного виховання; теорія і методика фізичного виховання та ін.);
- 3) предметно спрямовані (основи фізичного виховання в закладах освіти; спортивні ігри та ін.).

Виокремлюємо ті освітні компоненти, які більшою чи меншою мірою спрямовані на формування в майбутніх учителів фізичної культури вмінь та навичок організації змагальної діяльності, зокрема, зі спортивних ігор:

– зі спортивних ігор, ігрових видів спорту (Спортивні ігри з методикою навчання; Теорія та методика викладання спортивних та рухливих ігор; Рухливі ігри з методикою навчання; Теорія та методика викладання футболу; Рухливі ігри з методикою викладання та ін.);

– з основ фізичного виховання в закладах освіти (Інклюзивне фізичне виховання у закладах освіти; Фізичне виховання з учнями спеціальної медичної групи; Сучасні види фізичної активності в НУШ; Теорія та методика спортивного тренування в закладах освіти та ін.).

З-поміж вибіркових освітніх компонентів, передбачених ОПП ОС «бакалавр», виокремлюємо ті, які більшою чи меншою мірою спрямовані на формування в майбутніх учителів фізичної культури вмінь і навичок організації змагальної діяльності: «Медико-педагогічний контроль на заняттях фізичною культурою»; «Діагностика та моніторинг стану здоров'я»; «Теорія та методика викладання чирлідінгу»; «Теорія та методика викладання бадмінтону»; «Теорія та методика викладання силових видів спорту»; «Організація та проведення змагань в ігрових видах спорту»; «Організація та проведення змагань у футболі»; «Теорія та методика викладання хортингу» та ін.

Узагальнення та аналіз змісту типових робочих програм зі спортивних ігор з методикою навчання (викладання) обов'язкового блоку ОПП «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти подано в Додатку Д.1.

Проаналізувавши ОП за ОС «магістр», ми дійшли висновку про повну відповідність мети ОП спеціальності 014 Середня освіта та предметній спеціалізації «Фізична культура». Зокрема, мета ОП полягає у формуванні фахівця – «магістра, здатного вирішувати складні нестандартні завдання і проблеми інноваційного й дослідницького характеру в галузі освіти (фізична культура), який володіє знаннями й уміннями психолого-педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу, сучасними освітніми технологіями для закладів освіти, позашкільної освіти фізкультурного і спортивного профілів, громадських організацій, готового проводити практичну діяльність у невизначених умовах, саморозвитку та самоосвіти з можливістю додаткової підготовки до реалізації фізичного виховання дітей з особливими потребами, готового до комунікації в умовах упровадження фізичної культури в повсякденне життя для різних верств населення» [165].

Переважна більшість ОП спрямована на «підготовку конкурентоспроможного педагогічного працівника, здатного вирішувати питання дослідницько-пошукового, інноваційного та практичного характеру при виконанні професійних обов'язків у закладах освіти» [167].

Особливість підготовки майбутніх учителів фізичної культури за ОС «магістр» полягає в гармонійній інтеграції «навчально-методичної, науково-дослідницької та практичної підготовки, що дає змогу сформувати у здобувачів освіти загальні і фахові компетентності та відповідні орієнтири на сучасні технології навчання фізичної культури» [167].

З-поміж посад, які можуть займати випускники ОП ОС «магістр», виокремлюємо три основні групи: викладач; учитель; методист, керівник секції, інструктор (для ОНП також науковий співробітник). Наприклад: «випускники спроможні обіймати посади, кваліфікаційні вимоги яких

передбачають наявність ступеня магістра зі спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) у закладах освіти та методичних установах. Професійні назви робіт (згідно з Національним класифікатором України ДК 003: 2010 «Класифікатор професій», зі змінами): 2310 Викладач закладу вищої освіти. 2320 Вчитель закладу загальної середньої освіти та спеціалізованої освіти. 2321 Викладач закладу професійної (професійно-технічної) освіти. 2322 Викладач закладу фахової передвищої освіти. 2351.2 Методист з фізичної культури» [167].

На особливу увагу заслуговує перелік компетентностей, які формують у здобувачів ОП ОС «магістр». З-поміж інших ми виокремили три основні підходи, що використовують укладачі ОП:

1) перелік загальних, фахових / спеціальних компетентностей, що загалом відповідають галузі 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (особливості професійної діяльності фахівця за предметною спеціалізацією «Фізична культура», зокрема вчителя фізичної культури, конкретизовано на рівні програмних результатів навчання – ПРН) [165] (Додаток Г.2);

2) перелік загальних, фахових / спеціальних компетентностей, що відповідають галузі 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта, додатково доповнено низкою професійних компетентностей, які конкретизують особливості професійної діяльності фахівця за предметною спеціалізацією «Фізична культура», зокрема вчителя фізичної культури. З-поміж інших виокремлюємо такі:

– «здатність використовувати сучасні методи і технології навчання для формування у здобувачів освіти грамотності у фізичній культурі, рухових умінь, навичок і розвитку фізичних якостей;

– здатність організовувати освітній процес з фізичного виховання у закладах освіти, позанавчальну роботу, реалізовувати спортивно-масову та рекреаційно-оздоровчу діяльність;

– здатність проєктувати навчальний процес з фізичного виховання з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти, їх стану здоров'я, віку, статі, культурних і національних традицій та відповідно до сучасних освітніх тенденцій;

– здатність до об'єктивного оцінювання й аналізу результатів навчання з фізичної культури та модифікування навчальної діяльності з урахуванням здібностей та індивідуальних особливостей здобувачів освіти;

– здатність формувати у здобувачів освіти знання, уміння, навички та переконання, необхідні для реалізації здорового способу життя, підтримання належного рівня фізичної активності, будувати комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу для створення здоров'язбережувального і здоров'яформувального середовища;

– здатність організовувати освітній процес відповідно до вимог безпеки життєдіяльності і профілактики травматизму в межах функціональних обов'язків учителя фізичної культури/викладача фізичного виховання;

– здатність до розроблення та реалізації навчальних і наукових проєктів з фізичної культури, узагальнення отриманих результатів та впровадження їх в освітній процес» [167] (Додаток Г.2);

3) перелік загальних, фахових / спеціальних компетентностей, що відповідають галузі 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта, розширено та конкретизовано, враховано особливості професійної діяльності фахівця за предметною спеціалізацією «Фізична культура», зокрема вчителя фізичної культури. Наприклад:

– «володіння високим рівнем знань у сфері фізичного виховання та рекреаційно-оздоровчої діяльності (з новітніми теоріями, інтерпретаціями, методами і технологіями);

– здатність застосовувати в педагогічній діяльності актуальні технології, організаційні форми, методи, прийоми і засоби навчання і виховання з метою підвищення якості освітнього процесу з фізичної культури;

– здатність здійснювати навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності з урахуванням новітніх досягнень педагогічної науки і практики фізичного виховання;

– здатність застосовувати в освітньому процесі технології педагогічного контролю результатів навчання і виховання, інтерпретувати результати і вносити корективи в організацію освітньої діяльності і в підвищення результативності освітнього процесу з фізичного виховання;

– розробляти програми і методичну документацію у сфері фізичної культури з урахуванням соціальних, морфо-функціональних, психологічних особливостей контингенту різного віку і статі, осіб з особливими потребами;

– здатність розробляти цільові програми розвитку фізичної культури та туризму на різних рівнях з урахуванням природних і економічних особливостей регіону ;

– здатність представляти інтереси освітньої організації з питань фізичного виховання в державних і громадських органах управління, у ЗМІ; знаходити шляхи взаємодії з потенційними спонсорами;

– здатність виконувати наукові дослідження, з використанням сучасних інформаційних технологій і застосовувати їх результати для підвищення ефективності педагогічної, рекреаційно-оздоровчої, культурно-просвітницької та організаційно-управлінської діяльності у сфері фізичної культури;

– здатність спрямовувати всі види своєї професійної діяльності на пропаганду здорового способу життя різних груп населення, на формування фізичної культури особистості як комплексної, цілеспрямованої системи на основі міждисциплінарного підходу;

– здатність розробляти, реалізовувати і контролювати соціально значущі програми по залученню різних груп населення до активних занять фізичною культурою і пропаганди здорового способу, використовуючи новітні технології» [166] (Додаток Г.2);

Виокремлюємо фахові компетентності, які передбачають формування у майбутніх учителів фізичної культури вмінь і навичок організації змагальної діяльності:

- здатність організовувати освітній процес з фізичного виховання в закладах освіти, позанавчальну роботу, реалізовувати спортивно-масову та рекреаційно-оздоровчу діяльність;

- здатність формувати у здобувачів освіти знання, уміння, навички та переконання, необхідні для реалізації здорового способу життя та підтримування належного рівня фізичної активності; будувати комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу для створення здоров'язбережувального і здоров'яформувального середовища;

- здатність застосовувати в освітньому процесі технології педагогічного контролю результатів навчання і виховання, інтерпретувати результати і вносити корективи в організацію освітньої діяльності і в підвищення результативності освітнього процесу з фізичного виховання.

Отже, переліком компетентностей передбачено здатність організації змагальної діяльності насамперед – компетентністю організовувати позанавчальну роботу з фізичного виховання в закладах освіти.

З-поміж обов'язкових освітніх компонентів, передбачених ОП ОС «магістр», виокремлюємо ті, які дотично спрямовані на формування в майбутніх учителів фізичної культури вмінь і навичок організації змагальної діяльності: «Психологія взаємодії»; «Методологія та організація науково-педагогічних досліджень у фізичній культурі»; «Управління проектами у фізичній культурі»; «Теорія і методика навчання фізичної культури в закладах освіти»; «Інноваційні технології у професійній діяльності»; «Спортивно-масова та рекреаційно-оздоровча діяльність у закладах освіти»;

«Методика спортивно-масової роботи»; «Здоров'язбережувальні освітні технології»; «Інклюзивна фізична культура»; «Педагогіка профільної освіти»; «Психологія педагогічної діяльності та освітнього менеджменту»; «Методика наукових досліджень в освіті та фізичній культурі»;

«Методологічні основи викладання та інноваційні технології у фізичному вихованні»; «Методика викладання фізичного виховання в закладах освіти»; «Організація та методика оздоровчої фізичної культури з основами інклюзії»; «Нетрадиційні засоби фізичної культури»; «Фізіологія рухової активності учнівської молоді»; «Інформаційні технології в освітньо-спортивному середовищі»; «Рекреація у фізичній культурі» та ін. (Додаток Г.2).

З-поміж вибірових освітніх компонентів, передбачених ОП ОС «магістр», виокремлюємо ті, які більшою чи меншою мірою спрямовані на формування в майбутніх учителів фізичної культури вмінь і навичок організації змагальної діяльності, зокрема зі спортивних ігор: Теорія і методика індивідуальних та командних видів спорту; Фізична культура у шкільній освіті за кордоном; Теорія і методика юнацького спорту; Теорія і методика спортивно-масової роботи; Психологія управління групами у фізичній культурі; Теорія і методика фізичного виховання осіб з різним рівнем фізичного стану; Сучасні технології оздоровчої рухової активності; Функціональна діагностика в освітніх закладах (Додаток Г.2).

Узагальнення та аналіз типових робочих програм зі спортивних ігор з методикою навчання (викладання) обов'язкового блоку ОПП «Середня освіта (Фізична культура)» другого (магістерського) рівня вищої освіти подано в Додатку Д.2.

Результати аналізу змісту підготовки магістрів зі спеціальності «Фізична культура» (обов'язковий блок) спонукають до висновку, що:

– на відміну від ОС «бакалавр», освітніми програмами ОС «магістр» передбачено освітні компоненти загального теоретико-методичного спрямування, такі як: «Теорія і методика навчання фізичної культури у закладах освіти», «Інноваційні технології у професійній діяльності», «Спортивно-масова та рекреаційно-оздоровча діяльність у закладах освіти», спрямовані на вивчення загальних особливостей навчання / викладання фізичної культури в закладах освіти різних рівнів (від дошкільних, закладів загальної середньої освіти – до закладів фахової передвищої та вищої освіти);

– на відміну від змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури ОС «бакалавр», у змісті ОП другого (магістерського) рівня питання організації змагальної діяльності, зокрема зі спортивних ігор, в умовах закладів загальної середньої освіти є переважно предметом вивчення окремих освітніх компонентів вибіркового циклу.

Важливе значення для формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури має сформована у ЗВО система фізичного виховання, що насамперед впливає на особистісну мотивацію здобувачів вищої освіти, тому наступне наше дослідницьке завдання – виокремлення основних завдань та форм організації оздоровчої фізкультурної роботи у ЗВО. Програмно-методичне керівництво фізичним вихованням студентів ЗВО здійснює Міністерство освіти і науки України, керівництво фізичним вихованням – адміністрація, кафедри фізичного виховання, спортивною роботою – спортивні клуби.

Основними завданнями фізкультурно-оздоровчої діяльності є:

- зміцнення та збереження здоров'я студентів;
- усебічний розвиток фізичних здібностей;
- поглиблення фізкультурних знань, необхідних для використання в повсякденному житті;
- формування свідомої мотивації до систематичних занять фізичною культурою [178, с. 119].

Студентів ЗВО поділяють на групи для проведення фізкультурних занять залежно від стану здоров'я та спортивної підготовленості: основні, підготовчі та спеціальні медичні групи. В основних групах проводять фізкультурні заняття для здорових і фізично підготовлених студентів; у підготовчих – здорових, але недостатньо фізично підготовлених студентів (після спеціальних занять і підвищення рівня фізичної підготовки та тренуваності їх переводять в основні групи); спеціальні медичні групи комплектують зі студентів з урахуванням статі, характеру захворювань і функційних можливостей їх організму (чисельність студентів у спеціальній

медичній групі складає 8 – 15 осіб на одного викладача; заняття проводять упродовж усього періоду навчання обсягом 4 години на тиждень) [178, с. 120].

Система фізичного виховання у ЗВО охоплює:

- навчальні заняття (обов'язкові і факультативні);
- самостійні заняття фізичною культурою, спортом і туризмом у позанавчальний час;
- фізичні вправи в режимі навчального дня (ранкова гігієнічна гімнастика в гуртожитках, фізкультурні паузи та ін.);
- масові оздоровчі, фізкультурні та спортивні заходи, проведені у вільний від навчальних занять час, вихідні дні, під час канікул, а також в оздоровчо-спортивних таборах, під час навчальної та виробничої практик;
- організацію підвищення спортивної майстерності студентів-спортсменів;
- участь у спортивних одноетапних та багатоетапних спортивних змаганнях різних рівнів.

Фізичне виховання у ЗВО – важливий складник розвитку особистості студента і гуманітарного компонента освіти, значущість якого визначає насамперед формування таких загальнолюдських цінностей, як здоров'я – фізичне та психічне, фізична досконалість [178, с. 122–123].

Аналіз теорії і практики доводить, що сучасна система фізичної культури у ЗВО вимагає «перегляду, удосконалення й модернізації, що дають змогу, з одного боку, формувати соціально активну особистість у гармонії з фізичним розвитком, а з іншого – залучати особу до мотиваційно-ціннісних складників фізичної культури, пов'язуючи їх із цілями і потребами особистості в саморозвитку й самовдосконаленні» (Н. Пангелова) [174, с. 10].

Система фізичного виховання – це «потужний засіб формування, збереження та зміцнення здоров'я людини, яким аж ніяк не можна нехтувати. Глобальний науково-технічний розвиток та інформаційний прогрес на межі тисячоліть зумовили суттєву зміну ролі й місця фізичного виховання в суспільстві. Спостерігається зниження рівня фізичного здоров'я студентів,

підвищення захворюваності, зниження рівня їх фізичної підготовленості та рухової активності. Тому однією з найбільш гострих проблем на сьогодні є поліпшення стану здоров'я і фізичної активності студентів ЗВО» (Н. Москаленко) [148, с. 20].

Науковці називають основною причиною такої ситуації дефіцит рухової активності, який негативно впливає на фізичний розвиток та стан здоров'я студентів: «Рухова активність посідає чільне місце в середовищі існування і є одним з головних чинників покращення фізичного стану студентів. Водночас, обсяг рухової активності молоді не забезпечується їхнім способом життя та організацією фізичного виховання. Про це свідчить наявність різних відхилень у стані здоров'я і фізичного розвитку студентів, що вважається наслідком недостатнього рухового режиму» (І. Бабешко) [9, с. 21].

Науково обґрунтована і правильна організація фізичного виховання позитивно впливає на організм, що розвивається, сприяє гармонійному, фізичному і психічному розвитку студентської молоді, розширює рухові можливості, підвищує захисно-приспосувальні властивості організму, посилює його стійкість до несприятливих дій навколишнього середовища, відповідає меті формування здорового способу життя й виховує у студентів потребу в руховій активності на все життя (Т. Круцевич [119], С. Панченко [176]).

Однією з провідних умов, що забезпечують ефективність і результативність навчання студентів у ЗВО, є наявність продуктивної загальної працездатності, що базується на міцному духовному і фізичному здоров'ї молоді [178, с. 119].

З-поміж необхідних умов формування фізичної культури, яка визначає цілі, зміст і засоби здорового способу життя студентів, теоретики і практики виокремлюють освітнє середовище університету: «Це зумовлює формування культури здоров'я студента. Водночас необхідно насамперед змінити свідомість і самосвідомість тих, кого навчають, узгодити зміст і структуру підготовки студентів до сучасної професійної діяльності з акцентом на

забезпеченні духовно-морального складника суспільства» (О. Булгаков) [27, с. 20].

Сьогодні актуальності набуває питання про необхідність модернізації всієї системи фізичного виховання студентів. Аналіз теорії і практики показує, що реальна система фізичного виховання студентської молоді, яка нині склалася в Україні, є недостатньо ефективною, такою, що не забезпечує сповна психофізичну готовність молоді до життя.

Науковці вважають, що «сучасне покоління послаблено фізично, дезорієнтовано духовно, комп'ютеризовано і, як наслідок, – дезадаптовано до труднощів реальної дійсності» (Ю. Борисова та ін.) [25]. Нині до системи життєвих цінностей студентів переважно не входять такі якості особистості, як працелюбність, цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, упевненість у своїх власних силах та здібностях, тобто такі, що виробляються під час фізичного виховання [178, с. 119].

Студенти загалом успішно опановують різні наукові й гуманітарні знання, освоюють виробничі та інформаційні технології, але фізично не підготовлені до трудової діяльності. Через незадовільний рівень фізичної підготовленості вони часто не здатні адекватно протистояти різноманітним стресовим впливам довкілля [178, с. 120].

На думку дослідників, «зниження ефективності процесу фізичного виховання студентської молоді пов'язано як з об'єктивними причинами розвитку сучасного суспільства, так і з причинами суто суб'єктивного характеру» (О. Бойко [23], М. Пальчук [173]).

До проблем, що в різні роки впливали на недостатню якість фізичного виховання студентів, відносять «недостатній рівень матеріально-технічного оснащення спортивних залів, недостатній рівень фінансування фізичної культури, недостатню кількість спортивних секцій, обмежену кількість юнацьких спортивних шкіл, відкритих спортивних майданчиків, інших спортивних споруд тощо. Також якість фізичного виховання в багатьох

університетах не відповідає сучасним вимогам, інтересам і потребам студентів» (Ю. Васьков) [28].

Сьогодні низький рівень фізичної підготовленості студентської молоді зумовлений низкою об'єктивних причин, зумовлених соціально-економічними викликами останніх років в умовах карантинних обмежень, війни. Традиційна система фізичного виховання студентської молоді постала перед вимогами часу щодо оновлення та пошуку інноваційних підходів, зокрема, в умовах дистанційного навчання (повного чи часткового). У таких умовах активно порушується питання про дозвілля студентів, проведення ними вільного часу, самостійних фізкультурно-оздоровчих занять, відвідування гуртків, секцій тощо [178, с. 123].

Питання здоров'я і фізичного розвитку студентів ще більше актуалізуються в контексті підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, який власним прикладом покликаний підтверджувати високу місію і педагога, і організатора, і взірця фізичної підготовленості.

Готовність майбутнього вчителя фізичної культури розглядають як «цілісний стан особистості, що виражає якісні характеристики її спрямованості, свідомості, професійної позиції, іміджу, рівня оволодіння професійно-педагогічними діями. Перед професійною підготовкою студентів – майбутніх учителів фізкультури – завдання всебічного гармонічного розвитку особистості школяра, його духовного, фізичного і психічного здоров'я» [84, с. 32].

Виникає «гостра необхідність переосмислення цілей професійної підготовки відповідно до адекватних уявлень про професійну діяльність студентів – майбутніх учителів фізкультури – і їх соціальної ролі в системі сучасної вищої професійної освіти та розвитку здорового суспільства» [45, с. 105].

Для визначення стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор ми використали *метод експертного оцінювання* – спеціально організований збір суджень, оцінок та

пропозицій спеціалістів у певній галузі знань, їх аналіз, зведення та формування зваженого результату. Експертами були науково-педагогічні працівники ЗВО – викладачі освітніх компонентів професійного циклу підготовки майбутніх учителів фізичної культури (26 осіб) (Додаток Е.1) та вчителі ЗЗСО (Додаток Е.2). Результати анкетування засвідчили важливість для респондентів питань формування знань, умінь та навичок у студентів з організації змагальної діяльності зі спортивних ігор у школі.

Проведений аналіз стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури загалом та до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор в різних ЗВО зокрема свідчить про недостатній рівень підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, спрямованої на оволодіння необхідними навичками в площині як психолого-педагогічної, так і спеціальної / фахової підготовки.

Визначені завдання покладаються одночасно як на аудиторну складову підготовки (освітні обов'язкові та вибіркові компоненти), так і на позааудиторну складову як важливого доповнення до вивчення фахових дисциплін (практики (навчальні, виробничі), курсові та кваліфікаційні роботи, неформальна / інформальна освіта, спортивні секції, змагання, самостійні заняття фізичною культурою в позааудиторний час, фізкультурно-масова робота зі студентами тощо) в межах реалізації та виконання ОП «Фізична культура» в умовах сформованої у ЗВО системи фізичного виховання як важливого складника розвитку особистості студента.

На нашу думку, виконання названих завдань сприятиме якісній професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Отже, потреба методологічного, психолого-педагогічного та методичного вирішення обраної наукової проблеми актуалізує насамперед розроблення критеріально-діагностувального апарату підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних

ігор, презентованого в п. 2.2 дисертації.

2.2. Критеріально-діагностувальний інструментарій дослідження підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор

Мета підрозділу дисертації – розробити критеріально-діагностувальний інструментарій дослідження для визначення рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Виявлення сутнісних ознак та компонентів професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури дають змогу дослідити рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор із використанням комплексу відповідних діагностичних методик. Вирішення завдання діагностики потребує визначення критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Тому одне із важливих завдань нашого дослідження – з'ясувати критерії готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на основі визначених у дослідженні (п. 1.2) структурних компонентів (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, рефлексивного) професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Аналіз основних дефініцій засвідчує, що поняття «критерій» передбачає насамперед якісну і кількісну характеристику педагогічних об'єктів, визначення й порівняння різних аспектів: критерій (від грец. *kriterion* – засіб судження, мірило) – це «мірило для визначення, оцінки предмета, явища; ознака, необхідна для класифікації» [208, с. 305]; «ознака, за допомогою якої можна оцінити педагогічне явище, здійснити класифікацію» [127, с. 51].

Сучасна методологія наукових досліджень характеризується відсутністю єдиних уніфікованих підходів загалом та визначення критеріально-діагностувального інструментарію дослідження. Однак, як правило, визначаючи критерії, науковці використовують компонентну структуру досліджуваного феномену [246, с. 72].

Відповідно до результатів аналізу наукових джерел, змісту, особливостей та компонентної структури професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури ми виокремили такі критерії готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: мотиваційно-ціннісний; когнітивно-пізнавальний; діяльнісно-практичний; особистісно-рефлексивний (ідентичні за змістом структурним компонентам професійної підготовки).

Аналіз наукових джерел засвідчив, що дослідники переважно виокремлюють такі взаємозв'язані критерії готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності: мотиваційний (або особистісний), когнітивний і психологічний та ін. (характеризують морально-психологічну, теоретичну та практичну готовність до професійно-педагогічної діяльності).

Наступним дослідницьким етапом з розроблення критеріально-діагностувального апарату дослідження стало виокремлення показників готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Відповідно до основних засад сучасної методології наукових досліджень поняття «показники» як якісні / кількісні характеристики відображають певний рівень розвитку досліджуваного об'єкта за визначеними критеріями як «кількісні або якісні характеристики сформованості якості, властивості, ознаки об'єкта, що вивчається, міра сформованості того чи іншого критерію» [226, с. 265]; «характеристика досліджуваного об'єкта, яка опосередковує зв'язок між його ознаками, між суб'єктом та об'єктом» [24, с. 78].

Відповідно до визначеної структури професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури ми розробили діагностичний інструментарій у єдності критеріїв та показників, що їх характеризують. При виділенні критеріїв готовності майбутніх учителів фізичної культури ми враховували особливості організації змагальної діяльності:

– *мотиваційно-ціннісний* – особистісно-професійна мотивація на фізичне самовдосконалення; ціннісне ставлення студентів до навчання, майбутньої діяльності учителем фізичної культури, зокрема, з організації змагальної діяльності;

– *когнітивно-пізнавальний* – обізнаність студентів із питань фізичного виховання, спортивних ігор, особливостей та інноваційних методів організації і проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор;

– *діяльнісно-практичний* – професійні вміння та навички майбутніх учителів фізичної культури щодо організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор, використання нових форм професійного розвитку і саморозвитку;

– *особистісно-рефлексивний* – особистісні якості майбутніх учителів фізичної культури для професійної діяльності та рефлексії (зокрема, щодо організації організації змагальної діяльності) (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Компоненти, критерії і показники готовності майбутніх учителів
фізичної культури до організації змагальної діяльності
зі спортивних ігор**

№ з/п	Компоненти	Критерії	Показники
1.	Мотиваційний	Мотиваційно-ціннісний	Особистісно-професійна мотивація на фізичне самовдосконалення; ціннісне ставлення студентів до навчання, майбутньої діяльності учителем фізичної культури, зокрема з організації змагальної діяльності.
2.	Когнітивний	Когнітивно-пізнавальний	Обізнаність студентів з питань фізичного виховання, спортивних ігор, особливостей та інноваційних методів організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор.
3.	Діяльнісний	Діяльнісно-практичний	Професійні вміння та навички майбутніх учителів фізичної культури з організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор, використання нових форм професійного розвитку і саморозвитку.

Продовження таблиці 2.1

4.	Особистісний	Особистісно-рефлексивний	Особистісні якості майбутніх учителів фізичної культури для професійної діяльності та рефлексії (зокрема щодо організації змагальної діяльності серед школярів).
----	--------------	--------------------------	--

Визначені критерії й показники є основою для виконання наступного дослідницького завдання – виявити та охарактеризувати рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Дослідники теорії і практики професійної освіти пропонують різні підходи до визначення поняття «рівень», зокрема: «ступінь якості, величина, досягнуті в чому-небудь; ступінь чиєїсь освіти, культури, підготовки та ін.» [251, с. 128]; «міра вираженості основних властивостей педагогічного явища, ступінь кількісного та якісного прояву всіх його характеристик, ступінь відповідності еталону» [246, с. 79].

На основі узагальнення даних, отриманих під час теоретичних й емпіричних досліджень, урахування результатів аналізу наукових джерел, виявлення стану професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури ми виокремили три рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: низький, достатній і високий (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури
до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор**

№ з/п	Рівень	Характеристика рівня
1.	<i>Високий рівень</i>	<p>– сформована особистісно-професійна мотивація на фізичне самовдосконалення, усвідомлене ціннісне ставлення до майбутньої діяльності вчителем фізичної культури, відповідальне ставлення до навчання, стійкий інтерес до організації змагальної діяльності, усвідомлення важливості змагань зі спортивних ігор для розвитку особистості школяра;</p> <p>– чітка сформованість системи знань з питань фізичного виховання, спортивних ігор, змагальної діяльності, упевненість в ефективності використання інноваційних методів організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор, з урахуванням її особливостей;</p> <p>– ґрунтовне володіння професійними вміннями та навичками для організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор; здатність до професійного розвитку і саморозвитку через використання нових та інноваційних форм;</p> <p>– чітка наявність особистісних якостей для професійної діяльності та рефлексії (зокрема, щодо організації змагальної діяльності серед школярів).</p>

Продовження таблиці 2.2

2.	<i>Середній рівень</i>	<p>– достатньо сформована особистісно-професійна мотивація на фізичне самовдосконалення, усвідомлення ціннісного ставлення до майбутньої діяльності вчителем фізичної культури в окремих ситуаціях, ситуативне відповідальне ставлення до навчання, інтерес до організації змагальної діяльності, усвідомленням важливості змагань зі спортивних ігор для розвитку особистості школяра;</p> <p>– достатня сформованість системи знань з питань фізичного виховання, спортивних ігор, змагальної діяльності, ситуативна впевненість в ефективності використання інноваційних методів організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор;</p> <p>– володіння загальними професійними вміннями та навичками фізичної культури для організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор; ситуативна здатність до професійного розвитку і саморозвитку через використання нових та інноваційних форм;</p> <p>– наявність особистісних якостей для провадження професійної діяльності (зокрема, організації змагальної діяльності серед школярів), але індивідуальна професійна позиція ще не достатньо сформована, що впливає на ситуативність рефлексії професійної діяльності.</p>
----	------------------------	---

Продовження таблиці 2.2

3.	<i>Низький рівень</i>	<p>– несформована особистісно-професійна мотивація на фізичне самовдосконалення, прийняття ціннісного ставлення до майбутньої діяльності учителем фізичної культури в окремих ситуаціях, відсутність відповідального ставлення до навчання, інтересу до організації змагальної діяльності, усвідомлення важливості змагань зі спортивних ігор для розвитку особистості школяра;</p> <p>– обмежений запас знань з питань фізичного виховання, спортивних ігор, змагальної діяльності, невпевненість в ефективності використання інноваційних методів організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор;</p> <p>– несформованість професійних умінь і навичок для організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор; пасивність щодо професійного розвитку і саморозвитку;</p> <p>– несформованість особистісних якостей для провадження професійної діяльності (зокрема, щодо організації змагальної діяльності серед школярів), нездатність до рефлексії професійної діяльності.</p>
----	-----------------------	--

Визначений перелік критеріїв, показників та рівнів не є вичерпним, оскільки професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури загалом та підготовка до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор зокрема не є сталими, а процесом, що постійно розвивається відповідно до сучасних

вимог освітньої практики.

Важливим етапом нашого дослідження є діагностика та підбір діагностичного інструментарію для виявлення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Тому відповідно до розроблених критеріїв та показників для аналізу динаміки рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор ми використовували спеціально підібраний та адаптований діагностичний інструментарій – на констатувальному, формуальному та контрольному етапах експерименту (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Діагностичний інструментарій для виявлення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор

№ з/п	Критерій / показники	Методики
1.	<i>Мотиваційно-ціннісний</i> — особистісно-професійна мотивація на фізичне самовдосконалення; ціннісне ставлення студентів до навчання, майбутньої діяльності учителем фізичної культури, зокрема, з організації змагальної діяльності.	Анкета для вивчення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор (мотиваційно-ціннісний критерій, запитання 1 – 10). Додаток И.1. Оцінка мотивації ставлення здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності учителем фізичної культури, зокрема з організації змагальної діяльності (за модифікованою методикою оцінки мотивації ставлення до професійної діяльності А. Кареліна). Додаток И.2.

Продовження таблиці 2.3

2.	<p><i>Когнітивно-пізнавальний</i> – обізнаність студентів з питань фізичного виховання, спортивних ігор, особливостей та інноваційних методів організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор.</p>	<p>Анкета для вивчення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор (когнітивно-пізнавальний критерій, запитання 11 – 20). Додаток И.1.</p> <p>Моніторинг рівня знань здобувачів з фахових дисциплін (Додаток И.3.).</p>
3.	<p><i>Діяльнісно-практичний</i> – професійні вміння та навички майбутніх учителів фізичної культури організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор, використання нових форм професійного розвитку і саморозвитку.</p>	<p>Анкета для вивчення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор (діяльнісно-практичний критерій, запитання 21 – 30). Додаток И.1.</p> <p>Методика «Діагностика рівня впевненості в майбутній професійній діяльності». Додаток И.4.</p>
4.	<p><i>Особистісно-рефлексивний</i> – особистісні якості майбутніх учителів фізичної культури для професійної діяльності та рефлексії (зокрема, щодо організації змагальної діяльності серед школярів)</p>	<p>Анкета для вивчення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор (<i>особистісно-рефлексивний критерій</i>, запитання 31 – 40). Додаток И.1.</p> <p>Методика «Оцінка рефлексії професійної діяльності». Додаток И.5.</p>

Відповідно обраний діагностичний інструментарій передбачав проведення педагогічного експерименту через комплекс методів дослідження, який «забезпечує науково об'єктивну і доказову перевірку правильності обґрунтованої на початку дослідження гіпотези та дає змогу виявити повторювані, стійкі, необхідні зв'язки між явищами, вивчити закономірності, характерні для педагогічного процесу» [143, с. 123].

Насамперед на констатувальному етапі експерименту було обрано експериментальну й контрольну групи, розроблено критерії і показники готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, визначено її вихідний рівень; здійснено пошук сприятливих умов забезпечення цього процесу.

Достатність вибірки перевірено відповідно до формули визначення обсягу вибіркової сукупності за обсягом генеральної сукупності (А. Киверялг [143, с. 239]). Загальна вибірка – 383 особи (студенти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 014 «Середня освіта (Фізична культура)», галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»): контрольна група (КГ) – 190 осіб, експериментальна група (ЕГ) – 193 особи).

База дослідження – Рівненський державний гуманітарний університет, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Національний університет «Запорізька політехніка», Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука.

Відповідно до розробленого діагностичного інструментарію для виявлення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за всіма критеріями на констатувальному етапі експерименту було проведено відповідні діагностичні методики.

Насамперед здобувачі відповіли на запитання анкети, розробленої автором дослідження. З метою діагностування рівня готовності майбутніх

учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор студентам було запропоновано дати відповіді на запитання анкети, що відображають показники за всіма виокремленими критеріями – мотиваційно-ціннісним (запитання 1 – 10), когнітивно-пізнавальним (запитання 11 – 20), діяльнісно-практичним (запитання 21 – 30), особистісно-рефлексивним (запитання 31 – 40) (Додаток И.1). Анкетування допомогло отримати фактичну інформацію про оцінку суджень студентів – майбутніх учителів фізичної культури про підготовку до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

З метою діагностування рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за *мотиваційно-ціннісним критерієм* студентам було запропоновано дати відповідь на 10 запитань.

Більшість опитаних (ЕГ – 68,9 %; КГ – 67,2%) дали ствердну відповідь на запитання «Чи маєте Ви інтерес до змагальної діяльності?», однак про наявність власного досвіду участі в змаганнях зі спортивних ігор зазначили тільки 44,2 % опитаних ЕГ та 44,6% КГ.

На запитання «Чи вважаєте Ви фізичне самовдосконалення важливим для майбутньої професійної діяльності?» ствердно відповіли 92,5% опитаних ЕГ та 91,9% КГ, однак тільки 68,4% опитаних ЕГ та 67,9% КГ сказали, що працюють над власним фізичним удосконаленням, а 62,6% опитаних ЕГ та 63,8% КГ назвали конкретні ефективні форми фізичного вдосконалення.

Проаналізовані дані свідчать про те, що студенти недостатньо мотивовані до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор і мають недостатній рівень особистісної та професійної мотивації на фізичне самовдосконалення, хоча переважна більшість опитаних визнає фізичне самовдосконалення важливою складовою та умовою успіху майбутньої професійної діяльності.

Для виявлення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за мотиваційно-ціннісним критерієм було проведено модифіковану методику оцінки мотивації ставлення до професійної діяльності А. Кареліна (Додаток И.2).

Зокрема, на запитання «Чи відвідували б Ви нові заходи заради нових знань і вмінь щодо організації змагальної діяльності?» ствердну відповідь дали тільки 54,2 % опитаних ЕГ та 51,2% КГ; на запитання «Чи цікавлять Вас нові ідеї, можливості, методики, спрямовані на формування організаторських умінь щодо проведення змагань зі спортивних ігор серед школярів?» – 62,1 % ЕГ та 62,9% КГ; на запитання «Чи вважаєте Ви студентів активними учасниками змагальної діяльності зі спортивних ігор?» – 65,2 % ЕГ та 63,2% КГ. Такі дані свідчать про недостатній рівень мотивації майбутніх учителів фізичної культури до здобуття нових знань, умінь, ідей щодо організації та проведення змагань зі спортивних ігор. Однак переважна більшість опитаних визнали значення студентів як активних учасників змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Загальну оцінку результатів було складено за ключем відповідно до рівнів ступеня мотивації: низький (15 – 33 бали), середній (34 – 54 бали), високий (55 – 75 балів). Низький рівень мотивації виявився у 52,2% студентів КГ і 52,8 % – ЕГ; середній рівень – 44,2% (КГ), 46,1 % (ЕГ); високий рівень мотивації – 3,6% (КГ), 3,1 % (ЕГ).

Результати діагностики засвідчили такі рівні сформованості мотиваційно-ціннісного критерію готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: низький рівень – 103 особи / 54,2% (КГ), 100 осіб / 51,8% (ЕГ); середній рівень – 82 особи / 43,2% (КГ), 88 осіб / 45,6% (ЕГ); високий рівень – 5 осіб / 2,6% (КГ), 5 осіб / 2,6% (ЕГ) (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за мотиваційно-ціннісним критерієм

Критерій	Рівні сформованості											
	Високий				Середній				Низький			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	осіб	%	осіб	%	Осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Мотиваційно-ціннісний критерій	5	2,6	5	2,6	82	43,2	88	45,6	103	54,2	100	51,8

З метою діагностування рівня готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за *когнітивно-пізнавальним критерієм* студенти відповіли на запитання анкети (Додаток И.1), що дають можливість виявити рівень їхніх знань з питань фізичного виховання, спортивних ігор, особливостей та інноваційних методів організації та проведення змагальної діяльності, зокрема зі спортивних ігор.

На запитання «Чи розумієте Ви, що являє собою змагальна діяльність зі спортивних ігор?» переважна більшість опитаних (91,2% КГ та 89,9% ЕГ) відповіли ствердно. Однак, за результатами опитування, виявилось переважно часткове розуміння студентами особливостей організації та планування змагань зі спортивних ігор (60,8% КГ та 61,2% ЕГ), факторів, які треба врахувати для вибору системи розіграшу змагань зі спортивних ігор (64,3% КГ та 64,8% ЕГ), особливостей систем розіграшу змагань зі спортивних ігор (58,4% КГ та 59,8% ЕГ).

На запитання про організаційне, навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури переважна більшість опитаних дали ствердну відповідь, зокрема: «Наскільки Ви задоволені рівнем викладання дисциплін з теорії та методики навчання ігрових видів спорту у вашому ЗВО?» – 82,1% КГ та 83,2% ЕГ; «Наскільки Ви

задоволені наявним навчально-методичним забезпеченням зі спортивних ігор у вашому ЗВО?» – 83,9% КГ та 84,2% ЕГ; «Наскільки Ви задоволені матеріально-технічним забезпеченням і спортивною базою для ігрових видів спорту у вашому ЗВО?» – 88,9% КГ та 89,3% ЕГ. У відповіді на запитання «Які теми, на Вашу думку, потребують оновлення і доповнення до робочих програм із фахових дисциплін?» назвали низку аспектів, які потребують вивчення майбутніми вчителями фізичної культури, зокрема, при підготовці до змагальної діяльності: позакласна робота з ігрових видів спорту; організація проведення спортивного змагання; особливості використання спеціалізованих програм у діяльності вчителя фізичної культури та ін.

Оцінку когнітивно-пізнавального критерію на констатувальному етапі експерименту також здійснено за допомогою моніторингу рівня знань здобувачів із фахових дисциплін.

Визначення рівня знань із фахових дисциплін (Додаток И.3) мало на меті діагностику рівня володіння майбутніми вчителями фізичної культури фаховою термінологією, професійними знаннями, поняттями, знаннями про фізичне виховання, спортивні ігри, особливості організації та проведення змагальної діяльності, зокрема зі спортивних ігор.

Загальний рівень фахових знань майбутніх учителів фізичної культури було визначено як середнє від рівня знань здобувачів з освітніх компонент обов'язкового блоку навчального плану («Основи професійної педагогічної майстерності», «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор», «Теорія і методика фізичного виховання»).

Лише 9,7% здобувачів ЕГ та 10,2% здобувачів КГ мають високий рівень знань із фахових дисциплін. Низький рівень професійних знань продемонстрували 27,1% студентів ЕГ та – 26,4% КГ. За результатами тестування, більшість майбутніх учителів фізичної культури (ЕГ – 52,9%, КГ – 53,1%) має середній рівень фахових знань.

Отже, когнітивно-пізнавальний компонент підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних

ігор є достатньо реалізованим, що свідчить про досягнення програмних результатів навчання, передбачених Стандартом вищої освіти та освітньою програмою.

Однак, на нашу думку, змістове наповнення фахових дисциплін щодо особливостей організації змагальної діяльності зі спортивних ігор потребує вдосконалення, що підтверджено, по-перше, результатами опитування здобувачів та експертів (викладачів, учителів закладів освіти) та потребою в наданні професійній підготовці практико-орієнтованого характеру відповідно до сучасних вимог підготовки майбутніх учителів та реальних потреб сучасної школи.

Отже, за результатами діагностування рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за когнітивно-пізнавальним критерієм студенти розподілились так: низький рівень – 102 особи / 53,7% (КГ), 101 особа / 52,3% (ЕГ); середній рівень – 84 особи / 44,2% (КГ), 88 осіб / 45,6% (ЕГ); високий рівень – 4 особи / 2,1% (КГ), 4 особи / 2,1% (ЕГ) (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за когнітивно-пізнавальним критерієм

Критерій	Рівні сформованості											
	Високий				Середній				Низький			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	осіб	%	осіб	%	Осіб	%	осіб	%	осіб	%	Осіб	%
Когнітивно-пізнавальний критерій	4	2,1	4	2,1	84	44,2	88	45,6	102	53,7	101	52,3

З метою діагностування рівня готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за *діяльнісно-практичним критерієм* студенти

відповіли на питання анкети (Додаток В.1), що відображають показник наявності професійних умінь та навичок організації та проведення змагальної діяльності, зокрема зі спортивних ігор (у комунікативній та організаційній діяльності), використання нових форм професійного розвитку і саморозвитку.

На запитання «Наскільки Ви володієте професійними вміннями та навичками щодо організації та проведення змагальної діяльності серед школярів» лише 2,1% студентів КГ та 2,4% ЕГ дали ствердну відповідь «володію повністю»; 43,3% студентів КГ та 44,1% ЕГ вказали на часткове володіння; 23,3% студентів КГ та 24,1% ЕГ визнали, що не володіють названими вміннями і навичками.

Результати опитування засвідчили, що в студентів частково сформовані вміння та навички організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, таких як: скласти положення про змагання зі спортивних ігор (ствердна відповідь – 41,2% студентів ЕГ, 39,9% студентів КГ); провести жеребкування команд (37,1% студентів ЕГ, 35,3 студентів КГ); скласти календар для проведення змагань зі спортивних ігор (37,1% студентів ЕГ, 38,3 % студентів КГ).

Про свої організаційні вміння виконувати функції судді заявили тільки 32,% студентів ЕГ та 34,1 % студентів КГ.

Окрема група запитань стосувалася використання студентами можливостей неформальної освіти як додаткового ресурсу для набуття досвіду і формування професійної компетентності та практикування форм самоосвіти. Більшість студентів (69,7% ЕГ та 67,8% КГ) визнали свою часткову залученість до такої діяльності.

На запитання «Які професійні вміння та навички організації та проведення змагальної діяльності, на Вашу думку, потребують удосконалення?» студенти назвали проведення навчальної та секційної роботи зі спортивних ігор у школі, підготовку шкільної команди з окремого ігрового виду спорту до участі у змаганнях та ін.

Для виявлення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за діяльнісно-

практичним критерієм також було використано методику «Діагностика рівня впевненості в майбутній діяльності».

Методика дослідження впевненості на усвідомлюваному рівні розкриває характеристики діяльнісного ставлення до майбутньої професійної діяльності студентів, упевненості майбутніх учителів фізичної культури у власних діях (Додаток И.4)

Отже, із 383 респондентів показали такі рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: низький рівень – 101 особа / 53,2% (КГ), 102 особи / 52,8% (ЕГ); середній рівень – 85 осіб / 44,7% (КГ), 86 осіб / 44,6% (ЕГ); високий рівень – 4 особи / 2,1% (КГ), 5 осіб / 2,6% (ЕГ) (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за діяльнісно-практичним критерієм

Критерій	Рівні сформованості											
	Високий				Середній				Низький			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	осіб	%	осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	осіб	%	Осіб	%
Діяльнісно-практичний критерій	4	2,1	5	2,6	85	44,7	86	44,6	101	53,2	102	52,8

З метою діагностування рівня готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за *особистісно-рефлексивним критерієм* здобувачі відповіли на запитання анкети (Додаток Г.1), що відображають показники – особистісні якості, необхідні для професійної діяльності та рефлексії (зокрема, організації змагальної діяльності серед школярів).

На запитання «Чи вважаєте Ви, що Вам вистачає знань та вмінь для професійної діяльності учителем фізичної культури?» значна кількість

студентів (22,8%) дала відповідь «важко відповісти», що свідчить про недостатню професійну та особистісну впевненість.

На запитання «Чи вважаєте Ви, що Вам вистачає знань та вмінь для організації змагальної діяльності?» ствердні відповіді опитаних (ЕГ – 6,4%, КГ – 7,2) свідчать про недостатній рівень розуміння студентами специфіки та особливостей цього процесу.

На запитання «Чи працюєте Ви над професійним розвитком і саморозвитком» лише 28,9% студентів ЕГ та 29,1% КГ дали ствердну відповідь, хоча і назвали форми професійного розвитку і саморозвитку, які є ефективними для майбутніх учителів фізичної культури (переважно позааудиторні заходи в межах ЗВО).

Більшість студентів назвали особистісні та професійні якості, якими повинен володіти майбутній учитель фізичної культури (ЕГ – 68,4%, КГ – 65,9%) і лише майже третина опитаних конкретизували якості, необхідні для організатора змагальної діяльності (ЕГ – 31,8%, КГ – 32,1%). Такі результати свідчать про недостатній рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за особистісно-рефлексивним критерієм.

Для виявлення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за особистісно-рефлексивним критерієм також було використано методику «Оцінка рефлексії професійної діяльності», розроблену з метою визначення рівня сформованості рефлексії професійної діяльності майбутніх фахівців шляхом самоаналізу (Додаток И.5).

З'ясовано, що студенти недостатньо приділяють уваги аналізу своєї поведінки, зокрема в конфліктних ситуаціях (ствердна відповідь: ЕГ – 16,2%, КГ – 17,4%), аналізують причини своїх невдач у різних ситуаціях (ствердна відповідь: ЕГ – 11,2%, КГ – 12,4%), хоча і визнають потребу в усвідомленні причин власних вчинків у конфліктних ситуаціях (ствердна відповідь: ЕГ – 65,4%, КГ – 66,2%).

Отже, за результатами діагностування рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за особистісно-рефлексивним критерієм студенти розподілились так: які мають низький рівень – 102 особи / 53,7% (КГ), 101 особа / 52,3% (ЕГ); середній рівень – 83 особи / 43,7% (КГ), 86 осіб / 44,6% (ЕГ); високий рівень – 5 осіб / 2,6% (КГ), 6 осіб / 3,1% (ЕГ) (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за особистісно-рефлексивним критерієм

Критерій	Рівні сформованості											
	Високий				Середній				Низький			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	осіб	%	осіб	%	Осіб	%	осіб	%	осіб	%	Осіб	%
Особистісно-рефлексивний критерій	5	2,6	6	3,1	83	43,7	86	44,6	102	53,7	101	52,3

З метою підтвердження схожості й однорідності обраних нами груп на початковому етапі експерименту проведено обробку результатів за допомогою критерію К. Пірсона « χ^2 », який також підтверджує правильність розподілу в ЕГ і КГ. Розрахунок критерію К. Пірсона показав, що розподіл за рівнями в групах однаковий – на початковому етапі немає суттєвої різниці між КГ і ЕГ щодо розподілу за рівнем готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Отримані результати з визначення вихідного рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за кожним її критерієм представлені в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

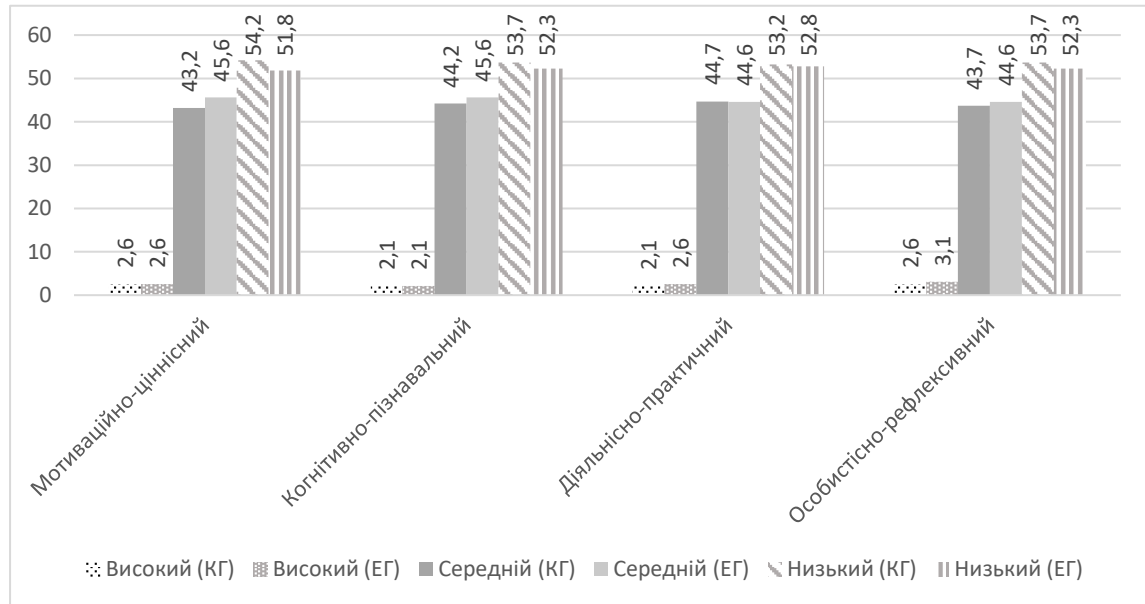
**Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації
змагальної діяльності зі спортивних ігор
(констатувальний етап)**

Критерій	Рівні сформованості											
	Високий				Середній				Низький			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Мотиваційно-ціннісний	5	2,6	5	2,6	82	43,2	88	45,6	103	54,2	100	51,8
Когнітивно-пізнавальний	4	2,1	4	2,1	84	44,2	88	45,6	102	53,7	101	52,3
Діяльнісно-практичний	4	2,1	5	2,6	85	44,7	86	44,6	101	53,2	102	52,8
Особистісно-рефлексивний	5	2,6	6	3,1	83	43,7	86	44,6	102	53,7	101	52,3
Середнє значення	2,4%		2,6%		43,9%		45,1%		53,7%		52,3%	

Як засвідчують дані таблиці 2.8 та діаграми 2.1, результати початкової діагностики рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор засвідчили, що на констатувальному етапі дослідження високий рівень мають 2,4% студентів КГ та 2,6% ЕГ, середній – 43,9% КГ та 45,1% ЕГ, низький рівень – 53,7% КГ та 52,3% ЕГ.

Діаграма 2.1

**Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор
(констатувальний етап)**

В обох групах (ЕГ та КГ) переважає низький рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, а саме:

- відсутність стійкої особистісно-професійної мотивації на фізичне самовдосконалення, відповідального ставлення до навчання;
- обмежений запас знань з питань фізичного виховання, спортивних ігор, змагальної діяльності, невпевненість в ефективності використання інноваційних методів організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор;
- несформованість професійних умінь та навичок організації та проведення змагальної діяльності, зокрема зі спортивних ігор; пасивність щодо професійного розвитку і саморозвитку;
- несформованість особистісних якостей, необхідних для професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, зокрема, щодо організації організації змагальної діяльності; низький рівень рефлексії професійної діяльності.

Найвищий рівень показника виявився за мотиваційно-ціннісним критерієм, найнижчий – за особистісно-рефлексивним критерієм, що свідчить насамперед про наявність у переважної більшості студентів інтересу до організації змагальної діяльності та усвідомлення важливості змагань зі спортивних ігор для розвитку особистості школяра, однак недостатній рівень самоаналізу власної професійної діяльності.

Подальша реалізація педагогічного експерименту вимагає математичного доведення ознаки рівності контрольної і експериментальної груп щодо рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Відповідно, нами було застосовано метод математичної статистики (критерій кутового перетворення Фішера F^*), який використовується для порівняння і доведення статистичної рівності / відмінності процентних значень різних груп досліджуваних. Порівняння розрахованого емпіричного значення критерію з критичним значенням визначає, яка саме гіпотеза підтверджується як достовірна та доведена. Нами доведено статистичну рівнозначність експериментальної і контрольної груп на констатувальному етапі і забезпечено необхідну умову проведення формувального етапу експерименту.

Отже, за результатами констатувального етапу експерименту визначено зміст і стратегію подальшого дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Отримані результати спонукали спрямувати зміст дослідницької роботи на:

- цілеспрямовану роботу з формування у студентів особистісно-професійної мотивації на фізичне самовдосконалення;
- удосконалення знань і практичних умінь студентів із питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор (зокрема з тих аспектів, які потребують вивчення майбутніми вчителями фізичної культури, зокрема при підготовці до змагальної діяльності: позакласна робота з ігрових видів спорту; організація проведення спортивного змагання; особливості

використання спеціалізованих програм у діяльності вчителя фізичної культури та ін.);

– формування у майбутніх учителів фізичної культури умінь та навичок організації змагальної діяльності зі спортивних ігор шляхом професійного розвитку і саморозвитку;

– удосконалення особистісних якостей, необхідних для професійної діяльності учителів фізичної культури загалом та організації змагальної діяльності зі спортивних ігор зокрема, а також рефлексії власної професійної діяльності.

Отже, отримані результати констатувального етапу експерименту актуалізували потребу обґрунтування педагогічних умов – зовнішніх і внутрішніх обставин, від яких залежить рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Тобто завдання наступного етапу дослідження – обґрунтувати та впровадити педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Ці аспекти знайдуть відображення в матеріалах третього розділу дисертації.

Висновки до другого розділу

У розділі проаналізовано стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури загалом та до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор у різних ЗВО в аудиторній та позааудиторній роботі (практика, спортивні секції, змагання); охарактеризовано критеріально-діагностувальний інструментарій дослідження.

Проаналізовано освітні програми (галузь 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта, предметна спеціалізація «Фізична культура»), які пройшли процедуру зовнішнього моніторингу якості освіти, а саме – акредитацію Національного агентства якості вищої освіти в Україні: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти – 22 освітні програми; другий (магістерський) рівень вищої освіти – 4 освітні програми.

Проаналізувавши перелік компетентностей освітніх програм ОС «бакалавр», ми з'ясували, що здатність організації змагальної діяльності передбачено, зокрема, компетентністю організовувати позакласну спортивно-масову роботу з учнями; самостійно проводити заняття в шкільній секції спортивного напрямку; здійснювати організаційну роботу у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах освіти; формувати спільноту учнів та ін.

Відповідно до робочих програм реалізацію названих компетентностей забезпечує низка обов'язкових (психолого-педагогічних, загальних основ фізичного виховання, предметно спрямованих) та вибіркового освітніх компонентів, передбачених освітніми програмами ОС «бакалавр».

Проаналізувавши зміст підготовки магістрів, ми встановили, що, на відміну від ОС «бакалавр», в освітніх програмах «Середня освіта (Фізична культура)» другого (магістерського) рівня вищої освіти передбачені освітні компоненти загального теоретико-методичного спрямування. Питання організації змагальної діяльності, зокрема зі спортивних ігор, в умовах ЗЗСО є переважно предметом вивчення окремих освітніх компонентів вибіркового циклу.

У дослідженні з'ясовано, що здатність організації змагальної діяльності передбачено насамперед компетентністю організовувати позанавчальну роботу з фізичного виховання в закладах освіти, тому важливе значення для формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури має сформована у ЗВО система фізичного виховання, що насамперед впливає на особистісну мотивацію здобувачів вищої освіти.

Результати експертного оцінювання (науково-педагогічні працівники ЗВО та учителі фізичної культури ЗЗСО) засвідчили важливість питань формування знань, умінь та навичок у студентів про організацію змагальної діяльності зі спортивних ігор у школі, зокрема, шляхом цілеспрямованої роботи з формування в студентів мотивації, прагнення вести здоровий спосіб життя під час як аудиторної, так і позааудиторної роботи (секційних занять, неформальної освіти тощо).

Аналіз сучасної практики засвідчив, що існує ряд прогалин у системі підготовки майбутніх учителів загалом та підготовки майбутніх учителів фізичної культури зокрема. З позицій сьогодення та сучасної практики професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі освіти і педагогіки, зокрема вчителів фізичної культури, частина питань позитивно вирішені через реалізацію нових підходів, інноваційних практик, потреба в яких виникла в нових соціально-економічних реаліях (дистанційного навчання в умовах карантинних обмежень, військового стану та ін.). Однак значна частина названих вище проблемних питань залишається невирішеною або частково вирішеною, зокрема, проблема недостатнього взаємозв'язку спеціальних (фахових) дисциплін із дисциплінами педагогічного циклу та невідомості системи професійного добору для вступників на педагогічні спеціальності.

З'ясовано, що потреба ґрунтовного розв'язання обраної наукової проблеми актуалізує розроблення критеріально-діагностувального апарату дослідження підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

На основі визначених структурних компонентів (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, рефлексивного) підготовки майбутніх учителів фізичної культури визначено критерії та показники їхньої готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор:

мотиваційно-ціннісний – особистісно-професійна мотивація на фізичне самовдосконалення; ціннісне ставлення студентів до навчання, майбутньої діяльності учителем фізичної культури, зокрема з організації змагальної діяльності;

когнітивно-пізнавальний – обізнаність студентів із питань фізичного виховання, спортивних ігор, особливостей та інноваційних методів організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор;

діяльнісно-практичний – професійні вміння та навички майбутніх учителів фізичної культури організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор, використання нових форм професійного розвитку і саморозвитку;

особистісно-рефлексивний – особистісні якості майбутніх учителів фізичної культури, необхідні для професійної діяльності та рефлексії (зокрема щодо організації організації змагальної діяльності).

На основі розроблених критеріїв визначено рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: високий, середній, низький. Отримані результати констатувального етапу експерименту (в обох групах (експериментальній та контрольній) переважав низький рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор) актуалізували потребу обґрунтування педагогічних умов – зовнішніх і внутрішніх обставин, від яких залежить рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Основні результати дослідження, викладені в розділі, знайшли відображення в авторських публікаціях [94; 97; 99; 100; 102; 178; 179].

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР

3.1. Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор

Проаналізувавши в розділі 1 дисертації теорію і практику досліджуваного процесу, ми з'ясували, що важливе значення у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури займає підготовка до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

На думку дослідників, актуальність пошуку ефективних напрямів підготовки вчителя фізичної культури «визначається потребами суспільства в новому поколінні педагогічних кадрів, які зможуть реалізувати оздоровчі, освітні та виховні завдання, що відповідають пріоритетним напрямам державної освітньої політики України» (Т. Христова, В. Пюрко) [237, с. 148]. Тому для підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури «необхідно створити педагогічні умови, які сприятимуть ефективному здійсненню цього процесу» (Т. Христова, І. Ребар) [238, с. 118–119].

Для виконання одного із завдань дослідження – визначення педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор – з'ясовано сутність поняття «педагогічні умови», оскільки «вирішення будь-яких практичних педагогічних завдань передбачає створення значної кількості педагогічних умов, більшість із яких уже відома науковцям та педагогам» [236, с. 12].

Поняття «умова» Великий тлумачний словник сучасної української мови подає з двома значеннями: «1) необхідна обставина, що уможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь; 2) обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь» [29, с. 1532].

Охарактеризуємо поняття «педагогічна умова», яке є досить поширеним у науково-теоретичних працях, що підкреслює його значення для сучасної педагогічної науки, та має різні трактування:

– «норми, методи, умови, ситуації, що об'єктивно склалися та є необхідними для досягнення певної педагогічної мети» (О. Пехота, В. Будаєв) [209, с. 48];

– «сукупність взаємозалежних і взаємозумовлених заходів педагогічного процесу, які забезпечують досягнення конкретної мети» (К. Дубич) [60, с. 68];

– «сприяють усебічному гармонійному розвитку задатків особистості, з урахуванням потреб і формуванням загальнолюдських і професійно важливих якостей, ключових кваліфікацій, загальних і професійних компетентностей» (А. Литвин) [127, с. 42];

– «один із компонентів педагогічної системи, що відображає сукупність можливостей освітнього та матеріально-просторового середовища, які впливають на особистісний і процесуальний аспекти цієї системи і забезпечують її ефективне функціонування та розвиток» [23, с. 84];

– «педагогічні умови становлять змістову характеристику компонентів (зміст, організаційні форми, засоби навчання та характер взаємин між учителем та учнями), які моделюють педагогічну систему (Г. Богданова) [21, с. 21];

– «спеціально створені реальні обставини професійно орієнтованої роботи тих, хто навчається (В. Чайка) [239, с. 71];

– «особливості підготовки керівників шкіл до управлінської діяльності у системі післядипломної педагогічної освіти, які сприяють розвитку

професіоналізму» (Т. Сорочан) [213, с. 134];

– «спеціально створені обставини, які передбачають вибір змісту, форм, методів навчання та сприяють досягненню високого рівня професійної компетентності» (Т. Христова, І. Ребар) [238, с. 118];

– «сукупність різнопланових педагогічних чинників і змістових характеристик, що спеціально вводяться для раціонального формування в студентів готовності до тренерської діяльності в ігрових видах спорту» (О. Сопотницька) [212, с. 10].

Отже, наведені вище трактування дають можливість узагальнення, що педагогічні умови є системою, комплексом обставин (так званих зовнішніх і внутрішніх), від яких залежить стан сформованості досліджуваного феномену, зокрема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Загалом науковці розглядають педагогічні умови як такі, що «сприяють формуванню професійно необхідних якостей майбутніх фахівців у різноманітних видах діяльності» [186, с. 264].

Отже, аналіз наукових джерел засвідчує різноаспектність визначень поняття «педагогічні умови». Ми підтримуємо трактування педагогічних умов як «сукупності різнопланових педагогічних чинників і змістових характеристик, що спеціально вводяться для раціонального формування в студентів готовності до певного виду професійної діяльності, виконання професійних завдань» (О. Сопотницька) [212, с. 9].

Специфіка професійної діяльності вчителя фізичної культури проявляється насамперед у комплексному вирішенні оздоровчих, освітніх, виховних завдань у контексті формування фізичного, психологічного, духовного та соціального здоров'я учнів в освітньому процесі сучасної школи. Тому перейдемо до змістової характеристики поняття «педагогічна умова» в контексті професійної підготовки майбутніх учителів загалом та вчителів фізичної культури зокрема.

Ю. Коваленко дослідив, що

Випускники ЗВО не готові на високому професійному рівні керувати процесом фізичного виховання школярів. Теоретики і практики називають такі умови підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання: «формування професійної готовності студентів до фізичного виховання дітей шкільного віку, суть якої полягає в єдності мотиваційного (сформованість інтересу й потреби до майбутньої професії, до здорового способу життя), когнітивно-діяльнісного (професійні знання, уміння та навички), особистісного (професійно значущі якості особистості), здоров'язберігального (рівень фізичного здоров'я, функціональної підготовленості) компонентів з урахуванням їх взаємодії; інтеграція знань загальних основ фізичного виховання й особливостей психофізичного розвитку школярів; реалізація специфічних принципів пріоритету особистості майбутнього фахівця, безперервність і багаторівневність освіти, необхідність інтенсифікації навчального процесу, урахування специфіки майбутньої професії» (Ю. Коваленко) [107, с. 14].

У дисертації «Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту» (2016) О. Сопотницька констатує, що вагому роль у досліджуваному процесі має особистісно орієнтоване навчання, котре передбачає налагодження взаємодії всіх суб'єктів навчання [212, с. 9]. Авторка визначає такі педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту: «створення особистісно орієнтованого освітнього середовища на основі професійно спрямованої мотивації на ігрові види спорту – впливає на формування показників мотиваційного компонента готовності; удосконалення самостійної роботи майбутніх фахівців в опануванні ігрових видів спорту на основі особистісно орієнтованого навчання – впливає на формування показників науково-теоретичного компонента готовності; розробка та використання комплексу тренінгових вправ у підготовці майбутніх фахівців з ігрових видів спорту – спрямована на вдосконалення практичного компонента готовності; забезпечення вибору

власної освітньої траєкторії з урахуванням рівня навченості, здібностей та індивідуальних особливостей – впливає на формування психофізіологічного компонента готовності; налагодження соціального партнерства під час удосконалення фізичної підготовки в ігрових видах спорту – спрямована на формування показників фізичного компонента готовності» [212, с. 9].

У статті «Педагогічні умови підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури» (Т. Христова, І. Ребар, 2020) охарактеризували педагогічні умови, які сприятимуть підвищенню рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури в системі післядипломної педагогічної освіти: «забезпечення позитивної динаміки розвитку ціннісного ставлення вчителів фізичної культури до професійного самовдосконалення та саморозвитку в період підвищення кваліфікації; розширення та збагачення практичного досвіду вчителів фізичної культури з компетентного розв'язання педагогічних ситуацій, що виникають у професійній діяльності, на основі використання інтерактивних методів навчання; удосконалення процесу оволодіння педагогами сучасними фізкультурно-оздоровчими технологіями та підготовка до їх упровадження в навчально-виховний процес загальноосвітньої школи» [238].

З-поміж педагогічних умов, які сприятимуть успішній підготовці вчителя фізичної культури до виховної роботи зі школярами, В. Пюрко, О. Пюрко, Т. Христова визначають «збагачення професійної підготовки здобувачів вищої освіти виховним змістом у галузі фізичної культури і спорту (змістовний аспект); спрямованість педагогічної практики на формування вмінь виховної роботи; запровадження особистісно-орієнтованої підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини до виховної роботи зі здобувачами середньої освіти» [237, с. 148–149].

Грунтуючись на результатах логічного аналізу науково-методичної літератури, узагальненні власного досвіду, автори досліджень одностайні в думці, що особливості професійної діяльності вчителя фізичної культури проявляються в поєднанні теоретичних знань і методичних підходів, рухових

умінь і навичок, а також вільному володінні змістом навчальної програми та фізкультурно-оздоровчими технологіями. Автори наголошують на важливості формування професійної компетентності вчителя фізичної культури розглядають її як інтегративну професійну характеристику особистості, що «включає сукупність теоретичних, психолого-педагогічних знань, методичних підходів, рухових умінь і навичок, професійно значущих особистісних якостей, які дають змогу вчителю фізичної культури ефективно розв'язувати педагогічні завдання в навчально-виховному процесі» [238, с. 118–119].

Дослідники зробили висновок, що формування нових підходів у фізичному вихованні школярів Нової української школи (НУШ) неможливе без реалізації компетентнісного підходу на уроках фізичної культури і під час позашкільної, виховної та спортивно-масової роботи. Головна мета Нової української школи – «створити школу, у якій буде комфортно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті, школу, де вчать критично мислити, експериментувати та не боятися висловлювати власну думку» [154].

Метою Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016 р.) [114] є забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти за низкою напрямів, з-поміж яких виокремлюємо ті, що предметно дотичні до теми нашого дослідження: «ухвалення нових державних стандартів загальної середньої освіти, розроблених з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості; запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків; підвищення мотивації вчителя шляхом підвищення рівня його оплати праці, надання академічної свободи та стимулювання до професійного зростання; запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня); удосконалення процесу виховання; створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечить

необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, учителів і батьків» [114].

Отже, на вирішення ключових завдань сучасної освіти, Нової української школи актуалізується завдання підготовки майбутнього вчителя – умотивованого фахівця, діяльність якого на засадах педагогіки партнерства спрямована на виховання цінностей особистості учня. Виконання такого важливого соціального та професійного завдання є можливим на засадах компетентнісного підходу. Тому з огляду на викладені вище теоретико-методологічні позиції важливою умовою ефективності процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури є врахування компетентнісного підходу.

Зупинимось на характеристиці ключових компетентностей, якими повинен володіти вчитель фізичної культури, щоб відповідати вимогам сучасної освіти за формулою Нової української школи.

Педагогічна компетентність. Учителю фізичної культури потрібно мати глибокі знання в галузі педагогіки та методики навчання. Він повинен розуміти психологічні особливості учнів різного віку та розвивати власну педагогічну майстерність. Важливо вміти проводити мотивувальні та цікаві уроки, адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб учнів, створювати мотивувальне, яке сприяє розвитку, середовище, мати індивідуальний підхід до кожного з учнів, розуміти їхні потреби і психологічний стан, що допоможе забезпечити якісне навчання та виховання. Глибокі знання про сучасні методи навчання фізичним вправам та спортивним дисциплінам, які охоплюють розуміння техніки та тактики різних видів спорту, знання про сенситивні періоди розвитку фізичних якостей у дітей різного віку формують уміння адаптувати заняття до індивідуальних потреб учнів, урахуовуючи їхні фізичні можливості та інтереси, сприяють всебічному розвитку кожного учня.

Перед учителем фізичної культури стоїть завдання бути креативним фахівцем своєї справи. Це передбачає вміння створювати таке середовище, яке

б стимулювало мотивацію учнів до фізичної активності, сприяло б розвитку фізичних навичок та співпраці в колективі.

Учителю фізичної культури треба володіти глибокими знаннями про різні види фізичної активності, правильний харчовий раціон, а також методи попередження і терапії травм, впроваджувати інноваційні підходи до навчання, оскільки теперішні учні вимагають новизни та сучасності [96, с. 187].

Професійний розвиток. Учителю фізичної культури потрібно постійно підвищувати свій рівень професійної компетентності, бути зацікавленим у постійному професійному розвитку. Це може бути участь у навчальних семінарах, курсах підвищення кваліфікації, вебінарах, конференціях, а також вивчення матеріалів нових наукових досліджень у галузі фізичної культури та спорту [96, с. 188].

Знання сучасних методик навчання. Місія Нової української школи – змінити підходи до навчання та виховання. Учителі фізичної культури повинні бути готові до використання сучасних методик навчання та тренування, включаючи використання інноваційних технологій та електронних засобів навчання, які враховують індивідуальні особливості учнів та стимулюють їхню активну участь у заняттях. Це дає змогу зробити заняття більш цікавими та залучити учнів до рухової діяльності для покращення фізичної активності. Інновації та інтегрований підхід дають змогу вчителям фізичної культури вдосконалювати фізичну форму здобувача освіти загалом, створювати більш цікаве та ефективне навчання, яке відповідає вимогам сучасного освітнього середовища та сприяє розвитку учнів не лише у фізичному, а й у когнітивному та соціальному планах.

Одним із головних завдань учителя фізичної культури в Новій українській школі є стимулювання інтересу учнів до фізичної активності та зміцнення здоров'я.

У Новій українській школі вчитель фізичної культури часто працює в команді з іншими педагогами та спеціалістами, щоб забезпечити інтегрований

підхід до навчання, тому важливо мати навички спільної роботи, обміну ідеями та співпрацювати на благо всебічного розвитку учнів.

Учителю потрібно володіти навичками управління класом або групою учнів на тренуваннях та змаганнях, бути здатним вести команду, розвивати спільні цілі та сприяти колективному духу [96, с. 188–189].

Мотивація та психологічна готовність. Українська система освіти в Новій українській школі наголошує на важливості мотивації та психологічній готовності вчителя до роботи з учнями. Учителю фізичної культури потрібно створювати навчальне середовище, де діти знаходять мотивацію до фізичної активності та занять спортом. Важливо розуміти індивідуальні особливості учнів та працювати з ними, ураховуючи їхні потреби та бажання.

Психологічна готовність учителя фізичної культури – це вміння розуміти психологічні стани учнів, сприяти їхньому психічному комфорту та психологічному розвитку через фізичну активність. Здатність спілкуватися з дітьми та розуміти їхні потреби дають можливість створювати сприятливу атмосферу на уроках та підтримувати психологічний комфорт дітей.

Учителю фізичної культури можуть знадобитися навички вирішення конфліктів серед учнів або власних конфліктів із колегами. Мати хист до ефективного спілкування та вирішення конфліктів є надзвичайно важливим.

Під час роботи з дітьми та молоддю вчителю доводиться зіштовхуватися з різними емоційними ситуаціями. Важливо володіти емоційною стійкістю та вміти керувати своїми емоціями, щоб позитивно впливати на учнів. Учителю потрібно вміти налагоджувати ефективне спілкування з учнями, батьками та колегами. Емпатія та здатність слухати дають змогу побудувати довіру та підтримати психологічний комфорт усіх учасників навчального процесу.

Загалом педагогічна майстерність та психологічна готовність учителя фізичної культури відіграють важливу роль у формуванні успішного та психологічно здорового навчання і виховання учнів у цій сфері [96, с. 191].

Інновації та інтегрований підхід. У контексті вимог Нової української школи вчителі фізичної культури повинні бути готові до впровадження інноваційних методів та технологій у своїй роботі. Це може охоплювати використання спеціалізованих програм, мобільних додатків для відстеження фізичної активності, а також упровадження інтерактивних засобів навчання.

Завдання вчителя фізичної культури полягає також у співпраці з іншими вчителями та спеціалістами для забезпечення інтегрованого підходу до навчання. Важливо спільно розробляти інтердисциплінарні проєкти, де фізична активність комбінується з іншими предметами, такими, як біологія, географія, історія, аби забезпечити важливість фізичної активності у всебічному розвитку учнів.

Інновації та інтегрований підхід у роботі вчителя фізичної культури є надзвичайно важливими для забезпечення ефективного навчання учнів. Сучасний світ вимагає нових підходів до фізичної освіти, а вчителі фізичної культури мають виконувати в цьому ключову роль [96, с. 192].

Гендерна компетентність. З-поміж інших важливу роль відводимо гендерній компетентності як «здатності чоловіків і жінок помічати ситуації гендерної нерівності в навколишньому їхньому житті; протистояти сексистським, дискримінаційним діям і впливам; самим не створювати ситуації гендерної нерівності» [108]. Надважливість урахування гендерночутливих питань в освітній галузі, професійній підготовці майбутніх фахівців відповідає Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року, резолюції практичної конференції «Імплементация Стратегії гендерної рівності в освіті до 2030 року: рух уперед» (МОН України, 29 листопада 2023 р.) та іншим міжнародним та локальним документам. Зокрема, гендерна політика ЮНІСЕФ (2021 – 2030), Гендерний план дій (2022 – 2025) підкреслюють «важливість просування гендерної рівності в усьому світі та визнають невід’ємну роль, яку відіграють фахівці і фахівчині, що працюють

з дітьми та їхніми родинами, у трансформації дискримінаційних гендерних ролей та практик» [108].

На думку теоретиків і практиків, необхідність запровадження гендерного компонента під час підготовки майбутніх фахівців викликана низкою об'єктивних причин, а саме:

– «досягнення гендерного паритету в усіх сферах життя стало своєрідним європейським стандартом, визначальним напрямком розвитку людства, запорукою демократичності суспільства» [108];

– «гендерна ідентичність молоді людини конструюється саме в шкільні роки, школа є одним із основних і найбільш дієвих механізмів гендерної соціалізації. Залежно від того, які цінності прищеплюють учителі молодому поколінню, формуються ті чи інші гендерні ролі, моделі гендерної поведінки їх у дорослому житті» [108];

– «від гендерних позицій, чи стереотипів, які панують у системі уявлень педагога про чоловічу та жіночу сутність, його гендерної позиції, гендерних стосунків, які склалися в його сім'ї, також залежить формування гендерних ролей сім'ї, гендерного світогляду молодого покоління» [108].

Гендерна освіта – це «не лише запровадження гендерних навчальних курсів, насамперед вона передбачає формування нового світогляду, позбавленого ієрархії чоловічого і жіночого, формування гендерно-збалансованого середовища, урахування гендерного компонента в методиці виховання і навчання. Наукова і методична література, підсумкові документи конференцій та семінарів грішать абстрактністю та загальними рекомендаціями, а в кінцевому рахунку вчитель залишається сам на сам з визначеними проблемами. Усе це передбачає його самоосвіту та системну роботу по формуванню гендерної компетентності» [108].

Гендерна компетентність педагога – це особистісно-професійна здатність учителя, що передбачає «знання основ гендерної теорії; знання сучасних проблем і тенденцій гендерного розвитку; знання законодавчих та нормативних актів; розуміння особливостей гендерної соціалізації; володіння

формами та методами гендерного навчання та виховання; уміння керувати процесом гендерної соціалізації учнів; уміння організувати навчальний процес на основі гендерної рівності; здатність сформулювати власну гендерну ідентичність; уміння мотивувати учнів до гендерної самоосвіти; формування гендерної чутливості; повага до особистості незалежно від статі та інші» [108].

Отже, компетентність учителя фізичної культури є основою фундаменту для успішного впровадження інноваційних практик, ідей Нової української школи. Учитель повинен бути готовим до постійного самовдосконалення та розвитку, використовувати сучасні методи та інновації, співпрацювати з іншими педагогами та психологами, бути прикладом для своїх учнів щодо здорового способу життя. Тільки завдяки такому підходу вчителі зможуть підготувати молоде покоління до життя в сучасному світі, де фізична активність та здоров'я мають дуже важливе значення. Їхня компетентність у багатьох сферах є вирішальною для досягнення цілей освітньої реформи та підготовки нового покоління українців до життя в сучасних умовах глобального світу.

Компетентність учителя фізичної культури – це важлива передумова для успішного навчання та виховання учнів. Учителі повинні бути готові до змін, постійно підвищувати свою кваліфікацію та вдосконалювати свої педагогічні навички, щоб надати дітям можливість розвиватися як фізично, так і освітньо та емоційно [96, с. 195].

Вимоги до вчителя фізичної культури в Новій українській школі, упровадження її ідей відкривають водночас і нові можливості та підходи до навчання і виховання дітей. У цьому контексті вчителі фізичної культури відіграють надзвичайно важливу роль у підготовці молодого покоління до життя [96, с. 196].

Охарактеризовані вище ключові компетентності, якими повинен володіти вчитель фізичної культури, мають стати основою для обґрунтування педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури через доповнення змісту психолого-педагогічних та спеціальних

фахових освітніх компонентів інноваційним когнітивним контентом, пошук та реалізацію нових форм мотивації та формування психологічної готовності студентів до роботи з учнями, інноваційних форм професійного розвитку через практикування неформальної освіти, інформальної освіти (самоосвіти), інтегрованого підходу до підготовки майбутнього вчителя фізичної культури нового покоління з урахуванням соціальних викликів сучасності.

У контексті предметного поля нашого дослідження розглянемо *педагогічні умови* як важливі чинники, що сприяють підвищенню рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури в системі педагогічної освіти загалом та ефективності процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор зокрема.

Ураховуючи результати структурно-логічного аналізу дослідницьких джерел, особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор, теоретико-методичні положення про професійні компетентності вчителя фізичної культури, стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури, результати констатувального експерименту, який засвідчив ряд проблемних питань, узагальнення власного досвіду, ми визначили педагогічні умови, що сприяють підвищенню рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор під час вивчення фахових дисциплін, а саме:

- особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення;
- удосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на засадах компетентнісного підходу;
- упровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

Визначені педагогічні умови, на нашу думку, є сприятливою основою для досягнення високого рівня підготовки майбутніх учителів фізичної

культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Особливо ми акцентуємо увагу на вивченні фахових дисциплін.

Визначені педагогічні умови спрямовані на забезпечення професійної компетентності вчителя фізичної культури в системі педагогічної освіти загалом та ефективності процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за усіма структурними компонентами (мотиваційним, когнітивним, діяльнісним, особистісним).

Кожна з виокремлених педагогічних умов має особливості впровадження в освітній процес, вибору форм і методів реалізації з метою досягнення ефективності процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

У п. 3.2 зупинимось на характеристиці кожної з виокремлених педагогічних умов та особливостях їх упровадження в освітній процес експериментальної групи.

3.2. Апробація педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор

Метою нашого дослідження є теоретичне обґрунтування проблеми дослідження, визначення та експериментальна перевірка педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Відповідно до зазначеної мети в дослідженні передбачено вирішити такі завдання:

- проаналізувати стан дослідженості наукової проблеми та уточнити сутність ключових понять дослідження;
- виокремити зміст та структурні компоненти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності;

– визначити критерії, показники та охарактеризувати рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор;

– обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор та експериментально перевірити їх ефективність.

Дослідно-експериментальна робота охоплювала чотири етапи: пілотажний, констатувальний, формувальний, підсумковий.

На *першому – пілотажному – етапі* (2019 – 2020 рр.) було визначено науково-методичні позиції дослідження, опрацьовано наукові та інші джерела з проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності, визначено науковий апарат дослідження, розроблено робочий план експерименту. Визначено сутність, особливості змісту й структуру професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, а також охарактеризовано критерії, показники й рівні її готовності; виокремлено особливості організації змагальної діяльності.

На *другому – констатувальному – етапі* (2020 – 2021 рр.) з’ясовано стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності. З урахуванням цього, а також даних наукових та інших джерел дослідження визначено та обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

На *третьому – формувальному – етапі* (2021 – 2023 рр.) впроваджено й експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Перед початком та після основних заходів здійснено діагностику готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності.

На *четвертому – підсумковому – етапі* (2024 р.) – відкориговано основні положення дослідження, узагальнено і систематизовано його

результати (порівняння рівнів готовності до організації змагальної діяльності у студентів контрольної та експериментальної груп); у якісному та кількісному аспектах проаналізовано результати, інтерпретовано отримані дані, сформульовано висновки, узагальнено наукові результати.

Зупинимося детально на характеристиці змісту дослідницької роботи відповідно до визначених педагогічних умов.

Формувальний експеримент проводився на базі Рівненського державного гуманітарного університету, Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Визначені в дослідженні педагогічні умови є сприятливою основою для досягнення високого рівня підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Охарактеризуємо кожну з виокремлених педагогічних умов та особливості їх упровадження в освітній процес експериментальної групи з метою підвищення рівня підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Перша педагогічна умова – ***особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення.***

Основними формами роботи в контексті реалізації цієї педагогічної умови визначено:

- розвиток самостійної роботи як чинника мотивації студентської молоді до фізичного самовиховання і самовдосконалення;
- удосконалення власного досвіду змагальної діяльності майбутніх учителів фізичної культури.

Охарактеризуємо особливості виконання дослідницьких завдань у межах визначених форм роботи щодо реалізації першої педагогічної умови.

Розвиток самостійної роботи як чинника мотивації студентської молоді до фізичного самовиховання і самовдосконалення.

Процес фізичного виховання студентів – це складна багатфункційна система, що виконує низку важливих соціальних функцій, в основі яких –

підготовка до продуктивної життєдіяльності. Водночас фізична культура є одним зі складників загальної культури людини і сприяє виконанню оздоровчих, освітніх, соціально-економічних і виховних завдань освітнього процесу [178, с. 118].

Поліпшення якості системи фізичного виховання повинно бути пов'язано з упровадженням в освітній процес нових науково обґрунтованих методик, із застосуванням новітніх інноваційних технологій, спрямованих на залучення особистості до цінностей фізичної культури на основі реалізації їхніх мотивів, інтересів і потреб.

Одним зі шляхів підвищення ефективності фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів загалом та підготовки майбутніх учителів фізичної культури зокрема є формування повноцінної мотивації до активних та систематичних самостійних занять фізичною культурою.

Установлено, що найпоширенішими засобами стимулювання інтересу до активності студентів під час самостійного фізичного виховання є різні форми заохочень.

Сформована в студента така цінність, як «мати високий рівень фізичного стану» визначає ступінь вияву ним активності, регулює його дії та вчинки, які покращують власний фізичний стан. Основними мотивами, які спонукають студентів до активних систематичних самостійних занять фізичним вихованням, є: покращення здоров'я (67%), спілкування та активний відпочинок (56%), суспільна думка (батьків та ровесників) (50%), а також покращення фізичного розвитку (47%) та розвиток фізичних якостей (44%) [178, с. 121].

Найважливіша причина виконання студентом фізичних вправ – покращення власного здоров'я. Те, що студенти здебільшого усвідомлюють залежність між рівнем здоров'я і виконанням самостійних спеціальних вправ, є позитивним чинником, який потрібно використовувати в їхній професійній підготовці.

Покращення студентами рівня власного здоров'я належить до первинних потреб, задоволення яких – сильний мотив для вияву ними активності, завдяки якій ці потреби задовольняються. Формування потреби виконувати самостійні фізкультурно-оздоровчі вправи – одне із завдань процесу фізичного виховання.

Рухова активність є важливим фактором зміцнення здоров'я людей усіх вікових груп. Вона тісно пов'язана з трьома аспектами здоров'я – фізичним, психічним і соціальним – і відіграє провідну роль упродовж життя людини. Особливе значення має правильно організована рухова активність особистості: вона сприяє найповнішій реалізації генетичного потенціалу, підвищує опірність до захворювань. Саме в період зростання й розвитку організм найбільш чутливий до впливу різних чинників зовнішнього середовища, зокрема й до обмеження фізичної активності. Сучасні умови життя вимагають пошуку нових шляхів удосконалення фізичного виховання молодого покоління [178, с. 121–122].

Тому у змісті фізичного виховання має бути закладена можливість використання сучасних інноваційних науково обґрунтованих методик покращення фізичної активності студентів, що сприятимуть підвищенню мотивації їх до самостійного виконання фізичних вправ у повсякденному житті, а також оздоровчих завдань фізичного виховання.

У контексті зазначеного вище важливим завданням для фахівців з фізичного виховання є пошук засобів, форм та методів збільшення рухової активності студентів.

На основі власного досвіду, дослідження теорії і практики діяльності ЗВО доведено, що ефективним способом розв'язання цього питання є організація самостійних занять студентів фізичними вправами, які передбачають підвищення рівня теоретичних знань із фізичної культури і спорту; підготовку до виконання нормативів з програми фізичного виховання, удосконалення рухових умінь та навичок, що були засвоєні на обов'язкових заняттях. Під час систематичного проведення самостійних занять

підвищується не тільки рівень фізичної підготовленості студентів, а й розвиваються такі особистісні якості, як працьовитість, самодисциплінованість, самовиховання тощо [178, с. 122].

Самостійні заняття, з одного боку, допомагають заповнити дефіцит рухової активності студентів, сприяють успішному набуттю ними життєво необхідних рухових навичок і розвитку основних фізичних якостей. З іншого боку, такі заняття сприяють вихованню свідомого ставлення до свого здоров'я, до занять фізичною культурою [178, с. 122].

Для організації самостійних занять студентів експериментальної групи ми проаналізували факторну структуру фізичного стану студентів 16 і 17 років і виявили, що фактори не збігаються, тому під час планування фізичних навантажень потрібно враховувати адаптивні можливості організму студентів. Дозування фізичних вправ з урахуванням функціональних резервів забезпечує зростання загальної фізичної працездатності насамперед за рахунок підвищення рівня загальної аеробної продуктивності та поліпшення всіх показників здоров'я. У цьому віковому періоді особливо необхідним є застосування індивідуального підходу. Його реалізація пов'язана з укладанням індивідуальних програм, виконання яких можливе як на заняттях за розкладом у навчальному закладі, так і під час самостійних занять фізичним вихованням [178, с. 123].

Використання фізичної культури для оздоровлення студентів, зміцнення їхнього здоров'я, набуття професійних навичок діагностування рухових можливостей, програмування фізичних навантажень з урахуванням індивідуальних можливостей – надзвичайно складний процес, який потребує аналізу великої кількості індивідуальних показників. Забезпечити цей процес можна за умов використання комп'ютерних технологій, що дасть змогу виконувати завдання з фізичного виховання на якісно новому рівні [178, с. 123].

Результати тестування фізичного стану, факторного аналізу рухової системи студентів, а також дані анкетування серед викладачів, учителів

(розділ 2, п. 2.2 дисертації) підтвердили необхідність розроблення та апробації системи заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я студентів у процесі самостійних занять фізичним вихованням. В основі запропонованих заходів – інформаційні та практичні підходи до формування здоров'я та здорового способу життя студентів: ознайомлення їх із розмаїттям традиційних та інноваційних засобів і методів збереження та зміцнення здоров'я, виховання в них потреби в здоровому стилі життя (Додаток Ж.1) [178, с. 124].

Під час формувального експерименту студентам експериментальної групи ЗВО, у яких проходив формувальний експеримент, з метою реалізації першої педагогічної умови було запропоновано взяти участь у заходах за такими видами спрямованості самостійних занять фізичним вихованням, що залежать від статі, віку, стану здоров'я, рівня фізичної та функціональної підготовленості студентів:

- гігієнічна спрямованість – використання засобів фізичної культури для відновлення працездатності й зміцнення здоров'я;
- оздоровчо-рекреаційна спрямованість – використання засобів фізичної культури у вільний час, після навчання, для відновлення організму й профілактики перевтоми;
- лікувальна спрямованість – використання фізичних вправ, загартовуваних гігієнічних заходів і процедур у загальній системі лікувальних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я або певних функцій організму, знижених або втрачених унаслідок захворювань;
- загальна фізична спрямованість – забезпечує всебічну фізичну підготовленість і підтримку її протягом тривалого періоду;
- спортивна спрямованість – підвищення спортивної майстерності, участь у спортивних змаганнях і підготовці до них, прагнення досягти максимального результату;
- професійно-прикладна спрямованість – передбачає використання засобів фізичної культури в системі наукової діяльності та підготовку до професійної діяльності [178, с. 124].

Реалізація заходів здійснювалася з урахуванням основних принципів фізичного виховання: регулярності; доступності; індивідуалізації; систематичності; поступовості; оздоровчій спрямованості; усвідомленості та активності; усебічному розвитку особистості; урахуванні пріоритету потреб особистості.

Аналіз власного практичного досвіду, досвіду діяльності ЗВО спеціальної науково-методичної літератури дав змогу окреслити шляхи реалізації педагогічної умови – особистісно-професійної мотивації студентів на фізичне самовдосконалення:

– *створення дієвої системи залучення студентів до самостійних занять фізичним вихованням.* Усі форми фізичного виховання об'єднані спільною метою і завданнями. Для оптимального виконання всіх завдань із фізичного виховання варто практикувати різні форми занять шляхом упровадження фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня, широкого залучення студентів до самостійних занять фізичним вихованням, проведення масових спортивних свят і днів здоров'я, різноманітних змагань, створюючи для цього необхідні умови. Акцент у самостійних заняттях необхідно робити на реалізації студентами набутих в університеті на заняттях з фізичного виховання знань, умінь і навичок. Особливо важливо, щоб кожен студент міг виявити себе, незалежно від рівня власної підготовленості;

– *формування у студентів позитивного ставлення до самостійних занять фізичним вихованням* на основі вироблення механізмів самореалізації, самовиховання, які потрібні для особистості під час рухової діяльності. Необхідно постійно підвищувати якість фізкультурно-оздоровчих занять шляхом упровадження інноваційних засобів фізичного виховання, які сприяють формуванню інтересу до занять фізичною культурою. Суттєва роль у здійсненні психолого-педагогічного впливу належить системі «сім'я – університет»;

– *оволодіння знаннями з фізичної культури та формування настанов на ведення здорового способу життя, навчання засобів самоконтролю та вміння*

самостійно займатися фізичними вправами. Упроваджувати самостійні заняття в побут студентів можна, коли вони набудуть спеціальних умінь і навичок. Потрібно навчати їх адекватно оцінювати результати власної самостійної роботи шляхом зіставлення досягнутих результатів. Отримані під час самоконтролю дані студент може використовувати для регулювання тренувальних навантажень, а також об'єктивної оцінки змін фізичного розвитку. Якщо у студентів не формується вміння використовувати здобуті знання на практиці, то останні стають не більше ніж набором відомостей і фактів та швидко забуваються. Засвоєні знання повинні допомагати студентам виконувати вправи, досягати потрібного рівня розвитку фізичних якостей і підготовки, бути опорою під час самостійних занять [178, с. 125].

Отже, одним зі шляхів підвищення рівня зацікавленості студентів фізичним самовихованням і самовдосконаленням є пошук раціональних підходів до фізичного виховання та оздоровлення студентів з урахуванням їхньої мотивації до занять фізичною культурою.

Наступним важливим завданням у межах реалізації першої педагогічної умови ми визначили *вдосконалення власного досвіду змагальної діяльності майбутніх учителів фізичної культури.*

Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання є одним з показників професійної фізичної активності, тому студенти повинні брати активну участь у спортивних заходах, змаганнях, які є частиною професійної фахової підготовки. Специфіка змагальної діяльності полягає, зокрема, в тому, що конкурс або змагання – це «соціальна сфера, де майбутні викладачі фізичного виховання проводять заходи, які дають можливість їм досягти певних навичок і проявити якомога більше компетенцій» [247, с. 378].

Ефективність спортивних ігор у сприянні гармонійному розвитку особистості пояснюється їх специфікою змагальної діяльності; глибоким різнобічним впливом на організм, розвитком фізичних якостей і освоєнням життєво важливих рухових навичок; доступністю для людей різного віку і

підготовленості; емоційним зарядом; унікальним видовищем, з чим не можуть зрівнятися інші види спорту [158, с. 90].

Саме тому спортивні ігри широко представлені у фізичному вихованні в закладах освіти. Багаторічний педагогічний досвід використання спортивних ігор в освітньому процесі ЗВО свідчить про високу цінність цього засобу для різнобічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. Гра як культурно-ціннісне явище з точки зору її соціально-педагогічної сутності та функціональних можливостей пов'язана з евристичною діяльністю людини, з необхідністю і потребою випереджувального відображення дійсності і механізмом передбачення результатів майбутніх дій [158, с. 91].

Такий підхід дає змогу розглядати гру як певну майбутню діяльність, яка ґрунтується на оцінці обстановки, прийнятті альтернативних рішень і їх реалізації в конкретній ситуації. Однак процес прийняття правильних рішень та їх реалізація в спортивних іграх утруднені через різноманітність і часту зміну ігрових ситуацій, дефіцит часу, обмеженість простору, нестачу інформації, маскування суперниками дійсних намірів. Складність структури ігрової діяльності пов'язана з розташуванням на майданчику партнерів і суперників, динамікою їх переміщень та м'яча, успішна реалізація яких залежить від «ігрового інтелекту», що характеризує здатність людини до ігрової імпровізації [158, с. 92].

Під час формувального експерименту студентам експериментальної групи ЗВО, у яких було проведено формувальний експеримент [34; 201; 231], з метою реалізації першої умови було запропоновано взяти участь у таких заходах:

- відвідування позааудиторних форм (фізкультурно-оздоровчі заняття в режимі дня, у фізкультурних гуртках та спортивних секціях);
- фізкультурно-спортивні заходи змагального характеру (чемпіонати з баскетболу, футболу тощо);
- флешмоби, спортивно-розважальні ігри.

У Рівненському державному гуманітарному університеті відповідно до Програми «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» активно використовують ресурси фізичної культури і спорту для «формування всебічно розвиненої студентської молоді, прагнуть забезпечувати масовість фізичної культури в навчальному закладі і наполегливо підвищують спортивну майстерність своїх студентів для участі у змаганнях з різних видів спорту та делегування їх у національні збірні України для досягнення високих результатів на чемпіонатах Європи, Світу та Олімпійських іграх» [57].

З метою стимулювання фізичного вдосконалення та активних занять фізичною культурою та спортом, забезпечення належного рівня фізичної підготовленості студентів та участі в різноманітних спортивно-масових заходах наказом ректора на всіх факультетах призначені викладачі, які відповідають за спортивно-масову роботу [57].

Крім аудиторної підготовки, важливе місце в підготовці майбутніх фахівців, зокрема вчителів фізичної культури, займають різноманітні позааудиторні форми: фізкультурно-оздоровчі заняття в режимі дня, фізкультурні гуртки та спортивні секції, групи загальної фізичної підготовки, лікувальної фізичної культури та реабілітації тощо [92, с. 184].

Так, за результатами спостереження під час формувального експерименту та за результатами отриманих показників фізичної підготовленості студентів, які відвідували секційні заняття з баскетболу, і студентів, які не були задіяні в жодній спортивній секції, встановлено, що в студентів експериментальної групи характеристики фізичної підготовленості мають статистичну перевагу над характеристиками студентів контрольної групи. Отже, секційні заняття з баскетболу дають змогу ефективно впливати на фізичну підготовленість майбутніх учителів фізичної культури [92, с. 185].

Особливе місце в системі фізкультурно-масової та спортивної роботи на факультеті традиційно посідають організація і проведення спортивних змагань, пропаганди здорового способу життя, вечорів відпочинку, спортивно-розважальних конкурсів та свят: «А, ну-мо, хлопці», «А, ну-мо,

дівчата», «Козацькі забави», спортивно-художнього свята «Свята Покрова»; спортивно-патріотичних заходів: «Зірковий зліт», «Стежками героїв УПА», «Пам'яті голодомору», «Пам'яті Небесної сотні», категорійні літні і зимові туристичні походи та туристичні походи вихідного дня по Рівненщині, Карпатах, багатоденні сплави на каяках по річці Дністер та на катамаранах по річці Горинь, тематичні спортивні вечори, диспути, фізкультурні вікторини, зустрічі зі спортсменами-ветеранами, зустрічі зі студентами РДГУ – учасниками та призерами чемпіонатів України, Європи, Світу та Олімпійських ігор [57].

Велику увагу приділяють спортивним змаганням із таких видів спорту: футбол, настільний теніс, шахи, шашки, армрестлінг, гирьовий спорт, більярд, боулінг [57].

Отже, удосконалення власного досвіду змагальної діяльності майбутніх учителів фізичної культури є важливим чинником особистісно-професійної мотивації студентів на фізичне самовдосконалення.

Друга педагогічна умова – удосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на засадах компетентнісного підходу.

Основними завданням у реалізації другої педагогічної умови стало розширення змісту фахових ОК/ВК (ОС «бакалавр», «магістр») інноваційним змістовим контентом (теоретичним і практичним).

Для успішної реалізації поставленого завдання ми насамперед орієнтувалися на компетентнісний підхід як ключовий, по-перше, у фізичному вихованні школярів в умовах Нової української школи (НУШ), по-друге, у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

На сучасному етапі розвитку системи вищої освіти значно зріс інтерес до вивчення місця й ролі фізичної культури і спорту у формуванні особистості майбутніх фахівців, змінюються підходи у вирішенні цього аспекту. Питання реалізації виховного потенціалу фізичної культури і спорту стають більш актуальними [158, с. 90]. Тому дослідники [217; 223] шукають нові підходи до

якісної підготовки кадрів для фізичної культури і спорту. Система фізкультурно-педагогічної освіти спрямована на виконання певного соціального замовлення, що вимагає переосмислення її змісту та цілей.

Проблема компетентності в новій освітній парадигмі відображає міру здатності та готовності фахівця фізичної культури і спорту повноцінно реалізувати свої функції при вирішенні практичних завдань і залежить від ступеня єдності всіх компонентів його підготовки [158, с. 91].

Отже, формування компетентності на етапі навчання у ЗВО суттєво залежить від раціональної інтеграції освітніх компонентів та їх орієнтації на професійну діяльність, у якій окрема дисципліна слугує засобом досягнення загальної мети. Нині ж окремі дисципліни все ще радше вивчають ізольовано, завдання навчання кожної з них недостатньо узгоджені з провідною метою, що знижує цілісність професійної підготовки студентів, не забезпечує професійного становлення майбутніх фахівців.

Значна роль у професійному становленні вчителя фізичного виховання належить спортивним іграм. На сьогодні у ЗВО розробляють і впроваджують систему професійно-прикладної фізичної підготовки з елементами ігрових видів спорту, що допомагають формувати професійну компетентність майбутніх учителів фізичного виховання. Зміст професійно-прикладної фізичної підготовки становлять переважно фізичні вправи і елементи ігрових видів спорту, що відповідають особливостям професійної діяльності вчителів фізичної культури. Виховання фізичних якостей і рухових навичок та вмінь, що задовольняють професійні вимоги до фахівців, є спрямованим педагогічним процесом скеровування й впливу на морфологічне й функціональне удосконалення організму людини відповідно до завдань майбутнього фаху [70, с. 15].

На підставі наукових даних можна припустити, що фізична підготовка повинна бути спрямована на вирішення завдань насамперед методичної підготовки, зокрема: на формування теоретичних знань, умінь і навичок із організації індивідуальних форм фізичної підготовки студентів різних вікових

груп (ранкової фізичної зарядки, самостійної підготовки, індивідуального фізичного тренування); на формування теоретичних знань, методичних умінь і навичок психолого-фізіологічного забезпечення фізичної підготовки. Виконання завдань фізкультурної освіти, що передбачають наявність у студентів певного рівня знань, умінь і навичок у галузі освіти, високого ступеня розвитку фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості й спритності) та достатньої сформованості рухових навичок у виконанні фізичних вправ нормативної і варіативної частин навчального плану забезпечується під час проведення дисциплін навчального плану, що входять до блоку професійної і практичної підготовки [133, с. 152].

Теоретичні заняття покликані забезпечити вивчення основних положень теорії й організації фізичної підготовки на підставі директивних документів з фізичної підготовки, навчально-методичної літератури і наукових видань. Навчально-методичні й інструкторсько-методичні заняття спрямовані на формування в майбутніх учителів з фізичної культури та тренерів з обраного виду спорту навичок і вмінь, необхідних для якісної організації й проведення навчально-виховного процесу з фізичної підготовки. Самостійна робота має на меті поглиблення теоретичних знань, удосконалення методичних умінь і навичок, підвищення рівня фізичної та спортивної підготовленості студентів [158, с. 91].

Важливо, щоб ігрові види спорту використовувалися доцільно. Для цього їх необхідно ретельно підбирати відповідно до мети заняття. Зазначимо, що їх розумне, доцільне й постійне застосування дає змогу викладачеві урізноманітнити заняття, підвищити його емоційність та щільність, сформувати у майбутніх фахівців потрібні їм фізичні якості. Усе вище викладене доводить, що фізичне виховання із використанням ігрових видів спорту є активним методом для професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури з метою успішної фахової соціалізації [158, с. 92].

Зміст освітнього процесу, проаналізований з точки зору методологічного й теоретичного аспектів, може бути особливим педагогічним способом теоретичного розуміння системи фізкультурної освіти, що включає всю широту спектра постановки наукових і методико-практичних питань.

Професійне використання всієї широти спектра теоретичних і методико-практичних питань у поєднанні зі спортивними іграми в підготовці до педагогічної діяльності може забезпечити ефективне засвоєння навчального матеріалу і формування необхідного рівня компетентностей для виконання професійних обов'язків учителя фізичної культури.

Отже, основними формами роботи в контексті реалізації цієї педагогічної умови є:

- розширення змісту фахових освітніх компонентів загальної та професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури відповідним теоретичним і практичним змістовим контентом;

- удосконалення практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури шляхом упровадження спеціальних вправ та завдань виробничої практики;

- розширення тематики курсових робіт.

Охарактеризуємо кожне з визначених вище завдань.

Проаналізувавши освітні програми підготовки майбутніх учителів фізичної культури, робочі програми освітніх компонентів, результати опитувань серед студентів, викладачів, учителів фізичної культури (на етапі констатувального експерименту), ми виявили прогалини у змісті підготовки майбутніх учителів фізичної культури загалом та підготовки до організації змагальної діяльності зокрема.

Тому з метою вдосконалення цього процесу та врахування потреб усіх стейкхолдерів у межах формувального експерименту для вдосконалення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності ми розширили зміст фахових освітніх компонентів загальної та професійної підготовки (ОС «бакалавр») теоретичним і практичним змістовим

контентом із таких питань: змагальна діяльність; спортивні ігри; учитель фізичної культури як педагог, тренер, організатор змагань; інновації у сфері фізичного виховання та змагальної діяльності зі спортивних ігор в умовах закладу загальної середньої освіти (Додаток Ж. 2.1).

З-поміж компонентів загальної та професійної підготовки ми обрали ті, які за змістом та набором програмних результатів навчання містять найбільший потенціал у межах когнітивного компонента структури підготовки майбутніх учителів фізичної культури загалом та підготовки до організації змагальної діяльності.

У цьому контексті насамперед виокремлюємо обов'язковий освітній компонент «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор». Відповідно до ОП «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта (Фізична культура)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» (Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра теорії і практики фізичної культури і спорту) освітній компонент викладається упродовж усіх чотирьох років навчання.

Метою вивчення ОК «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор» є формування у здобувачів вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) знань і вмінь з теорії і методики викладання спортивних і рухливих ігор; необхідних професійних знань, умінь і навичок зі спортивних (футбол, баскетбол, волейбол) і рухливих ігор для самостійної педагогічної роботи в закладах освіти; вивчення історії спортивних ігор; оволодіння технічними прийомами і тактичними діями в спортивних іграх; оволодіння знаннями та навичками в підготовці, організації та проведенні рухливих ігор у різних організаційних формах; набуття необхідних знань, умінь і навичок для самостійної, педагогічної і організаційної роботи в різних ланках фізкультурно-спортивної діяльності.

Відповідно до мети завданнями ОК «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор» передбачено:

- ознайомлення з історією розвитку спортивних та рухливих ігор, їх місцем у системі фізичного виховання;
- ознайомлення з принципами та методами навчання і тренування в спортивних іграх;
- надання базових знань із основ техніки та тактики гри у футбол, баскетбол, волейбол, організації та проведенні рухливих ігор із дітьми різних вікових груп шкільного віку;
- опанування методики проведення уроків із фізичної культури, навчально-тренувальних занять зі спортивних ігор;
- оволодіння методами розвитку швидкості, сили, витривалості, спритності, гнучкості та швидко-силових якостей відповідно до спортивних ігор;
- опанування організаційно-методичними основами застосування спортивних і рухливих ігор у фізкультурно-масовій роботі;
- виховання професійно-педагогічних навичок і вмінь, необхідних для самостійної педагогічної роботи в навчальних закладах.

З метою реалізації другої педагогічної умови змістовий теоретичний і практичний контент ОК «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор» було доповнено такою тематикою:

Змістовий модуль 1. Історичні аспекти гри у баскетбол. Основи техніки і тактики гри:

- Тема 1. Історичні аспекти та сучасні тенденції розвитку баскетболу (Найвідоміші баскетболісти світу та України).
- Тема 3. Розвиток основних фізичних якостей баскетболіста (Морально-вольова та психологічна підготовка).
- Тема 5. Навчання тактичним діям (Тактична підготовка з урахуванням ігрових амплуа).

Змістовий модуль 4. Позакласна робота з баскетболу:

- Тема 16. Планування навчально-тренувальної роботи (Система спортивного тренування баскетболістів. Періоди навчально-тренувального

процесу. Підготовчий період навчально-тренувальної роботи. Період змагання. Перехідний період навчально-тренувальної роботи. Форми планування навчально-тренувальної роботи).

– Тема 17. Ігрова підготовка (Форми ігрової підготовки баскетболістів. Підготовчі ігри. Навчальні ігри. Контрольні ігри. Завдання у грі з техніки. Завдання у грі з тактики. Індивідуальні дії в нападі. Групові дії в нападі. Індивідуальні дії в захисті. Групові дії в захисті. Рухливі ігри на уроках з елементами баскетболу).

– Тема 18. Організація та проведення змагань з баскетболу (Види змагань. Положення про змагання. Планування та жеребкування змагань. Системи розіграшу змагань. Склад та розташування команди. Екіпірування та випадки заміни екіпірування команди, заборонені предмети. Дії капітана команди. Дії головного тренера. Дії помічника головного тренера. Гравець ліберо. Тактика гри та особливе призначення гравця ліберо. Дії гравця ліберо. Міжнародний протокол змагань з баскетболу FIBA).

Змістовий модуль 5. *Інновації та інтегрований підхід.*

– Тема 19. Діяльність учителя фізичної культури в контексті вимог Нової української школи (готовність до впровадження інноваційних методів та технологій; використання спеціалізованих програм, мобільних додатків для відстеження фізичної активності; упровадження інтерактивних засобів навчання).

Під час вивчення ОК «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор» студентам експериментальної групи також було запропоновано виконати такі індивідуальні навчально-дослідні завдання:

- створити презентацію в редакторі Power Paint (12 – 15 слайдів);
- спроектувати організацію та методику проведення спортивного змагання (футбол, баскетбол, волейбол);
- розробити картотеку зі спортивних ігор.

За результатами спостереження, студентів зацікавила доповнена тематика занять (насамперед у межах змістового модулю 5. Інновації та

інтегрований підхід) та виконання індивідуального навчально-дослідного завдання, що свідчить про ефективність педагогічної умови – удосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на засадах компетентнісного підходу.

У дослідженні з'ясовано, що в роботі вчителя фізичної культури надзвичайно важливими для забезпечення ефективного навчання учнів є інновації та інтегрований підхід. Сучасний світ вимагає нових підходів до фізичної освіти, а вчителі фізичної культури мають відігравати в цьому ключову роль. Інновації та інтегрований підхід можуть бути використані в практиці діяльності вчителя такими засобами (шляхами): використання технологій; інтердисциплінарність та співпраця з іншими педагогами; здоровий спосіб життя та приклад для учнів; співпраця з батьками та громадою; розвиток особистісних якостей учнів; підтримка фізичного здоров'я.

Тому в межах програми експерименту з метою вдосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор ми розширили зміст фахових ОК/ВК теоретичним і практичним змістовим контентом, спрямованим на формування відповідних компетентностей, а саме:

– ОК «Основи професійної педагогічної майстерності». Змістовий модуль 2. Професійна майстерність викладача фізичного виховання у закладі освіти: Тема 9. Педагогічна компетентність учителя фізичної культури. Тема 10. Психологічна готовність учителя фізичної культури до професійної діяльності.

– ОК «Теорія і методика фізичного виховання». Змістовий модуль 4. Інновації та інтегрований підхід у фізичному вихованні: Тема 8. Упровадження інноваційних методів та технологій у контексті вимог Нової української школи. Тема 9. Використання спеціалізованих програм у діяльності вчителя фізичної культури. Тема 10. Упровадження інтерактивних засобів навчання. Тема 11. Інтердисциплінарні проекти (Додаток Ж. 2.1).

Наступне завдання в межах реалізації другої педагогічної умови – *удосконалення практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури шляхом упровадження спеціальних завдань виробничої практики.*

Відповідно до змісту ОК «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор» було доповнено практичний контент змістового модуля 1 «Основи техніки і тактики гри» та змістового модуля 4 «Позакласна робота з баскетболу» (Додаток Ж. 2.2).

Згідно з освітньо-професійними програмами «Середня освіта (Фізична культура)» (ОС «бакалавр»), навчальними планами змістом підготовки майбутніх учителів фізичної культури передбачено навчальні та виробничі практики. Зокрема, наскрізною програмою практик для здобувачів вищої освіти спеціальності 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)», що реалізується в Рівненському державному гуманітарному університеті, передбачено такі види практик: ОК 27 «Туристична практика»; ОК 28 «Навчальна практика»; ОК 29 «Навчально-виробнича практика»; ОК 30 «Виробнича практика (за профілем майбутньої роботи)».

З метою вдосконалення практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до змагальної діяльності ми доповнили програму виробничої практики завданнями та видами роботи, що забезпечують формування у майбутніх учителів фізичної культури таких компетентностей, як:

– здатність провадити інструкторську та тренерську діяльність у сфері фізичної культури і спорту, туризму;

– здатність провадити науково-дослідну діяльність з проблем професійного спрямування, застосовувати методологію наукових досліджень на теоретичному та практичному рівнях, використовувати ефективні методи дослідження у сфері фізичної культури і спорту;

– здатність орієнтуватися в сучасних тенденціях розвитку масового спорту, глобальних спортивних інноваційних процесах, розуміти їх перспективи і можливі наслідки для України;

- здатність самостійно планувати та провадити педагогічну діяльність у галузі фізичного виховання, викладати фахові дисципліни в навчальних закладах;
- здатність добирати адекватні засоби і методи інтегративного фізичного виховання різних медичних груп;
- здатність організовувати та здійснювати фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу в усіх навчальних закладах, за місцем проживання, роботи і в місцях масового відпочинку громадян;
- проводити тренувальні заняття в групах початкової підготовки і спортивного вдосконалення;
- здійснювати контроль і використовувати його дані в управлінні тренувальним процесом;
- організовувати, проводити і судити змагання в обраному виді спорту;
- підбирати і застосовувати сучасні методи тренування, оцінки, контролю стану здоров'я та фізичної підготовленості тих, хто займається, проводити заняття з використанням нетрадиційних систем оздоровлення, здійснювати вибір нетрадиційної системи оздоровчого тренування відповідно до індивідуальних особливостей людини.

На виконання завдань змістового модуля 3 «Навчально-методична робота» окремі теми (Тема 5. Проведення позакласних заходів (заняття у спортивних секціях, заняття в групах ЗФП тощо); Тема 6. Участь в організації та проведенні планових масових фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів, змагань) доповнено завданнями, спрямованими на вдосконалення практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до змагальної діяльності (Додаток Ж. 2.1).

Важливою складовою вдосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації та проведення змагальної діяльності зі спортивних ігор є розширення тематики курсових робіт із фізичної культури з методикою викладання, зокрема такими темами:

- «Організаційні принципи проведення рухливих ігор на уроках з волейболу»;
- «Теоретико-методичні засади організації змагальної діяльності зі спортивних ігор»;
- «Компетентнісний підхід до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор»;
- «Упровадження інноваційних технологій організації та проведення змагань з волейболу»;
- «Неформальна освіта як засіб формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури»;
- «Забезпечення національної спрямованості фізичного виховання молодших школярів засобами українських народних рухливих ігор»;
- «Організаційно-методичні аспекти планування навчально-тренувальної роботи»;
- «Організаційно-методичні аспекти ігрової підготовки волейболістів» та ін. (Додаток Ж. 2.2).

Сучасна школа потребує професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури нового профілю, який має необхідний певний рівень сформованих якостей, таких як: соціальна та професійна мобільність, професійна активність і стійкість, відповідальність, креативність, комунікабельність, врівноваженість та ін. Виховання зазначених якостей сприятиме універсалізації професійних функцій майбутнього фахівця [98, с. 148].

Важливим навчально-методичним доповненням під час реалізації другої педагогічної умови щодо вдосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на засадах компетентнісного підходу став укладений навчальний посібник «Компендіум професійних дисциплін із підготовки бакалаврів спеціальності 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)» (укладачі Т. В. Гоголь, А. А. Кашуба, В. В. Ковальський). Мета видання – надати допомогу бакалаврам денної та заочної форм навчання за освітньою програмою 014 «Середня освіта (Фізична

культура)» у підготовці до складання державного атестаційного екзамену з метою перевірки якості загальнопрофесійної та спеціальної фахової підготовки здобувачів вищої освіти [112].

У контексті викладеного вище набуває актуальності реалізація третьої педагогічної умови – *упровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури*.

Насамперед у дослідженні ми зацентрували на використанні засобів неформальної освіти, самоосвіти як джерела наповнення формального навчання актуальними інноваціями, додатковими ресурсами для набуття особистого, професійного, соціального досвіду та формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Одним із основних завдань у реалізації цієї педагогічної умови є залучення студентів до неформальної / інформальної освіти.

Ключовою умовою функціонування системи освіти з-поміж інших є співпраця між сферами формальної та неформальної освіти, оскільки «швидкі зміни потреб ринку в нових навичках зумовили перехід від концепції «кінцевої освіти» до концепції «освіти впродовж усього життя», появу різноманітних форм неформальної (поза формальним закладом освіти, але інституціоналізованої, навмисної і спланованої суб'єктом освітньої діяльності) чи інформальної (спонтанної) освіти (European Commission, 2016)» [207, с. 57].

Неформальна освіта, по-перше, відіграє важливу роль у виконанні освітніх завдань сучасності, по-друге, бере на себе корегувальну і компенсаторну функції, а тому відіграє значну роль у професійній підготовці майбутніх фахівців.

На загальноєвропейському рівні процедура інституційного підтвердження результатів, здобутих шляхом неформальної освіти, передбачена такими документами: «Європейські керівні принципи визнання результатів неформальної та інформальної освіти» (European guidelines for validating non-formal and informal learning, 2009 p.) [264]; Рекомендації Ради

Європи щодо визнання результатів неформальної та інформальної освіти (The Council of the European Union Recommendation of 20 December 2012 on the validation of nonformal and informal learning, 2012 р.) [283]; Рекомендації Європейського центру розвитку професійно-технічної освіти (CEDEFOP) із визнання неформального та інформального навчання (2017 р.) [284]; Рекомендація Ради ЄС про Європейську рамку кваліфікацій для навчання упродовж усього життя (2017 р.) [284] та ін.

Аналіз чинної практики свідчить, що неформальна освіта в Україні набуває розвитку. Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017, зі змінами) «особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів» [67]. Законодавчо передбачено, що неформальна освіта «здобувається за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій» [67].

Результативність професійної підготовки базується на доповненні змісту професійної підготовки неформальною освітою, що «розглядається як «гнучка організаційна система, що наповнює формальне навчання актуальними інноваціями, додатковими ресурсами для набуття особистого, професійного, соціального досвіду та формування професійної компетентності майбутніх фахівців» [172, с. 5].

Науковці, теоретики і практики переконані в тому, що «формальна (університетська) освіта зорієнтована переважно на надання професійних знань та прикладних професійних умінь і меншою мірою на формування компетентності в галузі охорони власного здоров'я та здоров'я тих, хто поряд, що здійснюється зазвичай засобами фізичного виховання (фізичні вправи, спортивні ігри тощо) на заняттях з фізичної культури і обмежене обсягами навчальних планів освітніх програм технічних спеціальностей та

відповідними освітніми стандартами. Натомість неформальна освіта як альтернатива унормованим й усталеним для українських закладів вищої освіти форматам професійної підготовки є більш гнучкою і може бути спрямована, зокрема, на формування в студентів різноманітних складових професійної компетентності» [106, с. 62].

На думку науковців, проблему вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання «доцільно вирішувати шляхом формування їхньої професійної майстерності не лише під час формальної освіти у ЗВО, але й шляхом неформальної освіти» [106, с. 62].

Неформальна освіта – це різноманітні, гнучкі за організацією і формами освітні системи, орієнтовані на конкретні потреби та інтереси тих, хто навчається, має ознаки організованості, доповнюваності щодо попередньо набутих знань, може здійснюватися у будь-якому місці (відвідування клубів, гуртків, лекторіїв, секцій). Важливою ознакою є відсутність єдиних певною мірою стандартизованих вимог до організації та результатів навчальної діяльності [106, с. 63].

Серед завдань вищої освіти у сфері фізичної культури є збереження і розвиток інтелектуального і фізичного потенціалу нації, що досягається за рахунок фізичної активності. Тому завданнями неформальної освіти передбачено «створення умов для покращення стану здоров'я, формування мотиваційно-ціннісних установок для повної реалізації свого фізичного, психічного, духовного потенціалу, засвоєння знань про сутність здоров'я і здорового способу життя, розвиток умінь та навичок самостійної оцінки свого здоров'я, виховання відповідальності за вибраний стиль поведінки щодо власного здоров'я» [106, с. 63].

Науковці, теоретики і практики рекомендують закладам вищої освіти при реалізації освітніх програм підготовки майбутніх учителів фізичної культури «збільшити вагу форм, методів і засобів неформальної освіти у викладанні дисциплін фізичного виховання, надати цим дисциплінам прагматичного здоров'язбережувального наповнення; формувати у студентів

стійкий інтерес, цінності й потребу регулярного самостійного використання засобів фізичної культури; збагачувати досвід студентів щодо проведення спортивно-масових заходів у межах неформальної освіти» [106, с. 64].

У нашому дослідженні до форм неформальної освіти майбутніх учителів фізичної культури відносимо ті, які дають можливість здобувачеві вищої освіти на зарахування отриманих результатів, що, зокрема, передбачено українськими та міжнародними освітніми документами.

Під час формувального експерименту студентам експериментальної групи з метою реалізації третьої педагогічної умови було запропоновано взяти участь у таких заходах, як:

- програми неформальної освіти;
- тренінги, майстер-класи від провідних фахівців фізичної культури та тренерів.

За результатами спостережень, відзначаємо зацікавленість студентів експериментальної групи можливістю отримати неформальну освіту. З-поміж основних програм та провайдерів неформальної освіти, які користувалися популярністю серед студентів, – платформи онлайн-ресурсів (Prometheus [279], EdEra [262], Udemy [285], Coursera [260] та ін.).

Засоби неформальної освіти наповнюють формальне навчання актуальними інноваціями, додатковими ресурсами для набуття особистого, професійного, соціального досвіду та формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Відповідно до локальних нормативних документів ЗВО, на базі яких проходив формувальний експеримент, результати неформальної освіти було зараховано студентам експериментальної групи при оцінюванні результатів навчання низки освітніх компонентів загальнотеоретичного та професійного циклу (Додаток Ж. 3).

Отже, робота з упровадження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор засвідчила зацікавленість студентів експериментальної групи

запропонованими формами роботи, що насамперед підтверджено результатами дослідно-експериментальної роботи, поданими в підрозділі 3.3 дисертації.

3.3. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи

Метою підрозділу дисертації є аналіз та узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи з упровадження педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Подальша дослідно-експериментальна робота полягала в проведенні *підсумкового етапу* (2024 р.), під час якого відкориговано основні положення дослідження, узагальнено і систематизовано його результати (порівняння рівнів готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор у студентів контрольної та експериментальної груп); у якісному та кількісному аспектах проаналізовано результати, інтерпретовано отримані дані, сформульовано висновки, узагальнено наукові результати.

Після впровадження педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури здійснено повторну діагностику з виявлення рівнів готовності студентів до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Результати дослідно-експериментальної роботи оцінено відповідно до визначених критеріїв та показників готовності студентів до організації змагальної діяльності та діагностичного інструментарію, що застосовувався під час початкової діагностики (підрозділ 2.2 дисертації).

Мета підсумкового зрізу – перевірити ефективність проведених формувальних заходів під час упровадження педагогічних умов. Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили суттєву відмінність у динаміці рівнів готовності студентів до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Загальні результати підсумкового етапу експерименту подано в таблиці

3.1 та діаграмі 3.1.

Таблиця 3.1

**Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації
змагальної діяльності зі спортивних ігор
(підсумковий етап)**

Критерій	Рівні сформованості											
	Високий				Середній				Низький			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Мотиваційно-ціннісний	7	3,7	34	17,6	89	46,8	119	61,7	94	49,5	40	20,7
Когнітивно-пізнавальний	6	3,2	30	15,5	93	48,9	117	60,6	91	47,9	46	23,9
Діяльнісно-практичний	7	3,7	33	17,1	94	49,5	118	61,1	89	46,8	42	21,8
Особистісно-рефлексивний	8	4,2	37	19,2	92	48,4	119	61,6	90	47,7	37	19,2
Середнє значення	3,7%		17,4%		48,4%		61,2%		47,9%		21,4%	

Продовження таблиці 3.2

До експерименту	5	2,6	5	2,6	82	43,2	88	45,6	103	54,2	100	51,8
Після експерименту	7	3,7	34	17,6	89	46,8	119	61,7	94	49,5	40	20,7
Приріст	2	+1,1	+29	+15,0	+7	+3,6	31	+16,1	-9	-4,7	-60,0	-31,1

Так, за мотиваційно-ціннісним критерієм після впровадження педагогічних умов та проведення експерименту високий рівень готовності до організації змагальної діяльності студентів експериментальної групи (ЕГ) зріс на 15,0%, середній – на 16,1%, низький навпаки – знизився на 31,1 %. Порівняно з експериментальною групою у студентів контрольної групи (КГ) високий рівень зріс на 1,1%, середній – на 3,6%, низький рівень знизився на 4,7%.

Після проведення формувального експерименту серед студентів експериментальної групи збільшилася частка тих, хто ствердно відповів про інтерес до змагальної діяльності (78,1% опитаних) та наявність власного досвіду участі в змаганнях зі спортивних ігор (76,8%).

Збільшилася кількість респондентів, які вважають, що фізичне самовдосконалення важливе для майбутньої професійної діяльності та працюють над власним фізичним удосконаленням (76,2%) з розумінням конкретних ефективних форм названого процесу (75,9%).

Результати опитування свідчать, що студенти ЕГ стали більш мотивованими до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор та підвищили рівень особистісної і професійної мотивації на фізичне самовдосконалення.

Отже, у студентів експериментальної групи простежується значна позитивна динаміка рівнів готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за мотиваційно-ціннісним критерієм (сформована особистісно-професійною мотивацією на фізичне самовдосконалення,

усвідомлення ціннісного ставлення студентів до майбутньої діяльності учителем фізичної культури, відповідальне ставлення до навчання, стійкий інтерес до організації змагальної діяльності, усвідомлення важливості змагань зі спортивних ігор для розвитку особистості школяра).

На нашу думку, це зумовлено тим, що студентам під час упровадження першої педагогічної умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор – *особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення* – були запропоновані різноманітні заходи та форми роботи, спрямовані на розвиток самостійної роботи як чинника мотивації студентської молоді до фізичного самовиховання і самовдосконалення та вдосконалення власного досвіду змагальної діяльності (залучення студентів до самостійних занять фізичним вихованням; фізкультурно-оздоровчі заняття в режимі дня, у фізкультурних гуртках та спортивних секціях); фізкультурно-спортивні заходи змагального характеру (чемпіонати з баскетболу, футболу тощо); флешмоби, спортивно-розважальні ігри та ін.).

Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності за *когнітивно-пізнавальним критерієм* (до і після формувального експерименту) подано в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за когнітивно-пізнавальним критерієм (до і після формувального експерименту)

Когнітивно-пізнавальний критерій	Рівні сформованості											
	Високий				Середній				Низький			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	осіб	%	осіб	%	Осіб	%	осіб	%	осіб	%	Осіб	%
До експерименту	4	2,1	4	2,1	84	44,2	88	45,6	102	53,7	101	52,3

Продовження таблиці 3.3

Після експерименту	6	3,2	30	15,5	93	48,9	117	60,6	91	47,9	46	23,9
Приріст	+2	+1,1	+26	+13,4	+9	+4,7	+29	+15,0	+11	-5,8	-51	-28,4

Як свідчать дані, наведені в таблиці, за когнітивно-пізнавальним критерієм після впровадження педагогічних умов та проведення експерименту високий рівень готовності до організації змагальної діяльності студентів експериментальної групи (ЕГ) зріс на 13,4%, середній – на 15,0%, низький рівень навпаки – знизився на 28,4 %. Порівняно з експериментальною групою в студентів контрольної групи (КГ) високий рівень зріс на 1,1%, середній – на 4,7%, низький рівень знизився на 5,8%.

Відповідно до результатів підсумкової діагностики підвищився рівень знань студентів експериментальної групи стосовно особливостей організації та планування змагань зі спортивних ігор (75,9% ЕГ), факторів, які необхідно врахувати для вибору системи розіграшу змагань зі спортивних ігор (75,6% ЕГ).

Також значно збільшилася кількість респондентів, які на запитання про організаційне, навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури, дали ствердну відповідь (91,1%).

Після проведення формувального експерименту, за результатами моніторингу, підвищився рівень знань здобувачів ЕГ із фахових дисциплін – володіння майбутніми вчителями фізичної культури фаховою термінологією, професійними знаннями, поняттями, знаннями про фізичне виховання, спортивні ігри, особливості організації та проведення змагальної діяльності, зокрема зі спортивних ігор («Основи професійної педагогічної майстерності», «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор», «Теорія і методика фізичного виховання»): високий рівень знань із фахових дисциплін

підвищився з 9,7% до 13,2%; середній рівень – ЕГ – 75,9%, низький рівень – 10,1% студентів ЕГ.

Отже, у студентів експериментальної групи простежується значна позитивна динаміка рівнів готовності до організації змагальної діяльності за когнітивно-пізнавальним критерієм (чітка сформованість системи знань з питань фізичного виховання, спортивних ігор, змагальної діяльності, впевненість в ефективності використання інноваційних методів організації та проведення змагальної діяльності, зокрема зі спортивних ігор, з урахуванням її особливостей).

На нашу думку, це зумовлено тим, що студентам під час упровадження другої педагогічної умови – *удосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на засадах компетентнісного підходу* – були запропоновані різноманітні заходи та форми роботи, а саме: розширення змісту фахових освітніх компонентів загальної та професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури відповідним теоретичним і практичним змістовим контентом (змагальна діяльність; спортивні ігри; учитель фізичної культури як педагог, тренер, організатор змагань; інновації у сфері фізичного виховання та змагальної діяльності зі спортивних ігор в умовах закладу загальної середньої освіти; позакласна робота з волейболу та ін.); удосконалення змісту індивідуального навчально-дослідного завдання; удосконалення практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури шляхом упровадження практичного контенту та завдань виробничої практики; розширення тематики курсових робіт.

Зокрема, за результатами опитування здобувачів та експертів (викладачів, вчителів закладів освіти) та врахування потреби в забезпеченні якості процесу професійної підготовки через практико-орієнтований характер, відповідно до сучасних вимог підготовки майбутніх учителів та реальних потреб сучасної школи було вдосконалене змістове наповнення вивчення

фахових дисциплін щодо особливостей організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Результати рівнів готовності до організації змагальної діяльності за діяльнісно-практичним критерієм (до і після формувального експерименту) подано в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за діяльнісно-практичним критерієм (до і після формувального експерименту)

Діяльнісно-практичний критерій	Рівні сформованості											
	Високий				Середній				Низький			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
До експерименту	4	2,1	5	2,6	85	44,7	86	44,6	101	53,2	102	52,8
Після експерименту	7	3,7	33	17,1	94	49,5	118	61,1	89	46,8	42	21,8
Приріст	+3	+1,6	+28	+14,5	+9	+4,8	+32	+16,5	-12	-6,4	-60	-31,0

За діяльнісно-практичним критерієм після впровадження педагогічних умов та проведення експерименту високий рівень готовності студентів експериментальної групи (ЕГ) до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор зріс на 14,5%, середній – на 16,5%, низький рівень навпаки – знизився на 31,0%. Порівняно з експериментальною групою в студентів контрольної групи (КГ) високий рівень зріс на 1,6%, середній – на 4,8%, низький рівень знизився на 6,4%.

Зокрема, після проведення формувального експерименту з

упровадження педагогічних умов серед студентів експериментальної групи збільшилася частка тих, хто позитивно відповів «володію повністю» на запитання «Наскільки Ви володієте професійними вміннями та навичками організації та проведення змагальної діяльності серед школярів» (16,9%).

За результатами опитування, у студентів ЕГ підвищився рівень сформованості груп умінь та навичок організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, таких як: скласти положення про змагання зі спортивних ігор (82,2%); провести жеребкування команд (87,1%); скласти календар для проведення змагань зі спортивних ігор (84,1%); організаційні вміння виконувати функції судді підтвердили тільки 82,% .

Також підвищився рівень залученості студентів ЕГ до неформальної освіти як додаткового ресурсу для набуття досвіду та формування професійної компетентності та практикування форм самоосвіти (89,7%).

Отже, у студентів експериментальної групи простежується значна позитивна динаміка рівнів готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за діяльнісно-практичним критерієм, що свідчить про підвищення рівня ґрунтового володіння професійними вміннями та навичками майбутніх учителів фізичної культури організації та проведення змагальної діяльності, зокрема зі спортивних ігор; здатності до професійного розвитку і саморозвитку через використання нових та інноваційних форм.

На нашу думку, це зумовлено тим, що студентам під час запровадження третьої педагогічної умови – *упровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури* – були запропоновані різноманітні заходи та форми роботи: залучення студентів до неформальної / інформальної освіти (програми неформальної освіти; тренінги, майстер-класи від провідних фахівців фізичної культури та тренерів). З'ясовано, що засоби неформальної освіти наповнюють формальне навчання актуальними інноваціями, додатковими ресурсами для набуття особистого, професійного, соціального досвіду та формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Було враховано також побажання студентів до вдосконалення професійних умінь та навичок організації та проведення змагальної діяльності (за результатами початкового анкетування, а саме: проведення навчальної та секційної роботи зі спортивних ігор у школі, підготовка шкільної команди з окремого ігрового виду спорту до участі в змаганнях та ін.).

Рівні готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за *особистісно-рефлексивним критерієм* (до і після формувального експерименту) подано в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

**Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури
до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор
за особистісно-рефлексивним критерієм
(до і після формувального експерименту)**

Особистісно-рефлексивний критерій	Рівні сформованості											
	Високий				Середній				Низький			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
До експерименту	5	2,6	6	3,1	83	43,7	86	44,6	102	53,7	101	52,3
Після експерименту	8	4,2	37	19,2	92	48,4	119	61,6	90	47,4	37	19,2
Приріст	+3	+1,6	+31	+16,1	+9	+4,7	+33	+17,0	-12	-6,3	-64	-33,1

Дані, наведені в таблиці, засвідчують, що за особистісно-рефлексивним критерієм після впровадження педагогічних умов та проведення експерименту високий рівень готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор у студентів експериментальної групи (ЕГ) зріс на 16,1%, середній – на 17,0%, низький рівень навпаки – знизився на 33,1%. Порівняно з

експериментальною групою у студентів контрольної групи (КГ) високий рівень зріс на 1,6%, середній – на 4,7%, низький рівень знизився на 6,3%.

За результатами підсумкового зрізу, студенти експериментальної групи продемонстрували особистісні якості, необхідні для професійної діяльності загалом, організації змагальної діяльності зі спортивних ігор та рефлексії професійної діяльності.

На запитання «Чи вважаєте Ви, що Вам вистачає знань та вмінь для професійної діяльності учителем фізичної культури?» більшість студентів експериментальної групи (84,5%) дали ствердну відповідь (порівняно з початковою діагностикою – 22,8% дали відповідь «важко відповісти»), що свідчить про достатню професійну та особистісну впевненість. Після формувального експерименту більшість студентів ЕГ не лише назвали особистісні та професійні якості, якими повинен володіти майбутній учитель фізичної культури (89,6%), а й конкретизували якості, необхідні для організатора змагальної діяльності (81,8%).

Отже, у студентів експериментальної групи простежується значна позитивна динаміка рівнів готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор за особистісно-рефлексивним критерієм, що свідчить про чітку наявність особистісних якостей майбутніх учителів фізичної культури рефлексії професійної діяльності (зокрема, щодо організації організації змагальної діяльності серед школярів).

На нашу думку, це зумовлено комплексним упровадженням усіх педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, запропонованих у дослідженні:

- особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення;

- удосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на засадах компетентнісного підходу;

– упровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

Отже, за результатами підсумкового етапу експерименту підтверджено наявність суттєвих позитивних змін у динаміці рівнів готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор студентів експериментальної групи, що підтверджує ефективність обґрунтованих та впроваджених педагогічних умов. Порівняння результатів діагностики рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор до і після формувального експерименту подано в таблиці 3.6 та діаграмі 3.2.

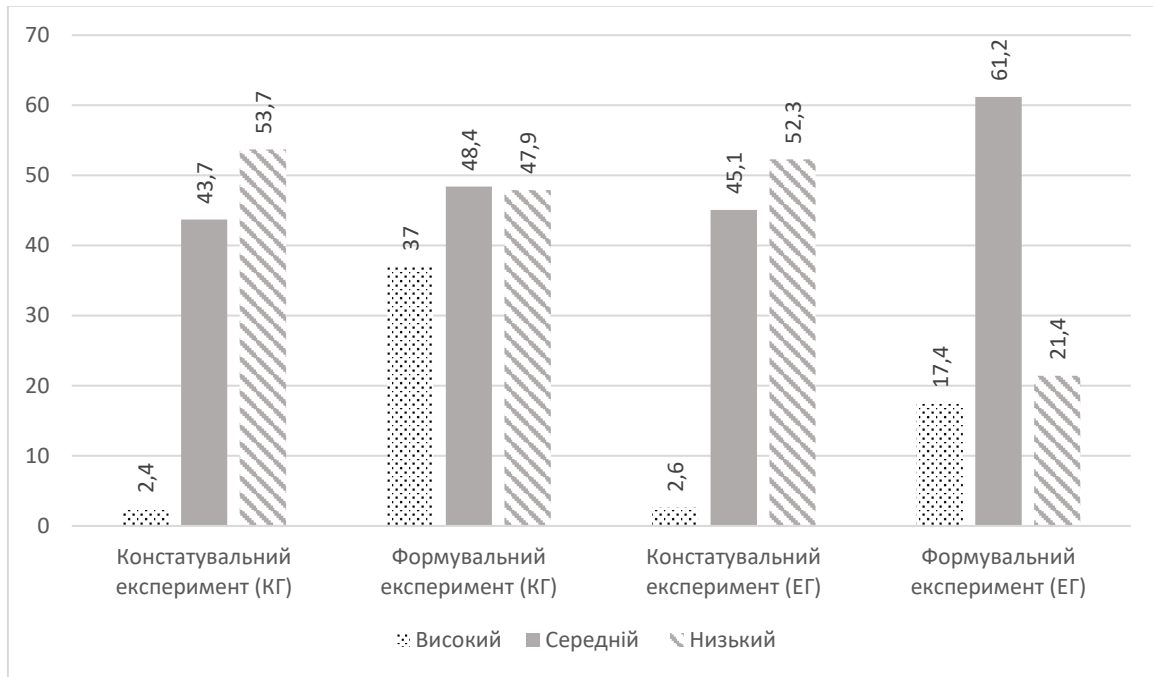
Таблиця 3.6

**Динаміка рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури
до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор
(за результатами експериментальної роботи)**

Рівні	Конст. експер.	Формув. експер.	Динаміка	Конст. експер.	Формув. експер.	Динаміка
	КГ			ЕГ		
	%	%	%	%	%	%
Високий	2,4	3,7	+1,3	2,6	17,4	+14,8
Середній	43,9	48,4	+4,5	45,1	61,2	+16,1
Низький	53,7	47,9	-5,8	52,3	21,4	-30,9

Діаграма 3.2

**Динаміка рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури
до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор
(за результатами експериментальної роботи)**

Кількість студентів ЕГ з високим рівнем готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор збільшилась на 14,8% (на констатувальному етапі високий рівень показали 2,6%, а на підсумковому – 17,4% студентів); із середнім – на 16,1% (на констатувальному етапі – 45,1%, на підсумковому – 61,2%); із низьким – зменшилася на 30,9% (на констатувальному етапі – 52,3%, на підсумковому – 21,4%).

Для підтвердження статистичної значущості та достовірності отриманих результатів експерименту повторно скористаємося критерієм кутового перетворення Фішера ϕ^* для порівняння значень високого рівня готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор учасників експериментальної і контрольної груп. Доведено наявність статистично значущої відмінності у результатах експериментальної та контрольної груп після формувального етапу експерименту, що свідчить про зростання рівня

готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор учасників експериментальної групи у порівнянні з відповідними результатами учасників контрольної групи.

Наведені вище дані підтвердили ефективність запропонованих педагогічних умов професійної підготовки до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи з упровадження педагогічних умов професійної підготовки до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор дало змогу зробити такі висновки:

1. У студентів ЕГ (порівняно зі студентами КГ) за всіма критеріями (мотиваційно-ціннісним, когнітивно-пізнавальним, діяльнісно-практичним, особистісно-рефлексивним) зафіксовано позитивні якісні та кількісні зміни щодо підвищення показників середнього та високого рівнів готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

2. Визначені та впроваджені педагогічні умови сприяють підвищенню рівня готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор шляхом упровадження експериментально перевірених ефективних форм роботи за такими напрямками:

- розвиток самостійної роботи як чинника мотивації студентської молоді до фізичного самовиховання і самовдосконалення;
- удосконалення досвіду змагальної діяльності майбутніх учителів фізичної культури;
- розширення змісту фахових освітніх компонентів загальної та професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури відповідним теоретичним і практичним змістовим контентом;
- удосконалення практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури шляхом упровадження завдань практики;
- розширення тематики курсових та кваліфікаційних робіт;
- залучення студентів до неформальної / інформальної освіти.

3. З-поміж перспективних напрямів професійної підготовки майбутніх

учителів фізичної культури виокремлюємо впровадження інноваційних освітніх форм на засадах компетентнісного підходу та розвиток теоретико-практичних та методичних основ щодо нових форм змагальної діяльності школярів в умовах Нової української школи.

Висновки до третього розділу

У розділі визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор; розкрито особливості апробації педагогічних умов під час формувального експерименту; проаналізовано та узагальнено результати дослідження.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дав змогу стверджувати, що поняття «педагогічні умови» розглядається в різних аспектах. У дослідженні педагогічні умови потрактовано як сукупність різнопланових педагогічних чинників і змістових характеристик, які спеціально вводять для раціонального формування у студентів готовності до певного виду професійної діяльності, виконання професійних завдань.

Грунтуючись на результатах логічного аналізу науково-методичної літератури, узагальненні власного досвіду, автори досліджень одностайні в думці, що особливості професійної діяльності вчителя фізичної культури проявляються в комплексній генерації та поєднанні теоретичних знань, методичних підходів, рухових умінь і навичок, вільному володінні змістом навчальної програми та фізкультурно-оздоровчими технологіями.

Установлено, що виконання такого важливого соціального та професійного завдання можливе на засадах компетентнісного підходу. Тому з-поміж ключових компетентностей, якими повинен володіти учитель фізичної культури, щоб відповідати вимогам сучасної освіти за формулою Нової української школи, виокремлено такі: педагогічна компетентність, професійний розвиток, знання сучасних методик навчання, мотивація та психологічна готовність, інновації та інтегрований підхід, гендерна компетентність.

Ураховуючи результати структурно-логічного аналізу дослідницьких джерел, особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор, теоретико-методичні положення про професійну компетентність учителя фізичної культури, стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури, результати

констатувального експерименту, який засвідчив ряд проблемних питань, узагальнення власного досвіду, ми визначили педагогічні умови, що сприяють підвищенню рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, а саме:

- особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення;

- удосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на засадах компетентнісного підходу;

- упровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури

Дослідно-експериментальна робота була проведена в чотири етапи: пілотажний, констатувальний, формувальний, підсумковий.

З метою впровадження та експериментальної перевірки визначених педагогічних умов програма формувального експерименту передбачала роботу з урахуванням особливостей їх упровадження в освітній процес експериментальної групи для підвищення рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Основними формами роботи в реалізації *першої педагогічної умови* – *особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення* – визначено: *розвиток самостійної роботи як чинника мотивації студентської молоді до фізичного самовиховання і самовдосконалення* (створення системи залучення студентів до самостійних занять фізичним вихованням; упровадження вдосконаленого, наочно підібраного матеріалу, який зацікавить студентів і викличе в них бажання самостійно займатись фізкультурною; формування в студентів позитивного ставлення до самостійних занять фізичним вихованням на основі вироблення механізмів самореалізації, самовиховання, які потрібні для особистості під час рухової діяльності; оволодіння знаннями з фізичної культури та формування настанов на ведення здорового способу життя, навчання засобів самоконтролю та вміння

самостійно займатися фізичними вправами); *відвідування позааудиторних форм* – фізкультурно-оздоровчих занять у режимі дня, фізкультурних гуртків та спортивних секцій тощо; фізкультурно-спортивні заходи змагального характеру (чемпіонати з баскетболу, футболу, тощо); флешмоби, спортивно-розважальні ігри та ін.).

Основним завданням у реалізації *другої педагогічної умови* – удосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на засадах компетентнісного підходу – було наповнення фахових освітніх компонентів (обов'язкових, вибіркових) інноваційним змістом (теоретичним і практичним). Під час реалізації поставленого завдання ми насамперед орієнтувалися на компетентнісний підхід як ключовий, по-перше, у фізичному вихованні школярів в умовах Нової української школи (НУШ), по-друге, у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

Основними формами роботи визначено:

– *розширення змісту фахових освітніх компонентів загальної та професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури відповідним теоретичним і практичним змістовим контентом* (розширено зміст фахових освітніх компонентів загальної та професійної підготовки (ОК «Основи професійної педагогічної майстерності», ОК «Теорія і методика фізичного виховання» та ін.) теоретико-практичним матеріалом (змагальна діяльність; спортивні ігри; учитель фізичної культури як педагог, тренер, організатор змагань; інновації у сфері фізичного виховання та змагальної діяльності зі спортивних ігор в умовах ЗЗСО; позакласна робота з волейболу та ін.); удосконалено зміст індивідуального навчально-дослідного завдання (створення презентації; обґрунтування процесу організації та методики проведення спортивного змагання (футбол, баскетбол, волейбол); розроблення картотеки зі спортивних ігор);

– *удосконалення практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури шляхом упровадження практичного контенту та завдань*

виробничої практики (доповнено практичним контентом зміст ОК «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор» за змістовими модулями «Основи техніки і тактики гри», «Позакласна робота з волейболу»); доповнено програму виробничої практики завданнями та видами роботи, що забезпечують формування в майбутніх учителів фізичної культури компетентностей з організації змагальної діяльності зі спортивних ігор; розширено тематику курсових робіт).

У реалізації *третьої педагогічної умови – упровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури* – основними формами роботи визначено залучення студентів до неформальної / інформальної освіти (програми неформальної освіти; тренінги, майстер-класи від провідних фахівців фізичної культури та тренерів). З'ясовано, що засоби неформальної освіти наповнюють формальне навчання додатковими ресурсами для формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Кількість студентів ЕГ з високим рівнем готовності до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор збільшилась на 14,8%; середнього – на 16,1%; низького – зменшилась на 30,9%. Аналіз та узагальнення результатів педагогічного експерименту засвідчили ефективність упровадження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор та зацікавленість здобувачів, науково-педагогічних працівників запропонованими формами роботи.

Основні результати дослідження, викладені в розділі, знайшли відображення в авторських публікаціях [39; 101; 103; 104; 112; 161; 162; 170; 171].

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично обґрунтовано проблему дослідження та визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Результати наукового пошуку засвідчили досягнення мети та розв'язання поставлених завдань, що дають можливість зробити висновки:

1. Проаналізовано стан дослідженості наукової проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності за двома основними тематичними напрямками: професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури; організація змагальної діяльності як напрям професійної діяльності вчителя фізичної культури. З'ясовано, що аспекти наукових досліджень стосуються насамперед теорії і методики спортивного тренування, а ті, що розкривають сутність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, є частковими і не дають комплексної характеристики обраної наукової проблеми.

На основі аналізу стану дослідженості порушеної проблеми виокремлено перспективні напрями подальших досліджень: упровадження системного і комплексного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури загалом та організації змагальної діяльності як напряму професійної діяльності вчителя фізичної культури зокрема; дослідження перспективних форм підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності; упровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

На основі узагальнень трактувань та напрацювань з проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, зважаючи на специфіку підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, уточнено визначення ключових понять дослідження, зокрема: *підготовка майбутнього вчителя фізичної культури* – це спеціально організований та спрямований процес, що передбачає систему організаційних та освітніх заходів,

педагогічних умов, які забезпечують майбутньому вчителю здобуття знань з фізичної культури, формування на їх основі відповідних компетентностей для майбутньої професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

З'ясовано, що ефективне функціонування системи фізичного виховання за умов динамічної, соціально-політичної і економічної трансформації суспільства та забезпечення повноцінного розвитку здобувача освіти прямо залежить від рівня компетентності вчителя фізичної культури, на якого покладається важлива соціальна місія щодо комплексного розв'язання оздоровчих, освітніх, виховних завдань у контексті формування фізичного, психологічного, духовного та соціального здоров'я учнів в освітньому процесі сучасної школи.

2. Виокремлено особливості змагальної діяльності зі спортивних ігор. З'ясовано, що змагальна діяльність за своїм змістом складається з індивідуальних, групових і командних дій і взаємодій партнерів по команді та протидій індивідуальним, груповим і командним діям гравців суперника; вона становить основу спорту та дає змогу оцінити ефективність навчально-тренувального процесу.

На основі аналізу компетентностей, якими має володіти майбутній учитель фізичної культури для успішної організації змагальної діяльності, обґрунтовано актуальність якісної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагального процесу в умовах закладів освіти в єдності таких складників: аудиторна робота, позааудиторна (практика, спортивні секції, змагання), неформальна / інформальна освіта та самоосвіта.

3. Визначено компоненти, критерії, показники та схарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Проаналізовано стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури загалом та зокрема й до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор у різних ЗВО, спрямованої на оволодіння необхідними навичками в площині як психолого-педагогічної, так і спеціальної (фахової) підготовки. З метою

узагальнення стану та практики підготовки майбутніх учителів фізичної культури здійснено аналіз відповідних освітніх програм ступеня «бакалавр», «магістр», що реалізуються в різних ЗВО України.

За результатами наукового пошуку, що засвідчив недостатній рівень підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор, спрямованої на оволодіння необхідними навичками у вимірі як психолого-педагогічної, так і спеціальної / фахової підготовки, визначено дослідницькі завдання щодо підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури як під час аудиторної роботи (освітні обов'язкові та вибіркові компоненти), так і позааудиторної як важливого доповнення до вивчення фахових дисциплін (практики (навчальні, виробничі), курсові та кваліфікаційні роботи, неформальна / інформальна освіта, спортивні секції, змагання, самостійні заняття фізичною культурою в позааудиторний час, фізкультурно-масова робота зі студентами тощо) у межах реалізації освітньої програми «Фізична культура» за умов сформованої у ЗВО системи фізичного виховання як необхідного складника розвитку особистості студента.

З метою успішної діагностики та обґрунтування педагогічних умов забезпечення ефективності досліджуваного процесу визначено структурні компоненти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний.

Схарактеризовано критерії та показники готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: *мотиваційно-ціннісний* (особистісно-професійна мотивація на фізичне самовдосконалення; ціннісне ставлення студентів до навчання, майбутньої діяльності учителем фізичної культури, зокрема, з організації змагальної діяльності); *когнітивно-пізнавальний* (обізнаність студентів з питань фізичного виховання, спортивних ігор, особливостей та інноваційних методів організації та проведення змагальної діяльності серед школярів, зокрема зі спортивних ігор); *діялісно-практичний* (професійні вміння та навички

майбутніх учителів фізичної культури щодо організації та проведення змагальної діяльності з-поміж учнів, зокрема зі спортивних ігор, використання нових форм професійного розвитку і саморозвитку); *особистісно-рефлексивний* (особистісні якості майбутніх учителів фізичної культури для рефлексії професійної діяльності, зокрема організації змагальної діяльності зі спортивних ігор).

На основі критеріїв і показників визначено рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: високий, середній, низький.

4. Обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор: особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення; удосконалення знань і практичних умінь студентів з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор на засадах компетентнісного підходу; упровадження нових форм професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи підтвердив наявність істотних позитивних змін у динаміці рівнів готовності до організації змагальної діяльності студентів експериментальної групи (порівняно з контрольною групою).

Отже, за результатами дослідження підтверджено, що визначені та експериментально перевірені педагогічні умови є сприятливою основою для досягнення високого рівня професійної компетентності вчителів фізичної культури, їхнього професійного зростання та самовдосконалення.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів наукової проблеми. Подальшого вивчення потребують такі перспективні напрями, дотичні до проблеми дослідження, як упровадження інноваційних освітніх форм на засадах компетентнісного підходу та розвиток теоретико-практичних і методичних основ щодо нових форм змагальної діяльності школярів за умов НУШ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєв А. К. огли, Ребар І. В. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в сучасних умовах. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Т. 1, вип. 10. С. 67–70.
2. Абдураман А. Ш., Купрєєнко М. В., Непша О. В. Сутність професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Актуальные научные исследования в современном мире*. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 1(45), ч. 4. С. 39–43.
3. Актуальні проблеми фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії: біомеханічні, психофізіологічні та метрологічні аспекти: матеріали І Всеукр. електрон. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Київ, 17 трав. 2018 р.). Київ: НУФВСУ, 2018. 253 с.
4. Андрєєв П. Ю., Дубовой О. В., Дубовой В. В. Сучасний стан цифрової трансформації та штучний інтелект як засіб цифровізації освітнього процесу в галузі фізичної культури і спорту. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. № 3(351). С. 116. URL: <http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vped/article/view/827/834> (дата звернення: 01.07.2023).
5. Антоненко О. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до роботи сучасній загальноосвітній школі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2006. № 10. С. 79–81.
6. Арзютов Г. М. Теорія і методика поетапної підготовки спортсменів (на матеріалі дзюдо): автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.02; 13.00.04. Київ, 2000. 43 с.
7. Афонін В. Теорія і практика професійної підготовки студентів інститутів фізичної культури (ІФК) як педагогічна проблема. *Молода спортивна наука України*. Львів, 2004. Т. 4. С. 7–10.

8. Ахметов Р. Ф., Шаверський В. К. Проблеми й перспективи формування професійної майстерності фахівців фізичної культури засобами інноваційних технологій. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1519/1/07arfzit.pdf> (дата звернення: 09.03.2022).
9. Бабешко І. Структура і зміст сучасного уроку фізичної культури. *Фізичне виховання в сучасній школі*. 2012. № 2. С. 21–24.
10. Бабич В. І. Професійна підготовка майбутніх учителів до виховання соціально здорових підлітків: теорія і практика: монографія. Луганськ: Щедра садиба плюс, 2015. 488 с.
11. Бабич В. І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів до виховання соціально здорових підлітків: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Старобільськ, 2015. 578 с.
12. Бабич В. І., Дубовой В. В., Дубовой О. В. та ін. Формування соціального здоров'я дітей із особливими потребами в умовах інклюзивної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. № 85. С. 9–12. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.85.02>
13. Бабич В. І., Караман О. Л. Деякі аспекти професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування соціального здоров'я учнів початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Старобільськ, 2021. Вип. 2(340), ч. I. С. 139–156.
14. Балахничева Г. В., Заремба Л. В., Цьось А. В. Професійна майстерність учителя фізичного виховання: навч. посіб. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 64 с.
15. Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика: монографія. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с.
16. Березюк Д. І. Формування дидактичних умінь студентів педагогічних

коледжів з використанням активних методів навчання у фізичному вихованні. *Наукові записки [Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II; Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв Закарпатської обласної ради»]*. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький, 2023. Вип. 3. С. 186–190.

17. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник. Либідь, 2008. 272 с.
18. Біда О. А., Кучай О. В., Кучай Т. П. Використання командних видів спорту при підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Перспективи та інновації науки*. Серія: «Педагогіка», Серія: «Психологія», Серія: «Медицина». 2024. № 1(35). С. 223–230.
19. Біда О. А., Шевченко О. В., Кучай О. В. Підготовка фахівців з фізичної культури до формування здорового способу життя засобами здоров'язберезувальних технологій. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Педагогічні науки. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. Вип. 2(65). С. 21–25.
20. Біла О. О., Гуменникова Т. Р., Кічук Н. В. Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі / наук. ред. Н. В. Кічук. Ізмаїл: ІДГУ, 2007. 236 с.
21. Богданова Г. С. Характеристика педагогічних умов підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Педагогічні науки. 2013. № 8(2). С. 18–24.
22. Боднар А. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Харків, 2016. 264 с.
23. Бойко О. Теоретичні аспекти впливу мотиваційних складових на підвищення ефективності занять із фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2012. № 1(21). С. 94–98.

24. Борисенко В. В. Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Чернігів, 2020. 298 с.
25. Борисова Ю. Ю. Диференційований підхід у фізичному вихованні на основі використання комп'ютерних технологій: дис. ... кандидата наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02. Дніпропетровськ, 2009. 263 с.
26. Борисова О., Шутова С., Нагорна В., Шльонська О. Сучасні підходи удосконалення змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменів у спортивних іграх. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2020. № 2. С. 15–22. DOI: 10.32652/tmfvs.2020.2.15-22
27. Булгаков О. В. Ставлення учнів загальноосвітніх шкіл до уроків з фізичної культури. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2012. № 2. С. 19–23.
28. Васьков Ю. В. Теорія і методологія дидактичних основ фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія. Харків: Ранок, 2011. 392 с.
29. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2009. 1736 с.
30. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / за ред. В. Г. Кременя. Київ: Освіта, 2004. 384 с.
31. Відбулися п'яті всеукраїнські змагання COOL GAMES. *МОН України*. 29 січня 2024 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vidbulisya-pyati-vseukrayinski-zmagannya-cool-games> (дата звернення: 11.04.2024).
32. Власюк О., Сидоренко В. Методологічні основи формування позитивної мотивації у студентів до застосування змісту освіти. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2008. № 4. С. 25–28.
33. Вознюк Т., Драчук А. Контроль змагальної діяльності в баскетболі за часовими інтервалами. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2016. № 1. С. 267–271.

34. Волинський національний університет імені імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk> (дата звернення: 01.07.2022).
35. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навч.-метод. посіб. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
36. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика: монографія. Дніпро: Вид-во ДНУ, 2005. 304 с.
37. Всеосвіта. Методичні особливості формування у молодших школярів життєвих компетентностей фізичного здоров'я відповідно до вимог НУШ. URL: <https://vseosvita.ua/library/statta-na-temu-metodicni-osoblivosti-formuvanna-u-molodsih-skolariv-zittevih-kompetentnostej-fizicnogo-zdorova-vidpovidno-do-vimog-nus-292690.html> (дата звернення: 15.04.2024).
38. Всеукраїнські шкільні ліги «Пліч-о-пліч». URL: <https://scl.gov.ua> (дата звернення: 01.03.2024).
39. Вступ до спеціальності галузі знань 017 «Фізична культура і спорт», 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)»: навч.-метод. посіб. / Кіндрат В. К., Чалій Л. В., Кашуба А. А. та ін. Рівне: РВВ «СОМ-ЦЕНТР», 2018. 206 с.
40. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Харків, 2006. 572 с.
41. Гоголь Т.В., Гоголь В.В., Кашуба А.А. Психофізіологічні та педагогічні умови формування спортивної мотивації до волейболу в здобувачів фахової передвищої та вищої освіти. *Природнича освіта та наука*. Випуск 2, Рівне : РДГУ 2024. С. 42–48.
42. Городницька І. В. Фізичне виховання старшокласників ліцеїв та гімназій у позакласній роботі: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.07. Херсон, 2004. 22 с.
43. Гончаренко С. Фундаментальність професійної освіти – потреба часу. *Педагогічна газета*. 2004. № 12(125). С. 3–7.

44. Гринченко І. Б. Сучасні напрями впровадження інновацій в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Педагогічні науки*. Житомир, 2012. Вип. 64. С. 103–107.
45. Гринченко І. Б. Процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в країнах Європи і в Україні. *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 12. С. 103–109.
46. Гріньова О. М. Професійне самовизначення майбутніх педагогів як умова підготовки до педагогічної взаємодії. *Наука і освіта*. 2008. № 3. С. 71–75.
47. Гузій Н. В. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога: автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Київ, 2007. 39 с.
48. Гура О. І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: монографія. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2006. 332 с.
49. Данильченко С. В. Сутність професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів. *Наукові праці вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет»*. Серія: «Педагогіка, психологія і соціологія». 2013. № 2(14). С. 41–45.
50. Дем'яненко Н. Підготовка педагогічних кадрів: пошук інноваційної моделі. *Рідна школа*. 2012. № 4–5. С. 32–38.
51. Денисенко Н. Г. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи з молодшими школярами: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Київ, 2011. 25 с.
52. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 02.12.2021).
53. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (зі змінами від 24 липня 2019 р. № 688).

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12> (дата звернення: 02.12.2021).

54. Джуринський П. Б., Бурдюжа С. В. Педагогічні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності. *Наука і освіта*. 2016. № 10. С. 45–51.
55. Джуринський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчо-розвивальної діяльності у загальноосвітній школі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 124. С. 148–151.
56. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
57. Дозвілля і спорт педагогічного факультету. *Рівненський державний гуманітарний університет*. URL: <https://www.rshu.edu.ua/dozvillia-i-sport> (дата звернення: 01.12.2023).
58. Дорошенко Е. Ю., Кириченко Р. О., Хабарова М. О. Теоретичні аспекти змагальної діяльності у спортивних іграх. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2006. № 3. С. 19–23.
59. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 114 с.
60. Дубич К. В. Особистісно орієнтоване виховання студентів в умовах соціокультурного середовища вищого навчального закладу: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.07. Рівне, 2007. 267 с.
61. Дубовой О. В., Бабич В. І., Дубовой В. В. та ін. Проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в умовах дистанційного навчання в університетах. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2021. № 6(344), ч. II. С. 40–48. URL:

<https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9261/4.%20Dubovoy%2c%20Babych%2c%20Dubovoy%2c%20Zaytsev%2c%20Halyuz%2c%20Hordiyenko%2c%20Mal%e2%80%99kova.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 11.12.2021).

62. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало та ін.]. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
63. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
64. Желанова В. Контекстуалізація професійної підготовки майбутнього педагога: рефлексивний вимір. *Освітологія: науково-методичний щорічник* / за ред. В. Огнев'юка, Т. Левовицького, С. Сисоєвої. Київ: Едельвейс, 2015. Вип. IV. С. 44–49.
65. Завершується реєстрація команд-учасниць на проєкт «Всеукраїнські шкільні ліги «Пліч-о-пліч». *Українська федерація учнівського спорту*. URL: <https://schoolsport.com.ua/zavershuyetsya-reyestratsiya-komand-uchasnits-na-proyekt-vseukrayinski-shkilni-ligi-plich-o-plich/> (дата звернення: 01.02.2023).
66. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37-38. Ст. 2004). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 01.07.2024).
67. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38–39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.07.2024).
68. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 14. Ст. 80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

69. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посіб. / С. С. Занюк. К.: Либідь, 2002. 304 с.
70. Зарічанський О. А. Педагогічні умови професійно-прикладної фізичної підготовки курсантів ВНЗ освіти I–II рівня акредитації МВС України: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.04.00. Тернопіль, 2002. 20 с.
71. Захаріна Є. А., Віндюк А. В. Особливості проведення позакласної роботи з фізичної культури у загальноосвітніх навчальних закладах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2017. Вип. 52(105). С. 384–390.
72. Зорочкіна Т. С., Кучай О. В., Рокосовик Н. В. Роль позакласних занять з фізичного виховання у зміцненні здоров'я учнів ЗЗСО. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Код, 2023. Вип. 4. С. 33–36.
73. Зязюн І. А., Базилевич Н. Г., Дмитренко Т. Г. Педагогічна майстерність: хрестоматія: навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закл. / за ред. І. А. Зязюна. Київ: Вища шк., 2006. 606 с.
74. Іваненко В. В., Купреєнко М. В., Непша О. В. Педагогічні умови формування професійної спрямованості майбутніх фахівців з фізичної культури. *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (29–30 березня 2018 р.). Ченстохова – Ужгород – Дрогобич: Посвіт, 2018. С. 19–21.
75. Іваненко О. О. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у процесі змішаного навчання: дис. ... доктора філософії: спец. 011 Освітні, педагогічні науки (01 Освіта / Педагогіка). Переяслав, 2023. 229 с.
76. Іваненко О. В., Непша О. В. Рефлексія у розвитку професійно-педагогічної культури фахівців фізичного виховання і спорту. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту*. Харків, 2018. Вип. 2. С. 95–99.

77. Іваній І. В. Сутність професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 1(45). С. 136–146.
78. Шехавцов М. О., Надія М. А., Симоненко Н. О. Інтерактивна компетентність в системі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 5. С. 61–68.
79. Карабанов Є. О., Непша О. В., Суханова Г. П., Ушаков В. С. Інформаційні технології в системі «фізична культура – спорт». *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту*. Харків, 2018. Вип. 2. С. 49–53.
80. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка: офіційний сайт. URL: <https://kpnpu.edu.ua/> (дата звернення: 01.08.2022).
81. Каплінський В. В. Загальнопедагогічна компетентність учителя: особливості, складники, шляхи формування: монографія. Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2017. 154 с.
82. Карабанов Є. О., Непша О. В. Інформаційнокомунікаційні технології в підготовці майбутніх фахівців у сфері фізичної культури і спорту. *Філософія здоров'я – здоровий спосіб життя – здорова нація: зб. ст., тез і допов. Всеукр. наук.-практ. конф. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018. С. 110–113.*
83. Карасевич С. А. Підготовка майбутніх учителів у педагогічних коледжах до фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з учнями. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Код, 2023. Вип. 4. С. 88–92. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2023.04.088
84. Карасевич С. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти: монографія / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. 204 с.
85. Карасевич С. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до

- застосування рухливих та спортивних ігор у професійній діяльності. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. Глухів, 2023. Вип. 2(52). С. 124–131.
86. Карасевич С. А., Карасевич М. П. Рухливі ігри та ігрові вправи: навч. посіб. Умань: Видавець «Сочінський М. М.», 2019. 146 с.
87. Карасевич С. А. Підготовка майбутніх тренерів до організації взаємодії гравців зі спортивних ігор у змагальному процесі. *Наукові записки [Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II; Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв Закарпатської обласної ради»]*. Серія: Педагогічні науки. Ужгород, 2023. Вип. 5. С. 112–118.
88. Карпюк Р. П. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2005. 204 с.
89. Карпюк Р. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання: теорія та методика: монографія. Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2008. 504 с.
90. Касьяненко І. Г. Мотивація як засіб формування життєвої компетентності особистості. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. Київ – Запоріжжя, 2005. Вип. 35. С. 21–25.
91. Кашуба А. А. Взаємозв'язок компонентів змагальної діяльності у спортивних іграх. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2017. Вип. 5К(86)17. С. 140–144.
92. Кашуба А. А. Вплив секційних занять баскетболом на рівень фізичної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Фізична культура, спорт та здоров'я*

нації. Вінниця, 2015. № 19. С. 183–187.

93. Кашуба А. А. Проблема агітації та пропаганди фізичної культури і спорту для студентів педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2014. Вип. 9. С. 76–79.
94. Кашуба А. А. Проектування моделі формування спеціальних рухових умінь та навичок у майбутніх учителів фізичної культури засобами баскетболу. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2015. № 3. С. 74–78.
95. Кашуба А. А. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. *Інноватика у вихованні*. Рівне, 2016. Вип. 3. С. 245–251.
96. Кашуба А. А., Ковальський В. В., Панчук А. П., Панчук І. В. Компетентність учителя фізичної культури в контексті вимог Нової української школи. *Інноватика у вихованні*. Рівне, 2023. Вип. 18. С. 186–197.
97. Кашуба А. А., Ковальський В. В. Динаміка показників фізичної підготовленості студентів першого року навчання під впливом секційних занять з баскетболу. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 2018. Вип. №2(6). С. 21–25.
98. Кашуба А. А., Ковальський В. В., Ваколук А. М. Особливості підготовки майбутніх фахівців фізичної культури в сучасних умовах. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. Херсон, 2018. Вип. 82(3). С. 145–149.
99. Кашуба А. А., Ковальський В. В., Кіндрат В. К., Панчук А. П. Дослідження фізичного стану здобувачів вищої освіти в умовах ігрової діяльності (на прикладі баскетболу). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2021. Вип. 6К(135). С. 104–108.

100. Кашуба А., Ковальський В., Шелюк В. Визначення мотиваційних чинників та інтерсів у старшокласників для покращення рухової активності. *InterConf*. 2021. Issue 52. P. 480–487.
101. Кашуба А. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 214. С. 380–384.
102. Кашуба А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів зі спортивних ігор. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. Вип. 1(13). С. 232–242.
103. Кашуба А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури на засадах гендерного компетентнісного підходу. *Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти* : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Умань, 31 трав. 2024 р.); МОН України, Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пробл. виховання, Нац. Рада жінок України [та ін.]. Умань : Компринт, 2024. С. 76–78.
104. Кашуба А. Підготовка майбутнього учителя фізичної культури до діяльності в освітньому просторі НУШ. *Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи*: електрон. Зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. Рівне: РДГУ, 2024. С. 59–63.
105. Квасниця О. М., Квасниця І. М., Флерчук В. В. Формування професійної мобільності майбутнього фахівця сфери фізичної культури і спорту під час проходження практики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2022. Вип. 3(148). С. 56–61.
106. Кисельов В. О., Балашов Д. І. Можливості неформальної освіти у формуванні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів. *Фізико-математична освіта*.

2020. Вип. 3(25), ч. 2. С. 61–65.
107. Коваленко Ю. О. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання дітей дошкільного віку у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2008. 18 с.
108. Ковтун В. В. Гендерна компетентність педагога – запорука особистісного підходу в освіті. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/1138/1/Комп.pdf> (дата звернення: 01.08.2023).
109. Козаченко С. Ціннісно-сміслова сфера особистості майбутнього вчителя: аналіз ключових понять. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. 2011. Вип. 589. С. 74–81.
110. Козлова О. Змагальна діяльність спортсменів високої кваліфікації у різних дисциплінах легкої атлетики. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2014. № 3. С. 13–19.
111. Колесник С. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи: дис. ... доктора філософії: спец. 011 «Освітні, педагогічні науки» (галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка). Луцьк, 2022. 233 с.
112. Компендіум професійних дисциплін із підготовки бакалаврів спеціальності 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)»: навч. посіб. / Гоголь Т. В., Кашуба А. А., Ковальський В. В. Рівне, 2024. 167 с.
113. Концепція Нової української школи. (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 01.07.2024).
114. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.07.2024).
115. Корягін В. М. Ігрові показники баскетболістів. *Педагогіка, психологія та*

медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків, 2002. № 4. С. 7–13.

116. Костюкевич В. М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту): навч. посіб. Вінниця: Планер, 2014. 616 с.
117. Котова О. В., Непша О. В. Структурні компоненти підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. *Педагогічні науки*. Херсон, 2014. Вип. 81. Т 1. С. 164–168.
118. Кремень В. Г., Ляшенко О. І., Локшина О. І. Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура: науково-аналітична доповідь. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. № 2(2). С. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-1>
119. Круцевич Т. Ю., Воробйов М. І., Безверхня Г. В. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді: навч. посіб. Київ: Олімпійська література, 2011. 224 с.
120. Кузьмінський А., Чичук А., Кучай О. Підготовка вихователів закладів дошкільної освіти до реалізації здоров'язбережувальних технологій засобами фізичної культури у процесі навчання у закладі вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький, 2021. Вип. 199. С. 36–42.
121. Кукса В. О. Професійна підготовка фахівців з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... кандидата пед. наук. Київ, 2002. 18 с.
122. Курило В. С. Концептуальні засади безперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в Україні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків, 2006. № 12. С. 102–105.
123. Курліщук І. І., Швирка В. М. Педагогічні умови розвитку соціальної компетентності майбутніх фахівців засобом волонтерської діяльності.

- ΛΟΓΟΣ (з матеріалами I Міжнар. наук.-практ. конф. «Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique» (Париж, 5 лютого 2021 р.)). Вінниця, 2021. Vol. 6. С. 84–87.
124. Куц О., Третьяков М., Лапичак І. Інтеграція цінностей фізичної культури у професійній підготовці педагога з фізичного виховання (повідомлення третє). *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2003. № 15. С. 119–124.
125. Лабораторія фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України. URL: <https://ipv.org.ua/category/about-labs/pdhl-lab/> (дата звернення: 11.05.2022).
126. Лазаренко Н. І. Тенденції професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Київ, 2020. 571 с.
127. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: практич. посіб. 2-е вид., доп. і перероб. Львів: ЛДУБЖД, 2018. 88 с.
128. Литвин Т. М. Компетентнісний підхід у системі вищої освіти України: аналіз базових понять. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 2. С. 9–14.
129. Маєвський М. Формування фізичної культури особистості як головна мета фізичного виховання студентської молоді. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань, 2019. Вип. 2. С. 62–68.
130. Максимчук Б. А., Овчарук В. В., Галайдюк М. А. та ін. Модернізація інфраструктури національної системи фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2020. Вип. 8(128)20. С. 102–111.
131. Максимчук Б. А., Черниш М. С. Методичні особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації спортивно-масової

роботи у процесі фізичного виховання. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. Вінниця: ВДПУ, 2006. С. 56–59.

132. Максимчук І. А., Овчарук В. В., Карасевич С. А. та ін. Педагогічна майстерність майбутніх учителів фізичної культури як предмет наукових досліджень. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2019. Вип. 11(119). С. 129–134.
133. Маріонда І. І., Сивохоп Е. М., Товт В. А. Формування професійно-особистісних компетентностей фахівця фізичної культури у процесі занять фізичною підготовкою і спортом: монографія. Ужгород: АУТДОР-ШАРК, 2016. 212 с.
134. Марченко О. Ю. Формування ціннісних категорій особистої фізичної культури у студентської молоді: автореф. дис. ... кандидата наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.
135. Маслюк Р. В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в системі «педагогічний коледж – педагогічний університет»: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Умань, 2015. 286 с.
136. Маслюк Р. В., Пензай С. А., Ящук С. М. Формування готовності до командної взаємодії на уроках фізичної культури. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 2(8). С. 382–393.
137. Матвійчук Т. Ф. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання у процесі професійної підготовки: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2015. 272 с.
138. Мельник А. О. Сутнісний зміст позакласної роботи учителів фізичної культури у початковій школі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 141(II). С. 183–186.
139. Мельник А. Ю., Стрельникова Е. Я., Ляхова Т. П. Роль змагальної діяльності в підвищенні рівня сучасного волейболу. *Спортивні ігри*. 2015.

№ 1(11). С. 115–117.

140. Мельнік А., Савенко Д. Педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до професійної діяльності в освітньому просторі. *Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку*. Харків: ФОП Озеров Г. В., 2018. С. 58–64.
141. Методика викладання рухливих ігор і забав: методичні вказівки до виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань для студентів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» / уклад.: О. С. Гончаренко, А. Ю. Приймак. Краматорськ: ДДМА, 2021. 52 с.
142. Методика фізичного виховання учнів 1–11 класів: навч. посіб. / М. Д. Зубалій, Л. В. Волков, С. І. Жевага та ін.; за ред. М. Д. Зубалія. Київ, 2012. 216 с.
143. Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. Рівне: Волинські обереги, 2013. 360 с.
144. Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. URL: <https://www.megu.edu.ua/uk> (дата звернення: 01.07.2024).
145. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5–6 клас» для закладів загальної середньої освіти (автори: Педан О. С., Коломоєць Г. А., Боляк А. А. та ін.). *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України* (наказ від 17.08.2022 № 752). URL: <https://bit.ly/3D1VJGA> (дата звернення: 01.12.2022).
146. Модельна навчальна програма НУШ 5 клас. URL: <https://naurok.com.ua/modelna-navchalna-programa-nush-5-klas-346786.html> (дата звернення: 01.11.2022).
147. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Баженов Є. В., Коломоєць Г. А., Боляк А. А. та ін.). *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України* (наказ від 24 липня 2023 р. № 883). URL:

https://drive.google.com/file/d/1liRhN5bsyA_vhZJlq27tOkctLLDLZ1bB/view (дата звернення: 01.10.2023).

148. Москаленко Н. В. Сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми шкільного віку. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2007. № 1. С. 16–21.
149. Мулик В. В., Крайник Я. Б. Кількісні характеристики рухових дій юних футболістів під час змагальної діяльності на етапі попередньо-базової підготовки. *Спортивні ігри*. 2019. № 4(14). С. 48–57. DOI: <https://doi.org/10.15391/si.2019-4.05>
150. Навчальна програма з фізичної культури (3 год. на тиждень) для 5-го класу (адаптаційний цикл базової середньої освіти) на 2022/2023 н.р. / упоряд. вчителі фізичної культури Місюра Л. В., Сичик Г. П. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ від 17.08.2022 № 752). URL: <https://licey10.kowelrada.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/navchalna-programa-z-fizychnoyi-kultury-dlya-5-h-klasiv-nush.pdf> (дата звернення: 21.09.2022).
151. Наші проекти. *Українська федерація учнівського спорту*. URL: <https://schoolsport.com.ua/nashi-proekti/> (дата звернення: 01.07.2024).
152. Нова українська школа: основи Стандарту освіти / за заг. ред. М. Товкало. Львів, 2016. 64 с.
153. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
154. Нова українська школа. *Інститут модернізації змісту освіти*. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/nush/> (дата звернення: 01.07.2024).
155. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / МОН України. 2016. 40 с.
156. Новації, практики та перспективи розвитку фізичної культури і спорту: матеріали V Всеукр. наук.-практ. семінару (Кропивницький, 15–16 квітня 2022 р.). Кропивницький: Видавець Лисенко В. Ф., 2022. 184 с.
157. Носко М. О., Давидова Н. А. Проблеми і шляхи підвищення ефективності

- професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт»*. Чернігів, 2012. Вип. 92. Т. 1. С. 184–187.
158. Оксенюк І., Ковальський В., Кашуба А. Формування професійних компетентностей майбутніх вчителів фізичного виховання засобами спортивних ігор. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2019. Вип. 12(120). С. 89–92. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.12\(120\)19.17](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.12(120)19.17)
159. Омеляненко І. О. Проблеми формування компетентностей учнів основної школи на уроках фізичної культури. *Наук. вісник Мелітопольського держ. пед. Ун-ту. Серія: педагогіка. Мелітополь*. 2018. № 1 (20). С. 89–94.
160. Омеляненко І. О. Теоретичні основи компетентнісного підходу щодо підготовки вчителя фізичної культури. *Професійні компетенції та компетентності вчителя: матеріали регіональної наук.-практ. семінару*. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. С. 117–118.
161. Організація і методика проведення спортивно-масової роботи (тези відповідей до питань гарантованого рівня знань): навч. посіб. / Кіндрат В. К., Литвиненко С. А., Кіндрат П. В., Кашуба А. А. Рівне: РВВ «СОМ-ЦЕНТР», 2018. 134 с.
162. Організація та методологія наукових досліджень здобувачів вищої освіти спеціальностей: 017 «Фізична культура і спорт» та 014 «Середня освіта (фізична культура)»: навч. посіб. / Гоголь Т. В., Кашуба А. А., Ковальський В. В. та ін. Рівне: ГО «СОМ-ЦЕНТР», 2024. 180 с.
163. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)». ОС «бакалавр». *Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*. URL: <https://udpu.edu.ua/navchannia/osvitni-prohramy/31035>

(дата звернення: 01.07.2024).

164. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)». ОС «бакалавр». *Харківська державна академія фізичної культури*. URL: https://khdafk.com.ua/wp-content/uploads/2024/01/opp_014_serednya_osvita_fizychna_kultura_2023r-1.pdf (дата звернення: 01.07.2024).
165. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)». ОС «магістр». *Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*. URL: <https://udpu.edu.ua/navchannia/osvitni-prohramy/29571> (дата звернення: 01.07.2024).
166. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)». ОС «магістр». *Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*. URL: <https://nmv.pnu.edu.ua/mahistratura/014-11-serednya-osvita-fizychna-kultura/> (дата звернення: 01.07.2024).
167. Освітньо-професійна програма «Середня освіта. Фізична культура». ОС «магістр». *Волинський національний університет імені Лесі Українки*. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/all-educations/serednya-osvita-fizychna-kultura-plan-zatv-2023-r-1> (дата звернення: 01.07.2024).
168. Освітньо-професійна програма «Фізична культура». ОС «бакалавр». *Криворізький державний педагогічний університет*. URL: <https://drive.google.com/file/d/1maDWTO-J71Tx2gF5eHvtNfF9rHqkmjwd/view> (дата звернення: 01.07.2024).
169. Освітня галузь «Фізична культура»: поради, документи, досвід роботи. URL: https://imzo.gov.ua/osvitnia-haluz-fizychna-kul-tura-porady-dokumenty-dosvid-roboty/#new_tab (дата звернення: 01.12.2023).
170. Основи баскетболу: навч.-метод. посіб. / Кіндрат В. К., Кашуба А. А., Панчук А. П. Рівне: Волинські обереги, 2015. 200 с.
171. Основи баскетболу у запитаннях та відповідях: навч.-метод. посіб. / Кіндрат В. К., Кашуба А. А. Рівне: СОМ-ЦЕНТР, 2013. 127 с.

172. Павлик Н. П. Теорія і практика організації неформальної освіти майбутніх соціальних педагогів: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 527 с.
173. Пальчук М. Б. Контроль фізичного розвитку учнів при переході з середньої до старшої школи в умовах навчального процесу з фізичного виховання: автореф. дис. ... кандидата наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02. Київ, 2014. 20 с.
174. Пангелова Н. Є. Історія фізичної культури: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге вид. Київ: Освіта України, 2010. 294 с.
175. Панченко Л. Ф. Математичні та статистичні методи аналізу соціологічної інформації. Київ: КПІ ім. І. Сікорського, 2018. 289 с.
176. Панченко С. В., Березова І. О. Стан здоров'я учнів 6–17 років в процесі оздоровлення засобами фізичного виховання. *Актуальні питання фізичної культури: матеріали VI Міжнар. електр. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених (Одеса, 20–24 квітня 2015 р.)*. Одеса: Видавець Букаєв В. В., 2015. С. 23–24.
177. Панчук А. П., Панчук І. В., Шелюк В. О., Кашуба А. А. Сучасні підходи вдосконалення фізичної підготовки студентів у вищих закладах освіти. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Київ, 2022. Вип. 1(103). С. 161–174.
178. Панчук А. П., Панчук І. В., Бутенко Т. В., Кашуба А. А. Удосконалення системи фізичного виховання студентів ЗВО як педагогічна проблема. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2020. Вип. XXV. С. 118–125.
179. Панчук А. П., Панчук І. В., Кашуба А. А. та ін. Фітнес-програми для підвищення рухової активності студентів: аналіз досліджень. *Інноватика у вихованні*. Рівне, 2021. Вип. 13. Т. 1. С. 173–184.
180. Папуша Г. П. Теорія і методики фізичного виховання у схемах і таблицях : навчальний посібник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 128 с.
181. Папуча В. М. Формування педагогічної майстерності майбутнього

- вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2010. 20 с.
182. Паска М. З., Демченко І. І., Максимчук Б. А. та ін. Характеристика сучасного стану розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2020. Вип. 3(123)20. С. 106–113.
183. Пелех Ю. В. Ціннісно-смісловий концепт професійної підготовки майбутнього педагога: монографія / за ред. М. Б. Євтуха. Рівне: Тетіс, 2009. 400 с.
184. Петренко О. Б. Гендерний вимір шкільної освіти в Україні (XX століття): монографія. Рівне: Видавець Олег Зень, 2010. 530 с.
185. План заходів на 2017–2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 903-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.07.2024).
186. Поліщук Н. М. Педагогічні умови формування здоров'язберезувальної компетентності студентської молоді у процесі волонтерської діяльності. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 207. С. 260–266.
187. Положення про підготовку, проведення та розвиток Всеукраїнських змагань «Пліч-о-пліч всеукраїнські шкільні ліги» серед учнів загальної середньої освіти у 2023–2024 навчальному році під гаслом «Разом переможемо». URL: https://scl.gov.ua./pdf/plich_o_plich_2324.pdf (дата звернення: 14.09.2023).
188. Помещикова І., Бондаренко М., Червона С., Кудімова О. Ігрові показники баскетболістів різного амплуа команди суперліги БК «Харківські Соколи». *Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор і єдиноборств у вищих навчальних закладах*. 2022. № 1. С. 107–114.

189. Помещикова І. П., Філенко Л. В. (2019). Вдосконалення тактичної підготовки юних баскетболістів 14–16 років засобами інформаційних технологій. *Спортивні ігри*. № 3(13). С. 41–48.
190. Поплавський Л. Ю. Баскетбол: підручник для студ. та виклад. ВНЗФВіС та ф-ів фіз. вих., фахівців у галузі спорту. Київ: Олімпійська література, 2004. 448 с.
191. Прилуцький М. Д. Формування проєктної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти: дис. ... доктора філософії: спец. 011 Освітні, педагогічні науки (галузь знань 01 Освіта / Педагогіка). Полтава, 2022. 282 с.
192. Про викладання фізичної культури у 2022/2023 н.р. Методичні рекомендації. *Майбуття*. 2022. № 19(690). С. 62–64. URL: <https://visnyk.hoipro.km.ua/maibutia/> (дата звернення: 01.09.2022).
193. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249793397> (дата звернення: 12.02.2019).
194. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 01.07.2024).
195. Програма «Фізична культура 1–4 класи». URL: <https://vseosvita.ua/library/fizicna-kultura-1-4-klasi-zagalnoosvitnih-navcalnih-zakladiv-285803.html> (дата звернення: 10.01.2024).
196. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти, вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-rochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-rochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 01.07.2024).
197. Проценко А. А. Система професійної підготовки сучасного вчителя

- фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. № 143. С. 86–90.
198. Проценко А. А. Структура підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування професійних компетентностей. *Вісник Херсонського державного університету. Серія «Педагогічні науки»*. Херсон, 2017. № 76(24). С. 121–125.
199. Пустовіт Г. Соціальний контекст формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх бакалаврів фізичної терапії. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. Вип. 1(10). С. 163–171.
200. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 01.09.2022).
201. Рівненський державний гуманітарний університет. URL: <https://www.rshu.edu.ua/> (дата звернення: 01.07.2024).
202. Романишина Л., Горбенко А. Теоретичні аспекти професійної мотивації майбутніх учителів. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2012. Вип. 629. С. 111–115.
203. Свєртнєв О. А. Система професійних функцій і компетенцій учителя фізичної культури та рівні їх сформованості. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2010. № 3. С. 30–35. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/publ/REF-0000352117> (дата звернення: 01.05.2020).
204. Свєртнєв О. А. Наукові засади моделі професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-ігрової діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2010. № 3. С. 22–26. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/publ/REF-0000337235> (дата звернення: 01.05.2020).
205. Свєртнєв О. А. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-ігрової діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Полтава, 2009. 330 с.

206. Свєртнєв О. А. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-ігрової діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Полтава, 2009. 22 с.
207. Семігіна Т. В. Європейська практика підтвердження професійних кваліфікацій неформальної освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса, 2020. Вип. 3(132). С. 57–65. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/10413/1/Semigina.pdf> (дата звернення: 21.12.2022).
208. Словник іншомовних слів / уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ: Наук. думка, 2002. 680 с.
209. Согоконь О. Формування здоров'язберезувальної компетентності студентів сучасного закладу освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. № 27. С. 115–120.
210. Соловійов В. Психолого-педагогічні умови підвищення готовності майбутніх викладачів фізичного виховання до педагогічної діяльності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 3. С. 152–161.
211. Сопотницька О. В. Деякі аспекти та шляхи підготовки фахівців фізичного виховання до тренерської діяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ – Вінниця, 2010. Вип. 24. С. 506–509.
212. Сопотницька О. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2016. 23 с.
213. Сорочан Т. М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика: монографія. Луганськ: Знання, 2005. 384 с.
214. Спортивні ігри. URL: <https://medical-enc.com.ua/sports-games.htm> (дата звернення: 02.11.2022).
215. Стандарт вищої освіти України, другий (магістерський) рівень, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта (за

предметними спеціальностями). URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/03/20/НО-projekt.stand.VO.014-Serednya.osvita.na.druhому-mahister.rivni.20.03.2023.doc> (дата звернення: 01.07.2024).

216. Стандарт вищої освіти України перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями): проєкт / Накази Міністерства освіти і науки України № 375 від 6 квітня 2016 р., № 1041 від 14 липня 2017 р. Київ, 2023. 51 с.
217. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2017. 40 с.
218. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Вінниця. 2017. 629 с.
219. Степанченко Н. І. Особливості професійно-педагогічної мотивації майбутнього спортивного педагога. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2012. № 3(19). С. 101–105.
220. Стоянов В. А. Інформаційні технології як інструментальна основа підготовки вчителів фізичної культури в умовах інформатизації суспільства. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2013. Вип. 39. С. 109–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2013_39_15 (дата звернення: 01.08.2019).
221. Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини: матеріали IV інтернет-конф. (Одеса, 24–25 лист. 2020 р.). Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2020. 86 с.
222. Сушко Р. О. Аналіз ефективності змагальної діяльності висококваліфікованих баскетболістів на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей. *Слобожанський науково-спортивний*

вісник. 2015. № 4(48). С. 84–89.

223. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Київ, 2003. 46 с.
224. Табінська С. О. Авторські концепти модернізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. Київ, 2014. Вип. 2. С. 310–318.
225. Тимчик М. В. Фізичне виховання молодших школярів у процесі занять волейболом. *Науковий часопис [Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2017. Вип. 2. С. 119–121.
226. Тернопільська В. І., Дерев'янка О. В. Визначення критеріїв сформованості професійної компетентності майбутніх гірничих інженерів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки*. 2010. Вип. 31. С. 264–267.
227. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. URL: <https://tnpu.edu.ua/> (дата звернення: 01.07.2024).
228. Типові освітні програми, затверджені МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/tipovi-osvitni-programi-dlya-2-11-klasiv> (дата звернення: 01.12.2023).
229. У Тернополі провели змагання в рамках унікального Всеукраїнського фізкультурно-оздоровчого заходу «Cool games 2023». *Українська федерація учнівського спорту*. URL: <https://schoolsport.com.ua/u-ternopoli-proveli-zmagannya-v-ramkah-unikalnogo-vseukrayinskogo-fizkulturno->

- ozdorovchogo-zahodu-cool-games-2023/ (дата звернення: 09.12.2023).
230. Українська федерація учнівського спорту. URL: <https://schoolsport.com.ua/u-ternopoli-proveli-zmagannya-v-ramkah-unikalnogo-vseukrayinskogo-fizkulturno-ozdorovchogo-zahodu-cool-games-2023/> (дата звернення: 01.07.2024).
231. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. URL: <https://udpu.edu.ua/> (дата звернення: 01.07.2024).
232. Фізична культура. 10–11 класи. Рівень стандарту: навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. *«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»* (наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.fizichna-kultura-10-11-standart.pdf> (дата звернення: 08.10.2022).
233. Фізична культура. 10–11 клас. Профільний рівень: навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. *«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»* (наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.fizichna-kultura-10-11-standart.pdf> (дата звернення: 08.10.2022).
234. Фізична культура. 6–9 клас: навчальна програма для закладів загальної середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698). URL: <https://bit.ly/3QzMhNT> (дата звернення: 08.10.2022).
235. Ханікянц О. В. Соціальна роль учителя фізичної культури: лекція з навчальної дисципліни «Професійна діяльність фахівця фізичної культури» для студентів спеціальності 014.11 «Середня освіта» (Фізична культура) (спеціалізація «Фізична культура»). URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/16426/1/%D0%B4%D0%>

- BE%D0%B4%D0%B0%D1%82_4.pdf (дата звернення: 03.11.2023).
236. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Шлях освіти*. 2011. № 2. С. 11–15.
237. Христова Т. Є., Пюрко В. Є., Пюрко О. Є. Характеристика педагогічних умов підготовки вчителя фізичної культури до виховної роботи зі школярами. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 51. Т. 2. С. 147–150.
238. Христова Т. Є., Ребар І. В. Педагогічні умови підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 20. Т. 3. С. 118–122.
239. Чайка В. М. Підготовка майбутнього вчителя до саморегуляції педагогічної діяльності: монографія / за ред. Г. В. Терещука. Тернопіль: ТНПУ, 2006. 275 с.
240. Черноштан А. Г. Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання на основі модульно-рейтингової технології навчання: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2002. 21 с.
241. Чуча Н., Помещикова І. Аналіз показників точності кидків м'яча у кошик в матчах чемпіонату Європи 2022 з баскетболу серед чоловічих команд. *Спортивні ігри*. 2022. № 4(26). С. 53–63. DOI: <https://doi.org/10.15391/si.2022-4.05>
242. Шандригось В., Шандригось Г. Проблеми і шляхи підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Нова педагогічна думка*. 2013. № 4. С. 221–223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_4_71 (дата звернення: 01.03.2020).
243. Шаповалова І. Формування фахової компетентності майбутніх учителів фізичної культури в контексті підготовки до професійного самовдосконалення. *Педагогічний дискурс*. 2014. Вип. 17. С. 204–208.
244. Шаповалова І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійного самовдосконалення у вищих навчальних закладах: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2016. 246 с.
245. Шевченко М. О. Формування інклюзивної компетентності майбутніх

- учителів фізичної культури у професійній підготовці: дис. ... доктора філософії: спец. 015 Професійна освіта (галузь знань 01 Освіта / Педагогіка). Одеса, 2023. 186 с.
246. Шеремета О. П. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх офіцерів державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2020. 276 с.
247. Шехавцов М. О. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до організації змагальної діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. № 3(351). С. 376–384.
248. Шиян Б. М., Кругляк О. Я. Система підготовки майбутніх учителів до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання молодших школярів. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2006. № 2. С. 2–5.
249. Шиян Б. М., Єдинак Г. А., Петришин Ю. В. Основи науково-педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті: навч. посіб. [для факульт. фіз. вих. і спорту вищих навч. закладів II–IV рівнів акредитації]. Кам'янець-Подільський: Друкарня «Рута», 2012. 280 с.
250. Щепотіна Н. Ю. Модельні характеристики підготовленості та змагальної діяльності кваліфікованих волейболісток. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2014. № 18(2). С. 239–246.
251. Яременко В., Сліпушко О. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. Київ: Аконт, 2007. Т. 1. 926 с.; Т. 3. 862 с.
252. Ящук С. М. Командна взаємодія як важлива складова професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в початковій школі. *Наукові записки [Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова]. Серія: Педагогічні науки*. Київ, 2023. Вип. CLV(155). С. 158–165.
253. Ящук С., Чепелюк А., Кушнір Р. ІКТ у підготовці вчителів фізичної

- культури. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. Вип. 1(15). С. 217–225.
254. Ящук С.М., Власенко С.О. Проблема формування професійно-педагогічної компетентності тренерів-педагогів у теорії й практиці вищої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2023. Вип. 92. Т. 1. С. 164–167.
255. Ящук С. М., Маслюк Р. В. Сутнісні характеристики готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації групової взаємодії учнів у змагальній діяльності. *Наукові записки [Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II; Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв Закарпатської обласної ради»]. Серія: Педагогічні науки*. Ужгород – Кропивницький, 2023. Вип. 5. С. 55–60.
256. Ящук С. М., Маслюк Р. В., Пензай С. А. Формування готовності до командної взаємодії на уроках фізичної культури. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 2(8). С. 382–393.
257. Ящук С. М. Командна взаємодія як важлива складова професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в початковій школі. *Наукові записки [Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова]. Серія: Педагогічні науки*. Київ, 2023. Вип. CLV(155). С. 158–165.
258. Babych V., Dubovoi O., Zaitsev V. et al. Improvement of teaching methods of theoretical component of physical education (with the application of author teaching techniques) in the context of improving the level of social health of students of the special medical group. *Journal for Educators, Teachers and Trainers (JETT)*. 2022. Vol. 13(5). P. 1–9.
259. Babych V., Kurilo V., Prystynskiy V. et al. Identifying the interconnection between self-esteem and the development rate of agility and speed of girls at the age of 13 in the process of physical education. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*. 2022. Vol. 13(3). P. 111–120. URL: <https://jett.labosfor.com/index.php/jett/article/view/834/584> (Last accessed:

- 01.07.2023).
260. COURSERA. URL: <https://www.coursera.org/> (Last accessed: 01.07.2024).
261. Dolinskyi B., Todorova V., Bukhovets B. et al. Preparation of future physical education teachers for the application of individual educational trajectories of students' activities in the educational process. *Designing an Individual Trajectory of Educator's Professional Development in the Context of the Concept of "Lifelong Learning"*: Collective monograph. 2021. P. 119–141. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/monographs/issue/view/d-oblippomonograph2021> (Last accessed: 05.06.2023).
262. EdEra – українська студія онлайн-освіти. URL: <https://ed-era.com/> (дата звернення: 01.07.2024).
263. Symanyuk Elvira E., Pecherkina Anna A. A Study on the Components of Teachers' Professional Competence. *The New Educational Review*. 2016. Vol. 44. P. 198–210. URL: <https://tner.polsl.pl/e44/a16.pdf> (Last accessed: 11.07.2020).
264. European guidelines for validating non-formal and informal learning / CEDEFOP. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. URL: http://www.cedefop.europa.eu/files/4054_en.pdf (Last accessed: 01.02.2020).
265. European inventory on validation of non-formal and informal learning / CEDEFOP. URL: <https://www.cedefop.europa.eu/en/country-reports/european-inventory-on-validation> (Last accessed: 04.03.2020).
266. Ferioli D., Schelling X., Bosio A. et al. Match activities in basketball games: comparison between different competitive levels. *The Journal of Strength & Conditioning Research*. 2020. Issue 34(1). P. 172–182. DOI: 10.1519/JSC.0000000000003039
267. Galan Y., Ivanchuk M., Kushnir I. et al. The factor structure of the physical condition of the 13 year-old young men going in orienteering. *Journal of Physical Education and Sport*. 2019. Vol. 19. Issue 2. Art. 179. P. 1236–1241.
268. Galan Ya., Ohnystyi A., Andrieieva O. et al. Pedagogical conditions for the

- formation of physical culture in first grade school students by means of olympic
272 education in the New Ukrainian School: collective monograph. Riga,
Latvia: Baltija Publishing, 2020. 118 p.
269. González-Cutre D., Brugarolas-Navarro M., Beltrán-Carrillo V. J., Jiménez-Loaisa A. The frustration of novelty and basic psychological needs as predictors of maladaptive outcomes in physical education. 2023. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17408989.2023.2167969?scroll=top&needAccess=true&role=tab> (Last accessed: 05.06.2023).
270. Hellison D. Teaching responsibility through physical activity. Champaign, IL: Human Kinetics, 2011. 1195 p.
271. Karasievych S. A. Science for modern man: the formation of the future teacher's valueological culture in the system of work of the higher and pre-higher education institutions. *Monographic series "European Science"*. 2022. Book 8. Part 1. P. 61–79; 212–235.
272. Karasievych Serhii, Maksymchuk Borys, Kuzmenko Vasyl et al. Training Future Physical Education Teachers for Physical and Sports Activities. *Neuropedagogical Approach. Brain-broad research in artificial intelligence and neuroscience*. 2021. Issue 12(4). P. 543–564.
273. Kashuba A. The problem of training of future teachers of physical education for organization of competitive activities in the field of professional education. *Pedagogy and Psychology of Sport*. 2017. Vol. 3. No 1. P. 16–23.
274. Koletvinova Natal'ya D., Flores Ruben D. Priorities for the Evaluation Function of Teacher Education University Students' Competency-Based Training. *The New Educational Review*. 2015. Vol. 41. P. 183–188. URL: <https://tner.polsl.pl/e41/a15.pdf> (Last accessed: 01.07.2020).
275. Kryeziu A. R., Lenjani N., Iseni A., Badau D. The effects of curriculum change programs in physical education according with the hours of teaching on the fitness level of children. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23. Issue 2, No 68. P. 545–554.
276. Kyrychenko V., Deak G.-FL., Pop N. H., Gomboş L. Features of physical

- development and physical fitness of students from the Faculty of Physical Education and Sport, Babeş-Bolyai University. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23. Issue 2, No 63. P. 510–516.
277. Ovcharuk V., Maksymchuk B., Ovcharuk V. et al. Forming Competency in Health Promotion in Technical Specialists Using Physical Education. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2021. Issue 13(3). P. 1–19.
278. Pidhirnyi O. Preparation of future teachers of physical culture for self-educational activity as a psychological and pedagogical problem. *The Scientific Heritage*. 2020. Issue 48. P. 47–50.
279. Prometheus: платформа онлайн-ресурсів. URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення: 01.07.2024).
280. Sovhira S., Karasievych S., Boiko Y. et al. Organization of training of future specialists in sports and physical culture. *Revista de Ciencias Humanas y Sociales*. 2019. Año 35, Especial 22. P. 175–191.
281. Telegram бот Комітету фізичної культури і спорту України: цікава та корисна інформація для вчителів фізичної культури, методистів, тренерів, спортсменів. URL: https://t.me/kfvs_bot (дата звернення: 01.07.2024).
282. Telegram канал з оперативною інформацією про освітні та інші події для вчителів за покликанням. URL: <https://bit.ly/3QjdCni> (дата звернення: 01.07.2024).
283. The Council of the European Union. 2017/C 189/03. Recommendation on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017H0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017H0615(01)) (Last accessed: 01.07.2024).
284. The Council of the European Union Recommendation of 20 December 2012 on the validation of nonformal and informal learning, OJ C 398/1. URL:

lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A32012H1222%2801%29
(Last accessed: 05.02.2020).

285. Udemy. URL: <http://surl.li/nplaso> (Last accessed: 01.07.2024).

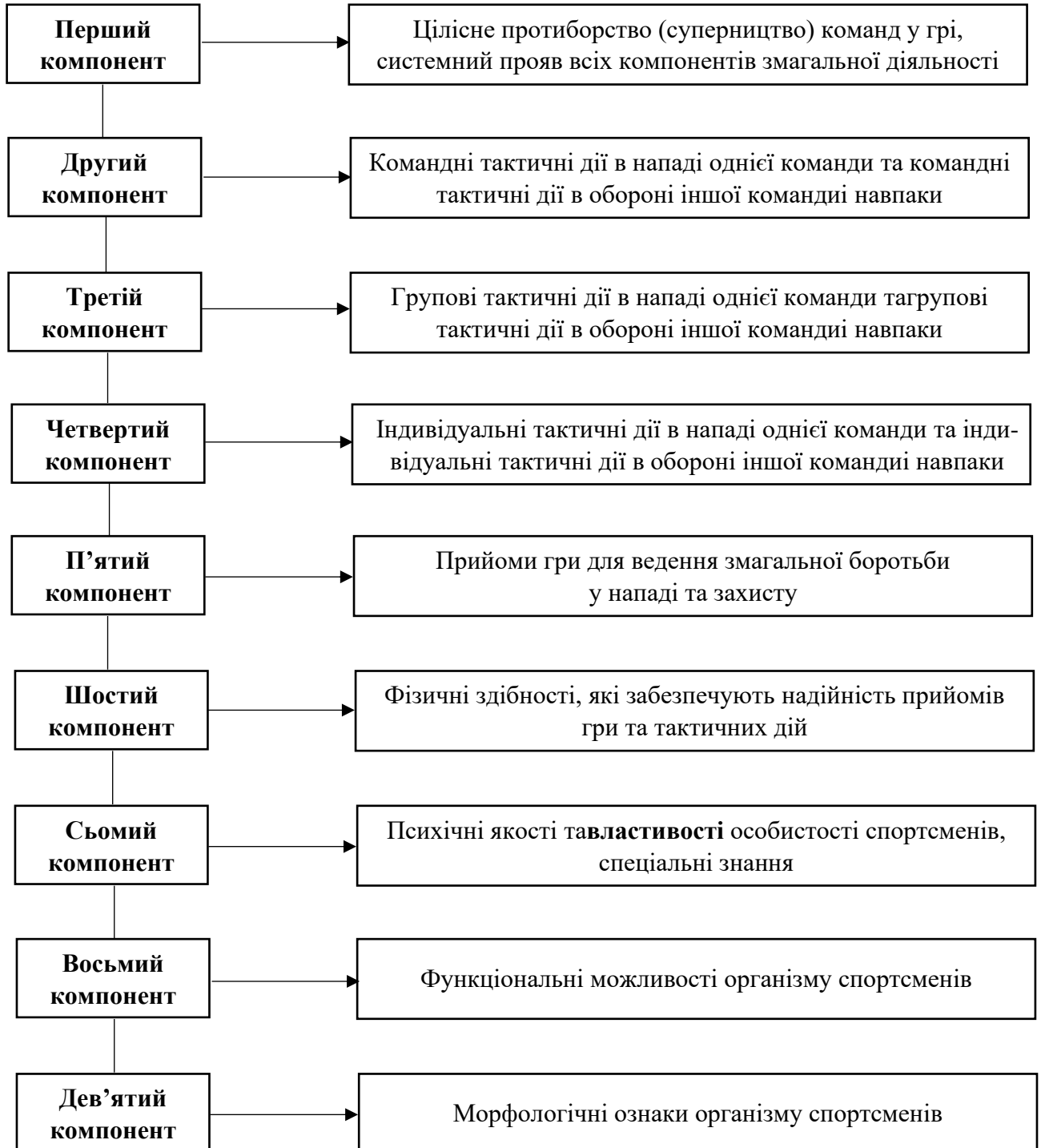
286. Voinar I. Problems and Tendencies of Professionals Education in Physical Culture Area. *Physical Education and Sport Pedagogy*. 2011. Vol. 17(1). P. 44–50.

287. YouTube канал UA_active. URL: <https://bit.ly/3REvPwv> (дата звернення: 01.07.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

СТРУКТУРА ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Взаємозв'язуючі компоненти змагальної діяльності у спортивних іграх

Додаток Б
Модельні навчальні програми
«Фізична культура»
для закладів загальної середньої освіти

	Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» [1]	Модельна навчальна програма «Фізична культура. 7-9 класи» [2]
Пріоритети змісту і структура програми	Наприкінці кожної чверті в освітньому закладі проводяться оздоровчі масові заходи (ігри, змагання, челенджі, квести тощо), які охоплюють усіх учнів/учениць і спрямовані на закріплення і вдосконалення вивчених варіативних модулів. Окремі заходи можуть проводитися в режимі уроку з фізичної культури. Доцільно до проведення масових заходів долучати	Наприкінці кожного сезону осіннього (наприкінці I чверті), зимового (наприкінці III чверті), весняно-літнього (наприкінці IV чверті) в освітньому закладі проводяться фізкультурно-оздоровчі масові заходи за програмою учнівських ліг «Здорова Україна» (ігри, змагання, челенджі, квести тощо), які охоплюють усіх учнів/учениць і спрямовані на закріплення і вдосконалення вивчених варіативних модулів.

¹ Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Педан О.С., Коломоєць Г. А., Боляк А. А., Ребрина А. А., Дерев'яно В. В., Стеценко В. Г., Остапенко О. І., Лакіза О. М., Косик В. М. та інші). «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 липня 2021 року № 795 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10 серпня 2021 року № 898). URL: <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/handle/123456789/3008> (дата запити: 08.08.2021)

² Модельна навчальна програма «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Баженов Є. В., Коломоєць Г. А., Боляк А. А., Дутчак М. В., Дніпров О. С., Бідний М. В., Ребрина А. А., Дерев'яно В. В., Малечко Т. А., Омеляненко І. О., Волкова І. В., Педан О. С. та інші) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» наказ Міністерства освіти і науки України від 24 липня 2023 року № 883. URL: https://drive.google.com/file/d/1liRhN5bsyA_vhZJlq27tOketLLDLZ1bB/view (дата запити: 08.08.2021)

	батьків (інших членів родини) у якості учасників і глядачів.	
Оцінювання освітніх досягнень	Компоненти для підсумкового оцінювання: Поведінка: соціальна поведінка, відвідування спортивної секції, участь у змаганнях, дотримання правил безпечної поведінки і збереження здоров'я на уроках та у позаурочних заходах (15 % у визначенні навчальних досягнень)	Демонструє ціннісне ставлення та активність, вольові якості (рішучість, цілеспрямованість, наполегливість, ініціативність, самовладання), концентрацію і стійкість уваги; застосовує когнітивні властивості, аналіз, оцінку, нестандартні рішення при досягненні власної мети та завдань; дотримується етичних норм, виявляє стриманість, толерантність, підсилює взаємодію і визначає свою та ролі інших учасників фізкультурно-оздоровчої діяльності
Зміст програми		
Інваріантний модуль: Теоретико-методичні знання та загальна фізична підготовка	Теоретико-методичні знання: Правила змагань з обраних видів спорту/варіативних модулів Очікувані результати навчання: <i>пояснює</i> необхідність дотримання правил спортивних ігор, естафет, спортивних змагань <i>пізнає</i> факти, явища та закономірності фізичної культури і спорту обізнаний із результатами найвідоміших українських спортсменів, які брали участь в Олімпійських, Паралімпійських іграх та інших змаганнях.	
Варіативні модулі	Аеробіка, Акробатичний рок-н-рол; Алтимат фризбі,	АЕРОБІКА АКТИВНІ ПАРКИ АЛТИМАТ-ФРИЗБИ

	<p>Бадмінтон, Баскетбол 3х3, Баскетбол, Бейсбол, Бойовий хортинг, Велоспорт, Військово-спортивні ігри, Волейбол, Вудбол, Гандбол, Гімнастика, Городки, Дзюдо, Дитяча легка атлетика, Доджбол (вибивний) Корфбол, Лакрос, Лижна підготовка, Настільний теніс, Падел, Панна (вуличний футбол), Петанк, Піклбол, Плавання, Пляжний бадмінтон (airschatl), Пляжний бейсбол (гилка) Пляжний волейбол, Регбі-5,</p>	<p>АМЕРИКАНСЬКИЙ ФУТБОЛ (ФЛАГ-ФУТБОЛ) БАДМІНТОН БАСКЕТБОЛ 3х3 БАСКЕТБОЛ БОЙОВИЙ ХОРТИНГ БІАТЛОН ВІЙСЬКОВО-СПОРТИВНІ ІГРИ ВЕЛОСПОРТ ВОЛЕЙБОЛ ВПРАВИ З ГИРЯМИ ГАНДБОЛ ГІМНАСТИКА ДАРТС ДЗЮДО ДИТЯЧИЙ (НАСТІЛЬНИЙ) БІЛЬЯРД ДОДЖБОЛ (ВИБИВНИЙ) ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ КОРФБОЛ ЛАКРОС ЛЕГКА АТЛЕТИКА НАСТІЛЬНИЙ ТЕНІС ПАДБОЛ ПАДЕЛ ПАННА ПЕТАНК ПІКЛБОЛ ПЛАВАННЯ</p>
--	--	--

	<p>Рухливі ігри, Самбо, Скандинавська ходьба, Сквош, Сумо, Фістбол, Флорбол, Футзал, Хокей на траві, Хортинг, Чирлідінг, Шорт-гольф; Cool Games.</p>	<p>ПЛЯЖНИЙ БАДМІНТОН (AIRBADMINTON, ВУЛИЧНИЙ БАДМІНТОН) ПЛЯЖНИЙ БЕЙСБОЛ (ГИЛКА) ПЛЯЖНИЙ ВОЛЕЙБОЛ ПРОФІЛЬНА (ПРОФЕСІЙНО- ПРИКЛАДНА) ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА РЕГБІ (РЕГБІ-5) РІНГО РУКОПАШНИЙ БІЙ РЯТУВАЛЬНЕ БАГАТОБОРСТВО (ШКОЛА БЕЗПЕКИ) САМБО «СПОРТ ЗАРАДИ РОЗВИТКУ» СКАНДИНАВСЬКА ХОДЬБА СКВОШ СКЕЛЕЛАЗІННЯ, БОУЛДЕРІНГ І АЛЬПІНІЗМ СЛАЛОМ (РОЛИКОВІ КОВЗАНИ) СУМО СПОРТИВНО-НАСТІЛЬНІ ІГРИ (СНІГРИ) СПОРТИВНЕ ОРІЄНТУВАННЯ ТЕНІС ТУРИЗМ УШУ ФІСТБОЛ ФУТБОЛ ФУТЗАЛ</p>
--	--	--

Види навчальної діяльності учнів

Пошукові завдання пошукові завдання передбачають самостійний пошук і підбір інформації (історичних фактів, цікавих прикладів, про вплив аеробіки на організм людини, результатів змагань, музичного супроводу, опису техніки виконання елементів тощо) для використання командою чи класом на уроках аеробіки.

Участь у конкурсах та змаганнях участь учнів у конкурсах під час уроків, показових виступах, внутрішньо шкільних змаганнях і фестивалях, флешмобах, а також участь у міських та всеукраїнських подіях Шкільної ліги з аеробіки.

Практичне виконання з розподілом на групи і команди: проведення фрагментів підготовчої частини уроку, участь у змаганнях з інтегрованими завданнями у різноманітних пересуваннях і технічних прийомів під час уроків та внутрішньо шкільних конкурсів.

Груповий: участь у Cool Games.

участь учнів/учениць у Cool Games, змаганнях під час уроків, внутрішньо шкільних змагань а також участь у міських та всеукраїнських Cool Games.

Додаток В

ВСЕУКРАЇНСЬКІ ЗМАГАННЯ ШКОЛЯРІВ

Учнівська ліга «Здорова Україна»

(модельна навчальна програма «Фізична культура. 7-9 класи»
для закладів загальної середньої освіти) [3]

Фізкультурно-оздоровча діяльність закладу освіти спрямована на реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання освітньої галузі фізичної культури, зазначених в додатку 22 Державного стандарту базової середньої освіти і спирається на підходи та зміст даної програми. Уроки фізичної культури і фізкультурно-оздоровчі заходи закладу освіти повинні бути гармонійно поєднаними в єдиний діяльнісний процес, спрямований на формування компетентностей учнів та учениць.

Фізкультурно-оздоровча діяльність дозволяє вчителю залучити, об'єднати учнів та учениць для взаємодії, оцінити ефективність виконання освітніх завдань під час проведення уроків фізичної культури та позакласних форм фізичного виховання, у процесі ігрової, організаційної, суддівської та інших видів діяльності учнів, досягнення цілей самостійних занять тощо.

Основу для ефективної фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів та учениць складають такі підходи, як вибір варіативного модуля, гендерність, доступність, безпека. Вибір учнів та учениць визначає види фізичної активності для організації фізкультурно-оздоровчої діяльності в закладі освіти, які змінюються кожного сезону, відповідно до початку чверті/триместру.

³ Модельна навчальна програма «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Баженов Є. В., Коломоець Г. А., Боляк А. А., Дутчак М. В., Дніпров О. С., Бідний М. В., Ребрина А. А., Дерев'янка В. В., Малечко Т. А., Омеляненко І. О., Волкова І. В., Педан О. С. та інші) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» наказ Міністерства освіти і науки України від 24 липня 2023 року № 883. URL: https://drive.google.com/file/d/1iRhN5bsyA_vhZJlq27tOkctLLDLZ1bB/view (дата запиту: 06.09.2023)

Фізкультурно-оздоровча діяльність учнів та учениць в певному виді фізичної активності (варіативному модулі) повинна включати декілька етапів. Це дозволить сформувати зацікавленість, стійку мотивацію, стали звичку до занять фізичною активністю, визначитися із власними вподобаннями.

При організації фізкультурно-оздоровчої діяльності слід застосовувати діяльнісний підхід, при якому учні та учениці залучаються не лише як учасників, але й як організаторів, інструкторів, консультантів, сценаристів, суддів, волонтерів, ведучих, асистентів, хронометристів, секретарів, операторів, журналістів тощо.

Основу фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів та учениць складають заходи «Учнівської ліги «Здорова Україна» (далі – Ліга), які передбачають проведення ігор, показових виступів з варіативних модулів, які щойно вивчалися на уроках за спрощеними правилами та вимогами. Заходи Ліги враховують сезонні особливості застосування видів варіативних модулів і діляться на сезони: осінній, зимовий, весняно-літній. Відповідно заходи Ліги доцільно організовувати наприкінці сезонів, відповідно до графіка освітнього процесу. При цьому види фізичної активності (варіативні модулі) мають змінюватися відповідно до вподобань учнів та учениць.

На відміну від адаптаційного циклу (5-6 клас), де зміна варіативних модулів відбувається кожної чверті, цикл базового предметного навчання (7-9 клас) може продовжувати освоєння варіативних модулів попереднього циклу, але тільки за вибором учнів та учениць.

Заходи Ліги передбачають об'єднання і залучення усього контингенту учнів та учениць закладу освіти, а також залучення вчителів та батьків до фізкультурно-оздоровчої діяльності без попереднього відбору, без формування «збірних класів, школи, громади тощо», із забезпеченням рівного доступу кожного учня до занять без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу. Заходи Ліги можуть проводитися в режимі уроків фізичної культури.

Перший етап – «Ліга дружніх». Заходи Ліги проводиться в кожному класі закладу або декількох класах одного віку. Команди – учасники утворюються самостійним об'єднанням учнів. Склади команд не можуть змінюватися, «підсилюватися» на наступних етапах Ліги. Орієнтовна кількість учасників однієї команди з окремого варіативного модуля 6-8 осіб, половина або 2/3 складу команди повинні складати учасники іншої статі. У разі обмеженої кількості учнів /учениць в класі, ігри можуть відбуватися між командами з меншою кількістю учасників.

Ігри «Ліги дружніх» проводяться в закладі освіти в режимі уроків або окремого заходу. Переможці ігор не визначаються, рахунок під час гри не

ведеться. За можливості заклад освіти, вручає учням та ученицям сертифікати (наприклад, електронні) за участь.

Метою «Ліги дружніх» є залучення до фізкультурно-оздоровчої діяльності усіх учнів та учениць закладу освіти, сприяти їх участі у «Лізі сміливих».

Другий етап – «Ліга сміливих». Заходи Ліги організуються спільно колективами двох, не надто віддалених один від одного, закладів освіти – партнерів. До ігор цього етапу Ліги залучаються усі учні та учениці обох закладів освіти. Склади команд, сформовані на попередньому етапі («Ліга дружніх»), не змінюються. Всі учні та учениці, які взяли участь, можуть отримати сертифікати за участь.

Метою «Ліги сміливих» є залучення до фізкультурно-оздоровчої діяльності усіх учнів та учениць обох закладів освіти, сприяти їх участі у наступному етапі «Перша ліга».

Третій етап – «Перша ліга». Заходи Ліги організуються в територіальній громаді або її районі. У заходах «Першої ліги» беруть участь усі команди, які взяли участь у «Лізі сміливих» з усіх шкіл громади з усіх, обраних учнями у своїх школах, видів фізичної активності (варіативних модулів).

Під час змагань «Першої ліги» зберігається попередній склад команд «Ліги дружніх». Змагання ліги проводяться в межах фізкультурно–оздоровчих заходів напередодні або під час канікул.

Усі команди – учасники жеребкуванням розподіляються на групи по чотири команди. Кожна група з 4-х команд є самостійною організаційною одиницею Ліги в якій проводяться ігри і за потреби визначаються місця учасників від першого до третього. Не доцільно в громаді застосовувати інші схеми проведення ігор зі складними турнірними таблицями.

Ігри «Першої ліги» можуть проводитися без визначення переможців і призерів (фестиваль). В кожній групі проводяться 2 гри в парах команд, склад яких визначає жереб. Учасники отримують сертифікати за участь.

При проведенні ігор «Першої ліги» з визначенням переможців та призерів, в кожній групі проводяться 2 гри в парах команд, склад яких визначає жереб, та гра за перше місце між переможцями пар. В кожній групі визначається переможець «Першої ліги», срібний призер і два бронзові призери (команди, які не здобули перемог). Переможець та призери нагороджуються грамотами.

Учнівська ліга «Здорова Україна» передбачає також проведення етапів «Вищої ліги» та «Супер ліги», відповідно обласного та всеукраїнського рівня, також проводяться численні фестивалі. Участь в цих етапах учнівських команд визначається відповідними регламентами організаторів.

«Пліч-о-пліч всеукраїнські шкільні ліги» [4]

⁴ Положення про підготовку, проведення та розвиток Всеукраїнських змагань «Пліч-о-пліч всеукраїнські шкільні ліги» серед учнів загальної середньої освіти у 2023-2024 навчальному році під гаслом «Разом переможемо». URL: https://scl.gov.ua/pdf/plich_o_plich_2324.pdf (дата запити: 02.10.2023)

Додаток Г

**Освітньо-професійні програми
з фізичної культури
зі спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта/Педагогіка**

Додаток Г.1

**Освітньо-професійні програми
з фізичної культури
зі спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта/Педагогіка**

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Освітня кваліфікація: бакалавр середньої освіти / бакалавр середньої освіти (фізична культура), вчитель фізичної культури,

Термін навчання – 3 роки 10 місяців, 240 кредитів ЄКТС

Назва ОП ЗВО Складові ОП	Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)». ОС «бакалавр». Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини https://udpu.edu.ua/navchannia/osvitni-prohramy/31035	Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)». ОС «бакалавр». Харківська державна академія фізичної культури. https://khdafk.com.ua/wp-content/uploads/2024/01/opp_014_sere-dnya_osvita_fizychna_kultura_2023r-1.pdf	Освітньо-професійна програма «Фізична культура». ОС «бакалавр». Криворізький державний педагогічний університет https://drive.google.com/file/d/1maD-WTO-J71Tx2gF5eHvtNfF9rHqkmjwd/view
Мета освітньої програми	Фундаментальна та спеціальна підготовка вчителів фізичної культури для закладів загальної	Підготовка кваліфікованих, конкурентноспроможних на ринку праці фахівців, здатних самостійно	Підготовка висококваліфікованих,

	<p>середньої освіти, що передбачає забезпечення формування комплексу визначених компетентностей на основі системи теоретичних знань та практичних умінь, навичок, які достатні для успішного здійснення професійних функцій, вирішення завдань професійної та спеціальної діяльності, розв'язання складних спеціалізованих задач і вирішення практичних проблем фізичного виховання.</p>	<p>вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності.</p>	<p>конкурентоспроможних фахівців із фізичної культури, організаторів спортивного туризму для галузі середньої освіти та інших ланок освіти (дошкільної, позашкільної, неформальної освіти, освіти дорослих тощо), які здатні впроваджувати освітню, спортивно-масову, фізкультурно-оздоровчу роботу; розв'язувати складні проблеми професійної діяльності на основі здобутих загальних і спеціальних компетентностей.</p>
<p>Орієнтація освітньої програми</p>	<p>Освітньо-професійна програма орієнтована на формування в здобувачів вищої освіти загальних і фахових компетентностей, достатніх для успішного здійснення професійної діяльності вчителя фізичної культури закладів загальної середньої освіти.</p>	<p>Освітньо-професійна програма прикладної орієнтації. Базується на сучасних наукових положеннях та узагальненнях передової практики з фізичної культури в освітній сфері. Акцент на реалізацію освітньої діяльності з фізичного виховання учнівської молоді.</p>	<p>Освітньо-професійна. Програма орієнтована на методику викладання фізичної культури, основ туристичної та спортивно-масової роботи, фізкультурно-оздоровчої, створення здоров'язбережувального освітнього середовища та реалізацію основ здорового способу життя, на формування в здобувачів вищої освіти загальних і спеціальних (фахових) компетентностей, достатніх для успішного здійснення професійної діяльності вчителя фізичної культури закладів загальної середньої освіти</p>

<p>Основний фокус освітньої програми та спеціалізації</p>	<p>Орієнтовано на ефективну професійну діяльність як вчителя фізичної культури в закладі загальної середньої освіти, на ефективну професійну діяльність; на ефективну професійну діяльність фітнес-тренера у ЗЗСО та організатора оздоровчої фізичної активності.</p>	<p>Спеціальна освіта та професійна підготовка у сфері середньої освіти, зокрема у фізичній культурі. Ключові слова: фізична культура, фізичне виховання, заклади загальної середньої освіти.</p>	<p>Формування особистості конкурентоспроможного фахівця, майбутнього вчителя фізичної культури, який володіє актуальними знаннями, уміннями та навичками, сучасними освітніми й інформаційними технологіями у галузі фізичної культури, спроможних провадити діяльність освітнього, фізкультурно-оздоровчого, спортивного та туристичного спрямувань на високому професійному рівні, здатного до вирішення спеціалізованих завдань і практичних проблем в освітньому процесі.</p>
<p>Особливості програми</p>	<p>ОП спрямована на формування загальних та фахових компетентностей вчителя фізичної культури в закладах загальної середньої освіти. Особливостями програми є: - особистісно-орієнтований підхід до здобувачів; - організація фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності в громаді; - практично-орієнтований підхід; - використання інноваційних підходів до викладання; - орієнтованість на особистісне зростання;</p>	<p>Освітньо-професійна програма містить значну програми кількість компонентів, спрямованих на: - оволодіння основних видів рухової діяльності (варіативних модулів), передбачених державною програмою з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти; - вивчення специфіки організації фізичного виховання з різним віковим контингентом, зокрема осіб з особливими потребами; - поглиблене вивчення здійснення секційної роботи; - практичну підготовку (п'ять видів практики).</p>	<p>Програма передбачає підготовку за додатковою спеціалізацією «Спортивний туризм» та включає обов'язкове проходження практичної підготовки (виробнича педагогічна практика) у закладах загальної середньої освіти, відповідну практичну підготовку (навчальну та виробничу) зі спортивного туризму. Особливість її в оптимальному поєднанні загальних, групових та індивідуальних форм організації освітнього процесу, створення умов для</p>

	- дотримання високих стандартів академічної доброчесності.		організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти; формування у студентів знань, умінь і особистісних якостей, необхідних в професійній та повсякденній життєдіяльності. Програма сприяє формуванню та впровадженню майбутнім фахівцем практичного аспекту компетентісного, діяльнісного, проблемного й індивідуального підходів до навчання з використанням засобів фізичного виховання.
Придатність до працевлаштування	Згідно з Класифікатором професій - 2023, [зі змінами 29.12.2022] фахівці можуть займати зазначені посади: 2320 – Вчитель фізичної культури закладу загальної середньої освіти 3475 – Фітнес тренер 3414 – Фахівець із організації дозвілля. Місця працевлаштування – заклади загальної середньої освіти; заклади позашкільної освіти учнівської молоді.	Після закінчення навчання за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Фізична культура)» випускники спроможні обіймати посади у закладах освіти, кваліфікаційні вимоги яких передбачають наявність ступеня бакалавра за спеціальністю «Середня освіта (Фізична культура)», зокрема в суб'єктах господарювання, що здійснюють такі види економічної діяльності (за КВЕД ДК 009:2010): 85.31 Середня освіта; 85.32 Професійно-технічна освіта; 85.51 Освіта у сфері спорту та відпочинку. Випускники можуть займати, зокрема, такі первинні посади (за КВЕД ДК 003:2010):	Програма дає можливість працювати у закладах освіти різного типу. Випускники освітньо-професійної програми можуть займати такі первинні посади (за ДК 003: 2010 (зі змінами)): 2320 Викладачі закладів загальної середньої освіти 2320 Викладачі професійно-технічного навчального закладу 2331 Вчителі початкової школи 2340 Вчителі спеціалізованих навчальних закладів 3340 Інструктор-методист з туризму 3414 Інструктор оздоровчо-спортивного туризму 3475 Інструктор з фізкультури 3475 Інструктор-методист з фізичної культури

		<p>2320 Вчитель закладів загальної середньої освіти та спеціалізованої освіти</p> <p>2321 Викладач закладів професійної (професійно-технічної) освіти</p> <p>2322 Викладач закладів фахової передвищої освіти</p> <p>2351.2 Методист з фізичної культури</p> <p>2359.2 Керівник секції спортивного напрямку</p> <p>3414 Фахівець із організації дозвілля</p> <p>3475 Інструктор з фізкультури</p> <p>3475 Інструктор-методист спортивної школи;</p> <p>3475 Інструктор-методист з фізичної культури та спорту</p>	<p>3475 Інструктор-методист спортивної школи</p>
<p>Фахові (спеціальні) компетентності спеціальності (ФК/СК)</p>	<p>ФК1. Здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину навчального предмету.</p> <p>ФК2. Здатність забезпечувати навчання учнів державною мовою; формувати та розвивати їх мовнокомунікативні уміння і навички в області предметної спеціальності.</p> <p>ФК3. Здатність здійснювати цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей, освітніх потреб і можливостей; добирати та застосовувати ефективні методики й</p>	<p>ФК 1. Здатність формувати в учнів предметні компетентності з фізичного виховання, медико-біологічних та психологічних основ і технологій формування рухових умінь і навичок та виховання фізичних якостей, санітарногігієнічних основ діяльності у сфері фізичної культури; мовно-комунікативних умінь і навичок.</p> <p>ФК 2. Здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання у фізичному вихованні.</p> <p>ФК 3. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з фізичного виховання.</p>	<p>СК 1. Здатність формувати в учнів предметні компетентності з фізичного виховання, медико-біологічних та психологічних основ і технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей, санітарно-гігієнічних основ діяльності у сфері фізичної культури.</p> <p>СК 2. Здатність здійснювати пошук, аналіз і оцінку інформації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, необхідної для розв'язання професійних завдань та особистісного розвитку у галузі фізичної культури та спортивного туризму.</p>

	<p>технології навчання, виховання і розвитку учнів.</p> <p>ФК4. Здатність формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами навчального предмету та інтегрованого навчання; формувати в них ціннісне ставлення, розвивати критичне мислення.</p> <p>ФК5. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів на засадах компетентнісного підходу, аналізувати результати їхнього навчання.</p> <p>ФК6. Здатність до формування колективу учнів; знаходження ефективних шляхів мотивації їх до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання); спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.</p> <p>ФК7. Здатність до здійснення професійної діяльності з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами); використання здоров'язбережувальних технологій під час освітнього процесу.</p>	<p>ФК 4. Здатність аналізувати особливості сприйняття та засвоєння учнями навчальної інформації з метою прогнозу ефективності та корекції освітнього процесу з фізичного виховання.</p> <p>ФК 5. Здатність до володіння педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, формування рухових умінь і навичок, виховання фізичних якостей у представників різних груп населення і самостійної розробки методик і технологій для інтегрального гармонійного розвитку людини.</p> <p>ФК 6. Здатність до аналізу, систематизації та оцінки педагогічного досвіду, до розробки методики та технологій для формування рухових умінь і навичок та виховання фізичних (рухових) якостей на основі розуміння і застосування положень фізіології, морфології, біохімії, біомеханіки.</p> <p>ФК 7. Здатність оволодівати базовими і новими видами фізкультурної діяльності. ФК 8. Здатність вести документацію, що забезпечує освітній процес з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти.</p> <p>ФК 9. Здатність здійснювати профілактику травматизму,</p>	<p>СК 3. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з фізичного виховання за допомогою новітніх програм навчання.</p> <p>СК 4. Здатність використовувати та застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання у фізичному вихованні учнів</p> <p>СК 5. Здатність до аналізу, систематизації та оцінки педагогічного досвіду, здатність до розробки методики та технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних (рухових) якостей на основі розуміння і застосування положень фізіології, морфології, біохімії, біомеханіки.</p> <p>СК 6. Здатність надавати долікарську допомогу під час виникнення складних ситуацій. Здійснювати профілактику травматизму та забезпечувати охорону життя і здоров'я дітей.</p> <p>СК 7. Здатність самостійно проводити навчальні заняття з фізичної культури з дітьми шкільного віку та учнями в загальноосвітніх установах, закладах середньої та</p>
--	--	--	---

	<p>ФК8. Здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно-зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі, залучення батьків до освітнього процесу на засадах партнерства.</p> <p>ФК9. Здатність аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.</p> <p>ФК 10. Здатність формувати в учнів предметні компетентності з фізичного виховання, медикобіологічних та психологічних основ і технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей, санітарно-гігієнічних основ діяльності у сфері фізичної культури. ФК 11. Здатність аналізувати особливості сприйняття та засвоєння учнями навчальної інформації з метою прогнозу ефективності та корекції навчально-виховного процесу з фізичного виховання.</p> <p>ФК 12. Здатність аналізувати, систематизовувати та оцінювати педагогічний досвід, розробляти методики та технологій для розвитку рухових умінь і навичок та фізичних (рухових) якостей на основі розуміння і застосування</p>	<p>забезпечувати охорону життя і здоров'я дітей.</p> <p>ФК 10. Здатність самостійно проводити навчальні заняття з фізичної культури з дітьми шкільного віку та учнями в загальноосвітніх установах, освітніх закладах загальної середньої та професійної освіти, позакласну спортивно-масову роботу з учнями.</p> <p>ФК 11. Здатність самостійно проводити заняття в шкільній секції спортивного напрямку, здійснювати профілактику травматизму.</p> <p>ФК 12. Здатність виховувати в учнів соціально-особистісні якості: цілеспрямованість, організованість, працьовитість, відповідальність, громадянськість, комунікативність.</p> <p>ФК 13. Здатність оцінювати фізичні здібності та функціональний стан учнів, адекватно вибирати засоби і методи рухової діяльності для корекції стану учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей.</p> <p>ФК 14. Здатність здійснювати пошук, аналіз і оцінку інформації, у т.ч. за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, необхідної для постановки і вирішення професійних завдань, професійного та особистісного розвитку.</p>	<p>професійної освіти, позакласну спортивно-масову роботу з учнями та проводити заняття в шкільній секції спортивного та туристичного напрямку.</p> <p>СК 8. Здатність використовувати спортивні споруди, інвентар, спеціальне та нестандартне обладнання.</p> <p>СК 9. Здатність аналізувати та проектувати на сучасному рівні освітній процес, створювати умови для функціонування інклюзивного освітнього середовища під час реалізації в закладі загальної середньої освіти різних форм фізичної культури, яке передбачає педагогічну підтримку дітей із особливими освітніми потребами шляхом забезпечення сприятливих умов для реалізації їх фізичної активності</p> <p>СК 10. Здатність оцінювати фізичні здібності і функціональний стан учнів, адекватно вибирати засоби і методи рухової діяльності для корекції стану учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей.</p> <p>СК 11. Здатність розробляти методичну документацію в</p>
--	--	--	--

	<p>положень фізіології, морфології, біохімії, біомеханіки, здійснювати профілактику травматизму.</p> <p>ФК 13. Здатність вести документацію, що забезпечує процес навчання з фізичної культури в закладах середньої освіти.</p> <p>ФК 14. Здатність оволодівати базовими і новими видами фізкультурної діяльності, здійснювати пошук, аналіз і оцінку інформації, зокрема за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, необхідної для постановки і вирішення професійних завдань, професійного та особистісного розвитку.</p> <p>ФК 15. Здатність самостійно проводити навчальні заняття з фізичної культури з дітьми дошкільного, шкільного віку та учнями в загальноосвітніх установах, освітніх закладах середньої та професійної освіти, проводити позакласну спортивно-масову, організаційну та навчально-методичну роботу у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи у навчальних закладах, закладах фітнесу, рекреації та фізичної реабілітації.</p> <p>ФК 16. Здатність виховувати в учнів соціальноособистісні якості: цілеспрямованість, організованість,</p>	<p>ФК 15. Здатність до організаційної роботи у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи у закладах освіти, фітнесу, рекреації та фізичної реабілітації.</p> <p>ФК 16. Здатність здійснювати реабілітаційні заходи з метою відновлення функцій організму, досягнення нормального рівня здоров'я, оптимального фізичного стану та кондиції осіб різного віку (зокрема учнів спеціальних медичних груп) з порушеннями різної нозології.</p> <p>ФК 17. Здатність складати документи планування, обліку та звітності у сфері фізичної культури та спорту.</p> <p>ФК 18. Здатність формувати ціннісні орієнтири та громадську думку про фізичну культуру як частину загальної культури і фактори забезпечення здоров'я.</p> <p>ФК. 19. Здатність здійснювати інтегроване навчання учнів.</p> <p>ФК. 20. Здатність використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, ядентичності.</p> <p>ФК. 21. Здатність формувати мотивацію учнів та організувати їхню пізнавальну діяльність.</p> <p>ФК. 22. Здатність формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною.</p>	<p>сфері фізичної культури з обліком соціальних, морфо-функціональних, психологічних особливостей контингенту різної статі та віку, природничих і економічних особливостей регіону.</p> <p>СК 12. Здатність до організаційної роботи у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи у закладах освіти, позашкільних закладах учнівської молоді (також і зі спортивного туризму й орієнтування), літніх дитячих оздоровчих таборів.</p> <p>СК 13. Здатність здійснювати заходи з метою відновлення функцій організму, досягнення нормального рівня здоров'я, оптимального фізичного стану та кондиції осіб різного віку (зокрема учнів спеціальних медичних груп).</p> <p>СК 14. Здатність здійснювати пропаганду фізичної культури, спортивного туризму, здорового способу життя, у тому числі з використанням сучасних інформаційних технологій.</p> <p>СК 15. Здатність до безперервного професійного розвитку.</p>
--	---	--	---

	працьовитість, відповідальність, комунікативність.	<p>ФК. 23. Здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами. ФК. 24. Здатність усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.</p> <p>ФК. 25. Здатність працювати в команді із залученими фахівцями, асистентами вчителя для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами.</p> <p>ФК. 26. Здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища.</p> <p>ФК. 27. Здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я під час професійної діяльності.</p> <p>ФК. 28. Здатність надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу. ФК. 29. Здатність проектувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів.</p> <p>ФК. 30. Здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі.</p>	<p>СК 16. Здатність аналізувати особливості сприйняття та засвоєння учнями навчальної інформації з метою прогнозу ефективності та корекції освітнього процесу з фізичного виховання.</p> <p>СК 17. Здатність оволодівати базовими та новими видами фізкультурної та туристичної діяльності.</p>
Обов'язкові компоненти ОП	<p>Обов'язкові компоненти ОП</p> <p>Інформаційно-комунікаційні технології в галузі</p> <p>Вступ до спеціальності</p> <p>Вікова фізіологія, шкільна гігієна</p> <p>Психологія</p> <p>Педагогіка</p>	<p>Педагогіка</p> <p>Психологія</p> <p>Педагогічна майстерність</p> <p>Основи теорії та методики фізичного виховання</p> <p>Основи спортивно-педагогічної майстерності</p>	<p>Загальна педагогіка</p> <p>Методика виховної роботи</p> <p>Психологія (загальна, вікова, педагогічна)</p> <p>Основи педагогічної майстерності вчителя фізичної культури</p> <p>Теорія і методика фізичного виховання</p>

	<p>Валеологічні основи здорового способу життя Фізіологія людини Теорія і методика фізичного виховання Інклюзивне фізичне виховання у закладах освіти Лікувальна фізична культура Рухливі ігри з методикою навчання Спортивні ігри з методикою навчання Контроль у фізичному вихованні Фізичне виховання з учнями спеціальної медичної групи Сучасні види фізичної активності в НУШ Спортивні споруди та обладнання</p>	<p>Теорія та методика викладання спортивних та рухливих ігор Теорія та методика викладання футболу Теорія та методика спортивного тренування у закладах освіти Методи наукових досліджень у фізичній культурі Інклюзія у фізичному вихованні Організація та методика масової фізичної культури Анімаційна діяльність у системі дозвілдової рухової активності Спортивні ігри НУШ</p>	<p>Спортивні ігри з методиками викладання Футбол з методикою викладання Рухливі ігри з методикою викладання Основи спортивного туризму Спеціалізовані види спортивного туризму Методика організації спортивно-туристичної роботи у закладах освіти</p>
Практика	<p>Навчальна (педагогічна) практика Навчальна (фахова) практика Виробнича практика в таборах оздоровлення та відпочинку Виробнича (педагогічна) практика</p>	<p>Ознайомча практика Педагогічна практика в початковій школі закладів загальної середньої освіти Педагогічна практика в основній школі закладів загальної середньої освіти Професійно-орієнтована практика Практика за фахом</p>	<p>Навчальна практика (з фізичної культури; зі спортивного туризму; психолого-педагогічна; підготовка до роботи в ДОТ) Виробнича практика (виробнича виховна; у дитячому оздоровчому таборі; зі спортивного туризму; у школі)</p>

Додаток Г.2

**Освітньо-професійні програми
з фізичної культури
зі спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта/Педагогіка**

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Ступінь вищої освіти: Магістр

Освітня кваліфікація: магістр середньої освіти/ магістр освіти за спеціальністю Середня освіта (Фізична культура)

90 кредитів ЄКТС, термін навчання – 1 рік 4 місяці

<p>Назва ОП ЗВО</p>	<p>Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)». ОС «магістр». Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини https://udpu.edu.ua/navchannia/osvitni-prohramy/29571</p>	<p>Освітньо-професійна програма «Середня освіта. Фізична культура». ОС «магістр». Волинський національний університет імені Лесі Українки https://vnu.edu.ua/uk/all-educations/serednya-osvita-fizyczna-kultura-plan-zatv-2023-r-1</p>	<p>Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Фізична культура)». ОС «магістр». Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» https://nmv.pnu.edu.ua/mahistratura/014-11-serednya-osvita-fizyczna-kultura/</p>
<p>Мета освітньої програми</p>	<p>Формування фахівця – магістра, здатного вирішувати складні нестандартні завдання і проблеми інноваційного і дослідницького характеру у галузі освіти (фізична культура), який володіє знаннями й уміннями психолого-педагогічного забезпечення навчально-виховного</p>	<p>Підготовка компетентного висококваліфікованого професіонала, здатного розв'язувати складні завдання та практичні проблеми в освітній сфері з фізичної культури, що передбачає здійснення інноваційно-педагогічної</p>	<p>Підготовка кадрів педагогічного профілю для освітніх організацій, а також органів управління освітою, фізичною культурою, здатних здійснювати самостійну науково-дослідну і викладацьку діяльність у сфері фізичної культури, які володіють методологією наукових</p>

	процесу, сучасними освітніми технологіями для закладів освіти, позашкільної освіти фізкультурного і спортивного профілів, громадських організацій, готового здійснювати практичну діяльність у невизначених умовах, саморозвитку та самоосвіти з можливістю додаткової підготовки до реалізації фізичного виховання дітей з особливими потребами, готового до комунікації в умовах впровадження фізичної культури в повсякденне життя для різних верств населення	діяльності та проведення наукового дослідження; зорієнтованого на здоровий спосіб життя, професійний розвиток і вміння самоорганізовуватися в сучасних умовах.	досліджень, комплексом знань в сфері фізичної культури, філософії, іноземної мови та орієнтованих на успішну професійну діяльність.
Орієнтація освітньої програми	Освітньо-професійна	Освітньо-професійна програма спрямована на підготовку конкурентоспроможного педагогічного працівника, здатного вирішувати питання дослідницько-пошукового, інноваційного та практичного характеру при виконанні професійних обов'язків у закладах освіти.	Освітньо-професійна програма прикладної спрямованості. Базується на інноваційних ідеях, поняттях, парадигмах, концепціях, теоріях та інших результатах сучасних наукових досліджень з проектування та використання спеціальних технологій, аналізу розвитку освітнього напрямку, зокрема у фізичній культурі, у межах якого можлива подальша професійна та наукова кар'єра
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Загальна підготовка фахівця до самостійної творчої роботи у галузі Освіта з фізичної культури в закладах загальної середньої, позашкільної освіти, профільній школі, громадських організаціях в умовах ринкової економіки для здатності розв'язувати складні задачі у	Освітньо-професійна програма передбачає здобуття спеціалізованих знань, умінь і навичок у предметній області, достатніх для дослідницько-пошукової та інноваційної освітньої діяльності у закладах освіти.	Спеціальна освіта та професійна підготовка у сфері середньої освіти, передвищої фахової та вищої освіти, зокрема у фізичній культурі Ключові слова: фізична культура, фізичне виховання, фізична підготовка, заклади освіти, спортивний туризм

	формуванні фізичної культури з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.	Ключові слова: фізична культура, фізичне виховання, освітній процес, методика навчання, інноваційні педагогічні технології.	
Особливості програми	Формування висококваліфікованого фахівця, який володіє великим обсягом професійних компетентностей для здійснення якісної діяльності у сфері фізичної культури у закладах середньої та профільної освіти з додатковою підготовкою до реалізації фізичного виховання дітей з особливими потребами, готового до комунікації в умовах впровадження спортивно-масової роботи та фізичної культури в повсякденне життя для різних груп населення.	Передбачає гармонійну інтеграцію навчально-методичної, науково-дослідницької та практичної підготовки, що дозволяє сформувати у здобувачів освіти загальні і фахові компетентності та відповідні орієнтири на сучасні технології навчання фізичної культури.	Акцент робиться на забезпеченні розвитку професійних здібностей щодо самоорганізації, здатності до самонавчання, розвитку аналітичного мислення, здатності приймати обґрунтовані рішення, вільно володіти педагогічними технологіями та технологіями просвітницької діяльності для вирішення різного характеру освітніх проблем.
Придатність до працевлаштування	Фахівець здатний виконувати зазначену професійну роботу за ДК 003:2010 із змінами №10 затвердженими наказом Міністерства економіки № 810 від 25.10.2021 і може займати первинні посади: 232 – Викладач закладів фахової передвищої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти та вчитель закладів загальної середньої освіти; 2320 – Вчитель закладів загальної середньої освіти та спеціалізованої освіти;	Випускники спроможні обіймати посади, кваліфікаційні вимоги яких передбачають наявність ступеня магістра зі спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) у закладах освіти та методичних установах. Професійні назви робіт (згідно з Національним класифікатором України ДК 003:2010 «Класифікатор професій» (зі змінами): 2310 Викладач закладу вищої освіти. 2320 Вчитель закладу	За КВЕД ДК 003:2010: – 2310 Викладачі університетів та закладів вищої освіти – 2310.2 Інші викладачі університетів та закладів вищої освіти – 2320 Викладачі закладів загальної середньої освіти – 2331 Вчитель закладу загальної середньої освіти – 2340 Вчитель з корекційної освіти – 2351.2 Викладач (методи навчання) – 2481 Професіонали в галузі туризму – 3330 Фахівці в галузі спеціалізованої (особливої) освіти

	<p>2351.2 – Консультант з питань здорового способу життя; 2351.2.85 – Методист з фізичної культури.</p>	<p>загальної середньої освіти та спеціалізованої освіти. 2321 Викладач закладу професійної (професійно-технічної) освіти. 2322 Викладач закладу фахової передвищої освіти. 2351.2 Методист з фізичної культури.</p>	<p>– 2359.1 Молодший науковий співробітник (в інших галузях навчання) – 2359.1 Науковий співробітник (в інших галузях навчання) – 2359.1 Науковий співробітник – консультант (методи навчання) – 2359.2 Керівник секції спортивного напрямку – 3414 Інструктор оздоровчо-спортивного туризму (за видами туризму)</p>
<p>Фахові компетентності спеціальності (ФК)</p>	<p>ФК1. Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності. ФК2. Здатність використовувати інновації у професійній діяльності. ФК3. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати потреби, перспективи та наявні ресурси для професійного розвитку впродовж життя. ФК4. Здатність до моделювання змісту навчання, формування в учнів ключових компетентностей та здійснення інтегрованого навчання. ФК5. Здатність використовувати ефективні шляхи мотивації учнів до саморозвитку, спрямовувати їх на прогрес і формувати у них обґрунтовану позитивну самооцінку.</p>	<p>ФК1. Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності. ФК2. Здатність використовувати інновації у професійній діяльності. ФК3. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати потреби, перспективи та наявні ресурси для професійного розвитку впродовж життя. ФК4. Здатність до моделювання змісту навчання, формування в учнів ключових компетентностей та здійснення інтегрованого навчання. ФК5. Здатність використовувати ефективні шляхи мотивації учнів до саморозвитку, спрямовувати їх на прогрес і формувати у них</p>	<p>ФК-1 володіння високим рівнем знань у сфері фізичного виховання та рекреаційно-оздоровчої діяльності (з новітніми теоріями, інтерпретаціями, методами і технологіями) ФК-2 здатність застосовувати в педагогічній діяльності актуальні технології, організаційні форми, методи, прийоми і засоби навчання і виховання з метою підвищення якості освітнього процесу з фізичної культури ФК-3 здатність здійснювати навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності з урахуванням новітніх досягнень педагогічної науки і практики фізичного виховання ФК-4 здатність застосовувати в освітньому процесі технології педагогічного контролю результатів навчання і виховання, інтерпретувати</p>

	<p>ФК6. Здатність до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу.</p> <p>ФК7. Здатність забезпечувати функціонування безпечно та інклюзивного освітнього середовища.</p> <p>ФК8. Здатність формувати в учнів культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності.</p> <p>ФК9. Здатність забезпечувати права інтелектуальної власності на результати дослідницької/інноваційної діяльності.</p> <p>ФК10. Здатність до виконання науково-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти.</p>	<p>обґрунтовану позитивну самооцінку.</p> <p>ФК6. Здатність до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу.</p> <p>ФК7. Здатність до здійснення професійної діяльності з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учасників освітнього процесу (зокрема інклюзивного освітнього середовища); використання здоров'язбережувальних технологій під час освітнього процесу.</p> <p>ФК 8. Здатність формувати в учнів культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності.</p> <p>ПК1. Здатність використовувати сучасні методи і технології навчання для формування у здобувачів освіти грамотності у фізичній культурі, рухових умінь, навичок і розвитку фізичних якостей.</p> <p>ПК2. Здатність організувати освітній процес з фізичного виховання у закладах освіти, позанавчальну роботу, реалізовувати спортивно-масову та рекреаційно-оздоровчу діяльність.</p> <p>ПК3. Здатність проектувати</p>	<p>результати і вносити корективи в організацію освітньої діяльності і в підвищення результативності освітнього процесу з фізичного виховання</p> <p>ФК-5 здатність налагоджувати зв'язки з особами, залученими до педагогічного, рекреаційно-оздоровчого та організаційно-управлінського процесів, з метою підвищення його ефективності</p> <p>ФК-6 здатність вносити корективи в робочу програму, план вивчення навчального курсу, дисципліни (модуля), освітні технології, власну професійну діяльність на підставі аналізу процесів і результатів</p> <p>ФК-7 здатність творчо вирішувати різноманіття сучасних наукових проблем і практичних завдань у сфері фізичної культури на основі розвитку теоретико-методологічного мислення</p> <p>ФК-8 здатність до формування в учнів (студентів) ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків</p> <p>ФК-9 здатність здійснювати проектування освітньої, рекреаційно-оздоровчої, науково-дослідницької, організаційно-управлінської та культурно-просвітницької діяльності</p> <p>ФК-10 розробляти програми і методичну документацію у сфері фізичної культури з врахуванням</p>
--	---	---	--

		<p>навчальний процес з фізичного виховання з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти, їх стану здоров'я, віку, статі, культурних та національних традицій та відповідно до сучасних освітніх тенденцій.</p> <p>ПК4. Здатність до здійснення об'єктивного оцінювання і аналізу результатів навчання з фізичної культури та модифікування навчальної діяльності з урахуванням здібностей та індивідуальних особливостей здобувачів освіти. ПК5. Здатність формувати у здобувачів освіти знання, уміння, навички та переконання, необхідні для реалізації здорового способу життя, підтримання належного рівня фізичної активності, будувати комунікацію з усіма учасниками освітнього процесу для створення здоров'язбережувального і здоров'яформувального середовища.</p> <p>ПК6. Здатність організувати освітній процес відповідно до вимог безпеки життєдіяльності і профілактики травматизму в межах функціональних обов'язків вчителя фізичної</p>	<p>соціальних, морфо-функціональних, психологічних особливостей контингенту різного віку і статі, осіб з особливими потребами</p> <p>ФК-11 здатність розробляти цільові програми розвитку фізичної культури та туризму на різних рівнях з урахуванням природних і економічних особливостей регіону</p> <p>ФК-12 здатність представляти інтереси освітньої організації з питань фізичного виховання в державних і громадських органах управління, в ЗМІ; знаходити шляхи взаємодії з потенційними спонсорами</p> <p>ФК-13 здатність організувати роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці</p> <p>ФК-14 здатність виконувати наукові дослідження, з використанням сучасних інформаційних технологій і застосовувати їх результати для підвищення ефективності педагогічної, рекреаційно-оздоровчої, культурно-просвітницької та організаційно-управлінської діяльності в сфері фізичної культури</p> <p>ФК-15 здатність користуватися іншомовними інформаційними ресурсами, які знаходяться у відкритому доступі науково-метричних баз та використовувати іноземний досвід практичного вирішення актуальних і</p>
--	--	--	---

		<p>культури/викладача фізичного виховання.</p> <p>ПК7. Здатність до розроблення та реалізації навчальних і наукових проєктів з фізичної культури, узагальнення отриманих результатів та впровадження їх в освітній процес.</p>	<p>нестандартних проблем у сфері фізичної культури</p> <p>ФК-16 здатність презентувати та обговорювати одержані результати наукових досліджень іноземною мовою в усній та письмовій формі, вільно читати та цілковито розуміти англійськомовні наукові професійні тексти</p> <p>ФК-17 здатність направляти всі види своєї професійної діяльності на пропаганду здорового способу життя різних груп населення, на формування фізичної культури особистості, як комплексної, цілеспрямованої системи на основі міждисциплінарного підходу</p> <p>ФК-18 здатність розробляти, реалізовувати і контролювати соціально значущі програми по залученню різних груп населення до активних занять фізичною культурою і пропаганди здорового способу, використовуючи новітні технології.</p>
<p>Обов'язкові компоненти ОП</p>	<p>Педагогіка профільної освіти</p> <p>Психологія педагогічної діяльності та освітнього менеджменту</p> <p>Методика наукових досліджень в освіті та фізичній культурі</p> <p>Методика викладання фізичного виховання в закладах освіти</p> <p>Організація та методика оздоровчої фізичної культури з основами інклюзії</p>	<p>Психологія взаємодії</p> <p>Методологія та організація науковопедагогічних досліджень у фізичній культурі</p> <p>Управління проєктами у фізичній культурі</p> <p>Теорія і методика навчання фізичної культури у закладах освіти</p>	<p>Професійна майстерність викладача фізичного виховання</p> <p>Методологія наукових досліджень у галузі фізичної культури</p> <p>Теорія фізичної культури і технології фізичного виховання</p>

	<p>Фізіологія рухової активності учнівської молоді</p> <p>Інформаційні технології в освітньо – спортивному середовищі</p> <p>Рекреація у фізичній культурі</p>	<p>Інноваційні технології у професійній діяльності</p> <p>Спортивно-масова та рекреаційно-оздоровча діяльність у закладах освіти</p> <p>Здоров'язберезувальні освітні технології</p> <p>Інклюзивна фізична культура</p>	
Практика	Виробнича (Педагогічна практика)	Переддипломна педагогічна практика 5	<p>Виробнича практика (туристична)</p> <p>Науково-педагогічна (виробнича) практика</p> <p>Навчально-педагогічна (виробнича) практика</p> <p>Науково-дослідна практика</p>

Додаток Д

Узагальнення змісту типових робочих програм зі спортивних ігор з методикою навчання (викладання) обов'язкового блоку ОПП «Середня освіта (Фізична культура)»

Додаток Д.1

Узагальнення змісту типових робочих програм зі спортивних ігор з методикою навчання (викладання) обов'язкового блоку ОПП «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Назва освітньої компоненти	«Теорія і методика спортивних ігор» ⁵	Теорія і методика викладання спортивних ігор ⁶	Теорія і методика викладання спортивних і рухливих ігор ⁷
Мета курсу	Метою дисципліни є формування у студентів знань і вмінь вивчення історії, теорії і методики викладання спортивних ігор, оволодіння технічними прийомами і тактичними діями гри в спортивних іграх; оволодіння	Метою викладання навчальної дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор» дисципліни є вивчення студентами теоретичного матеріалу, ознайомлення і засвоєння необхідних навичок	Формування у студентів цілісного уявлення про професійну діяльність спеціаліста у сфері фізичного виховання і спорту, використання теоретичних знань, навичок і вмінь у процесі

⁵ Теорія і методика спортивних ігор: робоча програма навчальної дисципліни. URL: https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/23275/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D0%A1%D0%86_017.pdf (дата запиту: 09.05.2020)

⁶ Теорія і методика викладання спортивних ігор: робоча програма навчальної дисципліни. URL: <https://vspu.edu.ua/content/img/education/prog/pr4/p39.pdf> (дата запиту: 19.05.2020)

⁷ Теорія і методика викладання спортивних і рухливих ігор: робоча програма навчальної дисципліни. URL: <https://vspu.edu.ua/content/img/education/prog/pr4/p39.pdf> (дата запиту: 20.05.2020)

	знаннями та навичками у підготовці, організації та проведенні рухливих ігор у різних організаційних формах; набуття необхідних знань, вмінь і навичок для самостійної педагогічної і організаційної роботи в різних ланках фізкультурно-спортивної діяльності.	технічних дій з м'ячем та без м'яча на рівні навчальної програми, оволодіння	педагогічної діяльності в галузі фізичної культури і спорту та забезпечення студентів необхідними теоретичними і практичними знаннями зі спортивного тренування.
Завдання курсу	<p>Завдання курсу.</p> <p>1.Сформувати знання про історію розвитку гри в спортивних іграх та історію розвитку рухливих ігор.</p> <p>2.Сформувати необхідні знання та практичні вміння у виконанні технічних прийомів і тактичних дій у спортивних іграх. Сформувати знання та практичні уміння у проведенні рухливих ігор з учнями різних вікових груп.</p> <p>3.Сформувати вміння методично грамотно навчати технічним прийомам і тактичним діям спортивних іграх. Сформувати уміння та навички в організації і проведенні змагань з рухливих ігор.</p> <p>4.Сформувати знання про правила гри в спортивних іграх та вміння судити гру. Сформувати знання про методику суддівства змагань із рухливих ігор.</p> <p>5.Сформувати необхідні знання та практичні вміння в організації та</p>	<p>Завдання навчальної дисципліни:</p> <p>→ ознайомлення з історією розвитку спортивних ігор у світі, Європі та Україні;</p> <p>→ вивчення класифікації техніки і тактики гри; → оволодіння методикою навчання і організацією навчальнотренувального процесу; → удосконалення загальної та спеціальної фізичної підготовки; → оволодіння знаннями і вміннями щодо організації і проведення змагань, методикою суддівства змагань; → оволодіння знаннями щодо проведення науково-дослідної роботи з проблем спортивних ігор; → оволодіння практичними вміннями і навичками щодо самостійного проведення занять із спортивних ігор.</p>	

	проведенні змагань зі спортивних ігор та національної гри «Гилка».		
Зміст курсу	Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів: Модуль 1. Теорія і методика гандболу Модуль 2. Теорія і методика баскетболу Модуль 3. Теорія і методика рухливих ігор Модуль 4. Теорія і методика волейболу Модуль 5. Теорія і методика спортивних ігор (теніс, настільний теніс, бадмінтон)	РОЗДІЛ 1. Теорія та методика спортивних ігор: волейбол, гандбол. Тема 1. Історичні аспекти та сучасні тенденції розвитку спортивних ігор. Сутність та історія розвитку спортивних ігор в світі, Європі, Україні. Еволюція правил ігор. Сучасний стан розвитку спортивних ігор. Досягнення українських спортсменів. Правила гри. Тема 2. Техніка та тактика спортивних ігор. Характеристика техніки спортивних ігор. Етапи та методи навчання технічним елементам. Тактика і стратегія спортивних ігор. Класифікація. Індивідуальна, групова і командна тактика. Тактичні системи гри. Методика навчання тактичним взаємодіям. РОЗДІЛ 2. Методика початкового навчання техніці та тактиці спортивних ігор (гандбол, волейбол). Тема 3. Методика початкового навчання техніці переміщень. Способи переміщень гравців у захисті та нападі: стійки, ходьба, біг, зупинки, стрибки, повороти, падіння. Зміна переміщень. Опрацювання переміщень у протиборствах. Тема 4. Методика початкового навчання ловлі та передач м'яча. Різновиди ловлі м'яча. Класифікація передач м'яча. Підвідні вправи та рухливі ігри для навчання й удосконалення передач. Типові	Змістовий модуль 1. Теоретичні основи методики викладання рухливих ігор та забав Лекція№1 Історія рухливих ігор. рухлива гра – метод всебічного розвитку дитини Лекція№2 Особливості методики рухливих ігор у школі Лекція№3 Рухливі ігри на уроках гімнастики легкої атлетики, спортивних ігор та плавання Лекція№4 Виховні можливості народних рухливих ігор і забав Змістовий модуль 2. Практичні основи методики викладання рухливих ігор та естафети з предметами Практичне заняття№1 Естафети Практичне заняття№2 Естафети з м'ячами та предметами Практичне заняття №3 Рухливі ігри з м'ячем в обмеженому просторі Практичне заняття№4 Рухливі ігри для дітей молодших класів Рухливі ігри: Практичне заняття№5 Рухливі ігри 5-8 класів Практичне заняття№6 Рухливі ігри 9-11 класів

		<p>помилки. Тема 5. Методика початкового навчання техніці ведення м'яча (подачам у волейболі). Різновиди ведення м'яча. Класифікація подач м'яча. Підвідні вправи та рухливі ігри для навчання й удосконалення технічних прийомів. Типові помилки. Тема 6. Методика початкового навчання техніці кидків у ворота (нападаючих ударів). Класифікація кидків м'яча у ворота, нападаючих ударів. Підвідні вправи та рухливі ігри для навчання та удосконалення технічних прийомів. Типові помилки. Тема 7. Методика початкового навчання техніці захисту (блокування). Ознайомлення та вивчення технічних прийомів (вибивання, відбивання, накривання, перехоплення, виривання, боротьба за відскік, блокування, відбір) у спрощених та наближених до ігрових умовах. Тема 8. Методика початкового навчання оманним рухам. Класифікація оманних рухів. Підвідні вправи та рухливі ігри для навчання й удосконалення технічних прийомів. Типові помилки. Тема 9. Методика початкового навчання техніки гри воротаря в гандболі. Ознайомлення та вивчення технічних прийомів у спрощених та наближених до ігрових умовах. Поеднання технічних елементів з оманними рухами. Тема 10. Методика початкового навчання тактиці</p>	<p>Практичне заняття№7 Рухливі ігри з предметами Практичне заняття№8 Рухливі ігри для розвитку спритності у дітей Практичне заняття№9 Сюжетні рухливі ігри. Практичне заняття№10 Проведення рухливих ігор у зимовий період Практичне заняття№11 Рухливі ігри для розвитку швидкісносилових якостей</p> <p>Змістовний модуль 3 Основи методики викладання баскетболу</p> <p>Лекція№1 Історія розвитку баскетболу та його місце у системі фізичного виховання. Лекція№2 Техніка і тактика гри у баскетбол Лекція№3 Завдання, організація та зміст занять на навчальнотренувальних зборах Лекція№4 Організація та проведення змагань з баскетболу</p> <p>Змістовий модуль 4. Практичні основи методики викладання баскетболу Практичне заняття№1 Методика пересування гравців. Індивідуальні тактичні дії</p>
--	--	---	--

		<p>спортивних ігор. Індивідуальні, групові та командні дії в нападі та захисті. Методика навчання та удосконалення. Тактика гри воротаря. РОЗДІЛ 3. Контроль і оцінка спеціальних умінь і навичок студентів зі спортивних ігор (волейбол, гандбол). Тема 11. Методика контролю техніки виконання основних ігрових прийомів. Експертна оцінка оволодіння Експертна оцінка оволодіння спеціальними вміннями та навичками. Виконання тестових вправ. Тема 12. Основи викладацької діяльності. Проведення окремих частин уроку за завданням викладача. Самостійний підбір вправ для вирішення поставлених завдань на уроці. Тема 13. Правила змагань. Суддівська жестикуляція. Правила гри. Суддівська колегія. Суддівська бригада.</p>	<p>Практичне заняття №2 Методика навчання техніки передачі м'яча Практичне заняття №3-4 Метдика навчання ведення мяча. Перехоплення , фінти Практичне заняття №5-6 Техніка і тактика гри у захисті Практичне заняття №7-8 Техніка і методика виконання штрафних кидків Практичне заняття №9-10 Техніка і тактика гри у баскетбол Практичне заняття №11 Організація та проведення змагань з баскетболу Практичне заняття №12 Підсумкове заняття. Самостійна робота</p>
--	--	---	---

Додаток Д.2

Узагальнення змісту типових робочих програм зі спортивних ігор з методикою навчання (викладання) обов'язкового блоку ОПП «Середня освіта (Фізична культура)» другого (магістерського) рівня вищої освіти

Назва освітньої компоненти	Методика спортивно-масової роботи⁸	Організація спортивно - масової та анімаційної роботи⁹	Технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності¹⁰
Мета курсу	надати здобувачам теоретичні знання та сформувати практичні навички для творчої практичної діяльності з різними віковими і соціальними верствами населення у сфері фізичної культури і спорту, спрямованої на збереження та зміцнення здоров'я, покращення фізичного стану, формування фізичної культури особистості.	Метою даної дисципліни є сформувати необхідні знання, уміння і навички організаційно-методичної і викладацької діяльності у сфері спортивно-масової, анімаційної і фізкультурно-оздоровчої роботи з різним контингентом населення, оволодіння фахівцем прогресивними технологіями та майстерністю управління фізкультурним процесом.	Метою вивчення дисципліни є: сформувати необхідні знання, уміння і навички використання засобів фізичної культури у сфері оздоровчо-рекреаційної рухової активності з різним контингентом населення.
Завдання курсу	Опанування навчальної дисципліни буде сприяти формуванню здатності: - використовувати компетентнісний підхід у фізичному вихованні	Забезпечити теоретичну і практичну підготовку студентів до професійної діяльності у сфері спортивно-масової та анімаційної роботи; Створювати і закріплювати практичні навички проведення навчальних занять, у	Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми «Фізична

⁸ Методика спортивно-масової роботи: робоча програма навчальної дисципліни. URL: <https://drive.google.com/file/d/1y98jWr0tGFJi7gvIWQUvMbbSD3mYZH0r/view> (дата запити: 03.06.2020)

⁹ «Організація спортивно - масової та анімаційної роботи»: робоча програма навчальної дисципліни. URL: https://fc.sspu.edu.ua/files/doc_files/2019/1/organizaciya_sportivno-masovoyi_ta_animacijnoi_roboti_c78f0.pdf (дата запити: 05.06.2020)

¹⁰ Технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності: робоча програма навчальної дисципліни. URL: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/ok-17-tehnolohiyi-ozdorovch-rekreac-ruh-aktyv.pdf> (дата запити: 06.06.2020)

	<p>різних груп населення;</p> <ul style="list-style-type: none"> - задовольняти особистісні потреби людини в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності; - аналізувати та проектувати на сучасному рівні організаційно-управлінську, спортивну, фізкультурно-оздоровчу діяльність різних вікових груп; - вміти працювати в команді; - володіти навичками презентації з основами ораторського мистецтва; здійснювати пошуково-творчу діяльність, саморозвиток, самоосвіту. 	<p>спортивних секціях, оздоровчих групах, під час фізкультурних і спортивних заходів; Формувати практичну діяльність з інформаційно – пропагандистської роботи у трудових колективах, а також за місцем проживання і в зонах організованого відпочинку населення; Вміти організувати спортивно – масові свята, фізкультурно – оздоровчі заняття для осіб з обмеженими можливостями.</p>	<p>культура і спорт. Тренерськовикладацька діяльність».</p>
<p>Зміст курсу</p>	<p>Правові та організаційні засади спортивної та фізкультурно-оздоровчої діяльності різних груп населення України Форми організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи різних груп населення Управління, планування та контроль в процесі фізичного виховання різних категорій населення Технології організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної робіт в різних сферах життя (в дошкільних навчальних закладах, в загальних закладах середньої освіти, в системі професійно-технічної освіти, у</p>	<p>Розділ I. Організаційні основи спортивно-масової та анімаційної роботи Тема 1. Предмет організації та методики спортивно-масової та анімаційної роботи. Тема 2. Форми організації фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової та анімаційної роботи. Розділ II. Організація дозвілля, засоби та методики організації та проведення спортивно-масових та анімаційних заходів. Тема 1. Базові засоби, які використовуються для організації та методики проведення спортивно-масової та анімаційної роботи. Тема 2. Організація і методика проведення фізкультурнооздоровчих та анімаційних заходів.</p>	<p>Тема 1 : Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології Основні закономірності , що визначають формування фізкультурно – оздоровчих технологій. Класифікація фітнес – програм. Структура і зміст фітнес – програм. Створення нових фітнеспрограм. Тема 2 . Фізкультурно-оздоровча робота учнів поза школою Роль позашкільних навчальних закладів у проведенні спортивно-оздоровчої роботи з учнівською молоддю. Організація роботи за місцем проживання. Організація фізкультурноспортивної і спортивно-масової роботи у літніх таборах відпочинку. Самостійні заняття школярів.</p>

	<p>закладах вищої освіти, на виробництві, за місцем проживання, технології пропаганди та реклами оздоровчої фізичної культури, організація та проведення різних заходів (проектів) центром «Спорт для всіх»)</p> <p>Завдання, структура і форми роботи центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»</p> <p>Практика, організація і проведення масової фізкультурно-спортивної роботи в зарубіжних країнах</p>	<p>Тема 3. Організація та методика спортивно-масової та анімаційної роботи у різних системах освіти та виховання.</p> <p>Розділ III. Технології спортивно-масової та анімаційної роботи в різних ланках фізкультурного руху.</p> <p>Тема 1. Організація і методика спортивно-масової та анімаційної роботи з різними групами населення.</p> <p>Тема 2. Технології організації спортивно-масової та анімаційної роботи з особами з обмеженими можливостями.</p>	<p>Тема 3 : Організація спортивно-оздоровчої роботи зі студентами ВНЗ різного рівня акредитації.</p> <p>Мета, завдання та напрями фізичного виховання студентів. Форми організації фізкультурноспортивної роботи у навчальний та поза навчальний час.</p> <p>Діяльність кафедр і спортивних клубів ВЗО. Організація спортивно – масової і фізкультурно – оздоровчої роботи в студентських таборах.</p> <p>Тема 4 : Фізкультурно-оздоровча робота серед населення у виробничій сфері та соціально-побутовій сфері Сутність виробничої фізичної культури. Основні завдання та напрями. Класифікація професій за характером праці.</p> <p>Характеристика виробничої гімнастики. Професійні хвороби та профілактика професійних захворювань. Професійно – прикладна фізична підготовка: завдання, зміст та форми проведення. Особливості проведення фізкультурно – оздоровчої роботи у сільськогосподарському виробництві.</p> <p>Тема 5 : Фізкультурно-оздоровча робота в місцях організованого відпочинку Фізкультурно-оздоровча робота в парках культури і відпочинку. Фізкультурно-оздоровча робота на спортивних спорудах. Фізкультурно-оздоровча робота в оздоровчо-рекреаційних і лікувально-профілактичних закладах.</p> <p>Тема 6 : Методика використання оздоровчих видів гімнастики</p> <p>Характеристика різновидів оздоровчої гімнастики. Особливості методики</p>
--	--	--	---

			<p>використання вправ атлетичної гімнастики. Використання тренажерів в оздоровчому тренуванні. Фітнес як засіб оздоровлення та його різновиди.</p> <p>Тема 7 : Теоретико-методичні основи побудови оздоровчих тренувань</p> <p>Характеристика основних типів фізичного навантаження. Принципи організації оздоровчого фізичного навантаження. Дихання при заняттях фізичними вправами. Програма оздоровчих вправ. Професійно-прикладна підготовка в системі фізичного виховання.</p> <p>Тема 8 : Оздоровче тренування із застосуванням циклічних вправ</p> <p>Оздоровче тренування із ходьби та бігу. Ходьба та біг на лижах як засіб оздоровлення. Застосування їзди на велосипеді в оздоровчому тренуванні. Плавання в оздоровчому тренуванні.</p> <p>Особливості дозування фізичного навантаження в оздоровчих заняттях з використанням циклічних вправ.</p> <p>Методика проведення оздоровчого тренування.</p> <p>Тема 9 : Менеджмент фізкультурно-оздоровчих послуг</p> <p>Характеристика керуючої, результатуючої та забезпечувальної підсистем фізкультурно-оздоровчого менеджменту.</p> <p>Характеристики фізкультурно – оздоровчих послуг. Вимоги до надання фізкультурно-оздоровчих послуг (ФОП).</p> <p>Маркетингова діяльність фізкультурнооздоровчих клубів.</p>
--	--	--	---

Додаток Е

Визначення стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор (метод експертного оцінювання)

Додаток Е.1

Анкета для викладачів вищих навчальних закладів

Шановні викладачі, дана анкета розроблена для визначення стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Ваші відповіді дуже важливі для нашого дослідження. Анкета є анонімною, просимо відповідати максимально чесно, одержані дані використовуватимуться виключно у наукових цілях.

Просимо надати відповіді на запитання, поставивши позначку біля обраного варіанту.

Назва закладу освіти __

Дата заповнення анкети _____

Уважно прочитавши запитання, оберіть із запропонованих відповідей ту, яка є для Вас найбільш прийнятною, обвівши відповідний номер або напишіть власний варіант там, де це враховано.

1. Чи задовольняє Вас рівень знань, умінь та навичок у студентів про організацію змагальної діяльності зі спортивних ігор у школі?

а) так, задовольняє	б) задовольняє частково
в) ні, не задовольняє	г) важко відповісти.

2. Чи вважаєте Ви за необхідне вдосконалювати рівень вищої фізкультурної освіти з організації змагальної діяльності?

а) так, вважаю	б) вважаю частково
в) ні, не вважаю	г) важко відповісти.

Додаток Е.2

Анкета для вчителів фізичної культури

Шановні вчителі, дана анкета розроблена для визначення стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. Ваші відповіді дуже важливі для нашого дослідження. Анкета є анонімною, просимо відповідати максимально чесно, одержані дані використовуватимуться виключно у наукових цілях.

Просимо надати відповіді на запитання, поставивши позначку біля обраного варіанту.

Назва закладу освіти ___

Дата заповнення анкети _____

Уважно прочитавши запитання, оберіть із запропонованих відповідей ту, яка є для Вас найбільш прийнятною, обвівши відповідний номер або напишіть власний варіант там, де це враховано.

1. Наскільки Ви задоволені наявним навчально-методичним забезпеченням зі спортивних ігор у своєму ЗНЗ(ЗЗСО)?

а) задоволений повністю	б) задоволений частково
в) не задоволений	г) важко відповісти.

2. Наскільки Ви задоволені матеріально-технічним забезпеченням і спортивною базою для ігрових видів спорту у своєму ЗНЗ(ЗЗСО)?

а) задоволений повністю	б) задоволений частково
в) не задоволений	г) важко відповісти.

3. Підкресліть варіативні модулі зі спортивних ігор, які Ви використовуєте у своїй професійній діяльності

бадмінтон, баскетбол, волейбол, гандбол,
городки, петант, настільний теніс, регбі,
теніс, фістбол, флорбол, футбол

4. Розмістіть за рейтингом найбільш привабливі для учнів види спортивних ігор, включених до навчальної програми з фізичної культури для ЗНЗ(ЗЗСО)

бадмінтон, баскетбол, волейбол, гандбол,
городки, петант, настільний теніс, регбі,
теніс, фістбол, флорбол, футбол

5. Наскільки Ви підготовлені до проведення навчальної та секційної роботи зі спортивних ігор у школі?

а) підготовлений повністю	б) підготовлений частково
в) не підготовлений	г) важко відповісти.

6. Впишіть на якому рівні Ви володієте знаннями з теорії та методики навчання техніко-тактичних дій з наступних спортивних ігор: бадмінтон, баскетбол, волейбол, гандбол, городки, настільний теніс, петант, регбі, теніс, фістбол, флорбол, футбол

володію
повністю _____

—

володію
частково _____

не
володію _____

7. Чи розумієте Ви, що являє собою змагальна діяльність зі спортивних ігор?

а) так, розумію	б) розумію частково
в) ні, не розумію	г) важко відповісти.

8. Чи змогли б Ви підготувати шкільну команду з окремого ігрового виду спорту до участі у змаганнях?

а) так, зміг би	б) зміг би частково
в) ні, не зміг би	г) важко відповісти.

9. Чи знаєте Ви, як здійснюється організація та планування змагань зі спортивних ігор?

а) так, знаю

б) знаю частково

в) ні, не знаю

г) важко відповісти.

10. Чи приймаєте Ви участь у методичних семінарах з суддівства, організації та проведення спортивних змагань?

а) так, приймаю декілька разів на рік

б) так, приймаю один раз на рік

в) ні, не приймаю

г) мене не цікавлять спортивні ігри

Дякуємо за співпрацю!

Додаток Ж

Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності

Додаток Ж.1

Особистісно-професійна мотивація студентів на фізичне самовдосконалення

(система заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я студентів у процесі самостійних занять фізичним вихованням)

В основі запропонованих заходів – інформаційні та практичні підходи до формування здоров'я та здорового способу життя студентів: ознайомлення їх з різноманітними традиційними та інноваційними засобами і методами збереження та зміцнення здоров'я, виховання в них потреби в здоровому стилі життя.

Метою є залучення студентів до самостійних занять фізичним вихованням для підвищення показників рівня здоров'я, фізичного розвитку, рівня рухової активності, формування мотивації та інтересу до фізкультури. Завданнями технології є: планування раціональної організації фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів у вільний час; залучення їх до регулярних самостійних занять фізичним вихованням; підвищення рівня фізичного стану організму; формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами; формування стійких мотиваційних настанов на збереження та зміцнення здоров'я.

З метою реалізації першої педагогічної умови було реалізовано заходи за такими видами спрямованості самостійних занять фізичним вихованням, що залежать від статі, віку, стану здоров'я, рівня фізичної та функціональної підготовленості студентів:

- гігієнічна спрямованість – використання засобів фізичної культури для відновлення працездатності й зміцнення здоров'я;
- оздоровчо-рекреативна спрямованість – використання засобів фізичної культури у вільний час, після навчання, для відновлення організму й

профілактики перевтоми;

– лікувальна спрямованість – використання фізичних вправ, загартовуваних гігієнічних заходів і процедур у загальній системі лікувальних заходів, націлених на відновлення здоров'я або певних функцій організму, знижених або втрачених унаслідок захворювань;

– загальна фізична спрямованість – забезпечує всебічну фізичну підготовленість і підтримку її протягом тривалого періоду;

– спортивна спрямованість – підвищення спортивної майстерності, участь у спортивних змаганнях і підготовці до них, прагнення досягти максимального результату;

– професійно-прикладна спрямованість – передбачає використання засобів фізичної культури в системі наукової діяльності та підготовку до професійної діяльності.

Реалізація заходів здійснювалася з урахуванням основних принципів фізичного виховання: регулярності; доступності; індивідуалізації; систематичності; поступовості; оздоровчій спрямованості; усвідомленості та активності; усебічному розвитку особистості; врахуванні пріоритету потреб особистості.

Додаток Ж
Удосконалення знань і практичних умінь студентів
з питань організації змагальної діяльності зі спортивних ігор

Додаток Ж.2.1
Зміст фахових освітніх компонентів загальної та професійної підготовки
майбутніх учителів фізичної культури

ОП «Середня освіта (Фізична культура)», першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта (Фізична культура)», галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» (Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра теорії і практики фізичної культури і спорту)

№ з/п	Назва ОК	Мета ОК	Завдання ОК	Очікувані результати вивчення дисципліни	Програмні результати навчання	Розширення теоретичного і практичного змістового контенту
1.	ОК «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор»	Формування у здобувачів вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) знань і вмінь з теорії і методики викладання спортивних і рухливих ігор; необхідних професійних знань,	– ознайомлення з історією розвитку спортивних та рухливих ігор, їх місцем у системі фізичного виховання; – ознайомлення з принципами	<u>Загальні компетентності (ЗК):</u> ЗК 1. Здатність діяти етично, соціально відповідально та свідомо; ЗК 2. Здатність працювати в команді та автономно; ЗК 3. Здатність до пошуку інформації, її аналізу та критичного оцінювання;	ПРН 1. Знас та вміє застосувати на практиці основні положення фізіології, біомеханіки, морфології, психології, біохімії для розвитку фізичних (рухових) якостей, формування	Змістовий модуль 1. Історичні аспекти гри у волейбол. Основи техніки і тактики гри: – Тема 1. Історичні аспекти та сучасні тенденції розвитку волейболу (Найвідоміші волейболісти світу та України);

		<p>умінь і навичок зі спортивних (футбол, баскетбол, волейбол) й рухливих ігор для самостійної педагогічної роботи у закладах освіти; вивчення історії спортивних ігор; оволодіння технічними прийомами і тактичними діями в спортивних іграх; оволодіння знаннями та навичками у підготовці, організації та проведенні рухливих ігор у різних організаційних формах; набуття необхідних знань, вмінь і навичок для самостійної, педагогічної і організаційної роботи в різних ланках фізкультурно-спортивної діяльності.</p>	<p>та методами навчання і тренування в спортивних іграх; – надання базових знань із основ техніки та тактики гри у футбол, баскетбол, волейбол, організації та проведенні рухливих ігор із дітьми різних вікових груп шкільного віку; – опанування методики проведення уроків із фізичної культури, навчально-тренувальних занять зі спортивних ігор; – оволодіння методами розвитку швидкості, сили, витривалості, спритності, гнучкості та швидко-силової якості відповідно до спортивних ігор;</p>	<p>ЗК 4. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях; ЗК 5. Здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології; ЗК 6. Здатність до самовдосконалення та саморозвитку; ЗК 9. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації на основі креативності; ЗК 11. Здатність освоювати та вдосконалювати рухові уміння і навички з різних видів рухової активності та підтримувати загальний рівень фізичної активності і здоров'я. <u>Фахові компетентності (ФК):</u> ФК 1. Здатність формувати в учнів предметні компетентності з фізичного виховання, медико-біологічних та психологічних основ і технологій розвитку умінь і навичок та фізичних якостей, санітарно-гігієнічних основ у сфері фізичної культури; ФК 2. Здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання у</p>	<p>рухових умінь і навичок людей різних вікових груп, володіє засобами інтегрального гармонійного (розумового, духовного і фізичного) розвитку людини; ПРН 3. Знає як застосовувати на практиці основні вчення в галузі фізичної культури; ПРН 5. Знає закони і принципи розумування рухових умінь і навичок, володіє теорією і методикою розвитку рухових умінь і навичок в базових видах рухової активності; ПРН 8. Знає правила профілактики травматизму та надання першої медичної допомоги володіє основними методами захисту персоналу та населення від можливих наслідків аварій, катастроф, стихійних лих; ПРН</p>	<p>– Тема 3. Розвиток основних фізичних якостей волейболіста (Морально-вольова та психологічна підготовка); – Тема 5. Навчання тактичним діям (Тактична підготовка з урахуванням ігрових функцій); Змістовий модуль 4. Позакласна робота з волейболу: – Тема 16. Планування навчально-тренувальної роботи (Система спортивного тренування волейболістів. Періоди навчально-тренувального процесу. Підготовчий період навчально-тренувальної роботи. Період змагання. Перехідний період навчально-тренувальної роботи. Форми планування навчально-тренувальної роботи); – Тема 17. Ігрова підготовка (Форми ігрової підготовки волейболістів. Підготовчі ігри. Навчальні ігри. Контрольні ігри. Завдання у грі з техніки. Завдання у грі з тактики. Індивідуальні дії у нападі. Групові дії у нападі. Індивідуальні дії у захисті. Групові дії у захисті. Рухливі ігри на уроках з волейболу);</p>
--	--	---	---	--	--	---

			<p>– опанування організаційно-методичними основами застосування спортивних і рухливих ігор у фізкультурно-масовій роботі;</p> <p>– виховання професійно-педагогічних навичок і вмінь, необхідних для самостійної педагогічної роботи у навчальних закладах.</p>	<p>фізичному вихованні; ФК 3. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з фізичного виховання; ФК 4. Здатність аналізувати особливості сприйняття та засвоєння учнями навчальної інформації з метою прогнозу ефективності та корекції навчально-виховного процесу з фізичного виховання; ФК 6. Здатність до аналізу, систематизації та оцінки педагогічного досвіду, здатність о розробки методики технологій для розвитку рухових умінь і навичок та фізичних (рухових) якостей на основі розуміння і застосування положень фізіології, морфології, біохімії і біомеханіки; ФК 9. Здатність здійснювати профілактику травматизму, забезпечувати охорону життя і здоров'я дітей; ФК 10. Здатність самостійно проводити навчальні заняття з фізичної</p>	<p>9. Значна закономірності розвитку фізичних (рухових) якостей в різних видах рухової активності; ПРН 16. Володіє руховими вміннями і навичками в обраному виді спорту на рівні кваліфікованого спортсмена; ПРН 17. Володіє руховими навичками в базових видах спорту на рівні масових розрядів; вдосконалює руховий арсенал шляхом формування рухових умінь і навичок в інших видах спорту; ПРН 19. Вміє розробляти перспективні та оперативні плани і програми конкретних занять в сфері дитячо-юнацького спорту та зі спортсменами масових розрядів; ПРН 20. Вміє визначати цілі і завдання, планувати навчальні заняття,</p>	<p>– Тема 18. Організація та проведення змагань з волейболу (Види змагань. Положення про змагання. Планування та жеребкування змагань. Системи розіграшу змагань. Склад та розташування команди. Екіпірування та випадки заміни екіпірування команди, заборонені предмети. Дії капітана команди. Дії головного тренера. Дії помічника головного тренера. Гравець ліберо. Тактика гри та особливе призначення гравця ліберо. Дії гравця ліберо. Міжнародний протокол змагань з волейболу).</p>
--	--	--	---	--	---	---

				культури з дітьми шкільного віку та учнями в загальноосвітніх установах, освітніх закладах середньої та професійної освіти, позакласну спортивно-масову роботу з учнями; ФК 11. Здатність самостійно проводити заняття в шкільній секції спортивного напрямку і здійснювати профілактику травматизму; ФК 13. Здатність оцінювати фізичні здібності і функціональний стан учнів, ефективно вибирати засоби і методи рухової діяльності для корекції стану учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей.	розробляти необхідну документацію для проведення занять з фізичної культури та спорту; ПРН 24. Володіє прийомами спілкування і вміє використовувати їх при роботі з колективом і кожним індивідуумом; ПРН 29. Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності набуту під час навчання кваліфікацію; ПРН 31. Здатний створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурного-економічного контексту.	
2.	ОК «Основи професійної педагогічної майстерності»	Реалізувати уявлення про професійну майстерність викладача фізичного виховання, розглянути особливості роботи	- розвивати гнучкість мислення, творчий підхід до розв'язання конкретних педагогічних,	<u>Загальні компетентності (ЗК)</u> 1. Здатність діяти виважено, відповідально та професійно.	1. Знає та вміє використовувати на практиці основні положення фізіології, біомеханіки,	Змістовий модуль 1. <i>Організація життєдіяльності вихованців на основі особистісно-</i>

		<p>викладача фізичного виховання в закладах освіти, дати уявлення про зміст та організацію професійно-педагогічної освіти у навчальних закладах, особливості та сучасні технології у роботі викладача.</p>	<p>професійних та інших життєвих ситуацій; -формувати початкові вміння організації навчально-виховного процесу у навчальній роботі; -виховувати професійно значущі якості особистості.</p>	<p>2. Здатність працювати в команді та автономно. 3. Здатність до пошуку інформації, її аналізу та критичного оцінювання. 4. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях. 5. Здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології. 6. Здатність до самовдосконалення та саморозвитку. 7. Здатність вільно спілкуватися державною мовою (усно та письмово). 9. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації на основі креативності. 10. Здатність впроваджувати стратегію сталого розвитку людства. 11. Здатність освоювати та вдосконалювати рухові вміння і навички з різних видів рухової активності та підтримувати загальний рівень фізичної активності і здоров'я.</p>	<p>морфології, психології, біохімії для розвитку фізичних (рухових) якостей, формування рухових умінь і навичок людей різних вікових груп, володіє засобами гармонійного (розумового, духовного і фізичного) розвитку людини. 3. Знає, як застосовувати на практиці основні вчення в галузі фізичної культури. 4. Володіє актуальними технологіями педагогічного контролю і корекції, засобами і методами управління станом людини. 5. Знає закони і принципи розуміння рухових умінь і навичок, володіє теорією і методикою розвитку рухових умінь і навичок в базових</p>	<p><i>орієнтованого навчання в закладі освіти.</i> Тема 4. Етапи організаційної роботи по підвищенню професійної майстерності педагогів. Тема 5. Роль моніторингу професійної компетентності для підвищення якості освіти. <u>Змістовий модуль 2.</u> <u>Професійна майстерність викладача фізичного виховання у закладі освіти</u> Тема 8. Інноваційна діяльність у закладі освіти. Тема 9. Педагогічна компетентність учителя фізичної культури. Тема 10. Психологічна готовність учителя фізичної культури до здійснення професійної діяльності. <u>Індивідуальне-навчально-дослідне завдання:</u> – Створити презентацію у редакторі</p>
--	--	--	--	---	---	---

				<p><u>Фахові компетентності (ФК)</u></p> <p>1. Здатність формувати в учнів та студентів предметні компетентності з фізичного виховання, медико-біологічних та психологічних основ і технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей, санітарно-гігієнічних основ діяльності у сфері фізичної культури.</p> <p>2. Здатність застосовувати сучасні освітні технології навчання у фізичному вихованні.</p> <p>3. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів та студентів з фізичного виховання</p> <p>4. Здатність аналізувати особливості сприйняття та засвоєння навчальної інформації з метою прогнозу ефективності та корекції освітнього процесу з фізичного виховання.</p>	<p>видах рухової активності.</p> <p>6. Знає основні теоретичні положення в галузі фізичної культури.</p> <p>7. Знає вимоги до оформлення документації та основні закономірності побудови документів для здійснення навчального процесу в галузі фізичного виховання та спорту.</p> <p>8. Знає правила профілактики травматизму та надання першої медичної допомоги; володіє основними методами захисту персоналу та населення від можливих наслідків аварій, катастроф, стихійних лих.</p> <p>9. Знає закономірності розвитку фізичних (рухових) якостей в різних видах рухової активності.</p> <p>10. Знає біологічні, соціальні,</p>	<p>Power Paint (12-15 слайдів);</p> <p>– Розписати організацію та методику проведення спортивного змагання (футбол, баскетбол, волейбол).</p> <p>– озробити картотеку зі спортивних ігор.</p>
--	--	--	--	---	--	---

				<p>5. Здатність до володіння педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, фізичних якостей у представників різних груп населення і самостійної розробки методик і технологій для гармонійного розвитку людини.</p> <p>6. Здатність до аналізу, систематизації та оцінки педагогічного досвіду, здатність до розробки методики та технологій для розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей на основі розуміння і застосування положень фізіології, морфології, біохімії, біомеханіки</p> <p>7. Здатність оволодівати базовими і новими видами фізкультурної діяльності</p> <p>8. Здатність вести документацію, що забезпечує процес навчання з фізичної</p>	<p>психологічні та інші чинники збереження здоров'я.</p> <p>11. Знає біологічні, соціальні, психологічні, духовні чинники, що обумовлюють значущість професії фахівця в галузі фізичного виховання та спорту.</p> <p>12. Знає основні закони природничо-наукових дисциплін у професійній діяльності, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності.</p> <p>13. Вміє проводити дослідження на відповідному рівні, здійснювати пошук, обробку, аналіз та систематизацію інформації з різноманітних джерел, оволодів сучасними знаннями для їх подальшої реалізації в практиці.</p>	
--	--	--	--	--	---	--

				<p>культури в освітніх закладах</p> <p>9. Здатність здійснювати профілактику травматизму, забезпечувати охорону життя і здоров'я шкільної та студентської молоді</p> <p>12. Здатність виховувати соціально-особистісні якості: цілеспрямованість, організованість, працьовитість, відповідальність, толерантність, комунікативність.</p> <p>15. Здатність до організаційної роботи у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи у освітніх закладах, позашкільних закладах учнівської молоді й літніх дитячих оздоровчих таборах</p>	<p>14. Демонструє педагогічне мислення, адекватно застосовує методи педагогічного контролю і контролю якості навчання.</p> <p>15. Володіє педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і вміє самостійно розробляти методики і технології для інтегрального гармонійного розвитку людини.</p> <p>24. Володіє прийомами формування через засоби масової інформації, інформаційні та рекламні агентства громадської думки</p>	
--	--	--	--	--	--	--

					<p>про фізичну культуру як частини загальної культури і факторі забезпечення здоров'я;</p> <p>25. Здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками;</p> <p>26. Організовує співпрацю учнів і вихованців та ефективно працює в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях);</p> <p>27. Здатний розуміти значення культури як форми людського існування, цінувати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.</p> <p>28. Здатний вчитися упродовж життя і</p>	
--	--	--	--	--	---	--

					<p>вдосконалувати з високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію.</p> <p>30. Здатний створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів/студентів, незалежно від їх соціально-культурно-економічних особливостей.</p>	
3.	ОК Теорія і методика фізичного виховання	<p>Забезпечення здобувачів вищої освіти знаннями основних теоретичних і методичних положень, які віддзеркалюють закономірності фізичного виховання як педагогічного процесу.</p>	<p>1. Ознайомити здобувачів з базовими поняттями фізичного виховання, метою, завданнями та основами соціальної практики національної системи фізичного виховання; закономірностями і особливостями прояву методичних принципів навчання та шляхами їх реалізації в процесі</p>	<p>Загальні компетентності (ЗК)</p> <p>1. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.</p> <p>2. Здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології.</p> <p>3. Здатність до самовдосконалення та саморозвитку.</p> <p>4. Здатність вільно спілкуватися державною мовою (усно та письмово).</p>	<p>• Знає основи планування, педагогічного контролю та обліку навчального процесу з фізичного виховання.</p> <p>• Знає зміст, засоби та методи фізичного виховання дітей різного віку.</p> <p>• Знає шляхи реалізації методичних принципів навчання фізичних вправ та тренування фізичних якостей.</p>	<p>Змістовий модуль 2. Теоретичні засади фізичного виховання школярів</p> <p>Тема. Фізичне виховання учнів поза школою.</p> <p>Тема. Організація навчально-виховної роботи з формування у школярів здорового способу життя.</p> <p>Змістовий модуль 3. Сучасні методики фізичного виховання.</p> <p>Тема. Врахування індивідуальних</p>

			<p>фізичного виховання; засобами і методами фізичного виховання, особливостями основних організаційних форм фізичного виховання тощо.</p> <p>2. Навчити творчо використовувати отримані знання з теорії і методики фізичного виховання при вирішенні педагогічних, навчально-виховних, науково-методичних завдань.</p> <p>3. Сприяти активізації пізнавальної діяльності здобувачів, формувати вміння самостійно поповнювати знання, здійснювати науково-дослідну роботу, орієнтуватись в спеціальній</p>	<p>5. Здатність використовувати знання іноземної мови в освітній діяльності.</p> <p>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)</p> <p>1. Здатність використовувати під час навчання та виконання професійних завдань базові знання з теорії та методики фізичного виховання, спорту, фітнесу та туризму.</p> <p>2. Здатність використовувати під час навчання та виконання професійних завдань базові знання з історії фізичної культури і спорту та Олімпійського руху.</p> <p>3. Здатність використовувати різні методи та прийоми навчання, виховання та соціалізації особистості у фізкультурній діяльності та професійному спорті.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Знає методику виховання рухових якостей. • Знає організаційні форми фізичного виховання, їх структурні та методичні особливості. • Володіє педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок, розвитку фізичних (рухових) якостей у представників різних груп населення і вмє самостійно розробляти методики і технології для інтегрального гармонійного розвитку людини. • Вміє розробляти перспективні та оперативні плани і програми конкретних занять в 	<p>особливостей учнів та стимулювання їх активної участі у заняттях.</p> <p>Тема. Інноваційні технології та електронні засоби навчання.</p> <p>Змістовий модуль 4. Інновації та інтегрований підхід у фізичному вихованні.</p> <p>Тема 8. Впровадження інноваційних методів та технологій у контексті вимог Нової української школи.</p> <p>Тема 9. Використання спеціалізованих програм в діяльності вчителя фізичної культури.</p> <p>Тема 10. Впровадження інтерактивних засобів навчання.</p> <p>Тема 11. Інтердисциплінарні проекти.</p>
--	--	--	---	--	---	--

			<p>науково-педагогічній літературі згідно профілю підготовки.</p>	<p>4. Здатність використовувати під час навчання та виконання професійних завдань базові знання із теорії і методики спортивно-масової роботи, шляхи ведення здорового способу життя з різними групами населення.</p> <p>5. Здатність вирішувати практичні проблеми за невизначених умов в окремих напрямках фізичної культури і спорту.</p>	<p>сфері дитячо-юнацького спорту та зі спортсменами масових розрядів.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вміє творчо використовувати отримані знання з теорії і методики фізичного виховання при вирішенні педагогічних, навчально-виховних, науково-методичних завдань з врахуванням вікових та індивідуальних відмінностей учнів. • Вміє планувати, організовувати і здійснювати роботу з фізичного виховання, з проведення навчальних і тренувальних занять і спортивних змагань. • Вміє організовувати спортивно-масову та фізкультурно-оздоровчу роботу в різних ланках фізичного виховання. 	
--	--	--	---	--	--	--

					<ul style="list-style-type: none"> • Вміє аналізувати, узагальнювати і розповсюджувати передовий досвід, систематично підвищувати свою професійну кваліфікацію. • Вміє здійснювати науково-дослідну та методичну роботу, орієнтуватись в спеціальній науково-педагогічній літературі згідно профілю підготовки. 	
4.	ОК Виробнича практика (за профілем майбутньої роботи)	<p>Метою виробничої педагогічної практики майбутніх вчителів фізичної культури є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - володіння матеріалом навчальних предметів, з яких вони проходять педагогічну практику; - знання ними учнів класу, їх ставлення до предмета, стилю роботи вчителя у цьому класі; - методичної озброєності 	<p>Завдання педагогічної практики:</p> <ul style="list-style-type: none"> - поглиблення і розширення теоретичних знань, одержаних студентами в університеті, їх застосування у вирішенні конкретних педагогічних завдань; - формування і розвиток у майбутніх учителів 	<p>Компетентності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - здатність здійснювати інструкторську та тренерську діяльність у сфері фізичної культури і спорту, туризму; - здатність орієнтуватись в сучасних тенденціях розвитку масового спорту, глобальних спортивних інноваційних процесах, розумінням їх перспектив і можливих наслідків для України; 	<p>Програмні результати навчання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вміє здійснювати інструкторську та тренерську діяльність у сфері фізичної культури і спорту, туризму; - орієнтується в сучасних тенденціях розвитку масового спорту, глобальних спортивних інноваційних процесах, розумінням 	<p>Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підготувати та провести фізкультурно-оздоровчий (спортивно-масовий) захід зі школярами з урахуванням сучасних тенденцій розвитку масового спорту, глобальних спортивних інноваційних процесів; - організувати та провести заходи (тренувальні заняття) зі спортивної підготовки учнів до ігрових видів спорту з використанням

		<p>практиканта, вміння використовувати різні форми і методи навчання, дотримуватись принципів навчання;</p> <ul style="list-style-type: none"> - володіння методикою вивчення індивідуальних особливостей учнів, різноманітними прийомами, методами, і формами виховного впливу на них; - здійснення навчально-виховної роботи з учнями; - психологічної готовності студента до роботи в школі. 	<p>педагогічного мислення і навичок, необхідних для виконання своїх професійних обов'язків;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ознайомлення із сучасним станом навчально-виховної роботи в різних типах закладів освіти, з передовим педагогічним досвідом, зі станом реалізації основних завдань концепції української національної школи; - посильна допомога закладам освіти в реалізації завдань, які стоять перед ними; - виховання у студентів необхідних учителю інтелектуальних, моральних, естетичних та інших якостей, інтересу і любові до педагогічної професії, потреби в 	<ul style="list-style-type: none"> - здатність організувати та здійснювати фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу в усіх навчальних закладах, за місцем проживання, роботи і у місцях масового відпочинку громадян; - проводити тренувальні заняття в групах початкової підготовки і спортивного вдосконалення; - здійснювати контроль і використовувати його дані в управлінні тренувальним процесом; - організувати, проводити і судити змагання у обраному виді спорту; - підбирати і застосовувати сучасні методи тренування, оцінки, контролю стану здоров'я та фізичної підготовленості тих хто займається, проводити заняття з використанням нетрадиційних систем оздоровлення, здійснювати вибір нетрадиційної системи 	<p>їх перспектив і можливих наслідків для України;</p> <ul style="list-style-type: none"> - володіє навичками організувати та здійснювати фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу в усіх навчальних закладах, за місцем проживання, роботи і у місцях масового відпочинку громадян; - вміє проводити тренувальні заняття в групах початкової підготовки і спортивного вдосконалення; - вміє здійснювати контроль і використовувати його дані в управлінні тренувальним процесом; - володіє навичками організувати, проводити і судити змагання у обраному виді спорту; 	<p>сучасних методів тренування, оцінки, контролю стану здоров'я та фізичної підготовленості учнів, нетрадиційної системи оздоровчого тренування відповідно до індивідуальних особливостей людини;</p> <ul style="list-style-type: none"> - організувати та провести змагання школярів зі спортивних ігор (в обраному виді спорту); реалізувати себе в ролі головного судді змагань.
--	--	--	---	--	--	--

			самоосвіті, вироблення творчого і дослідницького підходу до педагогічної діяльності.	оздоровчого тренування відповідно до індивідуальних особливостей людини.	– вмiє пiдбирати i застосовувати сучаснi методи тренування, оцiнки, контролю стану здоров'я та фiзичної пiдготовленостi тих хто займається, проводити заняття з використанням нетрадицiйних систем оздоровлення, здiйснювати вибiр нетрадицiйної системи оздоровчого тренування вiдповiдно до iндивiдуальних особливостей людини.	
--	--	--	--	---	---	--

Додаток Ж.2.2

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА З БАСКЕТБОЛУ

4.1 Організація та проведення змагань з баскетболу

4.1.1 Види змагань з баскетболу

Усі змагання з баскетболу поділяються на два види, а саме: календарні та товариські.

Календарні, до котрих відносяться:

а) *першості* (або чемпіонати), у яких виявляються найсильніші команди сезону. За перше місце присуджують звання переможця (або чемпіона) школи, заводу, навчального закладу, міста, країни; учасників нагороджують грамотами, медалями або жетонами, присвоюють їм відповідні спортивні розряди;

б) *кубкові змагання*, які значно відрізняються від змагань на першість. До участі в змаганнях на кубок допускається набагато більше команд, але вводиться жорсткий регламент: після поразки команда вибуває зі змагань;

в) *кваліфікаційні змагання* – дають змогу оцінити рівень спортивної підготовленості і виконати вимоги спортивної класифікації;

г) *відбіркові змагання* – проводять для виявлення окремих команд для включення до числа учасників найбільших змагань (наприклад, відбіркові змагання за право брати участь у чемпіонатах Європи, світу, Ігор Олімпіад).

Товариські, до яких входять:

а) *матчеві зустрічі* двох або кількох команд. Вони можуть бути плановими і є засобом підготовки до офіційних змагань і зміцнення дружніх відносин між ігровими колективами;

б) *змагання з гандикапом* організують для команд з різним рівнем підготовленості. Щоб зрівняти сили двох команд, організатори заздалегідь визначають кількість очок, які до початку гри надаються слабшій команді. Ці умови (фора, гандикап) оголошують заздалегідь або після закінчення гри. Така форма змагань викликає більшу зацікавленість у спортсменів;

в) *скорочені змагання* (бліцтурніри) проводяться за зміненими правилами (скорочений час гри, зменшення кількості набраних очок за кожний закинутий м'яч). Вони не потребують багато часу, але відзначаються великою напругою. Проводять їх кілька разів на рік, зазвичай у дні великих свят або у рамках спортивних заходів (відкриття сезону, спортивне свято тощо).

4.1.2 Планування змагань. Жеребкування команд

Змагання відносяться до найбільш складних форм, що використовуються у системі фізичного виховання. Їх ефективність залежить від якості проведення, тому організації змагань слід надавати великого значення.

Система спортивних змагань ґрунтується на перспективному плануванні усіх видів змагань, що забезпечує широку масовість і підвищення спортивної майстерності гравців.

Усі офіційні змагання проводяться відповідно до затвердженого календаря і на основі спеціально розробленого «Положення про змагання». «Положення» – це правовий документ, який визначає порядок проведення змагання. Положення про змагання складається заздалегідь і доводиться до відома всіх учасників, щоб вони мали змогу ретельно підготуватися до участі в них. Чим більші за масштабом змагання, тим раніше учасники мають бути ознайомлені з положенням.

На основі положення складається кошторис витрат на підготовку до участі у змаганнях. У кошторисі передбачаються витрати на організацію навчально-тренувальних зборів, оплату проїзду учасників до місця змагань і назад, витрати на придбання спортивної форми тощо. Крім того, організатор змагань складає кошторис витрат на проведення змагань. У ньому слід передбачити орендну плату за використання спортивних споруд, оплату праці обслуговуючого персоналу, витрати на художнє оформлення приміщень,

підготовку афіш, програм змагань, оплату проїзду суддів, зберігання їм заробітної платні тощо.

Способи жеребкування команд. Головне призначення жеребкування – присвоїти командам номери, що дають можливість скласти календар ігор за тією чи іншою системою.

Перед жеребкуванням повідомляється, за якою системою буде складатися календар ігор.

Жеребкування може бути проведено для всіх команд одночасно, або з розсіюванням.

Жеребкування з розсіюванням проводиться для рівномірного розподілу команд (за силами) по підгрупах. Використовується два способи розсіювання: за жеребкуванням і способом «змійка».

Зазвичай основою результату, що були на попередніх змаганнях, відповідно до номерів розподіляються підгрупах.

На рис. 4.1 розподілу «змійкою» на команд.

Такий спосіб умовну рівність команд в Підтвердженням цього є обох підгрупах.

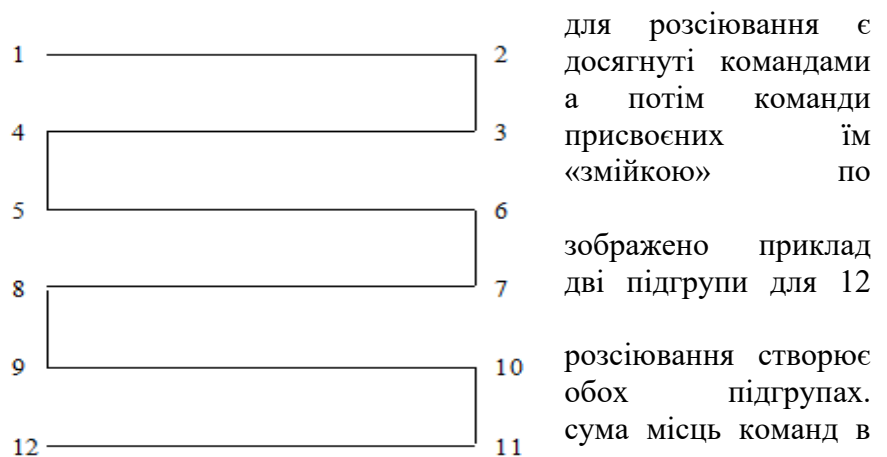

Рис.4.1 Спосіб жеребкування змійкою

4.1.3 Структура змагання з баскетболу

Змагання будь-якого рангу повинні проводитися відповідно до положення, розробленого організацією, що проводить змагання. У ньому повинні бути визначені всі організаційні заходи і вказівки, якими зобов'язані керуватися всі учасники змагань. Положення може мати наступні розділи:

I. Мета і завдання

У цьому розділі вказують мету і завдання, яку передбачається виконати в процесі даних змагань:

- підвищення класу гри команди, індивідуальної майстерності спортсменів;
- популяризація баскетболу в країні;
- виявлення найсильніших команд і гравців для комплектування збірних команд (школи, району, області, міста, ВНЗ, країни тощо);
- підведення підсумків розвитку баскетболу у країні.

II. Терміни і місця проведення змагань

У цьому розділі вказується система змагань, терміни та місця проведення, категорії команд та їх кількість.

III. Керівництво проведенням змагань

Керівництво змаганням виконує відповідна організація у залежності від рангу змагань.

IV. Організації які беруть участь, вимоги до учасників, умови проведення і підведення підсумків змагань

У цьому розділі повинні бути наступні дані:

- організації, що направляють учасників на змагання;
- чисельний склад команди (кількість гравців, тренерів, представників медперсоналу), вимоги до віку, спортивної підготовленості, росту учасників;
- спосіб проведення змагань (кругова система, із вибуванням і т. і , командний або клубний залік);
- очки, що нараховуються за зустріч;

- порядок визначення місць за результатами змагань,
- визначення переможця при рівності очок у двох і більш команд;
- вимоги до місць змагань (відкриті або закриті майданчики, тип покриття), до обладнання й інвентарю, необхідність надання місць на трибунах для учасників. Порядок і терміни подачі заявки на участь у змаганнях.

Вказуються:

- організація, що розглядає заявки;
- порядок і терміни подачі попередніх заявок для визначення фактичного складу що беруть участь команд;
- порядок і терміни подачі іменних заявочних списків, на цьому етапі вирішується питання про допуск учасників до змагань;

- форма заявочного листа і перелік документів, запропонованих мандатної комісії;

- організація, що подає заявку;

У додатки до положення можуть бути включені додаткові зведення:

- програма змагань;

- вимоги до спортивної форми і зовнішнього вигляду учасників.

V. Нагородження

Вказуються види заохочень учасників (медалі, жетони, дипломи, кубки, грамоти, призи, вимпели, пам'ятні подарунки).

VI. Умови прийому й оплати витрат

В усіх випадках вказуються витрати:

- організації, що проводить змагання;

- направляючих організацій;

- порядок і умови оплати суддівства;

- порядок розподілу засобів від продажу квитків (при необхідності).

VII. Дисциплінарні санкції

Доводяться заходи впливу за провини і порушення, що робляться гравцями і тренерами.

VIII. Порядок подачі протесту

Вказується порядок подачі протесту, терміни його розгляду й орган (в основному ГСК), якому подають протест і який розглядає його (вказуються терміни розгляду).

Структура положення може змінюватися, його об'єм залежить від рангу змагань, проте кожне положення про змагання має містити в собі як мінімум 7 пунктів.

4.1.4 Класифікація команд у баскетболі

Команди класифікують на підставі очок відповідно до показників їхніх перемог і поразок, а саме: два (2) очка за кожну виграну гру, одне (1) очко за кожну програну гру (включно з поразкою через нестачу гравців) і нуль (0) очок за гру, що програна позбавленням права.

Якщо в класифікації дві команди мають рівну кількість очок, тоді, щоб визначити місця, використовують результат гри між цими двома командами.

Якщо в класифікації більше двох команд при визначенні місць виявляються рівними за очками, проводять другу класифікацію. При цьому беруть до уваги тільки результати ігор між командами, що мають однакові показники.

Якщо після другої класифікації все ще залишаються команди з рівною кількістю очок, тоді, щоб визначити місця, враховують співвідношення м'ячів, які закинуті й пропущені тільки в іграх між цими командами.

Якщо й після цього все ще залишається більше двох команд з однаковим співвідношенням м'ячів, місця визначають з урахуванням співвідношення м'ячів, що закинуті й пропущені за результатами усіх ігор, що проведені ними у групі.

Якщо на будь-якому етапі цієї процедури кількість команд з рівною кількістю очок все ще скорочується до більше ніж двох, процедуру, починаючи повторюють. Співвідношення м'ячів, які закинуті й пропущені, завжди підраховують діленням.

Виняток. Якщо у змаганні беруть участь тільки три команди, і ситуацію не можна прояснити із застосуванням критеріїв, що наведені вище (співвідношення м'ячів, які закинуті й пропущені, підраховане діленням є однакове), тоді місця команд визначають м'ячі, що закинуті.

Приклад 1

Результати ігор між командами 11-А, 10-Б, 9-В:

11-А проти 10-Б 82 – 75

11-А проти 9-В 64 – 71

10-Б проти 9-В 91 – 84

Команда	Ігри	Перемоги	Поразки	Очки	Різниця м'ячів	Співвідношення м'ячів
11-А	2	1	1	3	146:146	1.0
10-Б	2	1	1	3	166:166	1.0
9-В	2	1	1	3	155:155	1.0

Отже: 1-ша 10-Б – 166 закинутих м'ячів

2-га 9-В – 155 закинутих м'ячів

3-тя 11-А – 146 закинутих м'ячів

Якщо команди все ще рівні після того, як усі наведені вище етапи були виконані, використовують жереб, щоб визначити підсумкові місця. Процедуру проведення жеребкування визначає комісар або компетентний місцевий організатор змагань.

Додаткові приклади правил класифікації:

Приклад 2. *Дві команди мають рівну кількість очок і між ними проведено одну гру*

Команда	Ігри	Перемоги	Поразки	Очки
11-А	5	4	1	9
10-Б	5	4	1	9
9-В	5	3	2	8
11-Б	5	2	3	7
10-А	5	2	3	7
9-Б	5	0	5	5

Переможця гри між командами 11-А і 10-Б класифікують першим, а переможця гри між командами 11-Б і 10-А – четвертим.

Приклад 3. *Дві команди мають рівну кількість очок і між ними зіграно два матчі*

Команда	Ігри	Перемоги	Поразки	Очки
11-А	10	7	3	17
10-Б	10	7	3	17
9-В	10	6	4	16
11-Б	10	5	5	15

10-А	10	3	7	13
9-Б	10	2	8	12

Результати ігор між 11-А та 10-Б:

1) Команда 11-А виграла обидва матчі – 1-ша 11-А, 2-га 10-Б.

2) Кожна команда виграла по одній грі:

11-А проти 10-Б 90 – 82

10-Б проти 11-А 69 – 62

Різниця м'ячів: 11-А 152 – 151

10-Б 151 – 152

Співвідношення м'ячів: 11-А 1.0066

10-Б 0.9934

Отже: 1-ша 11-А

2-га 10-Б

Кожна команда виграла по одній грі

11-А проти 10-Б 90 – 82

10-Б проти 11-А 70 – 62

Дві команди мають однакову різницю м'ячів, що закинуті й пропущені (152-152), й однакове співвідношення м'ячів, які закинуті й пропущені, підраховане діленням (1,000). У такому випадку місця визначають з використанням співвідношення м'ячів, що закинуті й пропущені за результатами усіх ігор, що проведені у групі.

Приклад 4. Більше двох команд мають рівну кількість очок:

Команда	Ігри	Перемоги	Поразки	Очки
11-А	5	4	1	9
10-Б	5	4	1	9
9-В	5	4	1	9
11-Б	5	2	3	7
10-А	5	1	4	6
9-Б	5	0	5	5

Результати ігор між командами Ф-11, Ф-12, Ф-21:

11-А проти 10-Б 82 – 75

11-А проти 9-В 77 – 80

10-Б проти 9-В 88 – 77

Команда	Ігри	Перемоги	Поразки	Очки	Різниця м'ячів	Співвідношення м'ячів
11-А	2	1	1	3	159:155	1.0258
10-Б	2	1	1	3	163:159	1.0251
9-В	2	1	1	3	157:165	0.9515

Отже: 1-ша 11-А ; 2-га 10-Б; 3-тя 9-В

Команда, що без поважної причини не з'являється на матч, передбачений розкладом або залишає ігровий майданчик до закінчення матчу, програє гру позбавленням права й отримує нуль очок у класифікації. Якщо команда програє гру позбавленням права удруге, результати всіх зіграних нею ігор анулюють.

4.1.5 Колова система розіграшу змагань з баскетболу

Залежно від мети конкретних змагань і умов проведення (кількість учасників, відведений час, наявність спортивних споруд), матеріальних витрат на організацію і проведення змагань, вибирають найбільш придатний спосіб або систему розіграшу.

У баскетболі використовуються дві основні системи розіграшу – колова і з вибуванням, зрідка – сполучення обох систем, яке називають змішаною системою розіграшу.

Колову систему змагання проводять за принципом «кожний зустрічається з кожним».

Переможцем стає команда, що набрала найбільшу кількість очок.

Недоліками цієї системи є:

- розіграш проводиться тривалий час. Тому у разі великої кількості команд виникає необхідність розподіляти їх на підгрупи і проводити фінальні ігри між командами, що зайняли однакові місця у підгрупах;

- охоплює порівняно невелику кількість команд.

Календар (порядок зустрічей) ігор за коловою системою складається так. Після жеребкування (проводить його, як правило, головний суддя) кожний учасник команди одержує номер. Відповідно до нього складаються пари учасників на кожний день змагань. Щоб скласти розклад змагань, слід визначити кількість усіх зустрічей та кількість календарних днів.

Кількість зустрічей, які потрібно провести, визначається за формулою: $X = n(n-1)/2$ де X – кількість зустрічей; n – загальна кількість команд, що беруть участь у змаганнях.

Наприклад, якщо у змаганнях беруть участь 5 команд, то кількість усіх зустрічей в одному колі дорівнюватиме:

$$X = 5(5-1)/2 = (5 \cdot 4)/2 = 20/2 = 10$$

Кількість календарних днів за непарним складом учасників дорівнює кількості команд, що мають взяти участь у змаганнях, а при парній кількості команд календарних днів буде на один менше.

Існує два варіанти складання календаря: без чергування (табл.4.1) та з чергуванням господаря (табл.4.2) майданчика.

Календар без чергування господаря майданчика використовують, якщо змагання проводяться в одному місці (залі).

Щоб скласти календар змагань за цим варіантом, потрібно визначити кількість ігрових днів і відповідно до них визначаються пари команд на кожний матч.

Принцип складання пар. У перший календарний день цифри розташовуються стовпцем. Першу половину стовпця заповнюють по вертикалі зверху вниз, починаючи з першого номера, а другу половину стовпця (з правої сторони) – знизу угору. Числа, що стоять навпроти, об'єднують у пари:

Таблиця 4.1

1-й день	2-й день	3-й день	4-й день	5-й день
1-0	1-5	1-4	1-3	1-2
2-5	0-4	5-3	4-2	3-0
3-4	2-3	0-2	5-0	4-5

Принцип складання пар: на другий день і у наступні дні перший номер залишається на місці, а всі інші номери пересуваються на одне місце проти руху стрілки годинника. Якщо кількість команд буде непарною (5 команд), то умовно додається нульовий номер «0», і команда, що у календарному дні стоїть напроти «0» – у цей день не грає (вихідний день). Якщо ж кількість команд парна (наприклад, 6 команд), то замість цифри «0» підставляється цифра «6».

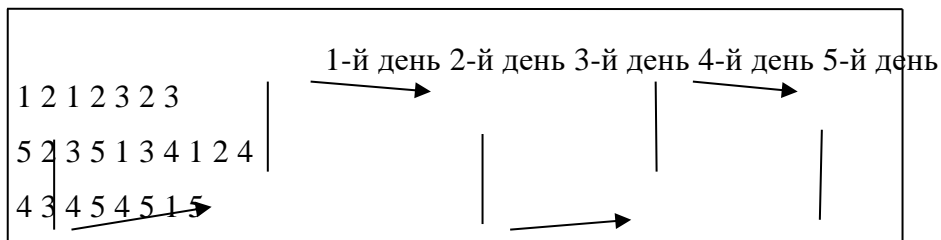
Складання календаря з чергуванням господаря майданчика. Календар ігор, складений за цією таблицею, дає можливість чергувати організацію зустрічей на «своєму»

майданчику і на майданчику суперника. Це досягається тим, що у кожному календарному дні номери команд у таблиці розташовуються у колонці цифр то з лівого, то з правого боку.

Команда, номер якої стоїть першим – називається господарем майданчика.

Складання таблиці з чергуванням здійснюється так: спочатку готується таблиця для непарної кількості команд (при парній кількості останній номер тимчасово не враховується). На листку паперу накреслюються вертикальні лінії, що відповідають кількості календарних днів у змаганні. Біля цих ліній проставляються номери у такому порядку: над першою лінією – перший номер, інші ж номери – за стрілкою годинника, – по обидві сторони першої лінії. Між іншими вертикальними лініями номери записуються у математичній послідовності «змійкою» у напрямку, що вказаний стрілками праворуч від кожної вертикальної лінії. Кожна колонка навколо вертикальної лінії згодом заповнюється номерами в арифметичній послідовності.

Таблиця 4. 2

При парній кількості команд парний номер, який тимчасово не враховувався, приєднують до номерів, що розташовані над і під вертикальними лініями (у нашому прикладі це номер «6»). Якщо кількість команд – непарна, то замість номера «6» проставляється «0» і команда, напроти якої проставляється «0», у цей ігровий день – вихідна.

Початкова таблиця складання розіграшу за принципом вертикальних ліній для 5-6 команд (табл.4.3).

Для остаточного складання таблиці розіграшу необхідно виписати пари кожного календарного дня. Цифри у кожній парі виписуються у дзеркальному порядку, тобто спочатку виписується номер, що стоїть праворуч. Заключна таблиця складання розіграшу з чергуванням господаря майданчика

Таблиця 4.3

1-й день	2-й день	3-й день	4-й день	5-й день
1-(6)	(6)-4	2-(6)	(6)- 5	3-(6)
2-5	5-3	3-1	1-4	4-2
3-4	1-2	4-5	2-3	5-1

Облік та оформлення результатів змагань за коловою системою проводиться за допомогою спеціальної таблиці (табл.4.4), у якій за перемогу нараховується 2 очки, за поразку – 1 і за неявку на гру – 0.

Найбільша сума очок, що набрана протягом змагання, визначає переможця, а сума очок інших команд – їх місце у таблиці розіграшу.

Таблиця 4.4

Результати першості Великоолексинської ЗОШ I-III ступенів з баскетболу серед учнів 9-11 класів (хлопці)

№	Команда	1	2	3	4	5	Очки	Різниця очок	Місце
1.	11-А		85:82 2	76:72 2	95:67 2	91:59 2	8	347 : 280	I
2.	11-Б	82:85 1		86:84 2	90:64 2	88:47 2	7	346 : 280	II
3.	10-А	72:76 1	84:86 1		86:62 2	83:55 2	6	325 : 279	III
4.	10-Б	67:95 1	64:90 1	62:86 1		74:64 2	5	267 : 335	4
5.	9-А	59:91 1	47:88 1	55:83 1	64:74 1		4	225 : 336	5

Якщо дві команди, що претендують на перше місце, мають рівну суму очок, то проводиться додаткова гра. В інших випадках перевагу надають тій команді, що перемогла суперника, який набрав однакову з нею кількість очок. Коли однакову кількість очок набирають три команди або більше, то перевага надається команді, що має найбільше перемог між ними. Якщо і ці показники однакові, то перевагу отримує команда, що має найкращу різницю закинутих і пропущених очок.

Часто змагання, у яких беруть участь доросла, юнацька, молодша юнацька та дитяча команди, проводяться за клубним заліком. У такому випадку впроваджується диференційована (роздільна) оцінка результатів. Якщо, наприклад, треба оцінити роботу серед жіночих або дитячих команд, то відповідно підвищується оцінка гри цих команд. Під час складання шкали диференційованої оцінки результатів за перемогу надається парна кількість очок.

4.1.6 Кубкова система розіграшу змагань з баскетболу

Згідно системи на вибування, команда, що зазнала поразки, вибуває з подальшої участі у змаганнях. Позитивним у цій системі є те, що вона сприяє залученню до змагань великої кількості команд, а це дозволяє проводити масові змагання. Однак її суттєвим недоліком є великий ступінь випадковості у визначенні переможців: сильні команди можуть зустрітися у попередній частині змагань і втратити право на подальшу участь, а у фіналі можуть зустрітися слабкі суперники. Щоб уникнути цього недоліку, використовують розсіювання найсильніших команд за результатами попередніх змагань.

Після жеребкування усі команди, відповідно до одержаного номеру, вписуються в одну колонку. Якщо кількість учасників є кратною 2 (наприклад, 4, 8, 16, 32, 64, 128 і

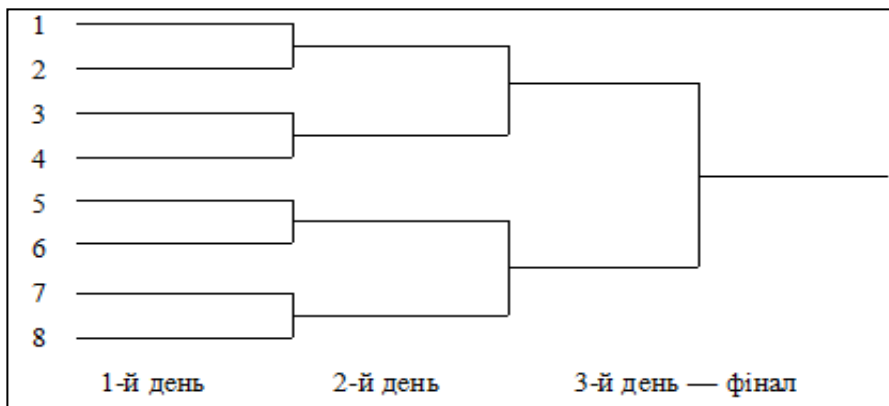

Рис.4.2 Кубкова сітка для 8 команд

т.д.), то тоді усі команди грають в один день. Пари чисел з'єднують зверху донизу. Наприклад, для 8 команд календар матиме такий вигляд (рис.4.2):

Якщо кількість команд не є кратною 2, то у цьому випадку число команд, що бере участь у попередній

частині змагань, визначають за формулою: $x = (a - 2^n) \cdot 2$.

де: a - кількість команд; 2^n - найближче до загальної кількості команд число, що кратне 2. Наприклад для 11 команд, у перший день мають змагатися 6 команд: $a = 11$; $2^n = 8$, тоді: $(11 - 8) \cdot 2 = 6$. При цьому існує правило: за парної кількості команд, що відпочивають у перший день, не грає однакова кількість команд зверху і знизу таблиці. Якщо кількість команд непарна, тоді у нижній частині сітки на одну відпочиваючу команду буде більше. У нашому прикладі таблиця матиме такий вигляд для 11 команд: за формулою ми визначили 6 команд, що грають у перший день. Отже, 5 команд не грають у цей день. Згідно правила, не грають у перший день номери 1 і 2, що розташовані зверху, та номери 9, 10 і 11, що розташовані знизу. Отже, схема ігор для 11 команд має вигляд (рис.4.3):

Рис.4.3 Кубкова сітка для 11 команд

ігор у змаганнях зарекомендували очок, набраних ними у групах.

За змішаною системою найчастіше починають грати за системою з вибуванням (при великій кількості учасників), а закінчують за коловою (чемпіонати світу, Європи тощо).

4.2 Особливості спортивного тренування з баскетболу

4.2.1 Форми організації тренувальних занять з баскетболу

Головне завдання організації тренувального процесу полягає у створенні сприятливих умов для виконання командних та індивідуальних планів підготовки.

Залежно від конкретних завдань підготовки використовують різноманітні види тренувальних занять, котрі групують: за формою організації, головним змістом, побудовою.

Однією з форм проведення занять є індивідуальне тренування, котре має два варіанти: самостійні заняття без тренера та індивідуальна робота на занятті під керівництвом тренера.

Індивідуальні заняття можна проводити одночасно для усіх гравців команди або групи, але кожний спортсмен виконує самостійне завдання. Перевага цієї форми полягає у можливості індивідуалізувати тренувальні навантаження, засоби та методи підготовки, виховувати у спортсмена почуття відповідальності та самостійності. Однак індивідуальні тренування майже не створюють змагальних умов для виховання у гравців навичок ведення спортивної боротьби.

Групова форма занять застосовується у процесі усього тренувального заняття або в окремих його частинах. Така форма тренування надає можливість розподілити усіх баскетболістів за своїми амплуа у різні групи, кожний з яких виконує самостійне завдання. Наприклад, група центрових вдосконалює боротьбу за оволодіння м'ячем під щитом або добивання м'яча у кільце; група нападаючих удосконалює кидки з середньої відстані з протидією захисників і т. ін.

Формування груп проводиться за ігровими амплуа гравців (група центрових, нападаючих, захисників), за сукупністю завдань, спрямованих на розвиток тих чи інших якостей або вдосконалення взаємодій.

Групові тренування проводяться для того, щоб вивчити і вдосконалити парні та групові тактичні дії, зобов'язати спортсменів інтенсивніше виконувати вправи з протидією.

Під час командного тренування гравці розв'язують загальні та окремі завдання, спрямовані на удосконалення колективних дій.

Головним змістом командного тренування є тактична та ігрова підготовка.

За своїм змістом тренувальні заняття бувають:

- тематичними, які присвячуються одному з видів підготовки: теоретичній, фізичній, технічній, тактичній, ігровій;
- комплексними, на яких розв'язуються завдання двох або більше видів підготовки (фізичної та технічної, технічної та ігрової тощо).

За своєю побудовою тренувальні заняття розподіляються на:

- фронтальні – усі баскетболісти виконують одні і ті ж вправи у шеренгах, парах, трикутниках, кругах і т. ін.;
- колові – для проведення заняття виділяють декілька місць (станцій) для виконання вправ.

Структура тренувального заняття. Незалежно від форми та спрямованості тренувальне заняття складається з трьох частин: підготовчої, основної та заключної.

Завданням **підготовчої** частини є організація уваги гравців та підготовка до виконання завдань основної частини заняття. Під організацією розуміється шиккування групи, перевірка присутніх, повідомлення завдань заняття та виконання спеціально підібраних вправ, спрямованих на увагу та емоційний настрій гравців.

Підготовкою до виконання завдань основної частини заняття є виконання спеціальних вправ, спрямованих на рухову та функціональну підготовку організму до майбутньої роботи. Для цього використовують різноманітні вправи для загального розвитку та спеціальні. Особливу увагу необхідно звернути на ті групи м'язів, котрі є найбільш активними (пальці, кисті, суглоби, коліна, плечі і т. ін.). Тривалість підготовчої частини 10-20 хв.

Основна частина заняття. У цій частині виконуються головні завдання фізична, техніко-тактична, ігрова підготовка тощо.

Завдання залежать від підготовленості гравців та етапу тренування. Типовим є такий порядок завдань: повторення вивченого, вивчення нового або удосконалення вивченого матеріалу.

Вправи для розвитку фізичних здатностей розподіляють у такій послідовності: розвиток швидкості → розвиток сили → розвиток витривалості.

Розв'язуючи завдання техніко-тактичного характеру, спочатку опановують техніку, потім тактику. Якщо вивчаються тактичні прийоми, то спочатку засвоюють прийоми нападу, а згодом захисту.

Основна частина тренувального заняття закінчується ігровими вправами та іграми. Тривалість основної частини не менше 70 хв. У змагальний період ці положення можуть порушуватися.

Завданням **заключної** частини заняття є поступове зниження навантаження. Нагадаємо, що різкий перехід від інтенсивної роботи до відносно спокійної - негативно впливає на функціональний стан організму спортсмена.

Головні засоби цієї частини заняття: ходьба, помірний біг, вправи на розслаблення, кидки без великого навантаження тощо. Тривалість заключної частини заняття 5-10 хв.

Загальна тривалість тренувального заняття може змінюватися залежно від складу гравців, завдань тренування, інтенсивності, методів роботи та інших чинників. Середня тривалість тренування становить 90-120 хв.

Обов'язковою частиною навчально-тренувального процесу є зарядка та самостійні тренування. Вони використовуються для усунення слабких місць у фізичній підготовці та

недоліків у техніці гри. Комплекс вправ спортсмен добирає разом із тренером. Про результати виконання індивідуальних завдань судять за показниками контрольних вправ.

4.2.2 Головні засоби навчання та тренування

Для розв'язання завдань навчально-тренувального процесу використовують широке коло вправ. Це насамперед вправи для розвитку фізичних якостей: швидкості, сили, спритності, витривалості, гнучкості, які забезпечують широку загальну фізичну підготовку і сприяють оволодінню спеціальними руховими якостями. Для розвитку спеціальних фізичних якостей, необхідних для ігрової діяльності, використовують вправи спеціального характеру: швидкісні атаки, швидкий прорив, пресинг тощо.

Фізичні вправи, що використовують у навчально-тренувальному процесі, прийнято розподіляти на основні та допоміжні.

Основними вважаються вправи, що взяті безпосередньо зі змісту самої гри в баскетбол: кидки м'яча у кошик, передачі, ведення м'яча, взаємодії гравців у нападі та захисті тощо.

Допоміжні вправи не мають такого тісного зв'язку зі змістом гри і розподіляються на вправи для загального розвитку та спеціально-підготовчі.

За допомогою вправ для загального розвитку складаються необхідні передумови для оволодіння основами ігрової діяльності, досягається всебічна фізична підготовленість та оздоровлення спортсменів, забезпечується розвиток найважливіших фізичних якостей.

Спеціально-підготовчі вправи спрямовані на набуття спеціальних якостей, необхідних для баскетболу, та опанування ігровими прийомами. Вправи, що при цьому використовуються, розподіляють на загально-підготовчі та підвідні. Вони тісно пов'язані між собою. Підготовчі вправи сприяють розвитку спеціальних фізичних якостей. Це можуть бути вправи без предметів або з предметами, ігри та естафети.

Підвідні вправи використовуються для легшого засвоєння рухових дій, що вивчаються (виконання складного за координацією руху, або його виконання в полегшених умовах). Іноді з цією метою використовують імітаційні вправи (без м'яча) та вправи на тренажерах.

Успішне виконання поставлених перед тренувальними заняттями завдань багато в чому залежить від систематичної, послідовної та багаторічної роботи, а також всебічної фізичної підготовленості гравців.

У процесі тренування, навчаючи спортсменів техніки і тактики гри, слід урахувати їхню загальну фізичну підготовку. Важливо, щоб гравці дотримувалися суворого режиму. Належний режим і постійний лікарський нагляд сприяють всебічній фізичній підготовці, зміцненню здоров'я, підвищенню спортивної майстерності, підтримці спортивної форми. Якщо ж не дотримуватися режиму, то спортивні показники знижуються, швидше з'являється стомлення, перетренованість та загальне ослаблення організму спортсмена.

Для того щоб добре розвинути силу, швидкість, витривалість, опанувати сучасну техніку і тактику гри, виховати волю, рішучість та інші риси характеру, необхідна тривала наполеглива робота.

Якщо тренувальні заняття будуть проводитися нерегулярно, з великими перервами, то вони не сприятимуть досягненню очікуваних результатів.

Процес тренування не слід обмежувати лише практичними заняттями. Гравців слід ознайомити з основами теорії та методикою занять, гігієнічними вимогами, організацією та проведенням змагань тощо. На тренувальних заняттях гравці мають набути й педагогічних навичок.

Процес тренування проводиться у формі занять. Вони можуть бути груповими та індивідуальними. Це залежить від завдань, спрямованості занять та від рівня підготовленості гравців. Методика тренування має бути гнучкою та відповідати умовам і завданням занять.

4.2.3 Зміст навантажень у спортивному тренуванні

Тренувальні навантаження розглядаються як важливий компонент тренування. Це кількісна міра тренувальних впливів на спортсменів у процесі тренувальних занять. Під навантаженням у тренуванні слід розуміти вплив фізичних вправ на організм спортсмена, що викликає активну реакцію його функціональних систем.

Виділяють зовнішнє, внутрішнє та психологічне навантаження, котрі складають сумарний обсяг роботи, вплив на організм і психічну сферу спортсмена.

Зовнішнє (фізичне) навантаження визначається:

- показниками загального обсягу у годинах (у річному циклі, мезоциклі та мікроциклах);
- співвідношенням часу на види підготовки (технічну, тактичну, фізичну, інтегральну);
- кількістю тренувальних занять;
- кількістю тренувальних завдань різнобічних напрямів (кількість повторень прийомів гри і тактичних дій);
- величиною та характером навантажень, відстанню і швидкістю подолання дистанцій, кількістю стрибків і т. ін.);
- кількістю інтенсивної роботи (її частиною у %) у загальному її обсязі тощо.

Внутрішнє (фізіологічне) навантаження у тренуванні баскетболістів характеризується реакцією організму на виконану роботу (фізіологічні, біохімічні та інші зрушення). Визначається показниками ЧСС, систолічним об'ємом, частотою дихання, споживанням кисню, кисневим боргом, швидкістю накопичення і кількістю накопиченого лактату крові тощо.

Психологічне навантаження у тренуванні баскетболістів характеризується вольовим та моральним напруженням, емоційністю тренувальних завдань, особливо під час протиборства з суперником, сенсорним напруженням, переживаннями та іншими чинниками. Це навантаження пов'язане з зовнішнім та внутрішнім навантаженням, що впливає на організм баскетболіста.

Зовнішніми показниками навантаження керується тренер під час планування та контролю; внутрішні показники - дають можливість визначити їхню відповідність можливостям організму і їхній вплив на розвиток тренуваності. Збільшення обсягу, інтенсивності, психологічного напруження тренувальної роботи у сполученні з різноманітною за характером та часом виконання роботою ведуть до підвищення зрушень у функціональному стані різнобічних систем та органів, до появи та розвитку стомлення. Величина зрушень залежить від рівня підготовленості та спортивної кваліфікації баскетболістів: одне й те саме за характером навантаження викликає меншу реакцію і більш швидке відновлення у майстрів порівняно з початківцями.

Тренувальне навантаження дає тренувальний ефект, який оцінюють за величиною змін стану баскетболістів. У спорті виділяють:

Терміновий тренувальний ефект – це реакція організму на вплив одного тренувального завдання, вправи;

Поточний тренувальний ефект – це зміна стану спортсмена після тренувального заняття, тобто сумарного комплексу тренувальних завдань та вправ;

Кумулятивний тренувальний ефект – це результат послідовного накопичення організмом усіх тренувальних ефектів системи тренувальних занять. Таким чином, у кожному тренувальному занятті навантаження повинне забезпечити відповідний ефект, бути логічно пов'язано з тренувальними ефектами попередніх та наступних занять.

Специфічність тренувального навантаження відображає ступінь відповідності тренувальних вправ головним параметрам техніко-тактичних змагальних дій. У ширшому розумінні специфічність навантаження відображена у його відповідності головним змаганням. Специфічність пов'язана зі складністю вправ, котра визначається ступенем їх наближення до ігрових умов, а також умовами, у котрих баскетболісти мають виконувати технічні прийоми та тактичні дії (темп, переключення, кількість і складність ігрових дій тощо), а також різні вправи зі спеціальної фізичної підготовки. З віком та підвищенням

спортивної майстерності баскетболістів складність вправ зростає, збільшується їх частка у тренувальних засобах, які застосовуються у навчально-тренувальному процесі.

Величина навантаження відображає кількісну сторону тренувальних впливів. *Зовнішня величина навантаження* – це кількісне вираження тренувальної роботи; *внутрішня* – це ступінь мобілізації функціональних можливостей організму баскетболіста під час виконання тренувальних завдань. Кількість повторень вправ при однакових значеннях інтенсивності, тривалості, характеру відпочинку визначає величину відповідних реакцій організму.

Кількість баскетболістів, які виконують певну вправу, також впливає на характер навантаження: групові вправи, вправи у парах, вправи у чисельній меншості (наприклад 1×2) тощо.

Тривалість вправ у тренуванні баскетболістів може бути від кількох секунд до десятків хвилин. Тут особливо важливо враховувати зміст і наповнення ігрових змагальних моментів та моделювання цих параметрів у тренуванні.

Тривалість залежить від завдань, що ставлять на тренувальному занятті з використанням цих вправ. Варіювання тривалості виконання вправ приводить до їхнього забезпечення різними енергетичними механізмами. Короткочасне виконання вправ з великою інтенсивністю сприяє підвищенню анаеробної продуктивності, а тривала робота з невисокою інтенсивністю вдосконалює аеробні можливості.

Інтенсивність вправи відображає силу її впливу і зумовлює характер фізіологічного зрушення в організмі баскетболіста. Інтенсивність є важливим чинником, що зумовлює позитивний тренувальний ефект. Різні величини інтенсивності мобілізують певні функції енергозабезпечення, що насамкінець дає можливість активно впливати на головні параметри засобів гри та ігрових дій баскетболістів. Інтенсивність навантаження характеризується силою тренувальних впливів або роботою, виконаною за одиницю часу при серійних впливах (швидкість у м/с⁻¹, темп гри та кількість виконаних прийомів). Тренувальні впливи за інтенсивністю варіюються у широких межах, у зв'язку з чим виділяють зони інтенсивності для того, щоб краще планувати навантаження і здійснювати контроль (його оцінку). На практиці для цього використовують показник ЧСС. Крім цього, інтенсивність тренувальних навантажень можна оцінювати з урахуванням ЧСС та характеру енергозабезпечення. Зони інтенсивності та показники ЧСС відображені у табл.4.5.

Таблиця 4.5

Шкала інтенсивності тренувальних навантажень

Спрямованість тренувального впливу	ЧСС, уд·хв⁻¹	Інтенсивність навантаження
Переважно аеробний (робота малої потужності)	114-120 126-138	Незначна Помірна
Змішаний аеробно-анаеробний (робота середньої потужності)	144-162 168-160	Велика Субмаксимальна
Анаеробний гліколітичний (робота максимальної потужності)	186-198	Максимальна

Характер відпочинку та його тривалість визначають величину та характер зсувів в організмі під впливом вправ. Однакові параметри навантаження, але з різними інтервалами відпочинку справляють різні ефекти тренувальних впливів. Характер відпочинку між виконанням вправ і між тренувальними заняттями впливає на відновлювальні процеси, а в остаточному підсумку – на характер зрушень, які проходять в організмі. Залежно від завдань визначається тривалість та характер відпочинку. Особливе значення має характер чергування активних і пасивних фаз у структурі змагальної діяльності баскетболістів.

Отже, у спортивному тренуванні можливість спрямованого впливу на перебіг процесів відновлення є не менш важливою, ніж збільшення обсягу та інтенсивності навантажень.

4.2.4 Регулювання навантаження на заняттях зі спортивних ігор

У процесі занять інтенсивність роботи спортсменів змінюється. Щоб правильно регулювати фізичне навантаження, тренер повинен добре знати індивідуальні особливості усіх гравців.

Дуже велике фізичне навантаження у тренувальному занятті може призвести до перевтоми гравців, а дуже мале не дає ефективних результатів для досягнення доброї тренуваності і затягує процес навчання та вдосконалення.

Під час занять та ігор у більшості випадків спортсмени витримують великі навантаження, але вони не завжди відчувають це, оскільки сама гра є дуже емоційною. Тренер має вміти регулювати навантаження та планувати процес тренування. Якщо на одних заняттях фізичне навантаження дуже велике, то на інших заняттях його треба трохи зменшити, особливо, коли заняття відбуваються щодня. *Мета дозування* – дати можливість гравцям відновити стан організму після фізичного навантаження, щоб на наступних заняттях або змаганнях можна було його збільшити.

Тренер має планувати навантаження на заняттях таким чином, щоб воно поступово збільшувалось і досягло максимуму у змагальний період.

Збільшити чи зменшити фізичне навантаження можна шляхом регулювання інтенсивності виконання вправ.

Збільшити фізичне навантаження можна шляхом збільшення тривалості та кількості повторень вправ, підвищення темпу виконання, зміни умов виконання. На заняттях навантаження слід поступово збільшувати і поступово зменшувати. На початку заняття при виконанні спеціальних вправ фізичне навантаження повинно бути не дуже великим і тривалим, оскільки гравці можуть втомитися і у наступній частині уроку не виконують повноцінно інші вправи.

Для того щоб правильно дозувати фізичне навантаження у занятті, слід контролювати ЧСС гравців. Виконання кожної фізичної вправи тісно пов'язане з роботою центральної нервової, серцево-судинної, дихальної систем, м'язів. Тренер, спостерігаючи за ЧСС, зміною артеріального тиску у гравців на початку, усередині та наприкінці заняття, може скласти фізіологічну криву уроку, котра й буде відображати вплив фізичного навантаження під час заняття. Чим менше фізичне навантаження, тим нижчою буде крива і, навпаки, чим більше навантаження, тим вона буде вищою.

Дозування фізичного навантаження під час занять дуже важливе для підвищення рівня функціональних можливостей організму гравців і для досягнення ними високої тренуваності, а тому необхідно:

- 1) навчальний матеріал добирати з урахуванням підготовленості гравців;
- 2) складати навчальний матеріал так, щоб фізичне навантаження постійно збільшувалося;
- 3) вводити у заняття перерви (у вигляді бесід), малоінтенсивні вправи;
- 4) зменшувати фізичне навантаження під час гри за рахунок коротких перерв для методичних вказівок, полегшувати умови гри, збільшувати кількість гравців тощо.

Під час роботи з добре фізично підготовленими гравцями крива фізичного навантаження може то підніматися вгору, то падати донизу. Такі різкі зміни фізичного навантаження привчають організм спортсменів відразу переключатися від роботи з незначним навантаженням на роботу з великим навантаженням, що дуже важливо для запасних гравців.

Тренер, добре знаючи гравців та їхні індивідуальні особливості, може визначити вплив вправ на організм не тільки за фізіологічною кривою, але й за зовнішніми об'єктивними ознаками:

- зміною настрою спортсменів;
- пасивною участю у виконанні вправ;
- утомленому виразу обличчя і т. ін.

Величину навантаження можна визначити за якістю виконання вправ: при стомленні рухи втрачають точність і швидкість, гравці не можуть добре концентрувати увагу на виконанні вправ.

Змагальні і тренувальні навантаження можуть бути розподілені за величиною на малі, середні, значні і великі. Вони спрямовані на розвиток окремих рухових якостей, удосконалення координаційної структури рухів, компонентів психологічної підготовленості й тактичної майстерності.

Величина тренувальних навантажень у заняттях певної спрямованості може бути об'єктивно охарактеризована на основі особливостей та компенсації втоми і їхнього впливу на функціональні системи організму.

Малі та середні навантаження характеризуються відсутністю ознак стомлення; значні навантаження виконуються при частковій компенсації зростаючого стомлення; великі навантаження пов'язані з виконанням вправ до виникнення некомпенсаційних реакцій функціональних систем організму і появи ознак стомлення (табл.4.6).

Таблиця 4.6

Характеристика видів навантажень (Платонов, 1997)

Навантаження	Критерії величини навантаження	Завдання
Мале	Поява першої фази періоду стабільної працездатності (15-20 % обсягу роботи, що виконується до появи стомлення)	Утримання досягнутого рівня тренуваності, прискорення процесів відновлення після попередніх навантажень
Середнє	Поява другої фази стабільної працездатності (40-60 % обсягу роботи, що виконуваної до появи стомлення)	Утримання досягнутого рівня тренуваності, розв'язання окремих завдань підготовки
Значне	Появлення фази компенсованої втоми (прихованої втоми) (60-75 % обсягу до з'явлення явного стомлення)	Стабілізація та подальше підвищення тренуваності
Велике	Виникнення явного стомлення	Підвищення тренуваності

Чим більше навантаження, тим напруженіше функціонують системи організму, змінюється їх ефективність, виникають об'єктивні і суб'єктивні ознаки стомлення, котрі компенсуються, долаються за рахунок регуляторних впливів функціональних систем і збільшення вольових зусиль.

Заняття з великими навантаженнями припиняється, коли в результаті стомлення спортсмен не в змозі виконувати задану роботу у визначених режимах, тому навантаження слід знижувати. Робота, що виконується у стані явного некомпенсованого стомлення, вже не

викликає бажаних функціональних зрушень, характерних для тренувальних занять певної спрямованості.

Під час напруженої м'язової діяльності на занятті з великим навантаженням і після нього у різних системах організму спостерігається втрата відновлення функціонального потенціалу.

Велике навантаження і пов'язане з ним стомлення ведуть до зниження повноцінності функцій, але водночас є головним стимулятором відновних процесів, пов'язаних з механізмами енергозабезпечення виконаної роботи. Під час великих навантажень ознаки некомпенсованого стомлення проявляються не раніше ніж через 2-3 год. після початку тренувального заняття. Це навантаження супроводжується функціональними змінами, що притаманні періодам входження у роботу, стійкої працездатності та компенсованого стомлення. У період компенсованого стомлення напруження у діяльності функціональних систем зростає. Роботу припиняють при порушенні структури рухів, уповільненні реакцій, зниженні швидкості на 5-10% на заняттях швидко-силової та анаеробної спрямованості й на 10-15% на заняттях, спрямованих на підвищення різнобічних видів витривалості.

4.2.5 Самоконтроль на заняттях зі спортивних ігор

Важливим завданням викладача є навчання спортсменів здійснювати самоконтроль. **Самоконтроль** – це регулярні самостійні спостереження людей за станом свого здоров'я, фізичного розвитку, за впливом на організм фізичними вправами й спортом. Самоконтроль істотно доповнює відомості, отримані при лікарському обстеженні й педагогічному контролі. Він має не тільки виховне значення, але й привчає більш свідомо ставитися до занять, дотримуватися правил особистої й колективної гігієни, розумного розпорядку дня, режиму навчання, праці, побуту й відпочинку. На основі одержуваних результатів самоконтролю можна оцінювати реакцію організму на фізичне навантаження під час занять фізичними вправами, на заняттях зі спортивних ігор. Самоконтроль необхідний всім, хто займається фізичною культурою, особливо особам, що мають відхилення в стані здоров'я. Дані самоконтролю записуються в щоденник, вони допомагають викладачеві й тренеріві, контролювати й регулювати правильність підбора засобів, методик проведення учбово-тренувальних занять.

У **щоденнику самоконтролю** рекомендується регулярно реєструвати суб'єктивні й об'єктивні дані самоконтролю. При заняттях фізичною культурою по навчальній програмі, а також у групах здоров'я й при самостійних заняттях можна обмежитися такими суб'єктивними показниками, як самопочуття, сон, апетит, болючі відчуття, і об'єктивними показниками – ЧСС, маса тіла, тренувальні навантаження, порушення режиму, спортивні результати. Для ведення щоденника самоконтролю досить підготувати невеликий зошит і розграфити її по показниках самоконтролю й датах. Записи рекомендується робити лаконічно. Структура щоденника може мати такий вигляд:

1. *Самопочуття*
2. *Сон*
3. *Апетит*
4. *Болюві відчуття*
5. *ЧСС*
6. *Маса тіла*
7. *Тренувальні навантаження*
8. *Порушення режиму*

9. *Спортивні результати*
10. *Оцінка фізичного розвитку*
11. *Життєвий показник*
12. *Індекс пропорційності розвитку грудної клітки*
13. *Силовий показник*
14. *Вага, ростовий показник*
15. *Коефіцієнт пропорційності*
16. *Оцінка функціональної підготовленості*

Самопочуття відзначається як гарне, задовільне або погане. При поганому самопочутті фіксується характер незвичайних відчуттів.

Сон. У щоденнику відзначається тривалість і глибина сну, його порушення (важке засипання, неспокійний сон, безсоння, недосипання та ін.).

Апетит відзначається як гарний, задовільний, знижений, поганий. Різні відхилення в стані здоров'я швидко відбиваються на апетиті, тому його погіршення, як правило, є результатом перевтоми або захворювання.

Больові відчуття фіксуються по місцю їхньої локалізації (гострі, тупі, ріжучі й т. п.) і силі прояву.

ЧСС – важливий показник стану організму. Його рекомендується підраховувати регулярно в будь-який час доби. Найкраще це робити вранці, у положенні лежачи після пробудження. А також спостерігати пульс треба до тренування (за 3-5 хв.) і відразу після спортивного тренування. Різка прискорення або уповільнення пульсу порівняно з попередніми показниками може бути наслідком перевтоми або захворювання й вимагає консультації з викладачем фізичного виховання й лікарем. Рекомендується також стежити за правильністю ритму й ступенем наповнення пульсу.

Маса тіла повинна визначатися періодично (1-2 рази на місяць) ранком натще, на тих самих вагах, у тому самому костюмі, краще в спортивних трусах і майці. У першому періоді тренування маса звичайно знижується, потім стабілізується й надалі за рахунок приросту м'язової маси трохи збільшується. При різкому зниженні маси тіла варто звернутися до лікаря.

Тренувальні навантаження записуються коротко, разом з іншими показниками самоконтролю вони дають можливість пояснити різні відхилення в стані організму.

Порушення режиму. У щоденнику відзначається характер порушення: недотримання раціонального чергування праці й відпочинку, порушення режиму харчування, уживання алкогольних напоїв, паління та ін. Наприклад, уживання алкогольних напоїв відразу ж негативно відбивається на серцево-судинній системі, невинувато збільшує ЧСС, а також на спортивних результатах, приводить до їхнього зниження.

Спортивні результати показують, правильно або неправильно застосовуються засоби й методи тренувальних занять. Їхній аналіз може виявити додаткові резерви для росту фізичної підготовленості й спортивної майстерності. У процесі занять фізичними вправами, участі в масових фізкультурно-оздоровчих заходах і спортивних змаганнях рекомендується викладачам, тренерам, інструкторам і спортсменам періодично оцінювати рівень свого фізичного розвитку й фізичної (функціональної) підготовленості.

Оцінка фізичного розвитку, життєвий показник, індекс пропорційності розвитку грудної клітки, силовий показник, вага, ростовий показник, коефіцієнт пропорційності та

оцінка функціональної підготовленості – визначається за допомогою антропометричних та функціональних проб.

4.2.6 Психологічні принципи, які слід враховувати під час кожного кидка у кошик з будь-якої дистанції

Особливе значення психологічна підготовка має під час виконання кидків. Знання того, коли виконувати кидок під час гри і в яких умовах, відрізняє великого гравця від хорошого. В історії баскетболу є багато прикладів, коли гравці ставали великими, незважаючи на порівняно скромні фізичні дані. Але їхня наполегливість, зібраність, упевненість і вміння розслаблюватися під час виконання кидків сприяли становленню цих гравців як прекрасних снайперів. Під час виконання кидків в кошик слід дотримуватися таких основних принципів як:

- зібраність;
- вміння розслаблюватися;
- упевненість.

Зібраність. Завдяки тривалому тренуванню хороші гравці розвивають уміння сконцентрувати увагу до таких меж, що під час кидків не зважають ні на які перешкоди. Для цього вони тренуються в умовах, що максимально наближені до змагальних і аналізують кожний технічний прийом, котрий виконується. Спочатку це вимагає усвідомлених зусиль, але з часом стає рефлексним, подібним до «відчуття м'яча».

Уміння розслаблюватися тісно поєднане із зібраністю, котру демонструють видатні гравці в умовах напруженого поєдинку. Це своєрідне уміння відволікатися від навколишнього оточення і сконцентруватися на виконанні безпосередньо завдання. Наочним прикладом може бути виконання гравцем штрафного кидка: підхід до лінії штрафного кидка, постановка ніг і удари м'ячем об поверхню майданчика. У той момент, коли гравець широко відкриває очі й дивиться на кошик, його зібраність досягає найвищого рівня і ніщо вже не може бути для нього перешкодою.

Упевненість. Кожний кидок має виконуватися з упевненістю, що м'яч обов'язково попаде у кошик, не торкнувшись кільця.

Звичайно, у кожного гравця бувають невдалі ігри, коли кидки «не йдуть», але відомі й такі моменти, коли гравець після невдалої гри у першій половині зустрічі у другій – демонструє найвищу ефективність. Це вміння психічно відновлюватися, подібно до вміння деяких гравців відновлювати рівновагу у повітрі після стрибка з незручного положення, і є ознакою відмінної тренуваності спортсмена.

4.2.7 Фізичні принципи, які слід враховувати під час кожного кидка у кошик з будь-якої дистанції

Виконання кожного кидка в кошик вимагає дотримання певних фізичних принципів, а саме:

- утримання рівноваги тіла, що дозволяє виконати координовані зусилля ногами, тулубом і руками;
- створення зусилля;
- розрахунку дії так, щоб кожний рух у своєму розвитку проходив у потрібний момент і у необхідній послідовності;
- виконання кінчиками пальців кінцевого руху для досягнення бажаної траєкторії;

➤ ефективного супроводження.

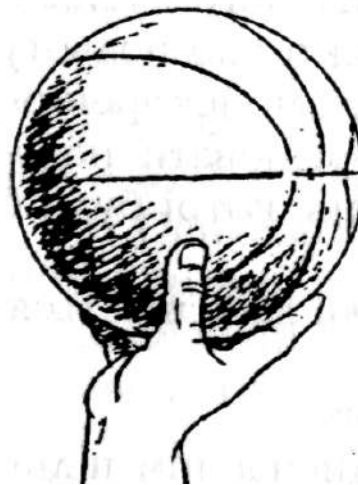
Рівновага тіла. При доброму відчутті рівноваги гравець може координувати напруження кожного м'яза для створення загального зусилля під час виконання кидка. Вміння гравця контролювати траєкторію польоту м'яча залежить безпосередньо від його вміння контролювати прискорення, створене власним тілом. Деякі баскетболісти вміють контролювати положення тіла так добре, що можуть влучно кидати із положень, котрі були б незручними або навіть неможливими для інших.

Створення зусиль. Розвиток зусиль під час кидка здійснюється:

- плавним рухом кисті і пальців вперед;
- швидким розгинанням руки різким рухом ліктя і плеча;
- швидким випрямленням ніг у колінних суглобах з одночасним підніманням на носки.

Під час кидка значна частина створеної енергії спрямовується на рух угору, після чого сила, що збереглася, забезпечується рухом рук, кистей і пальців для досягнення м'ячем кошика.

Використання кінчиків пальців для створення кінцевого руху. Сили, що прикладені до м'яча, повинні пройти через кінчики пальців. Це дає можливість пальцями підправити траєкторію у момент випуску м'яча і забезпечує легке природне зворотне обертання. Контроль за м'ячем кінчиками пальців слід здійснювати так, як показано на рис.4.4.

**Рис.4.4 Контроль м'яча
кінчиками пальців**

Додаток Ж.2.3

Тематика курсових робіт з фізичної культури з методикою викладання

1. Організаційні принципи проведення рухливих ігор на уроках з (волейболу, баскетболу, футболу)
2. Теоретико-методичні засади організації змагальної діяльності зі спортивних ігор
3. Компетентнісний підхід до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор
4. Інноваційні форми професійного розвитку і саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури
5. Впровадження інноваційних технологій організації та проведення змагань з (волейболу, баскетболу, футболу)
6. Неформальна освіта як засіб формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури
7. Українські народні ігри у фізичному вихованні дітей.
8. Застосування ігрових технологій на уроках фізичної культури у дітей 1-4 класів.
9. Національні художньо-спортивні свята (фестини) у фізичному вихованні учнів середнього шкільного віку
10. Забезпечення національної спрямованості фізичного виховання молодших школярів засобами українських народних рухливих ігор.
11. Формування фізичного і психологічного здоров'я дитини засобами гри.
12. Організація та методика проведення рухливих ігор зі школярами.
13. Особливості використання рухливих ігор на уроках фізичної культури
14. Особливості етапів розучування рухової дії.
15. Методика виховання різних фізичних якостей за допомогою рухливих ігор

- 16.Методика розвитку координаційних здібностей засобами рухливих ігор.
- 17.Методика навчання учнів техніки спортивних ігор за допомогою рухливих ігор на з уроках фізичної культури.
- 18.Методика проведення рухливих ігор в на уроках фізичної культури в школі.
- 19.Методика викладання спортивних ігор в різних формах організації занять школярів
- 20.Виховання рухових якостей у школярів молодших класів із застосуванням рухових ігор.
- 21.Спортивно-оздоровчі ігри у (волейболі, баскетболі, футболі).
- 22.Спортивні ігри в позакласній роботі вчителя фізичної культури
- 23.Рухливі національні ігри на уроках фізичної культури
- 24.Методичні основи навчання школярів техніки гри в баскетбол
- 25.Методика навчання елементам техніки гри у волейбол в умовах уроку фізичної культури
- 26.Методика навчання елементам техніки гри у гандбол в умовах уроку фізичної культури
- 27.Методика навчання елементам техніки гри у баскетбол (софтбол) в умовах уроку фізичної культури
28. Методика навчання елементам техніки гри у (софтбол, бейсбол) в умовах уроку фізичної культури
- 29.Організація рухливих ігор на місцевості в різні пори року.
- 30.Організаційно-методичні аспекти планування навчально-тренувальної роботи
- 31.Організаційно-методичні аспекти ігрової підготовки баскетболістів.

Додаток Ж.3

Залучення студентів до неформальної / інформальної освіти: перелік онлайн-ресурсів / курсів

1. Успішне вчителювання – прості рецепти на кожен день
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:EWC+DS101+2021_T1_3
2. Небайдужі: базові емоційні потреби та соціальна взаємодія
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+NI101+2023_T2
3. Школа ефективного мислення <https://vumonline.ua/course/school-of-effective-thinking/>
4. Вчителі 2.0: Онлайн-курс із професійного розвитку та наставництва
<https://study.ed-era.com/uk/courses/course/2950>
5. Підвищення кваліфікацій педагогічних працівників: нові вимоги і можливості
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+PPK101+2020_T1
6. Удосконалення ваших методів навчання
<https://www.futurelearn.com/courses/improving-study-techniques>
7. Креативне мислення <https://vumonline.ua/course/creative-thinking/>
8. Креативний активізм <https://vumonline.ua/course/creative-activism/>
9. Інструменти креативного та творчого педагога. Формування новаторських підходів до освітньої діяльності в умовах війни
<https://hub.atoms.com.ua/training/instrumenti-kreativnogo-ta-tvorcogo-pedagoga-5920>
10. Впровадження інновацій в школах
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:MIT+LIIS101+2018_T3
11. Критичне мислення для освітян https://prometheus.org.ua/course/course-v1:CZ+CTFT101+2017_T3
12. Автономія школи <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/454>
13. Впровадження інновацій в школах
https://prometheus.org.ua/course/course-v1:MIT+LIIS101+2018_T3

14. MON-DECIDE: 2 Онлайн-курс для педагогів та керівників закладів професійно-технічної освіти (ПТО) про дистанційний та змішаний формати навчання <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:MON-DECIDE+2+2020/about#profit>
15. Протидія та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти https://prometheus.org.ua/course/course-v1:MON+AB101+2019_T2
16. 30 кроків до нової української школи: навчаємо громадянина https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+DemSchool101+2019_T3
17. Управління дистанційною освітою <https://openuped.eu/new-courses-list/details/12/30>
18. 4 кроки до здорового харчування
19. https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+HLFD101+2019_T2/about
20. Участь батьків у організації інклюзивного навчання <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra-SmartOsvita+Par+1/about>
21. Благополуччя та захист дітей https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+TI_W101+2023_T3

Додаток И
Діагностичний інструментарій
для виявлення стану готовності
майбутніх учителів фізичної культури
до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор

Додаток И.1

Анкета на вивчення стану готовності
майбутніх учителів фізичної культури
до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор

Шановні здобувачі освіти, дана анкета розроблена для визначення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор.

Ваші відповіді дуже важливі для нашого дослідження. Анкета є анонімною, просимо відповідати максимально чесно, одержані дані використовуватимуться виключно у наукових цілях.

Просимо надати відповіді на запитання, поставивши позначку біля обраного варіанту.

Назва закладу освіти _____

Дата заповнення анкети _____

Уважно прочитавши запитання, оберіть із запропонованих відповідей ту, яка є для Вас найбільш прийнятною, обвівши відповідний номер або напишіть власний варіант там, де це враховано.

1. Чи задоволені Ви вибором майбутньої професійної діяльності як учителя фізичної культури?

а) задоволений повністю	б) задоволений частково
в) не задоволений	г) важко відповісти.

2. Які особистісні якості має мати учитель фізичної культури?

3. Назвіть професійні вміння, якими має володіти учитель фізичної культури

4. На Вашу думку, чи обов'язково професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури має містити складову щодо підготовки до організації

змагальної діяльності?

- а) так
в) ні
- б) частково
г) важко відповісти.

5. Чи маєте Ви інтерес до змагальної діяльності?

- а) так
в) ні
- б) частково
г) важко відповісти.

6. Чи маєте досвід участі у змаганнях зі спортивних ігор?

- а) так
в) ні
- б) частково
г) важко відповісти.

7. Розмістіть за рейтингом найбільш привабливі для Вас види спортивних ігор, включених до навчальної програми з фізичної культури для ЗЗСО

бадмінтон, баскетбол, волейбол, гандбол,
городки, петант, настільний теніс, регбі,
теніс, фістбол, флорбол, футбол

8. Чи вважаєте Ви фізичне самовдосконалення важливим для майбутньої професійної діяльності?

- а) так
в) ні
- б) частково
г) важко відповісти.

9. Чи працюєте Ви над власним фізичним вдосконаленням?

- а) так
в) ні
- б) частково
г) важко відповісти.

10. Які форми фізичного вдосконалення, на Вашу думку, є найбільш ефективними?

11. Підкресліть види спортивних ігор, включених до навчальної програми з фізичної культури для ЗЗСО, з якими Вас ознайолювали під час навчання ЗВО

бадмінтон, баскетбол, волейбол, гандбол,
городки, петант, настільний теніс, регбі,
теніс, фістбол, флорбол, футбол

12. Впишіть на якому рівні Ви володієте знаннями з теорії та методики навчання техніко-тактичних дій з наступних спортивних ігор: бадмінтон, баскетбол, волейбол, гандбол, городки, настільний теніс, петант, регбі, теніс, фістбол, флорбол, футбол

володію _____
повністю _____
володію _____
частково _____
не _____
володію _____

13. Чи розумієте Ви, що являє собою змагальна діяльність зі спортивних ігор?

- а) так, розумію
в) ні, не розумію
- б) розумію частково
г) важко відповісти.

14. Чи знаєте Ви, як здійснюється організація та планування змагань зі спортивних ігор?

а) так, знаю	б) знаю частково
в) ні, не знаю	г) важко відповісти.

15. Чи знаєте Ви, які фактори слід врахувати для вибору системи розіграшу змагань зі спортивних ігор?

а) так, знаю	б) знаю частково
в) ні, не знаю	г) важко відповісти.

16. Чи знаєте Ви, які виділяють системи розіграшу змагань зі спортивних ігор?

а) так, знаю	б) знаю частково
в) ні, не знаю	г) важко відповісти.

17. Наскільки Ви задоволені рівнем викладання дисциплін з теорії та методики навчання ігрових видів спорту у вашому ЗВО?

а) задоволений повністю	б) задоволений частково
в) не задоволений	г) важко відповісти.

18. Наскільки Ви задоволені наявним навчально-методичним забезпеченням зі спортивних ігор у вашому ЗВО?

а) задоволений повністю	б) задоволений частково
в) не задоволений	г) важко відповісти.

19. Наскільки Ви задоволені матеріально-технічним забезпеченням і спортивною базою для ігрових видів спорту у вашому ЗВО?

а) задоволений повністю	б) задоволений частково
в) не задоволений	г) важко відповісти.

20. Які теми, на Вашу думку, потребують оновлення і доповнення до робочих програм з фахових дисциплін?

—

21. Наскільки Ви володієте професійними вміннями та навичками щодо організації та проведення змагальної діяльності серед школярів?

а) володію повністю	б) володію частково
в) не володію	г) важко відповісти.

22. Які професійні вміння та навички щодо організації та проведення змагальної діяльності, на Вашу думку, потребують удосконалення?

—

23. Чи використовуєте Ви засоби неформальної освіти як додатковий ресурс для набуття особистого, професійного, соціального досвіду та формування професійної компетентності?

а) використовую	б) використовую частково
в) не використовую	г) важко відповісти.

24. Які форми самоосвіти Ви практикуєте?

25. Наскільки Ви підготовлені до проведення навчальної та секційної роботи зі спортивних ігор у школі?

а) підготовлений повністю	б) підготовлений частково
в) не підготовлений	г) важко відповісти.

26. Чи змогли б Ви підготувати шкільну команду з окремого ігрового виду спорту до участі у змаганнях?

а) так, зміг би	б) зміг би частково
в) ні, не зміг би	г) важко відповісти.

27. Чи змогли б Ви скласти положення про змагання зі спортивних ігор?

а) так, зміг би	б) зміг би частково
в) ні, не зміг би	г) важко відповісти.

28. Чи змогли б Ви провести жеребкування команд?

а) так, зміг би	б) зміг би частково
в) ні, не зміг би	г) важко відповісти.

29. Чи змогли б Ви скласти календар для проведення змагань зі спортивних ігор?

а) так, зміг би	б) зміг би частково
в) ні, не зміг би	г) важко відповісти.

30. Підкресліть види спортивних ігор, включених до навчальної програми з фізичної культури для ЗЗСО, з яких Ви змогли б виконувати функції судді

бадмінтон, баскетбол, волейбол, гандбол,
городки, петант, настільний теніс, регбі,
теніс, фістбол, флорбол, футбол

31. Чи вважаєте Ви, що Вам вистачає знань та вмінь для професійної діяльності як учителя фізичної культури?

а) так	б) частково
в) ні	г) важко відповісти

32. Чи вважаєте Ви, що Вам вистачає знань та вмінь стосовно організації змагальної діяльності?

а) так	б) частково
в) ні	г) важко відповісти

33. Чи вважаєте Ви, що достатньо приділяєте увагу фізичному самовдосконаленню?

а) так	б) частково
в) ні	г) важко відповісти

34. Чи вважаєте Ви, що Ваша самооцінка щодо достатності та ефективності фізичного самовдосконалення є об'єктивною?

а) так	б) частково
в) ні	г) важко відповісти

35. Якими особистими та професійними якостями повинен володіти майбутній учитель фізичної культури?

36. Чи володієте Ви якостями, необхідними для організатора змагальної діяльності зі спортивних ігор серед школярів?

а) так	б) частково
в) ні	г) важко відповісти

37. Які Ваші професійні та особистісні якості, необхідні для організації змагальної діяльності зі спортивних ігор серед школярів, потребують удосконалення?

38. Які форми професійного розвитку і саморозвитку, на Вашу думку, є ефективними для майбутніх учителів фізичної культури?

39. Чи працюєте Ви над професійним розвитком і саморозвитком?

40. Чи здійснюєте Ви систематичний аналіз і самооцінку фізичного вдосконалення та професійного розвитку?

- а) оцінюю себе критично, постійно аналізую свої дії та прагну до самовдосконалення
- б) не маю звички оцінювати свою діяльність, якщо виникне потреба, готовий(а) змінюватись
- в) присутня постійна звичка оцінювати та контролювати свою діяльність, при цьому немає бажання змінюватись
- г) немає схильності до аналізу, самооцінки і бажання в собі щось змінювати

Дякуємо за співпрацю!

Додаток И.2

Оцінка мотивації ставлення здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності¹¹

Шановні здобувачі освіти, методика розроблена з метою оцінки мотивації ставлення здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності як учителя фізичної культури.

Ваші відповіді дуже важливі для нашого дослідження. Просимо відповідати максимально чесно, одержані дані використовуватимуться виключно у наукових цілях.

Назва закладу освіти _____

Дата заповнення анкети _____

Усі пункти шкали оцінюються в балах від 1 до 5 та виражають позитивне або негативне ставлення до майбутньої професійної діяльності. Загальна оцінка складається з балів за рядками. Варіанти відповідей на судження можуть бути «так», «скоріше так, ніж ні», «не можу відповісти», «скоріше ні, ніж так», «ні».

1. Чи бажали б Ви створити щось нове у сфері своєї майбутньої професійної діяльності?
2. Чи відвідували б Ви нові заходи заради нових знань і вмінь щодо організації змагальної діяльності?
3. Чи лякають Вас несподіванки, які можуть виникнути у професійній діяльності та які потребуватимуть нових виходів із ситуацій?
4. Чи вважаєте Ви, що навчальні заняття у закладі вищої освіти сприяють особистісно-професійній мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності як учителя фізичної культури?
5. Чи вважаєте Ви, що освітнє середовище закладу вищої освіти сприяє особистісно-професійній мотивації студентів на фізичне самовдосконалення?
6. Чи вважаєте Ви студентів активними учасниками змагальної діяльності зі спортивних ігор?
7. Чи вважаєте Ви, що тільки оволодіння професійними знаннями, отриманими Вами під час навчання у закладі вищої освіти, дадуть можливість в майбутньому ефективно виконувати професійні обов'язки учителя фізичної культури, зокрема, з організації змагальної діяльності?
8. Чи вважаєте Ви, що Ваша майбутня професійна діяльність із застосуванням практичних навичок, отриманих у процесі навчання, надасть можливість Вам стати організатором змагальної діяльності?
9. Чи вважаєте Ви, що організація у закладі вищої освіти спортивних змагань

¹¹За модифікованою методикою оцінки мотивації ставлення до професійної діяльності (А. О. Карелін)

серед студентів має першорядне значення, і Ви залюбки будете приймати участь у подібних заходах?

10. Чи згодні Ви з тим, що під час навчання в ЗВО у студентів не можна сформувати усі професійні навички та вміння?
11. На Вашу думку, чи обов'язково професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури має містити складову щодо підготовки до організації змагальної діяльності?
12. Чи викликають у Вас складнощі з активною участю у різних заходах, спрямованих на професійний розвиток як майбутніх учителів фізичної культури?
13. Чи враховували Ви, обираючи професію, стан власного фізичного здоров'я та необхідність постійного фізичного вдосконалення для успішної професійної діяльності?
14. Чи втрачає викладач, який займається науково-дослідницькою роботою, пов'язаною із здоров'язбереженням, можливість спілкування із студентами?
15. Чи цікавлять Вас нові ідеї, можливості, методики, спрямовані на формування організаторських умінь щодо проведення змагань зі спортивних ігор серед школярів?

Дякуємо за співпрацю!

Загальна сумарна оцінка результатів складається за ключем:

№ запитання / відповідь	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Так	5	5	1	5	5	5	1	5	5	1	5	1	5	1	5
Скоріше так, ніж ні	4	4	2	4	4	4	2	4	4	2	4	2	4	2	4
Не можу відповісти	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Скоріше ні, ніж так	2	2	4	2	2	2	4	2	2	4	2	4	2	4	2
Ні	1	1	5	1	1	1	5	1	1	5	1	5	1	5	1
Ступінь мотивації	Низький					Середній					Високий				
Сума балів	15 – 33					34 – 54					55 – 75				

Додаток И.3

Питання для моніторингу рівня знань здобувачів

з фахових дисциплін

1. Опишіть історію ігор, що за своїм змістом нагадували сучасний баскетбол
2. Опишіть історію виникнення сучасного баскетболу
3. Дайте характеристику I етапу розвитку гри баскетбол(1891-1918рр.)
4. Охарактеризуйте II етап розвитку гри баскетбол(1919-1931рр.)
5. Охарактеризуйте III етап розвитку гри баскетбол(1932-1947рр.)
6. Дайте характеристику VI етапу розвитку гри баскетбол(1948-1965рр.)
7. Охарактеризуйте V етап розвитку гри баскетбол(1970-ті до сьогодні)
8. Перерахуйте здобутки українських спортсменів у складі збірної команди СРСР на міжнародній арені
9. Опишіть історію українського баскетболу від 1991 року до сьогодні
10. Опишіть історію зародження та розвиток баскетболу на Рівненщині
11. Опишіть історію зародження та еволюцію гри настільний теніс
12. Опишіть, як відбувався розвиток настільного тенісу в Україні
13. Назвіть та опишіть декілька рухливих ігор з елементами баскетболу
14. Охарактеризуйте види змагань з баскетболу
15. Дайте характеристику коловій системі розіграшу змагань
16. Охарактеризуйте кубкову систему розіграшу змагань
17. Охарактеризуйте змішану систему розіграшу змагань
18. Опишіть, як відбувається планування та організація змагань
19. Охарактеризуйте структуру положення про змагання
20. Опишіть за якими способами можна провести жеребкування команд
21. Дайте визначення поняття заслін та охарактеризуйте його види
22. Дайте характеристику класифікації техніки гри баскетбол у нападі
23. Дайте характеристику класифікації техніки гри баскетбол у захисті
24. Дайте визначення поняття передача м'яча. Охарактеризуйте класифікацію передач м'яча у баскетболі
25. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання ловлі м'яча двома руками
26. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання однією рукою
27. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання передачі м'яча двома руками від грудей
28. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання передачі м'яча двома руками зверху
29. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання передачі м'яча двома руками знизу
30. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання

передачі м'яча зігнутою рукою зверху

31. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання передачі м'яча прямою рукою зверху

32. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання передачі м'яча однією рукою від плеча

33. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання передачі м'яча з відскоком від паркету

34. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання поворотів

35. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання зупинок

36. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання переміщення по майданчику

37. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання ведення м'яча (дриблінг)

38. Дайте визначення поняття кидок м'яча в корзину. Охарактеризуйте класифікацію кидків м'яча в корзину у баскетболі

39. Дайте визначення поняття ведення м'яча. Охарактеризуйте класифікацію ведення м'яча у баскетболі

40. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання кидка в корзину двома руками від грудей

41. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання кидка в корзину двома руками зверху

42. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання кидка в корзину однією рукою зверху з місця

43. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання кидка в корзину однією рукою у стрибку

44. Охарактеризуйте техніку виконання та опишіть методику навчання кидка в корзину однією рукою знизу

45. Опишіть, що називають позицією «потрійної загрози». Дайте характеристику стійкам гравця у захисті

46. Дайте визначення поняття стратегія та тактика гри у баскетбол. Охарактеризуйте тактику гри у нападі

47. Дайте визначення поняття стратегія та тактика гри у баскетбол. Охарактеризуйте тактику гри у захисті

48. Опишіть індивідуальні тактичні дії гравця у нападі без м'яча

49. Опишіть індивідуальні тактичні дії гравця у нападі з м'яча

50. Опишіть тактичні взаємодії двох гравців у нападі

51. Опишіть тактичні взаємодії трьох гравців у нападі

52. Опишіть тактичні взаємодії гравців під час швидкого прориву

53. Опишіть тактичні взаємодії під час позиційного нападу проти персональної системи захисту

54. Опишіть тактичні взаємодії під час позиційного нападу проти зонної системи захисту

55. Опишіть індивідуальні тактичні дії гравця у захисті

56. Дайте характеристику груповим тактичним діям у захисті

57. Дайте характеристику командним тактичним діям при персональній системі захисту
58. Дайте характеристику командним тактичним діям при зонній системі захисту
59. Дайте характеристику командним тактичним діям використовуючи зонний пресинг
60. Опишіть за якими формами організуються навчально-тренувальні заняття з баскетболу
61. Дайте характеристику засобам навчання та тренування, які використовуються під час навчально-тренувальних занять зі спортивних ігор
62. Охарактеризуйте зміст навантажень у спортивному тренуванні
63. Опишіть, як здійснюється регулювання навантажень на заняттях зі спортивних ігор
64. Опишіть, як здійснюється самоконтроль під час навчально-тренувальних занять зі спортивних ігор
65. Дайте характеристику інвентарю та обладнанню, яке використовується у баскетболі
66. Опишіть обов'язки та права старшого судді у баскетболі
67. Опишіть, що входить в обов'язки комісара
68. Опишіть, що входить в обов'язки секретаря та помічника секретаря
69. Опишіть, що входить в обов'язки секундометриста та оператора 24 секунд
70. Опишіть, що входить в обов'язки та які права має капітан команди
71. Опишіть, що входить в обов'язки та які права має тренер команди
72. Схематично зобразіть розташування гравців під час пробиття штрафного кидка. У яких випадках призначаються штрафні кидки та яка їх кількість
73. Дайте визначення поняттям «пробіжка», «подвійне ведення», «ігровий час» «додатковий період»
74. Дайте визначення поняття «тайм-аут(хвилинна перерва)», а також опишіть процедуру їх надання
75. Дайте визначення поняттям «три секунди», «вісім секунд», «двадцять чотири секунди»
76. Дайте визначення поняттям «персональний фол», «обопільний фол», «неспортивний фол»
77. Дайте визначення поняттям «дискваліфікуючий фол», «технічний», «командні фоли»

Додаток И.4

Методика

«Діагностика рівня певненості в майбутній професійній діяльності»

За основу конструювання методики виявлення принципів поведінки й дій особистості була взята методика Д. Ковача¹², у якій одні судження носять більш рішучий та впевнений принцип або підхід, інші – невпевнений і нерішучий. Обираючи один із способів рішення, досліджувані набирають відповідну кількість балів.

Діагностичний матеріал

1.

- а) я не зміг би вчитися на відмінно, навіть якби й організував себе;
- б) мені здається, що я зміг би вчитися на відмінно, якби організував себе.

2.

- а) я відчуваю себе повним здоров'я і знаю, що стан організму не підведе мене в досягненні високих результатів;
- б) іноді з'являється думка, що організм може підвести мене в досягненні високих результатів, але я проганяю цю думку і від неї не залишається й сліду.

3.

- а) є мрія, але вона поки що не оформилася в конкретну мету;
- б) є мрія, але це, точніше, не мрія, а реальна мета.

4.

- а) судження про суперечливу дію або вчинок людини повинне бути всебічним, таким, що стосується всіх елементів її поведінки;
- б) судження про суперечливу дію або вчинок людини має бути визначеним і чітким за своєю суттю.

5.

- а) коли я занедужую, іноді не приймаю ліків, тому що вважаю, що кожні ліки супроводжуються несприятливим впливом на організм;

¹² Чепурка О. Ю. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх бакалаврів фізичної терапії у процесі вивчення фахових дисциплін. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка. Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне 2023 рік. 281 с.

б) хоча я знаю про побічний вплив кожних ліків, проте завжди їх приймаю;

б.

а) прагнення досягти чогось залежить від тривалої і ґрунтовної праці;

б) прагнення до досягнення має бути справою кожного дня.

7.

а) моя діяльність у майбутньому буде успішною і плідною;

б) можливо, у майбутньому моя діяльність буде і успішною, і плідною.

8.

а) мені здається, що іноді я виявляю деяку поміркованість;

б) я не маю такого прояву.

9.

а) я відчуваю, що мені вдається досягти своєї мети;

б) не відчуваю – обставини і життя покажуть.

10.

а) мій виступ перед групою людей супроводжується внутрішньою боротьбою, іноді – муками;

б) виступ перед великою кількістю людей не становить особливих труднощів.

11.

а) змінити програму, засоби й методи підготовки зовсім не складно, аби це все мало раціональне зерно;

б) думаю, що зміна програми, засобів і методів підготовки – відповідальна справа: треба переоцінити й переосмислити наявні уявлення.

12.

а) ті, хто займається подібною діяльністю, повинні мати такий самий погляд на підготовку, як і я;

б) я думаю, що в мене у цілому правильний погляд на підготовчу роботу.

13.

а) упевнений, що досягну своєї мрії;

б) можливо, я досягну своєї мрії.

14.

а) моє правило: Швидко приймати рішення і діяти, звичайно, за умови

осмислення ситуації;

б) моє правило: Сім разів відміряй, один раз відріж.

15.

а) іноді прийняти рішення буває досить складно, тому що існує чимало непередбачених обставин;

б) для мене прийняти рішення завжди складно.

16.

а) іноді сумніви в будь-чому починають стримувати мої зусилля;

б) сумніви, що з'являються, ще більше мобілізують мене в діях.

17.

а) не знаю, який я: рішучий чи ні. Важко оцінити. Буває, що важко прийняти рішення, адже хочеться прийняти правильне рішення;

б) подобаються рішучі люди, хочу бути таким. Так, я такий і є.

Ключ для виявлення рівня впевненості й рішучості:

1 а, 2 а, 3 б, 4 б, 5 б, 6 б, 7 а, 8 б, 9 а, 10 б, 11 а, 12 а, 13 а, 14 а, 15 б, 16 б, 17 б. У разі збігу букв за кожною ситуацією досліджувані одержують один бал. При сумі від 7 до 10 балів досліджувані одержують оцінку «упевнений», 11 і більше – «досить упевнений», 6 і менше – «невпевнений».

Пропоновані досліджуваним ситуації неоднозначні. Тому для диференціації характеристики варто мати на увазі, що ситуації **2, 3, 6, 7, 9, 12, 13 пов'язані зі ставленням до майбутньої діяльності**, ситуації 1, 4, 10 характеризують упевненість у повсякденному житті, ситуації 5 і 8 показують наявність поміркованості в окремих життєвих обставинах, ситуації 11, 14, 15, 16, 17 розкривають рішучість як властивість характеру, що впливає на впевненість.

Додаток И.5

Методика

«Оцінка рефлексії професійної діяльності»¹³

Шановні здобувачі освіти, дана методика розроблена з метою визначення рівня сформованості рефлексії професійної діяльності майбутніх фахівців шляхом самоаналізу.

Ваші відповіді дуже важливі для нашого дослідження. Діагностика є анонімною, просимо відповідати максимально чесно, одержані дані використовуватимуться виключно у наукових цілях.

Назва закладу освіти _____

Дата заповнення анкети _____

Текст методики.

1. Чи були у Вас випадки, коли аналіз Вашого вчинку примирював Вас із вашими близькими?
2. Чи змінилися Ваші духовні цінності після того, як Ви, проаналізувавши свої недоліки, вирішили змінити їх?
3. Чи часто Ви вдаєтеся до аналізу своєї поведінки у конфліктних ситуаціях?
4. Чи часто буває так, що Ваша поведінка у конфліктній ситуації залежить від емоційного стану?
5. Чи ставите Ви себе у своїй уяві на місце якої-небудь незнайомої Вам безталанної людини?
6. Чи аналізуєте Ви причини своїх невдач?
7. Чи довго Ви згадуєте зустріч з безталанною людиною?
8. Чи намагались Ви аналізувати свою поведінку, якщо у Вас тривалий час не виникало проблемних ситуацій?
9. Як Ви вважаєте, це пов'язано з особистою потребою розібратися в собі?
10. Ви аналізуєте свою поведінку, щоб порівняти себе з іншими?
11. Чи були у Вас випадки, коли аналіз ситуації призводив до зміни рішень, прийнятих Вами раніше, зміни Вашої точки зору або переоцінки самого себе?
12. Чи часто Ви усвідомлюєте причини власних вчинків?
13. Чи часто Ви аналізуєте поведінку оточуючих Вас людей, уникаючи аналізу власної?
14. Чи намагаєтесь Ви виявити для себе причини своєї

¹³ Модифікований варіант (О. Калашнікова та ін.)

поведінки?

15. Чи вважаєте Ви однозначною і беззаперечно правильною для себе думку людини, авторитетної в проблемі, що цікавить Вас?

16. Чи намагаєтеся Ви аналізувати думки авторитетних людей?

17. Чи піддаєте Ви критичному аналізу позицію авторитетної людини, групи людей?

18. Чи протиставляєте Ви думці авторитетної людини свої добре обдумані аргументи проти?

19. Чи співпадає, як правило, Ваша точка зору з якої-небудь проблеми із думкою авторитетної людини у цій галузі?

20. Чи намагаєтеся Ви знайти причину яких-небудь недозволених життєвих протиріч, що стосуються Вас?

21. Чи буває так, що людські цінності, прийняті у суспільстві, Ви піддаєте критичному аналізу?

22. Чи часто громадська думка здатна диктувати Вам певний образ думок?

23. Чи вважаєте Ви, що вміння аналізувати Вами свою поведінку завжди призводить до прийняття єдино правильного рішення?

24. Чи намагаєтеся Ви аналізувати свою або чужу поведінку, якщо розумієте, що це може призвести до виникнення негативних та неприємних для Вас емоцій?

25. Чи замислюєтеся Ви про поведінку сторонніх Вам людей, порівнюючи їх з собою?

26. Чи намагаєтеся Ви зайняти позицію сторонньої Вам людини у конфліктній ситуації, зіставляючи її із власною?

27. Чи вели Ви коли-небудь щоденники, куди записували свої думки, переживання?

28. Аналізуючи свої невдачі, чи схиляєтеся Ви до оцінки своєї поведінки?

29. Чи часто, аналізуючи свої невдачі, Ви у більшій мірі приходите до висновку, що винен безлад у соціальному житті?

30. Чи властива аналізу Вашої поведінки більшою мірою емоційна оцінка?

31. Чи присутня в аналізі власної поведінки чітка словесна логіка?

32. Чи часто суспільство здатне нав'язати Вам певнуманеру поведінки?

33. Чи вважаєте Ви обов'язковим для себе дотримуватися всіх рекомендацій моди, певного стилю одягу тощо?

34. Чи часто буває так, що, проаналізувавши свою поведінку, Ви міняєте свій стиль спілкування з людьми?

Дякуємо за співпрацю!

Обробка результатів.

Для визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії необхідно зіставити результати, отримані під час проведення діагностики, з ключем для її обробки. За кожну відповідь, що співпадає із ключем, респондент отримує 1 бал, у протилежному випадку – 0 балів. Отримані бали додаються.

Ключ

1. +	7. +	13. -	19. -	25. +	31. +
2. +	8. +	14. +	20. +	26. +	32. -
3. +	9. +	15. -	21. +	27. +	33. -
4. -	10. -	16. +	22. -	28. +	34. +
5. +	11. +	17. +	23. +	29. -	
6. +	12. +	18. +	24. +	30. -	

Якщо набрано від 0 до 11 балів, це свідчить про низький рівень розвитку рефлексії.

Якщо Ви набрали від 12 до 22 балів – середній рівень рефлексії.

Якщо набрано від 23 до 34 балів – високий рівень рефлексії.

Реєстраційний бланк відповідей методики визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії.

№ питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Відповідь												
№ питання	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Відповідь		Гляд уш										
№ питання	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34		
Відповідь												

Інструкція: З метою поглибленого пізнання самого себе Вам пропонується відповісти на низку запитань. Відповідаючи на них, позначайте в реєстраційному бланку свою згоду знаком «+», а незгоду – знаком «-». Не замислюйтеся довго над відповідями. Пам'ятайте, що правильних або неправильних відповідей не буває.

Додаток К
СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати
дисертації

Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Кашуба А. А. Проектування моделі формування спеціальних рухових умінь та навичок у майбутніх учителів фізичної культури засобами баскетболу. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. Луцьк, 2015. № 3. С. 74–78. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16539/>
2. Кашуба А. А. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. *Інноватика у вихованні*. Рівне, 2016. Вип. 3. С. 245–251. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16535/>
3. **Кашуба А. А.**, Ковальський В. В., Ваколюк А. М. Особливості підготовки майбутніх фахівців фізичної культури в сучасних умовах. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. Херсон, 2018. Вип. 82(3). С. 145–149. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16546/>
4. Оксенюк І., Ковальський В., **Кашуба А.** Формування професійних компетентностей майбутніх вчителів фізичного виховання засобами спортивних ігор. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2019. Вип. 12(120). С. 89–92. URL: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.12\(120\)19.17](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.12(120)19.17)
5. Панчук А. П., Панчук І. В., Бутенко Т. В., **Кашуба А. А.** Удосконалення системи фізичного виховання студентів ЗВО як педагогічна проблема. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного*

університету. Серія: Педагогіка. 2020. Вип. XXV. С. 118–126. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16074/>

6. Панчук А. П., Панчук І. В., **Кашуба А. А.** та ін. Фітнес-програми для підвищення рухової активності студентів: аналіз досліджень. *Інноватика у вихованні*. Рівне, 2021. Вип. 13. Т. 1. С. 173–184. URL: <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i13.351>

7. Панчук А. П., Панчук І. В., Шелюк В. О., **Кашуба А. А.** Сучасні підходи вдосконалення фізичної підготовки студентів у вищих закладах освіти. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Київ, 2022. Вип. 1(103). С. 161–174. URL: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-161-173>

8. **Кашуба А. А.**, Ковальський В. В., Панчук А. П., Панчук І. В. Компетентність учителя фізичної культури в контексті вимог Нової української школи. *Інноватика у вихованні*. Рівне, 2023. Вип. 18. С. 186–197. URL: <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i18.567>

9. Кашуба А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів зі спортивних ігор. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. Вип. 1(13). С. 232–242. URL: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(12\).2024.305355](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(12).2024.305355)

10. Кашуба А. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 214. С. 380–385. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-380-385>

Опубліковані праці у наукових періодичних виданнях інших держав

11. Kashuba A. The problem of training of future teachers of physical education for organization of competitive activities in the field of professional education. *Pedagogy and Psychology of Sport*. 2017. Vol. 3. No 1. P. 16–23. URL: <http://dx.doi.org/10.12775/PPS.2017.002> ISSN: 2450-6605 (online)

12. Кашуба А. А. Особистісно-професійна мотивація на фізичне

самовдосконалення як умова підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор. *Multidisciplinární mezinárodní vědecký magazín “Věda a perspektivy” je registrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142. № 7(38) 2024. P. 163–174. URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-7\(38\)-163-173](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-7(38)-163-173)*

ISSN 2695-1584 (Print); ISSN 2695-1592 (Online).

Опубліковані праці апробаційного характеру

13. Кашуба А. А. Проблема агітації та пропаганди фізичної культури і спорту для студентів педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2014. Вип. 9. С. 76–79. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/4045/>

14. Кашуба А. А. Взаємозв'язок компонентів змагальної діяльності у спортивних іграх. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2017. Вип. 5К(86)17. С. 140–144. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16536/>

15. **Кашуба А. А.**, Ковальський В. В., Кіндрат В. К., Панчук А. П. Дослідження фізичного стану здобувачів вищої освіти в умовах ігрової діяльності (на прикладі баскетболу). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2021. Вип. 6К(135). С. 104–108. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16553/>

16. **Кашуба А.А.**, Ковальський В.В., Шелюк В.О. Визначення мотиваційних чинників та інтересів у старшокласників для покращення рухової активності. *Scientific Collection «InterConf», (52): with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «International Scientific*

Discussion: Problems, Tasks and Prospects», April 21–22, 2021. Brighton, Great Britain: A.C.M. Webb Publishing Co Ltd., 2021. P. 480–487. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.21-22.04.2021.054>

17. Кашуба А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури на засадах гендерного компетентнісного підходу. *Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти* : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Умань, 31 трав. 2024 р.); МОН України, Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пробл. виховання, Нац. Рада жінок України [та ін.]. Умань : Компринт, 2024. С. 76–79. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16678/>

18. Кашуба А. Підготовка майбутнього учителя фізичної культури до діяльності в освітньому просторі НУШ. *Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи*: електрон. Зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Рівне, 15 травня 2024 р. Рівне: РДГУ, 2024. С. 59–63. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16681/>

19. Кашуба А. Соціальна місія учителя фізичної культури в контексті розвитку сучасної школи. *Педагогічне краєзнавство крізь призму історико-культурних явищ та процесів в Україні* : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Умань, 21 листопада 2023 р. Умань : ВІЗАВІ, 2023. С. 146–148. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16683/>

20. Кашуба А. А. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до організації змагань як актуальне завдання сучасної вищої освіти. *Global Society in Formation of New Security System and World Order* : зб. матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, July 4–5, 2024. P.76-79. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16692/>

**Опубліковані праці, які додатково відображають наукові
результати дослідження**

21. Кашуба А. А. Вплив секційних занять баскетболом на рівень

фізичної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. Вінниця, 2015. № 19. С. 177–181. URL:

<http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16533/>

22. Основи баскетболу: навч.-метод. посіб. / Кіндрат В. К., **Кашуба А. А.**, Панчук А. П. Рівне: Волинські обереги, 2015. 200 с. URL:

<http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16624/>

23. Основи баскетболу у запитаннях та відповідях: навч.-метод. посіб. / Кіндрат В. К., **Кашуба А. А.** Рівне: СОМ-ЦЕНТР, 2013. 127 с. URL:

<http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16622/>

24. Організація і методика проведення спортивно-масової роботи (тези відповідей до питань гарантованого рівня знань): навч. посіб. / Кіндрат В. К., Литвиненко С. А., Кіндрат П. В., **Кашуба А. А.** Рівне: РВВ «СОМ-ЦЕНТР», 2018. 134 с. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16592/>

25. Вступ до спеціальності галузі знань 017 «Фізична культура і спорт», 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)»: навч.-метод. посіб. / Кіндрат В. К., Чалій Л. В., **Кашуба А. А.** та ін. Рівне: РВВ «СОМ-ЦЕНТР», 2018. 206 с. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16621/>

26. Компендіум професійних дисциплін із підготовки бакалаврів спеціальності 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)»: навч. посіб. / Гоголь Т. В., **Кашуба А. А.**, Ковальський В. В. Рівне, 2024. 167 с. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16590/>

27. Гоголь Т. В., Гоголь В. В., **Кашуба А. А.** Психофізіологічні та педагогічні умови формування спортивної мотивації до волейболу в здобувачів фахової передвищої та вищої освіти. *Природнича освіта та наука*. Випуск 2, Рівне : РДГУ 2024. С. 42–48. URL:

<http://dx.doi.org/10.32782/NSER/2024-2.06>

Додаток Л

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Основні положення та результати дослідження оприлюднено на наукових конференціях, форумах та семінарах різного рівня, а саме:

Міжнародних:

1. IX Міжнародна науково-практична конференції «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи», присвячена 20-ти річчю факультету фізичного виховання Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м. Дрогобич, 18-19 травня 2017 р.). Форма участі – заочна. Виступ на тему: «Взаємозв'язок компонентів змагальної діяльності у спортивних іграх». Опубліковано у фаховому збірнику матеріалів «Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)». Київ, 2017. Вип. 5К(86)17. 378 с.

2. 1st International Scientific and Practical Conference «International Scientific Discussion: Problems, Tasks and Prospects» (April 21-22, 2021, Brighton, Great Britain). Форма участі – заочна. Виступ на тему: «Визначення мотиваційних чинників та інтересів у старшокласників для покращення рухової активності». Опубліковано у збірнику матеріалів Scientific Collection «InterConf», (52): with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «International Scientific Discussion: Problems, Tasks and Prospects» (April 21-22, 2021). Brighton, Great Britain: A.C.M. Webb Publishing Co Ltd., 2021. 488 p.

3. XI Міжнародна науково-практична конференції «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи», (м. Дрогобич, 20-21 травня 2021 р.). Форма участі – заочна. Виступ на тему: «Дослідження фізичного стану здобувачів вищої освіти в умовах ігрової діяльності (на прикладі баскетболу)». Опубліковано у фаховому збірнику матеріалів «Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15.

Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)». Київ, 2021. Вип. 6К(135). 209 с.

4. III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Global Society in Formation of New Security System and World Order» (Дніпро, 4 – 5 липня 2024 року). Форма участі – заочна. Виступ на тему: «Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до організації змагань як актуальне завдання сучасної вищої освіти». Опубліковано у збірнику матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. July 4-5, 2024. FOR Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine, 133 p.

Всеукраїнських:

1. Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної дидактики в контексті вимог інформаційного суспільства» (Рівне, 17-18 жовтня 2013 р.) Форма участі – очна. Виступ на тему: «Проблема агітації та пропаганди фізичної культури і спорту для студентів педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету». Опубліковано у фаховому збірнику «Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету». Випуск 9 (52). – Рівне: РДГУ, 2014. – 216 с.

2. Всеукраїнська науково-практична конференція «Педагогічне краєзнавство крізь призму історико-культурних явищ та процесів в Україні» (Умань, 21 листопада 2023 р.). Форма участі – заочна. Виступ на тему: «Соціальна місія учителя фізичної культури в контексті розвитку сучасної школи». Опубліковано у збірнику «Педагогічне краєзнавство крізь призму історико-культурних явищ та процесів в Україні : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції», 21 листопада 2023 р., Умань. Умань : ВІЗАВІ, 2023. 148с.

3. II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи» (Рівне, 15 травня 2024). Форма участі –

заочна. Виступ на тему: «Підготовка майбутнього учителя фізичної культури до діяльності в освітньому просторі НУШ». Опубліковано у збірнику «Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи: електрон. Зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф». Рівне: РДГУ, 2024. С. 59–63. (Рівне, 15 травня 2024).

4. VII Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти» (м. Умань, 31 травня 2024 р.). Форма участі – заочна. Виступ на тему: «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури на засадах гендерного компетентнісного підходу». Опубліковано у збірнику «Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. Учасстю» (м. Умань, 31 трав. 2024 р.); МОН України, Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пробл. виховання, Нац. Рада жінок України [та ін.]. Умань : Компринт, 2024. 256 с.

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

бульвар Шевченка, 81, м. Черкаси, 18031, тел./факс: (0472) 354463, 372142
 e-mail: cic@edu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125622

29.10.2024 № 1856/01-11

на № _____

Д О В І Д К А
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Кашуби Анатолія Анатолійовича
«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури
до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Результати дисертаційного дослідження Кашуби Анатолія Анатолійовича «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів зі спортивних ігор» упродовж 2019–2024 рр. впроваджено в освітній процес науково-педагогічними працівниками кафедри спортивних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Дисертаційні матеріали використано у змісті освітніх компонентів, матеріалах різних видів практик, передбачених освітньо-професійною програмою «Середня освіта. Фізична культура» ОС «бакалавр», що реалізується в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького

Зважаючи на актуальність та наукову значущість проблематики, порушеної в дисертаційному дослідженні А. А. Кашуби, було зроблено висновки про доцільність подальшого впровадження його результатів в освітній процес закладів вищої освіти.

Результати впровадження обговорено і схвалено на кафедрі спортивних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол від 19.09.2024 № 2).

Проректор з наукової та
інноваційної діяльності

О. В. Спрягайло

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 вул.Ст.Бандери, 12, м. Рівне, 33028, тел. (0362) 63-42-24, факс (0362) 62-03-56
 E-mail: rectorat@rshu.edu.ua, код ЄДРПОУ 25736989

16.12.2024 № 01-12/99

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Кашуби Анатолія Анатолійовича
«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури
до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти
(011 Освітні, педагогічні науки)

Результати дисертаційного дослідження Кашуби Анатолія Анатолійовича «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів зі спортивних ігор» упродовж 2019–2024 рр. впроваджено в освітній процес науково-педагогічними працівниками кафедри теорії і практики фізичної культури і спорту Рівненського державного гуманітарного університету.

Матеріали дослідження використано у змісті курсів «Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор», «Основи професійної педагогічної майстерності», «Теорія і методика фізичного виховання», матеріалах виробничої практики, та ін.: при укладанні навчально-методичних видань, підготовці курсових робіт, кваліфікаційних праць; у науково-педагогічних дослідженнях.

Окремі положення дисертаційної роботи А. А. Кашуби знайшли відображення у виступах дисертанта на науково-практичних заходах Рівненського державного гуманітарного університету: Всеукраїнська науково-практична конференція «Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи» (Рівне, 15 травня 2024); VII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури на засадах гендерного компетентнісного підходу» (м. Умань, 31 трав. 2024 р.); III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Global Society in Formation of New Security System and World Order» «Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до організації змагань як актуальне завдання сучасної вищої освіти» (Дніпро, 4-5 липня 2024 року) та ін.

Зважаючи на актуальність та наукову значущість проблематики, порушеної в дисертаційному дослідженні А. А. Кашуби колективом кафедри теорії і практики фізичної культури і спорту Рівненського державного гуманітарного університету було зроблено висновки про доцільність подальшого впровадження його результатів в освітній процес закладів вищої освіти.

Результати впровадження обговорено і схвалено на засіданні кафедри теорії і практики фізичної культури і спорту Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 24 жовтня 2024 року).

Т.в.о. Директора

Роман ПАВЕЛКІВ

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Кашуби Анатолія Анатолійовича
«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури
до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти
(011 Освітні, педагогічні науки)

Результати дисертаційного дослідження Кашуби Анатолія Анатолійовича «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів зі спортивних ігор» упродовж 2019-2024 рр. впроваджено в освітній процес науково-педагогічними працівниками кафедри «Теорії і методики фізичного виховання та адаптивної фізичної культури», ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука».

Окремі положення дисертаційної роботи А. А. Кашуби використано при укладанні навчально-методичних видань, підготовці курсових робіт, кваліфікаційних праць; у науково-педагогічних дослідженнях; у процесі розвитку самостійної роботи як чинника мотивації студентської молоді до фізичного самовиховання і самовдосконалення; удосконалення власного досвіду змагальної діяльності здобувачів вищої освіти.

Відповідно до актуальності, наукової новизни та практичного значення дисертаційного дослідження А. А. Кашуби колективом кафедри Теорії і методики фізичного виховання та адаптивної фізичної культури ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», було зроблено висновки про доцільність подальшого впровадження його результатів в освітній процес закладів вищої освіти.

Результати впровадження обговорено і схвалено на засіданні кафедри «Теорії і методики фізичного виховання та адаптивної фізичної культури», ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука».

(протокол № 3 від «10» жовтня 2024 року)

Ректор Міжнародного
економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука

Віталій ДЕМ'ЯНЧУК

Завідувачка кафедри теорії
і методики фізичного виховання
та адаптивної фізичної культури МІГГУ
імені академіка Степана Дем'янчука

Вікторія РОМАНОВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, (0332) 72-01-23
 ел. пошта: post@vnu.edu.ua, web: http://www.vnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125102

17.10.2024 № 02-24/03/3250 на № _____ від _____

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Кашуби Анатолія Анатолійовича
«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури
до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти
(011 Освітні, педагогічні науки)

Результати дисертаційного дослідження Кашуби Анатолія Анатолійовича «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів зі спортивних ігор» упродовж 2014-2024 рр. впроваджено в освітній процес науково-педагогічними працівниками кафедри теорії фізичного виховання та рекреації Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Колективом кафедри теорії фізичного виховання та рекреації Волинського національного університету імені Лесі Українки, зважаючи на актуальність та наукову значущість проблематики, порушеної в дисертаційному дослідженні А. А. Кашуби, було зроблено висновки про доцільність подальшого впровадження його результатів в освітній процес закладів вищої освіти.

Дисертаційні матеріали використано у змісті освітніх компонентів, матеріалах різних видів практик, передбачених освітньо-професійною програмою Середня освіта. Фізична культура (ОС «бакалавр»), що реалізується у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

Окремі положення дисертаційної роботи А. А. Кашуби знайшли відображення у виступах дисертанта на науково-методичних заходах, організованих науково-педагогічними працівниками кафедри теорії фізичного виховання та рекреації Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Результати впровадження обговорено і схвалено на засіданні кафедри теорії фізичного виховання та рекреації Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 2 від 30 вересня 2024 року)

В.о. ректора

Белікова Наталія 0504382999

Юрій ГРОМИК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
 ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Кашуби Анатолія Анатолійовича
«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури
до організації змагальної діяльності зі спортивних ігор»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Результати дисертаційного дослідження Кашуби Анатолія Анатолійовича «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації змагальної діяльності школярів зі спортивних ігор» упродовж 2019-2024 рр. впроваджено в освітній процес науково-педагогічними працівниками кафедри Управління фізичною культурою та спортом Національного університету «Запорізька політехніка».

Матеріали дослідження використано в організації спортивно-масової та змагальної діяльності здобувачів вищої освіти, у процесі особистісної мотивації студентів на фізичне самовдосконалення; при укладанні навчально-методичних видань, підготовці курсових робіт, кваліфікаційних праць; у науково-педагогічних дослідженнях.

Зважаючи на актуальність та наукову значущість проблематики, порушеної в дисертаційному дослідженні А. А. Кашуби колективом кафедри Управління фізичною культурою та спортом Національного університету «Запорізька політехніка» було зроблено висновки про доцільність подальшого впровадження його результатів в освітній процес закладів вищої освіти.

Результати впровадження обговорено і схвалено на засіданні кафедри Управління фізичною культурою та спортом Національного університету «Запорізька політехніка» (протокол № 5 від 28.10.2024 року).

В.о. декана факультету
 управління фізичною культурою
 та спортом НУ «Запорізька політехніка»

Світлана КОКАРЕВА

В.о. завідувача кафедри
 управління фізичною
 культурою та спортом
 НУ «Запорізька політехніка»

Василь МАЗІН

